

การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา
หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์)

โดย

นางสาวภาวิดา ฉวีวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา
หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์)

โดย
นางสาวภาวิดา ฉวีวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา
ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2551
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**THEATER AUDIENCE NEEDS ASSESSMENT OF THE THAI PUPPET '
PERFORMANCE: THE CASE STUDY OF NATAYASALA (JO- LOUISE) THEATRE**

By

Pavida Chaweevong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF EDUCATION

Department of Education Foundations

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2008

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์)” เสนอ โดย นางสาวภาวิดา ฉวีวงศ์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะตั้งกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. อาจารย์ ภัทรธา โต๊ะบุรินทร์
2. อาจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา
3. อาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร. ลุยง วีระนาวิน)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์สกุล บุญยทัต)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร. นรินทร์ สังข์รักษา)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ภัทรธา โต๊ะบุรินทร์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ)

...../...../.....

47260317: สาขาวิชาพัฒนศึกษา

คำสำคัญ : หุ่นละครเล็ก

ภาวिका ฉวีวงศ์ : การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์). อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : อ.ภัทรธา ไต่ะบุรินทร์ อ.ดร.นรินทร์ สังข์รักษา และ อ.ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ. 218 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา (โจ หลุยส์) ตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน สภาพการดำเนินการที่คาดหวัง และจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม ประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นได้แก่ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นโดยพิจารณาจากค่า $PNI_{modified}$ สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานได้แก่ t -test และ Analysis of variance (ANOVA) ทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี Duncan และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่าผู้ชมละครมีความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ด้านที่ผู้ชมละครชื่นชอบมากที่สุดคือด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมบทละคร อันดับสองคือด้านรูปแบบการจัดการแสดง อันดับสามคือด้านทำเลที่ตั้ง ส่วนอันดับสุดท้ายคือด้านเวทีและฉาก

ผู้ชมละครมีความคาดหวังต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กอยู่ในระดับมาก ด้านที่ผู้ชมละครมีความคาดหวังสูงที่สุดคือด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมบทละคร อันดับสองคือด้านทำเลที่ตั้ง อันดับสามคือด้านดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรม ส่วนอันดับสุดท้ายคือด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมละครและของที่ระลึก

ผู้ชมละครเห็นว่าในการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา (โจ หลุยส์) ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุด 3 อันดับแรกได้แก่ด้านเวทีและฉาก ด้านสถานที่ และด้านร้านอาหารนาฏยศาลาเทอเรส ส่วนด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดคือด้านลีลาของผู้เชิดหุ่น

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา   บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร   ปีการศึกษา 2551

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1. .... 2. .... 3. ....

MAJOR: DEVELOPMENT EDUCATION

KEYWORD: PUPPET

PAVIDA CHAWEEVONG: THEATER AUDIENCE NEEDS ASSESSMENT OF THE THAI PUPPET ' PERFORMANCE: THE CASE STUDY OF NATAYASALA (JO-LOUISE) THEATRE. THESIS ASVISORS: PATRA TOBURIN, M.Ed., NARIN SUNGRUKSA, Ph. D., AND TEERASAK UNARROMLET, Ph. D. 218 pp.

This research is aimed at studying the need assessment of theater audience of the Traditional Thai Puppet Theater Natayasala (Jo Louise) by comparing their satisfaction on the performance and service at present and their expectation for the future development. The theater audience's need priority is studied. The research is a survey research using questionnaire. The study result is analyzed by SPSS and the statistical data used are frequency, percentage, mean, standard deviation. The need priority is studied by the formula of PNI_{modified} . The statistic used to test the research hypothesis is t-test and Analysis of variance (ANOVA). The Duncan statistical method procedure and the content analysis are used.

The research shows that the theater audiences have satisfaction of high score toward the performance hosted at present. The most satisfied thing is the content and appreciation of the value of the play, followed consecutively by the performing style, location of the theater and finally the literary sense in the roleplay.

The audiences have expectation of high level toward the performance with the highest score of the roleplay content and literature value, followed by the location, music and finally the ticket price and price of the theater's souvenir.

The audiences agrees that the performance of the traditional Thai Puppet of the Natayasala Theater's(Jo Louise) need priority are raged from the topmost stage and background development, followed by the theater place, the Natayasala Terrace restaurant and the lowest need priorities is the proceed of performing the puppet play of performers

---

Department of Education Foundation   Graduate School, Silpakorn University   Academic Year 2008

Student signature.....

Thesis Advisors' signature 1. .... 2. .... 3. ....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยกำลังใจและความช่วยเหลือจากคณาจารย์ผู้มีพระคุณหลายท่านซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ คือ

อาจารย์ ดร. ชีรศักดิ์ อุ่่นอารมณ์เลิศ อาจารย์ ดร. นรินทร์ สังข์รักษา อาจารย์ภัทร ทวีตะบุรินทร์ และ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความรู้และคำแนะนำต่าง ๆ ในการดำเนินงานวิจัยตลอดระยะเวลาในการทำวิจัย ขอบขอบคุณอาจารย์ในภาควิชาพื้นฐานการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่านที่ชี้้นำความคิด ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์วันิดา สิทธิธรรณฤทธิ์ อาจารย์ ดร. ลุย วิระนาวิน อาจารย์ สกุล บุญยทัต สำหรับความเมตตาและคำชี้แนะที่ส่งเสริมให้งานวิจัยของผู้วิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) ที่ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือเกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ ของโรงละคร ตลอดจนการเก็บข้อมูลภาคสนาม และนำใจไมตรีที่งดงามถึงจะเป็นช่วงเวลาเพียงสั้นๆ สำหรับการเก็บข้อมูล ขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้เวลาและโอกาส

สำหรับครอบครัวผู้วิจัยขอขอบคุณแม่และพ่อของผู้วิจัยที่ให้ชีวิตและความคิด สติปัญญาที่ดั่งงามเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณคุณลุงผู้ให้การสนับสนุนสำหรับผู้วิจัยคุณลุง วีระ มุสิกพงศ์ (อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานครและพัทลุง 6 สมัย, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ คมนาคมและมหาดไทย, ผู้อำนวยการหนังสือพิมพ์ข่าวไทยรายวัน และ PTV, ผู้แสดงโฆษณาธรรมศาสตร์และผู้พากย์) ผู้ให้ความคิดที่เป็นประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปะการแสดง โขน และละครไทยอันเป็นมรดกของชาติ

ขอบคุณเพื่อนที่ศิลปากร และมิตรภาพงดงามที่เรามีร่วมกัน โดยเฉพาะ อุ้มและพี่ต่าย ตลอดเวลาที่เราใช้และมีร่วมกันที่ทับแก้ว รอยยิ้ม มิตรภาพและเสียงหัวเราะ ขอขอบคุณทับแก้วที่รัก เพราะทุกอย่างล้วนหล่อหลอมขึ้นจากบ้านสี่เสาเวริเดียนแห่งนี้

สุดท้ายและเหนือสิ่งอื่นใดงานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลงตามความตั้งใจผู้วิจัยที่ขอถวายความนอบน้อมเป็นราชสักการะสูงสุดแด่ดวงพระราชนิเวศน์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว องค์พระมหาธีรราชเจ้าผู้ทรงพระราชกรณียกิจสำคัญในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติตลอดทั้งการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้เกิดความเจริญทัดเทียมนานาชาติในยุคสมัยของพระองค์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ด
บทที่	
1 บทนำ	1
ประวัติความเป็นมาของหุ่นละครไทยและ โรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์).....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	10
สมมติฐานการวิจัย.....	10
ขอบเขตการวิจัย	11
นิยามศัพท์เฉพาะ	12
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	13
2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
ประวัติความเป็นมาของหุ่นละครไทยและ โรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์)	14
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ในศิลปะการแสดงละครของไทย และการแสดงหุ่นละครเล็ก	35
ทฤษฎีการประเมินความต้องการจำเป็น	49
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	86
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	92
3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	94
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	94
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	96
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	100

	การวิเคราะห์ข้อมูล	100
บทที่		หน้า
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	102
	ข้อมูลทั่วไปของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง.....	103
	ความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน และสภาพดำเนินการที่คาดหวัง	108
	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนิน การในปัจจุบัน สภาพดำเนินการที่คาดหวังและความต้องการจำเป็น	122
	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของผู้ชมละคร.....	132
	ข้อเสนอแนะของผู้ชมละคร	143
	สรุปผลการสนทนากลุ่ม	145
5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	159
	สรุปผลการวิจัย.....	159
	อภิปรายผลการวิจัย.....	162
	ข้อเสนอแนะ	170
	ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	170
	ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	171
บรรณานุกรม	.....	172
ภาคผนวก	.....	182
	ภาคผนวก ก หนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย.....	183
	ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย	185
	ภาคผนวก ค แบบตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์	187
	ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	193
	ภาคผนวก จ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม.....	202
	ภาคผนวก ฉ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ของโรงละครนาฏยศาลาและภาพ โรงละครในรอบการแสดงเรื่อง “ตำนานกำเนิดพระเกษศ”	204
	ภาคผนวก ช ภาพโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์)	209
ประวัติผู้วิจัย	.....	218

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	จำนวนและร้อยละของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล..... 103
2	จำนวนและร้อยละของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประสบการณ์การชมละคร 105
3	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละคร เล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่คาดหวังของ ผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา จำแนกรายด้าน 108
4	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่น ละครเล็กเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่ คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านรูปแบบการจัดการแสดง 109
5	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดง หุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่ คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านความงามของหุ่นละครเล็ก 110
6	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละคร เล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่คาดหวังของ ผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านเวทีและฉาก 111
7	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละคร เล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่คาดหวังของ ผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านดนตรีการใช้ภาษาและวรรณกรรม 112
8	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละคร เล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่คาดหวังของ ผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านลีลาของผู้เชิดหุ่น.. 113

ตารางที่	หน้า
9	<p>ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดง หุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการ ที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของ โรงละครนาฏยศาลา ด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรม ..... 114</p>
10	<p>ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่น ละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่ คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของ โรงละครนาฏยศาลา ด้านเทคนิค แสง สี เสียง..... 115</p>
11	<p>ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดง หุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการ ที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของ โรงละครนาฏยศาลา ด้านพนักงานผู้ให้บริการ ..... 116</p>
12	<p>ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่น ละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการ ที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของ โรงละครนาฏยศาลา ด้านสถานที่..... 117</p>
13	<p>ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดง หุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการ ที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของ โรงละครนาฏยศาลา ด้านการประชาสัมพันธ์ของ โรงละคร ..... 118</p>
14	<p>ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดง หุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการ ที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของ โรงละครนาฏยศาลา ด้านทำเลที่ตั้ง ..... 119</p>
15	<p>ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดง หุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการ ที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของ โรงละครนาฏยศาลา ด้านร้านอาหารนาฏยศาลาเทอเรส..... 120</p>

ตารางที่	หน้า
16	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดง หุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการ ในปัจจุบันและสภาพดำเนินการ ที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของ โรงละครนาฏยศาลา ด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมละครและของที่ระลึก 121
17	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่น ละครเล็กของ โรงละครนาฏยศาลาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน และสภาพการดำเนินการที่คาดหวังจำแนกตามเพศ..... 122
18	การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมละครต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของ โรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามเพศ..... 123
19	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่นละคร เล็กของ โรงละครนาฏยศาลาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพการ ดำเนินการที่คาดหวังจำแนกตามอายุ..... 123
20	การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมละครต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของ โรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามอายุ..... 124
21	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่น ละครเล็กของ โรงละครนาฏยศาลาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและ สภาพการดำเนินการที่คาดหวัง จำแนกตามอาชีพ..... 124
22	การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมละครต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของ โรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามอาชีพ 124
23	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่น ละครเล็กของ โรงละครนาฏยศาลาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและ สภาพการดำเนินการที่คาดหวัง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน 125
24	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่น ละครเล็กของ โรงละครนาฏยศาลาตามการดำเนินการที่คาดหวัง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน เป็นรายคู่ 125
25	การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมละครต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของ โรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามรายได้ต่อเดือน 126

ตารางที่	หน้า
37	การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่น ละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและ สภาพการดำเนินการที่คาดหวัง จำแนกตามจุดประสงค์การชมละคร 131
38	การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมละครต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของโรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามจุดประสงค์การชมละคร 131
39	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของโรงละครนาฏยศาลา จำแนกรายด้าน..... 132
40	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของโรงละครนาฏยศาลา ด้านรูปแบบการจัดการแสดง 133
41	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของโรงละครนาฏยศาลา ด้านความงามของหุ่นละครเล็ก..... 134
42	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของโรงละครนาฏยศาลา ด้านเวทีและฉาก..... 134
43	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของโรงละครนาฏยศาลา ด้านดนตรี ภาษาและการใช้วรรณกรรม..... 135
44	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของโรงละครนาฏยศาลา ด้านลีลาผู้เชิดหุ่น..... 136
45	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของโรงละครนาฏยศาลา ด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรม 136
46	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของโรงละครนาฏยศาลา ด้านเทคนิค แสง สี เสียง 137
47	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของโรงละครนาฏยศาลา ด้านพนักงานผู้ให้บริการ 138
48	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของโรงละครนาฏยศาลา ด้านสถานที่..... 139
49	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของโรงละครนาฏยศาลา ด้านการประชาสัมพันธ์ของโรงละคร..... 140
50	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก

	ของโรงละครนาฏยศาลา ด้านทำเลที่ตั้ง.....	141
ตารางที่		หน้า
51	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของโรงละครนาฏยศาลา ด้านร้านอาหารนาฏยศาลาเทอเรส	142
52	การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ของโรงละครนาฏยศาลา ด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมและของที่ระลึก	143
53	สิ่งที่ควรปรับปรุงในการจัดการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา.....	144
54	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการจัดการแสดงของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของ โรงละครนาฏยศาลา.....	145

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1	ลำดับชั้นความต้องการจำเป็นของ Maslow 59
2	บัตรเข้าชมการแสดง เรื่อง กำเนิดพระคณศ..... 210
3	แผ่นพับประชาสัมพันธ์รอบการแสดงเรื่อง กำเนิดพระคณศ ณ โรงละครนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) 211
4	ป้ายด้านหน้าทางเข้าโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) โดยมูลนิธินาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
5	ป้ายทางเข้าโรงละคร นาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์) แสดงข้อความชื่อพระราชทานที่โรงละครได้รับจากสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์..... 213
6	หุ่นขี้ผึ้งจำลองแสดงภาพครุศาสกร ยังเขียวสด ผู้เฝ้าการแสดงหุ่นละครเล็กและสร้างรูปแบบการแสดงอันเป็นเอกลักษณ์ของโรงละครนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) กำลังแสดงการเชิดหุ่นละครเล็ก..... 213
7	หุ่นพระฤาษีพร้อมป้ายแสดงคำอธิบายสำหรับผู้ชมละครและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ..... 214
8	เศียรพระฤาษีสี่พักตร์เป็นปางที่แสดงถึงมหรนิทานุภาพอันศักดิ์สิทธิ์ของพระฤาษีผู้เป็นบรมครูของนาฏศิลป์..... 215
9	ภาพแสดงสถานที่จำหน่ายของที่ระลึกของโรงละครนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์).....215
10	นักแสดงผู้เชิดหุ่นละครเล็กทักทายนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่เข้าชมการแสดงหุ่นละครเล็ก ณ โรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์)..... 216

11	ภาพการสนทนากลุ่มระหว่างผู้วิจัยและผู้ชมการแสดงเรื่อง กำเนิดพระคเณศ.....217
----	--

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์มีจินตนาการและความละเอียดอ่อนทางอารมณ์จึงต้องการถ่ายทอดประสบการณ์ ความคิด ด้านอารมณ์ให้เป็นที่รับรู้ประจักษ์ จึงได้สร้างสรรค์งานศิลปกรรมแขนงต่างๆ ขึ้นเพื่อสนองตอบความต้องการด้านสุนทรียศาสตร์และคุณค่าทางจิตใจ ตลอดระยะเวลาอันยาวนานที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนสังคม การสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชุมชนมนุษย์มาตลอดระยะเวลาอันยาวนานดังปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของมนุษยชาติ สิ่งดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงจินตนาการสร้างสรรค์อันยิ่งใหญ่ของมนุษย์ดังที่ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ อัจฉริยะบุคคลของโลกกล่าวไว้ว่า “จินตนาการนั้นกว้างไกลกว่าความรู้ (Imaginationis beyond knowledge)” ในยุคสมัยใดที่สังคมมีความเจริญรุ่งเรืองและอยู่ในภาวะสงบสุข มักจะปรากฏความเจริญในด้านศิลปะผลงานทางศิลปะที่เจริญรุ่งเรืองและโดดเด่นอยู่เสมอ นักการศึกษาชาวอินเดีย เทวี ประสาทกล่าวถึงคุณค่าของศิลปะที่มีต่อวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมว่า “ทุกสังคมมีความเป็นมาทางศิลปะของตัวเอง ทั้งศิลปะชั้นสูงและศิลปะพื้นบ้านซึ่งได้กลายมาเป็นส่วนสำคัญของวิถีชีวิตของผู้คนดังนั้นความเป็นมาของศิลปวัฒนธรรมของตนเองจึงควรเป็นสิ่งแรกที่เราต้องทำความรู้จักคุ้นเคยด้วย เมื่อคุณเข้าใจศิลปะตามวัฒนธรรมประเพณี ของตนเองดีแล้วก็จะเป็นเรื่องง่ายขึ้นที่จะเข้าใจศิลปวัฒนธรรมอื่น” (เทวี ประสาท 2546: 191-192) จอห์น เลน ศิลปินและจิตรกรผู้สร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะกล่าวถึงรูปแบบการสร้างสรรค์ศิลปะในยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงทางอารยธรรมของโลกว่า

ถ้าบทกวี ภาพเขียน ดนตรี และละครจะสามารถให้บางสิ่งบางอย่างฐานะ “ศิลปะ” บางทีกิจกรรมเหล่านี้อาจได้ให้วิธีการอันหลากหลายที่จะให้เราได้ค้นพบตนเอง จะได้รู้จักตัวเอง และได้สำรวจตรวจตราตน ซึ่งจะช่วยให้ได้เห็นการดำรงอยู่และความเป็นตัวตนของตน ความรู้ตนซึ่งขยายกว้างออกไปนี้อาจเป็นปลายทางสุดท้ายของศิลปะสร้างสรรค์ทุกแขนง... (สไตน์ ชันตีวพงศ์ 2548: 52-53)

นักการศึกษาศิลปะและศิลปินผู้ยิ่งใหญ่ในโลกตะวันตกผู้นี้ได้กล่าวถึงมุมมองของการเกิดใหม่ของวัฒนธรรมของศิลปะท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกตะวันตกโดยกล่าวถึงพัฒนาการของศิลปะการละครสมัยใหม่ว่าเป็นสัญญาณที่เป็นพัฒนาการของจินตนาการและการสร้างสรรค์ของแต่ละชุมชน โดยกล่าวว่า “สัญญาณอีกอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมจินตนาการน่าจะเป็นพัฒนาการทางการ “ละคร” แนวใหม่ซึ่งให้คุณค่าแก่ชีวิตของแต่ละชุมชน “การละคร” ซึ่งมีรากฐานมาจากสถานที่และผู้คนที่สร้างละครนั้น สะท้อนวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของพวกเขาเอง...งานทำนองนี้กำลังได้รับการพัฒนาใหม่ในหมู่ผู้คนหลายๆ กลุ่ม...” โดยอาศัยแนวความคิดของการพัฒนาศิลปะตามสังคมตะวันตกมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับศิลปะการละครไทยที่มีพัฒนาการโดยการผสมกลมกลืนและพัฒนาสร้างสรรค์ในช่วงที่ประเทศไทยรับอารยธรรมของตะวันตกอย่างแพร่หลายและกว้างขวางโดยเฉพาะนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของศิลปะการละครของไทยในสมัยนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงในสมัยต่อมาโดยปรับเปลี่ยนการสร้างสรรคศิลปะการแสดงและละครไปตามความพึงพอใจและความนิยมของผู้ชมที่เปลี่ยนแปลงไป

ทรงศักดิ์ ปรารักษ์วัฒนากุลให้รายละเอียดด้านการเปลี่ยนแปลงของกรมหรสพไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยอิทธิพลของการรับแนวคิดศิลปะตะวันตกที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศเพื่อให้รอดพ้นต่อการเป็นเมืองขึ้นมีต่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงรูปแบบของโรงมหรสพและละครไทยในสมัยนั้น ดังนี้

ในสมัยรัชกาลที่ 5 นับเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการละครไทย กล่าวคือได้เกิดละครชนิดใหม่ๆ ขึ้นหลายชนิดซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากแบบแผนของละครไทยที่มีมาแต่ดั้งเดิม ทั้งนี้เป็นเพราะกระแสวัฒนธรรมตะวันตกได้หลั่งไหลเข้ามาสู่ประเทศอย่างมากอันสืบเนื่องมาจากลัทธิแสวงหาอาณานิคมของชาวตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมาประเทศไทยเริ่มต้นตัวในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ เพื่อให้ทัดเทียมกับอารยประเทศซึ่งจะเป็นทางแก้ปัญหาทางการเมืองมิให้ไทยต้องตกไปเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกอย่างที่ประเทศเพื่อนบ้านต้องประสบอยู่ ได้มีการจ้างชาวต่างประเทศเข้ามาช่วยราชการบ้าง มีการศึกษาภาษาอังกฤษและวิทยาการต่างๆ ของทางตะวันตกบ้างและในสมัยรัชกาลที่ 5 คนไทยก็ได้ออกไปศึกษาวิชาการในต่างประเทศกันมากขึ้น การรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามานี้ได้ทำให้

อิทธิพลของละครตะวันตกเข้ามามีบทบาทในการละครไทยไม่น้อย มีการรับละครรูปแบบใหม่เข้ามา และมีการแก้ไขปรับปรุงการแสดงละครร่ำที่มีมาแต่เดิมจนกลายเป็นลักษณะละครแบบใหม่ขึ้นมาอีกด้วย... (ทรงศักดิ์ ปรารภ คัณฑ์ 2526: 110)

โรงละครที่เป็นแหล่งรวมศิลปะหลายแขนงเข้าไว้ด้วยกัน นับตั้งแต่ศิลปะการสร้างสรรค์ด้านการประพันธ์ การจัดการแสดง การกำกับการแสดง การออกแบบสร้างฉากและเครื่องแต่งกาย การออกแบบและจัดแสง ดนตรี การร่ายรำ นาฏศิลป์ไทยหลายแขนง โรงละครนับเป็นที่รวมของหลายชีวิตที่ถ่ายทอดงานศิลปกรรมของหลายยุคหลายสมัยที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนและทำหน้าที่ของการถ่ายทอดศิลปะให้แก่ชุมชนได้มีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบการแสวงหาความบันเทิงของผู้คนในสังคมเช่นเดียวกับการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมแขนงอื่นๆ ตลอดระยะเวลาแห่งยุคสมัยอันเปลี่ยนแปลง โรงละครและมหรสพของไทยจำนวนมากต้องเผชิญกับสภาวะขาดการสนับสนุนจากผู้ชมอย่างเพียงพอ บางโรงละคร สามารถดำเนินกิจการในระยะเวลาเพียงชั่วขณะและปิดตัวเองลงเมื่อขาดปัจจัยทางการเงินสนับสนุนและเพราะความนิยมของผู้ชมที่เป็นผู้อุปถัมภ์ดังเช่นในอดีตลดจำนวนลง แม้กลุ่มผู้ชมละครเองก็จำกัดอยู่เฉพาะเพียงคนบางกลุ่มในสังคมเท่านั้น ถึงแม้หน่วยงานของรัฐจะมีความพยายามในการดำเนินงานสานต่อด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปกรรมของไทยแต่ก็ดูเหมือนว่าความนิยมของผู้ชมส่วนมากของสังคมที่มีต่อการแสดงไทยดั้งเดิมก็ไม่มากนักและแพร่หลายดังเดิม นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวในบทความ “นาฏกรรมกับการสื่อความและอนาคต” ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนาฏกรรมของไทยที่กำลังเผชิญกับสภาวะความเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังนี้

ถึงแม้ว่าการศึกษาทั้งในและนอกแบบ มีความสำคัญในการสืบทอดนาฏกรรม แต่ใช้ว่าการศึกษาเพียงอย่างเดียวที่พึงรับผิดชอบต่อการสื่อความนิยมของนาฏกรรมไทยโบราณ โดยกล่าวว่านาฏกรรมไม่ได้เกิดในสูญญากาศแต่เกิดและดำรงอยู่ภายใต้เงื่อนไขทางสังคม เมื่อเงื่อนไขนั้นๆเปลี่ยนแปลงไปก็เป็นการยากที่จะทำให้นาฏกรรมเช่นนั้นดำรงอยู่ได้อย่างมีพลัง ไม่ว่าจะจัดการศึกษาเพื่ออนุรักษ์นาฏกรรมโบราณอย่างไร ความนิยมนาฏกรรมเช่นนั้นก็ย่อมจะลดถอยลงไปเอง ในที่นี้จึงควรหันมาดูเงื่อนไขทางสังคมที่แวดล้อมนาฏกรรม ด้วยความหวังว่าอาจจะบรรลุนทางที่จะมองเห็นอนาคตของนาฏกรรมไทยโบราณได้ชัดเจนขึ้นเมื่อพิจารณาควบคู่ไปกับความเปลี่ยนแปลงของเงื่อนไขทางสังคมเหล่านั้น...ในท่ามกลางการแข่งขันของการสื่อความอื่น ๆ นาฏกรรมดูเหมือนจะพ่ายแพ้ในการแย่งการสื่อความทางสังคมมาไว้ในมือ ไม่ว่าจะเป็มนาฏกรรมเชิงละคร หรือนาฏกรรมเชิงสังคมของไทยโบราณ...หากถือเอาความนิยมของประชาชนเป็นเกณฑ์นาฏกรรมไทยโบราณดูเหมือน

จะมีอนาคตที่มีคมน ทั้งนี้เพราะรากฐานทางสังคมของนาฏกรรมโบราณเหล่านั้นได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว” (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2534:149)

นิธิ เอียวศรีวงศ์ เสนอแนวคิดในด้านการพัฒนาการละครในบทความดังกล่าว ดังนี้

ถ้านาฏกรรมไทยจะดำรงอยู่ในความนิยมของผู้คนต่อไป การปรับเปลี่ยนไปตามเทคนิคและสังคมคงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าใครจะเป็นผู้ปรับเปลี่ยนงานอนุรักษ์มาตรฐานเก่าให้คงอยู่อย่างบริบูรณ์เป็นความจำเป็น เพราะมาตรฐานเก่านั้นจะเป็นคลังที่คนรุ่นใหม่สามารถมาเบิกไปใช้ได้โดยไม่มีที่สิ้นสุด แต่การจะเอาไปใช้นั้นไม่น่าจะเป็นการทำซ้ำอยู่เสมอไป หากควรจะนำไปเป็นฐานสำหรับพัฒนานาฏกรรมร่วมสมัยที่เป็นของไทยขึ้น... ศิลปะทุกแขนงมีปัญหาในการเปลี่ยนผู้อุปถัมภ์จากราชสำนักและวัดมาสู่ตลาดทั้งสิ้น ศิลปะบางแขนงอาจถึงกาลอวสานลงเพราะไม่สามารถดึงตลาดมาอุปถัมภ์ได้แต่ในหลายสังคมด้วยกันที่นาฏกรรมยังประสบความสำเร็จในการหาผู้อุปถัมภ์จากตลาดได้อยู่ในแง่หนึ่ง นาฏกรรมโบราณของไทยขณะนี้ก็มีนักท่องเที่ยวเป็นผู้อุปถัมภ์อยู่อย่างสำคัญ... ปัญหาที่คือนาฏกรรมไทยจะปรับตัวให้เข้ามารับการอุปถัมภ์ของตลาดได้อย่างไรซ้ำๆ ไม่มีคำตอบแก่ปัญหานี้ แต่แน่ใจว่าพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จคือความใจกว้างของสังคม... (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2534: 159-163)

สำหรับการแสดงหุ่นละครของไทยนับว่าเป็นศิลปะการแสดงที่เผชิญต่อวิกฤตของการอยู่รอดในหลายครั้ง โดย สน สีมাত্রังกล่าวในบทความ หุ่นไทย: จินตนาการมีชีวิตซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการบรรยายพิเศษเรื่อง หุ่นละครเล็ก โดยภาควิชาศิลปะไทย คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร (สน สีมাত্রัง 2544:12) ถึงเหตุการณ์ที่มีผลต่อความเปลี่ยนแปลงของการแสดงหุ่นละครไทยในสมัยต่างๆ ดังนี้

เหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อประวัติศาสตร์การมหรสพไทยคือใน พ.ศ. 2452 เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว. หลาน กุญชร) เจ้ากรมมหรสพ เจ้าหุ่นของหลวง เจ้ากรมโขน เจ้ากรมรำโคม และเจ้ากรมเป่าพาทย์ เจ็บป่วยทุพพลภาพต้องถวายบังคมลาออกจากราชการ เลิกเล่นโขนละครทั้งปวงและถึงแก่กรรมใน พ.ศ. 2465 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ไม่ทรงโปรดเกล้าแต่งตั้งผู้ใดมาเป็นเจ้ากรมแทน ทำให้การมหรสพ หุ่น โขน และเป่าพาทย์ขาดการกำกับดูแลและส่งเสริมอย่างใกล้ชิด (ศักดิ์ ปิ่นหนึ่งเพชร 2526: 77)

...รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 แห่งราชวงศ์จักรี (ครองราชย์ พ.ศ. 2453-2486) ใน พ.ศ. 2454 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมกรมโขนและกรมเป็พาทย์ไว้กับ กรมมหรสพเป็นกรมเดียวและทรงโปรดเกล้าฯ ให้หลวงสิทธิไชยเวร (น้อยจำปี) เป็นเจ้ากรม มีข้อนำสังเกตว่าไม่ได้กล่าวถึงกรมหุ่นและกรมรำโคมไว้ด้วย ตลอดรัชกาลที่ 6 ไม่พบ เอกสารราชการที่กล่าวถึงการแสดงของหุ่นหลวงในงานพระเมรุและพระราชพิธี แต่ในงาน พิธีรื่นเริงของชาวบ้านทั่วไปยังนิยมชมการแสดงประเภทหุ่นกระบอกและหุ่นละครเล็ก ซึ่ง หุ่นประเภทหลังเป็นหุ่นที่เลียนแบบหุ่นของหลวง ...พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงมีพระราชนิมิตส่วนพระองค์ในการละครอย่างตะวันตก โดยทรง ประพันธ์บทละครและเป็นผู้เล่นละครหลายเรื่องด้วยพระองค์เอง ทำให้ศิลปะการละคร อย่างตะวันตกได้รับการพัฒนาและเป็นที่ยอมรับแพร่หลายในประเทศไทย สันนิษฐานว่าตลอด รัชกาลที่ 6 นี้การมหรสพของไทยไม่ได้รับความสนใจจากสถาบันกษัตริย์เหมือนอย่างใน รัชกาลก่อนๆ ที่แล้วมา การแสดงหุ่นของหลวงก็คงได้รับผลกระทบด้านความนิยมเสื่อมลง เป็นลำดับ รัชสมัยสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 แห่งราชวงศ์จักรี (ครองราชย์ พ.ศ. 2468-2477) ตลอดรัชกาลประเทศไทยประสบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำมีผลสืบเนื่องจาก วิกฤตการณ์เศรษฐกิจ ทั่วโลกภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ทำให้รัฐบาลไทยในเวลานั้น จัดเก็บภาษีไม่ได้มาก ทำให้ขาดแคลนงบประมาณถึงขั้นจำเป็นต้องปลดข้าราชการจำนวน หนึ่งออกจากราชการ กรมมหรสพถูกยุบให้มารวมไว้กับกระทรวงวังใน พ.ศ. 2469 ต่อมา เกิดเหตุการณ์สำคัญ พ.ศ. 2475 คือการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของ ชาติ ยกเลิกและปรับปรุงหน่วยงานราชการและระเบียบบริหารราชการแผ่นดินหลายอย่าง ให้เหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมืองและสถานการณ์โลกในเวลานั้น เช่นการยกเลิก ตำแหน่งเจ้าเมืองเปลี่ยนมาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดแทน ปรับปรุงหน่วยงานราชการให้มี ประสิทธิภาพและประหยัด เป็นต้น เชื่อว่าการมหรสพทุกชนิดของราชการตกต่ำมากที่สุด มหรสพและการละเล่นหลายประเภทขาดผู้สืบทอดศิลปะการแสดง ส่งผลให้มหรสพและ การละเล่นบางอย่างสาบสูญไปจากสังคมไทย (สน สีมাত্রัง 2544:7-8)

ในบรรดาจำนวน โรงมหรสพและการละครของไทยมีจำนวนไม่มากนักที่สามารถสืบทอด การสร้างสรรค์งานศิลปะของไทยตามแบบโบราณให้ดำรงเหลืออยู่ การปรากฏขึ้นของการสืบสาน งานศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา (โจ หลุยส์) โดยความตั้งใจที่จะสืบสาน ด้านการอนุรักษ์ศิลปะไทยให้ดำรงอยู่ในคนรุ่นปัจจุบันของครุสาคร ยังเขียวสดแห่งโรงละครโจ หลุยส์นับเป็นปรากฏการณ์ที่นับว่าเป็นการเกิดใหม่ของศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กของไทยและ เป็นปรากฏการณ์ที่ควรค่าแก่การศึกษาและสืบสาน โรงละครนาฏยศาลา (โจ หลุยส์) เป็นโรงละคร

ที่ดำเนินงานโดยเอกชนนับตั้งแต่แรกเริ่ม การดำเนินงานของโรงละครมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากโรงมหรสพที่เคยมีมาแต่ดั้งเดิมแต่ก็เป็นการผสมผสานปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่ทำให้การแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครโจหลุยส์กลับมาเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมจากผู้ชมการแสดงในยุคปัจจุบัน ข้อมูลจากหนังสือ “หุ่นละครเล็ก สืบสานศิลป สืบทอดจิตวิญญาณไทย” โดยสำนักพิมพ์แปลนโมทิฟกล่าวถึงการปรากฏขึ้นของการแสดงหุ่นละครเล็ก(สน สีมাত্রัง เยาวนุช เวศร์ภาดา และ พัชรี สกศวัต 2540:30-31) ดังนี้

มหรสพหุ่นละครเล็กห่างหายจากวิถีชีวิตของคนไทยไปนานเกือบ 50 ปีกว่าจะได้ปรากฏสู่ความรู้และความเข้าใจของสาธารณชนอีกเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2528 โดยมี นายสาคร ยังเขียวสดหรือครูโจหลุยส์ เป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงยุคหุ่นละครเล็ก เพื่อถ่ายทอดศาสตร์และศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กแก่คนรุ่นหลัง...หุ่นละครเล็กกลับมาโลดเต้น บนเวทีการแสดงเป็นครั้งแรกหลังจากห่างหายไปนานกว่า 50 ปีในงานเทศกาลเที่ยวเมืองไทยปี พ.ศ. 2528 โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ขอร้องให้ครูโจหลุยส์จัดการแสดงขึ้นอีกครั้งหนึ่ง...ในงานนี้ครูโจหลุยส์ยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณแสดงหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระเทพ-รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในงานเทศกาลเที่ยวเมืองไทย ณ. สวนอัมพรและแสดงสาธิตหุ่นละครเล็กที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2530 (สน สีมাত্রัง เยาวนุช เวศร์ภาดา และ พัชรี สกศวัต 2540 :32-33)

รายละเอียดเกี่ยวกับความงดงามของศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กของไทย และความงดงามของการแสดงและลักษณะของหุ่นดังนี้

หุ่นละครเล็ก เป็นศิลปะการแสดงที่ผสมผสานศิลปะหลายแขนง ได้แก่ หัตถศิลป์ หรือการสร้างองค์ประกอบของหุ่น ประณีตศิลป์ ในการสร้างเครื่องแต่งกาย นาฏศิลป์ หรือการใช้ลีลาการเชิด คีตศิลป์หรือดนตรี มัณฑนศิลป์ หรือการจัดฉาก รวมทั้งวรรณกรรมเรื่องเอก ได้แก่ รามเกียรติ์ พระอภัยมณีและราชาธิราช เป็นต้นเรื่องราวของหุ่นละครเล็ก จึงเปี่ยมด้วยชีวิตชีวา ทั้งในมิติของศิลปะความคิด จิตใจของผู้สร้างงาน นับจากเริ่มประกอบตัวหุ่น จนเมื่อตัวหุ่นโลดเต้น ด้วยลีลาอันประสานสอดคล้องกันของคณะผู้เชิดซึ่งล้วนแต่เป็นคนรุ่นใหม่ที่ยังมีจิตใจรักที่จะอนุรักษ์ มรดกทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยท่ามกลางโลกที่แปรเปลี่ยนไปในปัจจุบัน(สน สีมাত্রัง เยาวนุช เวศร์ภาดา และ พัชรี สกศวัต 2540: 41)

โดยข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างตัวหุ่นและลักษณะความงามของหุ่นปรากฏข้อมูลดังนี้

หุ่นละครเล็กของครูโจหุลยส์ สร้างเลียนหุ่นของพ่อครูแกร เพื่อรำลึกถึงพระคุณครูและเพื่ออนุรักษ์ ฟื้นฟูศิลปะแขนงนี้ หุ่นพ่อครูแกรที่เก็บรักษาไว้ที่เมืองโบราณขณะนี้มีลักษณะเป็นหุ่นที่มีหัว แขน มือ เท้าแบบหุ่นหลวง หรือหุ่นใหญ่ สูงประมาณ 1 เมตร สร้างด้วยไม้ภายในกลวง โครงหุ่นท่อนบนทำจากกระดาษข่อย ท่อนล่างทำด้วยโครงลวดวงๆ ไม้ 2-3 เส้น ประกอบกันด้วยกลไกที่สลับซับซ้อนต่อสายระโยงระยางสำหรับมือถือบังคับให้ส่วนต่างๆ เคลื่อนไหวได้ ถ้าเป็นตัวเอกมีสายใยที่ข้อมือ ทำให้หักข้อมือและชี้นิ้วได้หากเป็นตัวตลกมือจะแข็ง...หุ่นละครเล็กที่ครูโจหุลยส์สร้างขึ้นนั้นได้มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนในหลายด้าน เพื่อให้หุ่นดูเหมือนมีชีวิต ทั้งโครงสร้างทางสรีระใบหน้า และกลไกที่ทำให้หุ่นสามารถเคลื่อนไหวได้เหมือนจริงมากที่สุด ประกอบด้วย ส่วนหัว ส่วนลำตัว และแขนขา ส่วนประกอบดังกล่าวสร้างให้หุ่นสามารถเคลื่อนไหวได้เหมือนคน หุ่นทุกตัวมีส่วนเหมือนคน เพียงแต่ย่อขนาดให้เล็กลง เริ่มจากนำดินเหนียวมาปั้นเป็นโครงและส่วนสรีระถึงคอ มือและเท้า ตั้งแต่หัวเข่าลงมาถึงเท้า การขึ้นโครงแล่งเป็นตัวพระกับตัวนาง หากเป็นตัวนางจะมีรูปร่างเอวบางร่างน้อย หากเป็นตัวพระจะลำตัวลำสันกว่า เริ่มจากปั้นเป็นดินเป็นแบบก่อน จึงนำกระดาษปิดหัวหุ่นที่เป็นโครงดินเมื่อปิดกระดาษได้หน้าพอและแห้งดีแล้วจึงผ่าเอาดินด้านในประกอบกระดาษให้เป็นหัวหุ่นอย่างเดิม จากนั้นเทปูนลงไป เมื่อปูนแห้งแล้ว จึงแกะออกจากพิมพ์ ภายในตัวโครงยึดเชื่อมด้วยลวด นำไปตากแดดให้แห้งสนิท (สน สีมাত্রัง เยาวนุช เวศร์ภาดา และ พัทธี สกศวัต 2540:42-43)...ส่วนใบหน้าใช้ปูนปั้นประกอบด้วยส่วนผสมพิเศษ ซึ่งสามารถปั้นได้เหมือนดินน้ำมัน เมื่อปั้นเสร็จรอจนปูนแห้งจะทาสีแต่ง ลงดินสอพอง แล้วขัดด้วยกระดาษทรายจนกว่าผิวจะเรียบเนียน จากนั้นจะแต่งหน้าแต่งตา สีที่ใช้ในการแต่งหน้าเขียนคิ้ว วาดตาสีปากเป็นสีประเภท สีโปสเตอร์และสีฝุ่น ใช้พู่กันทาหลายๆ ชั้น แล้วขัดแต่งด้วยกระดาษทรายจนดูเหมือนจริง คอของหุ่นโดยทั่วไปเป็นปูนปั้นต่อจากส่วนสรีระ ยกเว้น 2 ตัวเท่านั้นที่ใช้ผ้ายึดติดเดียวกับสีของหัวหุ่นคือตัวหุ่นหนุมานและพาลี หุ่นสองตัวจึงสามารถยกคอ ผงกหัวขึ้นลง ทำกิริยาอาการได้เช่นคนจริง ส่วนที่เป็นผ้า นอกจากส่วนที่เป็นลำตัวของหุ่น ข้างในยึดด้วยหุ่น แขนและขาส่วนที่อยู่เหนือเข่าขึ้นมา และมีไม้เชื่อมอยู่ตามบริเวณข้อพับต่างๆ เพื่อให้สามารถ ขยับได้คล้ายคนจริง ขึ้นส่วนของมือและเท้าแกะจาก ไม้ทองหลวง ซึ่งเป็นไม้ที่เบาและแกะได้ สะดวก พร้อมกับทำนํ้ายากันปลวก กันมอด บริเวณลำตัวใช้สีพลาสติกทา เพื่อไม่ให้สีลอกหลุดเมื่อโดนน้ำ (สน สีมাত্রัง เยาวนุช เวศร์ภาดา และ พัทธี สกศวัต 2540: 44-45)... กลไกภายนอกที่

สามารถมองเห็นได้ มีเพียงกลไกบังคับมือหุ่น เป็นค้ำจับ ยาวประมาณ 2 ฟุต ต่อจากข้อมือของหุ่น ตรงกลางมีรอก ซึ่งด้วยเส้นเอ็นหรือเชือกไพล่อน โยงไปยังข้อมือของหุ่น สามารถบังคับให้หุ่นหักข้อมือขึ้นลงได้ กลไกภายใน อยู่ในตัวหุ่น ใช้บังคับหุ่นให้ยกคอลอยหน้าลอยตา หรือหลับตาลืมตาได้ คนเชิดจะสอดมือเข้าไปบังคับกลไกนั้น ครูโจหลุยส์เป็นผู้เดียวที่ประดิษฐ์กลไกต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในตัวหุ่น โดยยึดถือแนวปฏิบัติเช่นเดียวกับครูแกรคือถือว่ากิจกรรมดังกล่าวเป็นความลับ ด้วยเชื่อว่ามีผู้สาปแช่งไว้ หากใครลอกเลียนแบบเวลาทำหุ่น ครูโจหลุยส์จะเข้าไปทำคนเดียวในห้อง เมื่อสำเร็จเป็นตัวจริงให้บุตรช่วยกันเขียนสี ตกแต่ง... (สน สีมাত্রัง เยาวนุช เวศร์ภาดา และ พัชรี ศกสวัสดิ์ 2540: 48-49) ลีลาที่เปี่ยมด้วยชีวิตชีวา เกิดจากความสามารถของผู้เชิดในการถ่ายทอดชีวิตจิตใจ ความงามแห่งการร่ายรำ ผ่านกลไกควบคุมให้หุ่นเคลื่อนไหวได้ลึกลับสวยงาม ผู้เชิดหุ่นละครเล็กจะต้องมีความชำนาญและรู้ศิลปะ โขนเป็นอย่างดี การเชิดหุ่นละครเล็กแตกต่างจากการเชิดหุ่นประเภทอื่นคือ ใช้ผู้เชิด 3 คน ต่อหุ่น 1 ตัว โดยเฉพาะการเชิดหุ่นตัวพระ ยักษ์และลิง เพื่อให้หุ่นมีท่วงท่าร่าเริงดงามเหมือนจริง ตัวนางใช้คนเชิด 2 คน ส่วนตัวตลกใช้คนเชิดคนเดียว หุ่นตัวที่เชิดยากที่สุดคือหุ่นลิง รองลงมาคือหุ่นยักษ์...ผู้เชิดที่เป็นหลักในการเชิดใช้มือซ้ายจับแกนก้านคอของหุ่น เพื่อบังคับให้หุ่นกลอกหน้ายกคอ มือขวาจับค้ำก้านไม้ซึ่งเป็นมือขวาของตัวหุ่น ซึ่งมีลูกรอกติดอยู่ เพื่อบังคับให้มือของหุ่นเคลื่อนไหวได้ นอกจากนั้นคนที่จับแกนกลางจะเป็นตัวหลักที่คอยบอกให้ผู้เชิดอีกสองคนว่าทำท่าต่อไปเป็นท่าอะไร ผู้เชิดคนที่สองใช้มือซ้ายจับค้ำก้านไม้ที่ มือซ้ายของหุ่น และคนเชิดคนที่สามใช้มือทั้งสองข้างจับเคียวที่อยู่ใต้ฝ่าเท้าของตัวหุ่นเพื่อยกเท้า เปลี่ยนเท้า ซอยเท้าให้สัมพันธ์กับท่ารำ วิธีการเชิดบางอย่างต้องอาศัยความชำนาญและประสบการณ์ของผู้เชิด เช่น การกล่อมตัว และจังหวะ... (สน สีมাত্রัง เยาวนุช เวศร์ภาดา และ พัชรี ศกสวัสดิ์ 2540: 50-51)

ทรงศักดิ์ ปรารังค์วัฒนากุล กล่าวใน การละครไทย โดย ทรงศักดิ์ ปรารังค์วัฒนากุล ไว้ว่า ศิลปะแห่งการละครของไทยแต่ดั้งเดิมซึ่งปรากฏเป็นแบบแผนมาตั้งแต่สมัยอยุธยา แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 4 ประเภท คือ หุ่น หนัง โขน และละครรำ... “หุ่น” ตามความหมายในพจนานุกรม หมายถึง “รูปตุ๊กตา รูปที่จำลองจากของจริงและชื่อการเล่นมหรสพที่ใช้รูปหุ่นแสดงเป็นเรื่องราว” การแสดงหุ่นจึงหมายถึงการเล่นมหรสพอย่างหนึ่งที่ ใช้รูปการแสดงหุ่นเป็นเรื่องราว” การแสดงหุ่นของไทยนั้นมีลักษณะเลียนแบบโขนและ

ละครรำ มีการบังคับตัวหุ่นให้เคลื่อนไหวด้วยก้านไม้และสายโยงใย การแสดงหุ่นแบบดั้งเดิมของไทยมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา หลักฐานเก่าที่สุดที่เอ่ยถึงหุ่นก็คือจดหมายเหตุของเดอลาลูแบร์ ทำให้เข้าใจว่าการแสดงหุ่นคงจะมีขึ้นครั้งแรกสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ หรืออาจจะมีเกิดขึ้นก่อนสมัยนั้นแล้วก็ได้แต่ไม่มีหลักฐานแน่ชัด หุ่นชนิดแรกสุดนี้มีการแสดงเรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เดิมทีเรียกกันว่า “หุ่น” เฉยๆ ต่อมาถึงสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อเกิดหุ่นชนิดอื่นๆ ขึ้นอีกจึงเรียกหุ่นแบบดั้งเดิมนี้กันว่า หุ่นใหญ่ หรือหุ่นหลวง... ในสมัยรัชกาลที่ 5 นับเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการละครไทย กล่าวคือได้เกิดละครชนิดใหม่ๆ ขึ้นหลายชนิดซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากแบบแผนของละครไทยที่มีมาแต่ดั้งเดิม ทั้งนี้เป็นเพราะกระแสวัฒนธรรมตะวันตกได้หลั่งไหลเข้ามาสู่ประเทศอย่างมากอันสืบเนื่องมาจากลัทธิแสวงหาอาณานิคมของชาวตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมาประเทศไทยเริ่มต้นตัวในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ เพื่อให้ทัดเทียมกับอารยประเทศซึ่งจะเป็นทางแก้ปัญหาทางการเมืองมิให้ไทยต้องตกไปเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกอย่างที่ประเทศเพื่อนบ้านต้องประสบอยู่ ได้มีการจ้างชาวต่างประเทศเข้ามาช่วยราชการบ้าง มีการศึกษาภาษาอังกฤษและวิทยาการต่างๆ ของทางตะวันตกบ้างและในสมัยรัชกาลที่ 5 คนไทยก็ได้ออกไปศึกษาวิชาการในต่างประเทศกันมากขึ้น การรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามานี้ได้ทำให้อิทธิพลของละครตะวันตกเข้ามามีบทบาทในการละครไทยไม่น้อย มีการรับละครรูปแบบใหม่เข้ามาและมีการแก้ไขปรับปรุงการแสดงละครรำที่มีมาแต่เดิมจนกลายเป็นลักษณะละครแบบใหม่ขึ้นมาอีกด้วย... (ทรงศักดิ์ ปรารภ วัฒนธรรม 2526: 1, 110)

งานวิจัย “ การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์)” เป็นงานศึกษาวิจัยในสาขาวิชาพัฒนศึกษา กำหนดหัวข้อในการศึกษาความคิดเห็นของผู้ชมละครในยุคปัจจุบันของโรงละครนาฏยศาลา(โจ หลุยส์) เพื่อทราบถึงมุมมองของผู้ชมที่มีต่อการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครตลอดถึงการให้บริการ โดยผู้วิจัยตระหนักเห็นความสำคัญของโรงละครนาฏยศาลา(โจ หลุยส์) ที่ได้ทำหน้าที่ของโรงละครที่ศิลปินทุกชีวิตได้ร่วมกันหล่อหลอมความตั้งใจในการทำงานศิลปะเพื่อสานต่อแรงบันดาลใจแรกเริ่มของครูสาคร และครอบครัวยังเขียวสด โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการสืบสานศิลปะไทยไว้ให้ลูกหลาน ทั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรที่มีบทบาทด้านการสืบสานมรดกทางการแสดงหุ่นละครเล็กของไทย โรงละครนาฏยศาลา(โจ หลุยส์) นับเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมใหม่ของการแสดงหุ่นละครเล็กที่มีการผสมผสานรูปแบบและเทคนิคใหม่ๆ เข้ามาใช้ใน

การพัฒนาการจัดการแสดง มีการให้บริการต่อผู้ชมการแสดงที่มีลักษณะสากลยิ่งขึ้น ผู้วิจัยมุ่งหวังว่าการศึกษาถึงความคิดเห็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา (โจ หลุยส์) จะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับโรงละครเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการจัดการแสดงหุ่นละครเล็กและการให้บริการให้เกิดความสอดคล้องต่อความต้องการของผู้ชมการแสดง ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับหลักการของสาขาวิชาพัฒนศึกษา ที่มุ่งเน้นการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาประเทศและสังคมโดยบูรณาการองค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาทุกในทุกระดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความต้องการของผู้ชมละครที่มีต่อการจัดการแสดงละครหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์)
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่มีต่อโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์) ในด้านการจัดการแสดงละคร การให้บริการ และการเผยแพร่ความรู้
3. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อสภาพปัจจุบันและความคาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์) ที่มีต่อการจัดแสดงและการให้บริการของโรงละครโดยจำแนกตามตัวแปรอิสระ

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่มีลักษณะส่วนบุคคลที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพที่เป็นจริง ตามสภาพที่คาดหวัง และมีความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์) แตกต่างกัน
2. ผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่มีประสบการณ์ทางการชมการแสดงละครที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพที่เป็นจริง ตามสภาพที่คาดหวัง และมีความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์) แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัย “การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์)” ศึกษาความต้องการของผู้ชมการแสดงของโรงละครโดย

ดำเนินการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณด้วยการใช้แบบสอบถาม (survey questionnaire) เพื่อสำรวจความคาดหวังของผู้ชม และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการจัดสนทนากลุ่ม (focus group discussion) กลุ่มโดยเชิญผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่มีประสบการณ์ในการชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา (โจ หลุยส์) เข้าร่วม ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณโดยการสำรวจ (survey research)

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร คือผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์) โดยอ้างอิงจากจำนวนผู้ชมต่อการแสดงในแต่ละเดือน จำนวน 1,680 คนโดยประมาณโดยประชากร มีความแตกต่างตามลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ อาชีพ การศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ ภูมิฐานะและประสบการณ์ในการชมการแสดง

ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก(โจหลุยส์) ที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกัน โดยสุ่มตัวอย่างผู้ชมละครจำนวน 95 คนตามสูตรการสุ่มตัวอย่างของ Taro Yamanae (1973) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ +10% ได้ 95 คน

ขอบเขตของตัวแปรที่ศึกษา กำหนดตัวแปร ดังนี้

ตัวแปรต้น (independent variables) ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคลของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่แตกต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ เชื้อชาติการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ ภูมิฐานะ ประสบการณ์ในการชมละครของโรงละคร พื้นความรู้ด้านละคร

ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่ ความคาดหวังของผู้ชมละครในด้านต่าง ๆ ได้แก่

องค์ประกอบของละคร ได้แก่ รูปแบบการดำเนินการด้านละครและองค์ประกอบละครประกอบไปด้วย เนื้อเรื่อง บทร้องและดนตรี ฉาก และเวที หุ่น ตัวละครและคนเชิดและงานด้านแสงสีและเทคนิคต่าง ๆ

การให้บริการของโรงละคร ประกอบไปด้วยสถานที่ การประชาสัมพันธ์ พนักงานและการให้บริการ ราคาเข้าชมการแสดงและการจำหน่ายของที่ระลึก

การวิจัยโดยวิธีเชิงคุณภาพ

ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เป็นผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครที่มีประสบการณ์ในการชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) จำนวน 8 ท่าน โดยเชิญมา ร่วมการจัดสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เพื่อศึกษาแลกเปลี่ยนประเด็นความคิดเห็นและเสนอแนะประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นจากกลุ่มผู้ชมการแสดงเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนา ปรับปรุงการจัดแสดงและการให้บริการของโรงละครต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ขอบเขตด้านระยะเวลาของงานวิจัย กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยและเก็บข้อมูลโดยมีระยะเวลาตั้งแต่เดือน เมษายน 2551-มกราคม 2552

นิยามศัพท์เฉพาะ

การแสดงหุ่นละครเล็ก หมายถึง การแสดงหุ่นละครเล็กของคณะสาครนาฏศิลป์ โรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) จัดตั้งโดยนายสาคร ยังเขียวสด (โจ หลุยส์) ศิลปินแห่งชาติ สาขากการแสดง (หุ่นละครเล็ก) ปี 2539 จัดการแสดงต่อสาธารณชนโดยหมุนเวียนเปลี่ยนเรื่องไปตามรอบการแสดง

ผู้ชมการแสดง หมายถึง ผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) ทั้งที่เข้าชมละครเป็นครั้งแรก และหรือมีประสบการณ์การเข้าชมละครของโรงละครมาก่อน

โรงละคร หมายถึง โรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) ตั้งอยู่ที่ สวนลุมไนท์บาซาร์ ถนนพระราม4 แขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ

องค์ประกอบของการแสดงหุ่นละครเล็ก หมายถึง องค์ประกอบด้านความงามที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแสดงหุ่นละครเล็กของ โรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) อันประกอบไปด้วย องค์ประกอบศิลป์ต่างๆ ของการแสดงได้แก่ บท เนื้อหา การดำเนินเรื่อง นักแสดง เทคนิคเสียงดนตรีประกอบการแสดง เป็นต้น

ลักษณะส่วนบุคคลของผู้ชมการแสดง หมายถึง คุณสมบัติของประชากรที่ทำการศึกษาคือ ผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็ก ที่มีความแตกต่างกันในด้าน เพศ อายุ ภูมิลำเนาการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์พื้นหลังทางละคร

ความต้องการของผู้ชมการแสดง หมายถึง ความต้องการของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่มีต่อการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) ในด้านต่างๆ ได้แก่

ด้านการจัดการแสดง และด้านการให้บริการแก่ผู้ชม ศึกษาโดยอาศัยวิธีการประเมินความต้องการ
จำเป็นโดยใช้สูตรการหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบความคาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่มีต่อการจัดการแสดงหุ่น
ละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับโรงละครเพื่อ
ปรับปรุงและพัฒนาการบริหารกิจการในอนาคต
2. เพื่อให้ทราบข้อมูลและลักษณะส่วนบุคคลของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละคร
นาฏยศาลา (โจ หลุยส์) ในปัจจุบัน
3. เพื่อให้ทราบข้อมูลด้านความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรง
ละครนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) เพื่อประโยชน์ในพัฒนาการแสดงหุ่นละครเล็กและการ
ให้บริการที่สอดคล้องต่อความต้องการของผู้ชมการแสดง
4. เพื่อใช้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยเป็นข้อมูลอ้างอิงและเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยที่
เกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดงหุ่นละครของโรงละครนาฏยศาลา (โจ หลุยส์) ต่อไปในอนาคต

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยการศึกษาความคาดหวังของผู้ชมละครที่มีต่อโรงละครนาฏยสถานหุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของหุ่นละครไทยและโรงละครนาฏยสถาน หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์)
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ในศิลปะการแสดงละครของไทยและการแสดงหุ่นละครเล็ก
3. ทฤษฎีการประเมินความต้องการจำเป็น(Needs Assessments)
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ประวัติความเป็นมาของหุ่นละครไทยและโรงละครนาฏยสถาน หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์)

บรรพบุรุษคนไทยสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงเพื่อความบันเทิงใจอยู่ 2 ประเภท ประเภทที่หนึ่งใช้คนจริงแสดงในท่ารำรำขับร้อง เจรจา ประสานสอดรับกับดนตรี ตามเนื้อเรื่อง อันได้แก่ โขน และละคร ประเภทที่สอง ใช้หุ่นและหนังแสดงแทนคนจริง ร่ายรำแทนคนจริง แต่การขับร้อง เจรจา และดนตรียังใช้คนจริง ประเภทหลังนี้ได้แก่ การเชิดหุ่น

เหตุจูงใจให้คนคิดสร้างหุ่นเพื่อการแสดง อาจสันนิษฐานได้ 2 ประการ ประการที่หนึ่ง อาจเกิดจากจินตนาการของประติมากร เมื่อสร้างรูปเหมือนคนและสัตว์ ได้เหมือนตามตาเห็น แล้ว ยังจินตนาการ ไปไกลให้รูปเหมือนนั้นเคลื่อนไหวได้ด้วย จึงคิดกลไกควบคุมรูปแบบเหมือนนั้นให้เคลื่อนไหวตามต้องการ โดยครั้งแรกไม่เจตนาให้เป็นมหรสพ ต่อมาคนในวงกรมหรสพมาพบเห็นจึงนำไปใช้แสดงแทนคนจริง ประการที่สองเชื่อว่าเป็นพัฒนาการของศิลปะการแสดง เมื่อการแสดงที่ใช้คนจริงเป็นที่คุ้นเคยซ้ำซากจำเจ และมีการแข่งขันกันมาก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการมหรสพ จึงคิดสร้างสรรค์หุ่นและหนังมาแสดงแทนคนจริง ปรากฏว่าการแสดงหุ่นเป็นที่ชื่นชอบประทับใจแก่คนดู การแสดงหุ่นจึงได้นับการพัฒนาให้มีรูปร่าง การประดับตกแต่งตัวหุ่น และกลไกที่ใช้ควบคุมหุ่นให้ประณีตและซับซ้อนมากขึ้น

หุ่นจะสำแดงชีวิตหรือไม่มีชีวิต ย่อมขึ้นกับคุณสมบัติผู้เชิดต้องเล่น โขนและละครเป็น ขบหรือรู้เรื่องคนตรี นอกจากนี้ต้องมีความสามารถเข้าถึงบทละคร และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับตัว หุ่นที่เชิด ปกติจนดูจะไม่เห็นผู้เชิด จะเห็นแต่ตัวหุ่นที่ถูกเชิด เพราะการแสดงหุ่นตั้งใจให้เห็นแต่ตัว หุ่น โดยใช้ผ้าฉากเป็นม่านกันสายตาคงดู แต่ถ้าคนดูมีโอกาสเห็นคนเชิดพร้อมกับหุ่นที่ถูกเชิด จะ พบว่าหุ่นที่ถูกเชิดแล้วเป็นที่ประทับใจแก่คนดูมากๆ คนเชิดจะมีอารมณ์ร่วมเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกับตัวหุ่นไปด้วยตัวหุ่นแสดงบท โกรธ บทดีใจ และบทอิจฉา ฯลฯ คนเชิดจะต้องมีอารมณ์ ความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับตัวหุ่นด้วย เป็นต้น หุ่นจึงไม่ใช่เพียงวัตถุ แต่หุ่นมีชีวิตเหมือน คนจริง

1.1 กำเนิดหุ่นในประเทศไทย

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดที่กล่าวถึงการเล่นหุ่นในประเทศไทย คือ จดหมายเหตุของบาทหลวงดาซาร์ด ผู้เป็นราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. 2228 ได้บันทึกการเดินทางเข้ามากรุงศรีอยุธยา เพื่อเจริญพระราชไมตรีกับสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช แห่งกรุงศรีอยุธยา (ครองราชย์ พ.ศ. 2199-2231) และจดหมายเหตุของลาโลแบร์ ผู้เป็นอัคร ราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. 2230 เดินทางมาเจริญพระราชไมตรี กับสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แห่งกรุงศรีอยุธยา จดหมายเหตุทั้งสองฉบับได้บันทึกถึงการ เล่น หุ่น เอกสารดังกล่าวทำให้เกิดความเชื่อเป็นสองนัย ดังนี้

การแสดงหุ่นอาจเกิดก่อนสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และได้มีการแสดงเรื่อยมาแต่ จะเป็นรัชสมัยของพระมหากษัตริย์พระองค์ใดไม่มีหลักฐานยืนยัน

การแสดงหุ่นเพิ่งเกิดขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

นอกจากนี้ยังสืบค้นพบการแสดงหุ่นปรากฏอยู่ในวรรณคดีที่แต่งขึ้นในสมัยกรุงศรี อยุธยาตอนปลายระหว่าง พ.ศ. 2200-2310 ดังนี้

“พระเนมิราชกลอนสวด (กาพย์)” ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง แต่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช (พ.ศ.2199-2231) เป็นการรวบรวมผลงานหลายคน

ประชุมคำพากย์รามเกียรติ์สำเนาเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยา ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง แต่งระหว่าง พ.ศ. 2200-2301

กลอนบทละครเรื่อง “สังข์ศิลป์ชัย” ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง แต่งในสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ (พ.ศ. 2275-2301)

พระวิสุทธิกษัตริย์กลอนสวด (กาพย์) ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง แต่งในสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ (พ.ศ. 2275-2301)

“ปูลม โฉมวาทคำฉันท์” แต่งโดยพระมหานาควัดท่าทราย ในแต่งในสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ (พ.ศ. 2275-2301)

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สืบค้นได้ในเวลานี้ จึงจำเป็นต้องถือว่า ได้มีการแสดงหุ่นตั้งแต่ พ.ศ. 2228 และมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในสมัยต่อมาว่ามีการแสดงหุ่นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลาประมาณ 300 ปี

1.1.1 หลักฐานการแสดงหุ่นในสมัยกรุงธนบุรี

สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีมีหาราช ครองราชย์ พ.ศ. 2311-2325 ปราบกฏหลักฐานการเล่นหุ่นในงานพระราชพิธีต่าง ๆ อยู่ในหลายรัชสมัยหลายฉบับ เช่น พ.ศ. 2319 พระราชพิธีถวายพระราชทานพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระพันปีหลวง กรมหลวงพิทักษ์เทพามาต (พระราชมารดา) ณ วัดบางยี่เรือนอก ให้มีการแสดงโขน จีว หนึ่งกลางวัน และหุ่น และพระราชพิธีอัญเชิญพระแก้วมรกตที่ได้มาจากนครเวียงจันทน์ ประเทศลาว มาประดิษฐานในพระราชวังกรุงธนบุรี ใน พ.ศ. 2322 ให้มีการมหรสพสมโภชพระแก้วมรกต โดยมีการมหรสพต่าง ๆ ถึงการเล่นหุ่นด้วย เป็นต้น นอกจากนี้วรรณคดีเรื่อง “ปาจิตตกุมารกลอนอ่าน”, “สังข์ทองกลอนสวด”, “สุบินกุมารกลอนสวด”, และ “สุรนกลอนสวด” ทั้งสี่เรื่องไม่ทราบชื่อผู้แต่ง สันนิษฐานว่าแต่งในราว พ.ศ. 2316-2325 ต่างบรรยายถึงการมหรสพในงานสมโภชและพระราชพิธีมงคลต่าง ๆ มีมหรสพการเล่นหุ่นร่วมอยู่ด้วยเสมอ

1.1.2 หลักฐานการแสดงหุ่นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

หมายรับสั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระปฐมบรมราชวงศ์จักรี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ครองราชย์ พ.ศ. 2325 - 2352 มีข้อความให้มีการมหรสพต่าง ๆ ตามโบราณราชประเพณีและสมัยนิยม ได้แก่ โขน ละคร จีว หนัง และหุ่น ในงานราชประเพณีต่าง ๆ เช่น พ.ศ. 2340 งานฉลองวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) และงานพระเมรุตั้งปวงตลอดรัชกาลล้วนโปรดเกล้าฯ ให้มีการมหรสพต่าง ๆ และมีการเล่นหุ่นอยู่ด้วยเสมอ

หมายรับสั่งในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งราชวงศ์จักรี ครองราชย์ พ.ศ. 2352 – 2367 งานพระเมรุทั้งหลายในรัชกาล ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการมหรสพตามโบราณราชประเพณีและสมัยนิยมสมโภช และการเล่นหุ่นจัดเป็นมหรสพอย่างหนึ่งให้มีในงานฯ

หมายรับสั่งในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งราชวงศ์จักรี ทรงครองราชย์ พ.ศ. 2367 – 2394 งานพระเมรุทั้งหลายตลอดรัชกาล ให้มีการสมโภชด้วยมหรสพต่าง ๆ ตามโบราณราชประเพณีและสมัยนิยม นุชิตชิโนรส สมเด็จพระสังฆราช พระองค์เจ้าชายवासูกรี โอรสพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (ประสูติ พ.ศ. 2333 สิ้นพระชนม์ พ.ศ. 2496) ทรงพระนิพนธ์เหตุการณ์สำคัญในรัชกาลเมื่อมีงานสมโภชฉลองพระอารามหลวงพร้อมกัน 9 พระอาราม โดยทรงนิพนธ์เป็นกวีนิพนธ์เรื่อง “ลิลิตกระบวนแห่พระกฐินพยุหยาตราสถลมารคและทางชลมารค” มีคำพรรณนาถึงสภาพงานสมโภชว่าทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการมหรสพต่าง ๆ และมหรสพอย่างหนึ่งคือการเล่นหุ่นให้มียู่ด้วย พระอารามหลวง 9 แห่ง ได้แก่ วัดราชโอรสาราม วัดราชสิทธิราม วัดสุวรรณาราม วัดกนิษฐนาถ (วัดบางจาก) วัดอรุณราชวราราม วัดระฆังโฆสิตาราม วัดสระเกศ วัดพญาธรรมและวัดโมฬีโลก(วัดท้ายตลาด)

หลักฐานทางประวัติศาสตร์สำคัญในรัชกาลที่ 3 คือ “คำให้การของจีนก๊ก” พ.ศ. 2389 ในประชุมพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยรัชกาลที่ 3 ฉบับเรียบเรียงโดยเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ บันทึกว่า พ.ศ. 2389 พระยาสวัสดิวาริจัดเรือสำเภาให้จีนก๊กบรรทุกสินค้าไปขายให้เจ้าเมืองเกาะบาหลี่ ครั้นกลับมาถึงพระนครให้ถามคำให้การของจีนก๊กว่า เจ้าเมืองเกาะบาหลี่ถามถึงกรมมหรสพในกรุงรัตนโกสินทร์ จีนก๊กได้ให้การว่ามีมหรสพ โขน ละคร หุ่น และหนัง เป็นที่พอใจแก่เจ้าเมืองเกาะบาหลี่

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งราชวงศ์จักรี ครองราชย์ พ.ศ. 2394 – 2411 มีหมายรับสั่งหลายฉบับกล่าวถึงสมโภชพระเมรุและงานพิธีสำคัญต่าง ๆ พระราชพิธีที่สำคัญน่าสนใจคือ งานสมโภชข้างเผือกใน พ.ศ. 2397 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการมหรสพสมโภชฯ และการเล่นหุ่นเป็นมหรสพหนึ่งที่ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มี

ในประชุมพงศาวดารรัชกาลที่ 4 ฉบับของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ชาตะ พ.ศ. 2355 ถึงแก่กรรม พ.ศ. 2413) บันทึกว่า พ.ศ. 2406 พระเจ้าพี่ยาเธอกรมพระพิทักษ์เทเวศร์ (พระองค์เจ้าชายกุญชร โอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ประสูติ พ.ศ. 2341 สิ้นพระชนม์ พ.ศ. 2406) เจ้ากรมมหรสพ และเจ้ากรมหุ่นของหลวงสิ้นพระชนม์ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระองค์เจ้าชายสิงหนาทราชครูรงค์ฤทธิพระโอรสในพระเจ้าพี่ยาเธอกรมพิทักษ์เทเวศร์ (ประสูติ พ.ศ. 2369 สิ้นพระชนม์ พ.ศ. 2423) ให้ทรงดำรงตำแหน่งเจ้ากรมมหรสพและกรมหุ่นของหลวง (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ 2521: 288) บันทึกนี้เป็นหลักฐานแสดงถึงความนิยมในการเล่นหุ่นว่ามีความนิยมและมีภารกิจในการแสดงมาก จึงยกฐานะให้เป็นกรมหุ่นด้วยเสมอคู่กับกรมมหรสพ

เอกสารราชการในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรีครองราชย์ พ.ศ. 2411-2453 ได้แก่ หมายรับสั่ง จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน ราชกิจจานุเบกษา บันทึกงานพระเมรุตลอดรัชกาล บันทึกงานสมโภชพระอารามหลวง และงานพระราชพิธีสำคัญต่าง ๆ ส่วนปรากฏมหรสพต่าง ๆ ตามโบราณราชประเพณี พร้อมกับมีการเล่นหุ่นรวมอยู่ด้วยเสมอ เช่น งานพระเมรุถวายพระเพลิงพระบรมโกศศพในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งราชวงศ์จักรี ณ ท้องสนามหลวง พ.ศ. 2412 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีโขน ละคร หน้า และหุ่น เล่นสมโภช 3 วัน 3 คืน งานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์อายุครบ 100 ปี ใน พ.ศ. 2425 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีมหรสพฉลองสมโภชพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จนิวัตพระนครกลับจากยุโรป ในพ.ศ. 2440 เป็นเวลา 24 วัน มีมหรสพต่าง ๆ ตามราชประเพณีรวมการเล่นหุ่นไว้ด้วย

ในหนังสือ “ราชกิจจานุเบกษา” ซึ่งเป็นเอกสารราชการสำคัญในสมัยรัชกาลที่ 5 มีสาระสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การมหรสพต่าง ๆ และมหรสพหุ่น ที่ควรนำมาแสดงไว้เป็นหลักฐานในที่นี้ 4 เรื่อง ดังนี้

1. พ.ศ. 2423 พระองค์เจ้าสิงหนาทราชครูวงศ์ฤทธิ เจ้ากรมหรัสพและเจ้ากรมหุ่นของหลวงสิ้นพระชนม์ลง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว. หลานกุญชร บุตรพระองค์เจ้าสิงหนาทราชครูวงศ์ฤทธิชาติ พ.ศ. 2395 ถึงแก่กรรม พ.ศ. 2465) ว่าการกรมหรัสพและกรมหุ่นของหลวงสืบแทน ต่อมาใน พ.ศ. 2436 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ว่าการกรมดชน กรมคำโคม และกรมปีพาทย์อีก 3 กรม ด้วย ในงานสมโภชพระนครครบร้อยปี พ.ศ. 2425 ท่านมีบทบาทและหน้าที่รับผิดชอบการกรมหรัสพต่าง ๆ ครั้งนั้นอย่างยิ่งใหญ่มาก

2. เอกสารทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ พ.ศ. 2228 สมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาถึงเอกสารทางประวัติศาสตร์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ อันได้แก่ พงศาวดาร จดหมายเหตุ หมายรับสั่ง และหนังสือราชกิจจานุเบกษาที่บันทึกถึง พ.ศ. 2435 ปรากฏแต่ชื่อเรียกว่า “หุ่น” และ “หุ่นของหลวง” เท่านั้น

เพิ่งปรากฏคำเรียกว่า “หุ่นเลียนอย่างเมืองเหนือ” ครั้งแรกในหนังสือราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 10 พ.ศ. 2436 ว่าในงานเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ที่พระราชวังบางปะอิน มีการเซ็ดหุ่นเลียนอย่างเมืองเหนือถวายหน้าพระที่นั่งเป็นครั้งแรก รายละเอียดการตัวหุ่นและศิลปะการเซ็ดเป็นอย่างไรไม่ได้บันทึกไว้ คร. สักดา ปั่นแห่งเพชร นักวิชาการศิลปะการละคร ให้ความเห็นว่าเป็นชื่อเรียกหุ่นกระบอกครั้งแรก ต่อมาคนนิยมในชื่อว่า “หุ่นกระบอก” แทน (สักดา ปั่นแห่งเพชร 2535: 64)

3. หนังสือราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 11 พ.ศ. 2437 มีการใช้คำเรียกว่า “หุ่นกระบอก” อย่างเป็นทางการครั้งแรกในเอกสารราชการ และพบใช้ในเอกสารราชการต่อ ๆ มา (สักดา ปั่นแห่งเพชร 2535: 65)

4. หนังสือราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 27 พ.ศ. 2453 มีการบันทึกถึงมหรสพภาพยนตร์ เป็นครั้งแรกว่า ในงานพระเมรุพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอรุณวงศ์รัชสมโภช และการพระเมรุเจ้าคุณจอมมารดาเปี่ยม ณ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการมหรสพดังนี้ “กลางวัน โขน หุ่น จั้ว หุ่นกระบอกของเจ้าภาพ กลางคืน หนังสือ และ โขน หน้าจอของเจ้าภาพ ภาพยนตร์ 2 โรง” (สักดา ปั่นแห่งเพชร 2535: 68) เอกสารทางประวัติศาสตร์ สมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์การมหรสพไทย คือ จดหมายเหตุ เรื่องรับเสด็จและสมโภชพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จกลับจากยุโรปคราวแรกในพุทธศักราช 2440 บันทึกไว้ว่า มีงานมหรสพสมโภช 24 วัน ตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2440 ถึงวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2441 ในคืนวันที่ 8 มกราคม เวลาประมาณ 4 ทุ่มเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จพระราชดำเนินขึ้นประทับทอดพระเนตรหุ่นพม่าบนโรงทหารด้านตะวันตก

หุ่นพม่าโรงนี้^๑เป็นของหลวงมณีนรนาจัดมาเล่นสมโภช เป็นครั้งแรกที่หุ่นอย่างนี้ได้เล่นในกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ประทับทอดพระเนตรอยู่จนเวลาประมาณ 2 ยาม (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ในงานพระศพสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัยประสูติ พ.ศ. 2435 สิ้นพระชนม์ พ.ศ. 2466)

คำให้การบุคคลในเหตุการณ์เกี่ยวกับงานสมโภชพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อเสด็จกลับจากยุโรปคราวแรกพุทธศักราช 2440 ที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์การมหรสพไทย คือ คำให้การของหม่อมเจ้าหญิงจงจิตรถนอม ดิศกุล พระธิดาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ (ประสูติ พ.ศ. 2405 สิ้นพระชนม์ พ.ศ. 2486) ทรงเล่าว่า “ในงานสมโภชฯ ครั้งนั้น มหรสพที่เล่นสมโภชแปลกกว่าที่เคยมีคือ หุ่นพม่าและหุ่นฝรั่ง โดยเฉพาะหุ่นฝรั่งเป็นของหาดูยาก หุ่นฝรั่งที่มาเชิดเป็นชนิดมีสายโยงใยบังคับตัวหุ่นให้เคลื่อนไหวได้จากข้างบน (MARILNETTE) ตัวหุ่นโตเท่าคนธรรมดา การเชิดไม่ได้เชิดเป็นเรื่องยาว ๆ แต่เชิดเป็นชุด ๆ เหมือนแสดงกล เช่น ชุดผิงดนตรีโครงกระดุก ชุดหม่อมแก้วที่สลัดแขนขาออกกลายเป็นเด็กได้ ชุดหม่อมล้วงลูก ๆ ออกจากกระเป๋าค่าได้จำนวนมาก ส่วนที่เป็นเรื่องยาวมีเรื่อง Blue Beard ซึ่งเป็นเรื่องปมพิศวาสฆาตกรรม ตั้งแต่มีหุ่นฝรั่งคราวนั้นคราวเดียวก็ห้ามเข้ามาอีก(เสาวนิต วิจารณ์ 2526: 65)

5. เหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อประวัติศาสตร์การมหรสพไทย คือ ใน พ.ศ. 2452 เจ้าพระยาเทเวศร์ วงศ์วิวัฒน์(ม.ร.ว. หลาน กุญชร) เจ้ากรมมหรสพ เจ้าหุ่นของหลวง เจ้ากรมโขน เจ้ากรมรำโคม และเจ้ากรมปีพาทย์ เจ็บป่วยทุพพลภาพ ต้องถวายบังคมลาออกจากราชการ เลิกเล่นโขนละครทั้งปวง และถึงแก่กรรมใน พ.ศ. 2465 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ไม่ทราบโปรดเกล้าแต่งตั้งผู้ใดมาเป็นเจ้ากรมแทน ทำให้การมหรสพ หุ่น โขน และปีพาทย์ ขาดการกำกับดูแลและส่งเสริมอย่างใกล้ชิด (ศักดิ์ ปั่นแห่งเพชร 2535: 77)

6. รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 แห่งราชวงศ์จักรี (ครองราชย์ พ.ศ. 2453-2486) ใน พ.ศ. 2454 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้รวมกรมโขนและกรมปีพาทย์ไว้กับกรมมหรสพเป็นกรมเดียวและทรงโปรดเกล้าฯ ให้หลวงสิทธิไชยเวร (น้อยจำปี) เป็นเจ้ากรม มีข้อนำสังเกตว่าไม่ได้กล่าวถึงกรมหุ่น และกรมรำโคม ไปด้วย ตลอดรัชกาลที่ 6 ไม่พบเอกสารราชการที่กล่าวถึงการแสดงหุ่นของหลวงในงานพระเมรุและพระราชพิธี แต่ในงานพิธีและงานรื่นเริงของชาวบ้านทั่วไปยังนิยมชมการแสดงหุ่นกระบอกและหุ่นละครเล็ก ซึ่งหุ่นประเภทหลังเป็น

หุ่นที่เลียนแบบหุ่นของหลวง ประวัติหุ่นกระบอกละครและหุ่นละครเล็ก จะกล่าวต่อไป (ศักดิ์ ปิ่นแห่ง เพชร 2535: 85-86)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงมีพระราชนิมิตส่วนพระองค์ในการละครอย่างตะวันตก โดยทรงประพันธ์บทละคร และเป็นผู้เล่นละครหลายเรื่องด้วยพระองค์เอง ทำให้ศิลปะการละครอย่างตะวันตกได้รับการพัฒนาและเป็นที่นิยมแพร่หลายในประเทศไทย สันนิษฐานว่า ตลอดรัชกาลที่ 6 นี้การมหรสพอย่างไทยไม่ได้รับความสนใจจากสถาบันกษัตริย์ เหมือนอย่างในรัชกาลก่อน ๆ ที่แล้วมา การแสดงหุ่นของหลวงก็คงได้รับผลกระทบด้านความนิยมเสื่อมลงเป็นลำดับ

รัชสมัยสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 แห่งราชวงศ์จักรี (ครองราชย์ พ.ศ. 2468-2477) ตลอดรัชกาลประเทศไทยประสบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำมีผลสืบเนื่องจากวิกฤตการณ์เศรษฐกิจทั่วโลก ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ทำให้รัฐบาลไทยในเวลานั้นจัดเก็บภาษีไม่ได้มาก ทำให้ขาดแคลนงบประมาณ ถึงขั้นจำเป็นต้องปลดข้าราชการจำนวนหนึ่งออกจากราชการ กรมมหรสพถูกยุบให้มารวมไว้กับกระทรวงวังในพ.ศ. 2469

ต่อมาเกินเหตุการณ์สำคัญ พ.ศ. 2475 คือการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยและมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติ ยากเล็กและปรับปรุงหน่วยราชการและระเบียบบริหารราชการแผ่นดินหลายอย่างให้เหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมืองและสถานการณ์โลกในเวลานั้น เช่น การยกเลิกตำแหน่งเจ้าเมืองเปลี่ยนมาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดแทน ปรับปรุงหน่วยราชการให้มีประสิทธิภาพและประหยัด เป็นต้น เชื่อว่าการมหรสพทุกชนิดของราชการตกต่ำมากที่สุด มหรสพและการละเล่นหลายประเภทขาดผู้สืบทอด ศิลปะการแสดง ส่งผลให้มหรสพและการละเล่นบางอย่างสาบสูญไปจากสังคมไทย คือ การเล่นหุ่นของหลวงมอญรำ เทพทอง รำโคม ระเบง โมงครุ่ม คุลาตีไม้ ไม้ลอย ฉวนหุก นอนหอก นอนดาล ใต้ลวด กระตั่วแทงควาย แทงวิสัย วังว้าว ช้างไล่ม้า ฯลฯ มหรสพที่ยังมีการแสดงอยู่ในปัจจุบันก็มีสภาพเหมือนคนแก่ชราภาพใกล้จะลาโลกไปแล้ว ได้แก่ โขน ละครนอก หนังใหญ่ หุ่นกระบอกละครและหุ่นละครเล็ก แต่ยังมีกลุ่มปัญญาชนไทยในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ที่มีสายตามองไกลไปข้างหน้า ทั้งในอดีตปัจจุบัน และอนาคต ได้สนใจและให้การสนับสนุน เพื่อการสืบทอดศิลปะการแสดงเหล่านี้ให้คงอยู่ในสังคมไทย บุคคลที่ควรแก่การยกย่องอย่างยิ่งคือ ศาสตราจารย์

พระยาอนุমানราช อธิบดีอธิบดีกรมศิลปากร นายชนิด อยู่โพธิ์ อธิบดีอธิบดีกรมศิลปากร พลตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และอาจารย์มนตรี ตราโมท ศิลปินแห่งชาติ สาขาคดนตรีไทย ฯลฯ

บุคคลในปัจจุบันที่กำลังมีบทบาทและทำหน้าที่ในด้านการส่งเสริมกิจกรรมทาง วัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงอย่างไทยอย่างจริงจัง มีหลายท่านด้วยกัน แต่จะขออนุญาตเลือก กล่าวยกย่องเพียงบางท่าน ไว้ในที่นี้เท่านั้น ได้แก่ คุณอนง นาวิกมูล ด้านศิลปะพื้นบ้านและ ศิลปะการแสดงพื้นบ้านคุณเจนภพ จบกระบวนวรรณ ด้านศิลปะการขับร้องพื้นบ้าน และ ม.ร.ว. จักรกรรณ จิตรพงศ์ รองผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย (ปัจจุบัน) มีหน้าที่และมีความ ตั้งใจในการส่งเสริมกิจกรรมศิลปะการแสดงอย่างไทยเป็นอย่างมาก

วิวัฒนาการศิลปะการแสดงหุ่นทั่วไป

ศิลปะการแสดงหุ่นทั่วไปในโลก สามารถจัดได้ 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ศิลปะการแสดงหุ่นด้วยสายโยงใยบังคับหุ่นจากข้างบน (String Puppet or Marionette) ตัวหุ่นมีรูปร่าง หน้าตา แขน และขา เหมือนคน และสัตว์จริง มีหลายขนาด ตั้งแต่ขนาดเล็กอย่างตุ๊กตาใหญ่เท่าคนและสัตว์จริงก็มี โรงที่ใช้แสดงมีขนาดเหมาะสมตามขนาดตัวหุ่น ถ้าตัว หุ่นเล็กอย่างตุ๊กตาคนเชิดหุ่นจะยื่นเชิดหุ่น โดยนิยมแต่งกายสีดำและใช้ฉากหลังเป็นจอผ้าสีดำ ทั้งนี้ เพื่ออำพรางตัวคนเชิดไม่ให้เห็นเด่นชัดแยงความสนใจคนดูกับหุ่นที่เชิด ถ้าหุ่นมีขนาดเท่าคนและ สัตว์จริง จะนิยมใช้แสดงบนเวทีโรงละคร โดยสร้างเครื่อไม่อยู่เหนือเวทีโรงละคร ให้คนเชิดหุ่นไป ยืนและเดินเชิดหุ่นจากข้างบน มีฝ้าม่านระบายที่ห้อยอยู่เหนือเวที โรงละครบังคนเชิดไม่ให้คนดู เห็นตัว ฉากหลังอาจเป็นผ้าดำ หรือเป็นฉากภาพเขียน ทั้งนี้เป็นไปตามแนวคิดของศิลปินคนเชิดหุ่น ต้องการ หุ่นประเภทนี้สามารถเคลื่อนไหวอวัยวะตั้งแต่หน้าตา แขน ขา ได้เหมือนคนและสัตว์จริง ศิลปะการแสดงประเภทนี้กำเนิดขึ้นในยุโรปและแพร่หลายไปทั่วทั้งยุโรปและอเมริกา นอกจากนี้ ชาวตะวันตกยังนำไปเผยแพร่ในหมู่ประเทศที่เป็นอาณานิคมของประเทศตนด้วย เช่น ศิลปะการแสดงหุ่นของประเทศพม่า ซึ่งเคยเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ ระหว่าง พ.ศ. 2428- 2489 ศิลปินชาวพม่าเรียนรู้ศิลปะการสร้างหุ่นและการแสดงหุ่นที่มีสายโยงใยบังคับหุ่นจากข้างบน ตามอย่างศิลปะการแสดงหุ่นที่นิยมในยุโรปตามหมายเหตุเรื่องรับเสด็จและสมโภชพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จกลับจากยุโรปคราวแรก พ.ศ. 2440 กล่าวถึงคืนวันที่ 8 มกราคม 2440 เวลา 4 ทุ่มเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จประทับ

ทอดพระเนตรการแสดงหุ่นพม่าเป็นของหลวงมณีรจนา จัดมาเล่นสมโภช หุ่นเล่นครั้งนั้นเป็นประเภทบังคับหุ่นด้วยสายโยงใยจากข้างบน

2. ศิลปะการแสดงหุ่นบังคับด้วยมือ (Hand Puppet) ตัวหุ่นจะเน้นส่วนสำคัญที่หัวหุ่น ตั้งแต่ลำคอลงมาไม่ให้ความสำคัญ จะสร้างหุ่นให้มีลำตัว แขน และขา หรือไม่มีก็ได้ สิ่งที่สำคัญจะสร้างให้ภายในตัวหุ่นกลวง ให้มือคนเชิดหุ่นล้วงเข้าไปถึงส่วนหัวหุ่น เพื่อให้นิ้วมือบังคับใบหน้า หุ่นให้กลอกลูกตา กระพริบตา ลืมตา หลับตา ปากพูดได้ พยักหน้า หัวหน้าไปซ้ายและขวา และสั่นหน้าได้ การแสดงออกของหุ่นเน้นที่ใบหน้า หุ่นประเภทนี้นิยมเล่นกันยุโรปและอเมริกา

3. ศิลปะการแสดงหุ่นบังคับด้วยก้านไม้และสายโยงใย (Rod Puppet) ตัวหุ่นและฉากหลังที่ใช้แสดงเหมือนกับหุ่นประเภทที่หนึ่ง ต่างกันที่บังคับตัวหุ่นจากข้างล่างตัวหุ่น โดยคนเชิดอาจจะนั่งเชิดหรือยืนเชิดก็ได้ มีทั้งแบบเชิดแล้วเห็นทั้งคนเชิดกับตัวหุ่นที่ถูกเชิด และแบบไม่เห็นตัวคนเชิดต้องการให้เห็นเฉพาะตัวหุ่นที่ถูกเชิดเท่านั้น โดยใช้แสงไม้ซึ่งฝ้าม่านบังคนเชิดไว้ ลักษณะเด่นของหุ่น ประเภทนี้คือ แขนไม้ที่เสียบตรงกับตัวหุ่นแทงทะลุลำตัวหุ่นขึ้นไปถึงศีรษะ ภายในแกนไม้นี้ทำท่อให้สายเชือกเอ็นร้อยรอดจากส่วนศีรษะ หุ่นลงมารวมไว้ที่โคนแกนไม้ การเชิดหุ่นนิยมใช้มือซ้ายจับแกนไม้กลางลำตัว มือขวาจับสายโยงใยแบบดั่งรั้งบังคับใบหน้า แขนและขา ของหุ่นให้เคลื่อนไหวตามความต้องการ หุ่นประเภทนี้นิยมเล่นทั่วไปในเอเชีย ศิลปะการแสดงหุ่นของไทยจัดอยู่ในประเภทนี้

4. ศิลปะการแสดงหุ่นด้วยเงา (Shadow Puppet or Shadow Play) ตัวหุ่นมี 2 แบบ แบบที่หนึ่ง คนเชิดใช้มือข้างเดียว หรือมือทั้งสองข้างของตนเอง คิดประดิษฐ์เป็นรูปใบหน้าคนและสัตว์ แล้วใช้แสงไฟส่องตรงมาที่มือ ให้เกิดเป็นเงารูปใบหน้าคนและสัตว์บนจอผ้าขาว ทั้งยังสามารถคิดประดิษฐ์เงาใบหน้าคนและสัตว์ให้เคลื่อนไหวพูดและส่งเสียงได้

แบบที่สองตัวหุ่นมีลักษณะเป็นภาพสองมิติ ถูกออกแบบเป็นคน สัตว์ และฉากธรรมชาติ มักนิยมใช้หนังสัตว์มาสร้างตัวหุ่น หนังสัตว์ที่ใช้มี หนังสัตว์ที่ใช้มี หนังวัว หนังควายและหนังแพะ ต้องใช้ไม้ไผ่สองอันมาประกอปกกับตัวหนังผูกติดแน่นด้วยหวายหรือเชือก ขนาดเล็กใช้ไม้คาบอันเดียว ขนาดใหญ่มีน้ำหนักมากจำเป็นต้องคิดไม้คาบสองอัน หุ่นแบบนี้มีชื่อเรียกว่า “หนัง” ในประเทศไทยมีความหลากหลายถึง 2 แบบ คือ “หนังใหญ่” กับ “หนังตะลุง”

หนังใหญ่มีขนาดใหญ่สมชื่อ กล่าวคือ ขนาดตัวหนังกว้างประมาณ 100 ซม. สูงประมาณ 100-200 ซม. ใช้หนังวัวและหนังควายมาฉลุเป็นรูปคน สัตว์ ลวดลาย นิยมใช้แสดงเรื่องราวเกียรติยศเท่านั้น หนังใหญ่ 1 ตัว เป็นภาพเล่าเหตุการณ์ย่อหนึ่งเหตุการณ์ การแสดงหนังใหญ่เรื่องราวเกียรติ

ตั้งแต่ต้นจนจบต้องใช้หนังสือใหญ่ประมาณ 400 ตัว จึงจะครบสมบูรณ์ และใช้เวลาแสดงทุกคืนต่อกัน 7 คืน จึงจะจบเรื่อง ศิลปะการแสดงหนังสือใหญ่ต้องการให้คนดูเห็นทั้งคนขีดหนังสือและตัวหนังสือที่ถือขีด การขีดทั่วไปจะขีดอยู่หน้าจอผ้าขาว จะขีดด้านหลังจอผ้าขาวก็มีทำ โดยเฉพาะตอนกองทัพยักษ์ยกพลออกรบ จะประชุมพลยักษ์ที่หลังจอ แล้วจึงขีดจากหลังออกมาขีดหน้าจอ ส่วนกองทัพวานรของพระรามจะประชุมพลและขีดที่หน้าจอ เหตุที่กำหนดเช่นนี้เพราะเป็นแบบแผนศิลปะการแสดงหนังสือใหญ่ ด้านหลังจอผ้าขาวจะสูมไฟกะลามาปะริ้วบนแครงไม้ แสงไฟจะทำให้หน้าจอขาวสว่างโพลน แสงสว่างจะทำให้สีที่ระบายไว้บนตัวหนังสือใหญ่เป็นสีชนิดโปร่งแสงมีสีอันสวยงาม เมื่อมีแสงไฟส่องอยู่ด้านหลัง ศิลปะการแสดงหนังสือใหญ่นิยมเล่นทั่วไปในเขตภาคกลาง ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาถึงปัจจุบัน

ส่วนหนังสือตลุมมีขนาดเล็ก กว้างประมาณ 10-15 ซม. สูงประมาณ 30-40 ซม. สร้างด้วยหนังวัว ทุกตัวมีไม้คาบประกบจับตัวหนังสือ 1 อัน มีไม้ตะเกียบผูกติดกับมือของตัวหุ่น การขีดจะใช้มือซ้ายจับไม้คาบถือหุ่น มือขวาจับไม้ตะเกียบบังคับมือและแขนหุ่นให้เคลื่อนไหวตามบทในเรื่อง นิยมแสดงทุกเรื่อง เช่น พระอภัยมณี สังข์ศิลป์ไชย สังข์ทอง ขุนช้างขุนแผน และรามเกียรติ์ เป็นต้น ขณะแสดงคนขีดหนังสือจะนั่งขีดอยู่ด้านหลังจอผ้าขาวแขวนตะเกียงไฟส่องแสงสว่างอยู่หลังจอผ้า คนดูจะเห็นแต่เงารูปตัวหนังสือที่ปรากฏบนจอผ้าขาว ศิลปะการแสดงหนังสือตลุมนิยมเล่นแพร่หลายในภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

นักวิชาการศิลปะการละครเชื่อว่า ชาวอินเดียเป็นคนต้นคิดศิลปะการแสดงเงา มีอายุประมาณ 2000 ปีมาแล้ว พ่อค้าชาวอินเดียที่เดินทางมาค้าขายในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกเป็นผู้นำมาเผยแพร่ จึงมีปรากฏศิลปะการแสดงเงาที่ประเทศไทยอิน โคนีเซีย มีชื่อเรียกว่า “วาหยัง” หรือ “หนังชวา” และเชื่อว่าหนังสือตลุมในภาคใต้ของประเทศไทยเป็นพัฒนาการของหนังชวา โดยศิลปินไทยภาคใต้จำเอาอย่างหนังชวา โดยศิลปินไทยภาคใต้จำเอาอย่างหนังชวามาสร้างตัวหนังสือแสดง แต่ตัวหนังสือชวาและตัวหนังสือตลุมมีลักษณะแตกต่างกัน เพราะต่างมีปัจจัยวัฒนธรรมและรสนิยมของคนในสังคมต่างกัน จึงเกิดพัฒนาการท้องถิ่นจนมีลักษณะเฉพาะต่างกันในที่สุด

1.2 วิวัฒนาการศิลปะการแสดงหุ่นในประเทศไทย

ตามที่อนุโลมตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าศิลปะการแสดงหุ่นในประเทศไทยเกิดขึ้นราว พ.ศ. 2228 มีการแสดงและพัฒนาศิลปะการแสดงต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน รวมเวลาได้ประมาณ 300 ปี เศษ ผลการศึกษาในเวลานี้สามารถทำให้ทราบวิวัฒนาการโดยสังเขป ดังนี้

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาปลายราว พ.ศ. 2200 เป็นต้นมาถึงปลายรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2453 มีการเล่นแสดงหุ่นหลวงหรือหุ่นใหญ่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมมหรสพ และกรมหุ่นของหลวงในงานมหรและงานรัฐพิธีต่าง ๆ

ในระหว่าง พ.ศ. 2420-2428 อันเป็นช่วงปลายพระชนม์ชีพของกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญกรมพระราชวังหน้า สมัยรัชกาลที่ 5 ทรงมีพระนิมส่วนพระองค์ใน โขนละครและการแสดงหุ่น ทรงให้สร้างหุ่นเล็ก ชุดจิวจิน 1 ชุด และหุ่นเล็กชุดรามเกียรติ์ 1 ชุด ทรงเล่นแสดงในพระราชวังหน้า ไม่ปรากฏหลักฐานว่าทรงนำไปเล่นแสดงในงานมหรและรัฐพิธีใด ๆ

พ.ศ. 2436 ม.ร.ว. เถาะ พยัคฆเสนา คิดประดิษฐ์หุ่นกระบอกขึ้นใช้แสดงในงานพิธีและรัฐพิธีต่าง ๆ และเป็นที่นิยมแพร่หลายมาก มีผู้ตามอย่างทำให้เกิดคณะหุ่นกระบอกจำนวนมากกระจ่ายไปทั่วภาคกลาง คณะหุ่นกระบอกเหล่านี้ยังดำเนินการแสดงมาจนถึงปัจจุบัน

พ.ศ. 2444 ครูแกร สพานิช ศิลปิน โขนละครมีชื่อคิดประดิษฐ์หุ่นละครเล็ก โดยเลียนแบบหุ่นหลวงหรือหุ่นใหญ่ แต่เปลี่ยนแปลงกลไกบังคับหุ่นใหม่ การเชิดต้องใช้คนเชิดถึง 2-3 คนต่อหุ่น 1 ตัว หุ่นละครเล็กได้รับความนิยมมากแต่ไม่มีคนเลียนแบบ เพราะสร้างกลไกบังคับยากมาก การแสดงก็มีค่าใช้จ่ายมากเพราะใช้คนเชิด 2-3 คนต่อหุ่น 1 ตัว จึงมีเพียงคณะเดียวที่เล่นแสดง

พ.ศ. 2528 ครูสาคร ยังเขียวสด หลานศิษย์พ่อครูแกร สพานิช ได้ฟื้นฟูศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กขึ้นมาใช้แสดงอีกครั้ง ปัจจุบันหุ่นละครเล็กยังมีคณะเดียวและได้รับความนิยมมากเช่นเดิม

ส่วนรายละเอียดของประวัติและศิลปะการแสดงหุ่นประเภทต่าง ๆ จะได้ขยายความต่อไป

1.2.1 หุ่นหลวงหรือหุ่นใหญ่

เป็นชื่อที่ใช้เรียกในปัจจุบัน เพื่อให้ให้เห็นความแตกต่างของประเภทหุ่นไทยได้ชัดเจน สันนิษฐานว่า ท่านอาจารย์มนตรี ตราโมศ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงไทย ท่านใช้เรียกในคราวแต่งหนังสือเรื่องกรรมกรรมของไทย (กรมศิลปากรพิมพ์เผยแพร่ พ.ศ. 2495) ตามหลักฐานในเอกสารราชการและวรรณคดีตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เรื่อยมาถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี เรียกว่า “หุ่น” และ “หุ่นของหลวง”

ท่านอาจารย์มนตรี ตราโมศ ให้ความเห็นว่า หุ่นหลวงหรือหุ่นใหญ่ เป็นศิลปะการแสดงหุ่นที่เก่าแก่ที่สุดของคนไทย มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย แสดงเรื่อยมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 แห่งราชวงศ์จักรี (ครองราชย์ พ.ศ. 2467-2477) สาเหตุที่หยุดการแสดงเพราะคนไทยเลื่อมความนิยม และมีวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมือง ในพ.ศ. 2475 อันเป็นเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย กรรมกรรมของราชการถูกยุบเลิก ทำให้ศิลปินต้องตกงานหมดอาชีพทางการแสดงที่ยังพยายามสืบทอดศิลปะการแสดงอยู่ก็ไม่ได้ได้รับความนิยมจากสังคมส่วนรวม และสันนิษฐานว่า ค่าใช้จ่ายในการสร้างหุ่นและค่าใช้จ่ายการซ่อมบำรุงหุ่นแต่ละตัวมีค่าใช้จ่ายสูง แต่ไม่มีรายรับจากการรับจ้างแสดง น่าจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ศิลปะการแสดงหุ่นหลวงหรือหุ่นใหญ่หยุดการแสดงอย่างสิ้นเชิง ปัจจุบันไม่มีตัวหุ่นหลวงใช้แสดงและไม่มีคนเซตหุ่นหลวงเป็นสิ้นเชิง เหลือตัวหุ่นหลวงหรือหุ่นใหญ่ชำรุดทรุดโทรมจำนวน 6 ตัว ตั้งแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร หุ่นหลวงเหล่านี้เวลานี้กำลังถูกซ่อมให้มีรูปร่างสมบูรณ์โดยอาจารย์จักรพันธ์ โปษยะกฤต จิตรกรภาพเหมือนฝีมือเยี่ยมและเป็นผู้สนใจศิลปะการแสดงหุ่น

หุ่นหลวงเฉพาะตัวหุ่นสูงประมาณ 10 ซม. สร้างเลียนแบบตัวละครในโขนและละคร ตัวพระและนางมีใบหน้าและศิราภรณ์เหมือนหัวโขนตัวพระและตัวนาง แต่งกายด้วยเครื่องละคร มีแขนและขาเหมือนตัวละครจริง ตัวยักษ์ก็มีใบหน้า ศิราภรณ์ และสีกาย อย่างโขนทุกประการ พิจารณาลักษณะตัวหุ่นหลวงเป็นตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ สันนิษฐานว่าหุ่นหลวงใช้แสดงแต่เรื่องรามเกียรติ์เพียงเรื่องเดียวเท่านั้น คนเซต 1 คนต่อหุ่น 1 ตัว

โครงสร้างตัวหุ่นหลวงทำด้วยไม้ประเภทมีน้ำหนักเบา คือ ไม้ทองหลางและไม้หุ่น นำมาแกะเป็น โครงตัวหุ่นส่วนหัว ส่วนลำตัว ส่วนแขน และส่วนขา แล้วจึงมาประกอบเข้าเป็น โครงตัวหุ่นทั้งตัวแล้วเหลาไม้เนื้อแข็งมาเสียบตั้งแต่ก้นหุ่นเข้าไปกลางลำตัวหุ่น เพื่อเป็นไม้แกนกลางใช้จับถือขณะเชิดภายใน โครงตัวหุ่นมีการเดินสายเชือกโยงใยจำนวน 16 เส้น ใช้บังคับปาก แขน และมือของหุ่นให้เคลื่อนไหว เช่น กลอกกลิ้งลูกตา อ้าปากปิดปาก ยกมือ ยกแขน รำ และชี้นิ้วได้ สายเชือกโยงใยเหล่านี้จะเดินมารวมไว้ที่โคนไม้แกนกลาง ปลายสายเชือกโยงใยผูกห้วงวงแหวนทองแดงไว้ เวลาจะเชิดใช้นิ้วสอดเข้าไปในห้วงวงแหวน ขยับนิ้วในทำดิ่งรังสายเชือก จะไปบังคับให้อวัยวะของหุ่นเคลื่อนไหวตามต้องการได้

1.2.2 หุ่นเล็กชุดจิวจินของกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ

พระองค์เจ้าชายยอดยิ่งยศ พระโอรสในพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงประสูติ พ.ศ. 2381 ทิวศก พ.ศ. 2428 พระราชวังบวรวิไชยชาญ ทรงมีความสนใจและนิยมในศิลปะการแสดง พระองค์ทรงโปรดให้สร้างหุ่นเล็กชุดจิวจินขึ้นชุดหนึ่ง จำนวนประมาณ 150 ตัว สันนิษฐานว่าประมาณ พ.ศ. 2415-2429 ปัจจุบันตกทอดเป็นสมบัติของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร ตั้งแสดงให้สาธารณชนได้ศึกษาและชื่นชม

พิจารณาจากตัวหุ่นเล็กชุดจิวจิน ทุกตัวสร้างขึ้นอย่างประณีต ตั้งแต่การแกะสลักส่วนหัว การเขียนสีและลายบนใบหน้า การสร้างเครื่องแต่งกายจิวทั้งหมดงาม แต่ละตัวหุ่นมีขนาดความสูงไม่เท่ากันหุ่นตัวใหญ่สูงสุด 44 ซม. หุ่นตัวเล็กสูงสุด 23 ซม. หุ่นทุกตัวมีแกนกลางลำตัวเพื่อจับถือเชิดภายในลำตัวไม่มีสายโยงใยบังคับหุ่นให้เคลื่อนไหว เวลาเชิดคนเชิดต้องใช้มือล้วงเข้าไปใจเสื้อหุ่นใช้นิ้วของผู้เชิดบังคับคอหุ่นและมือหุ่นทั้งสองข้างให้เคลื่อนไหวตามบทละคร

นอกจากนี้กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ ยังได้ทรงพระราชนิพนธ์บทเล่นหุ่นเล็กชุดจิวจินเรื่องชวรงค์ตอนกิมจินคุดตีเมืองลูอันจิ๋วแตก เล็กเต็งเชือดคอตาย เป็นภาษาไทยและมีภาษาจีนแทรกเป็นภาษาไทยและมีภาษาจีนแทรกเป็นระยะ สันนิษฐานว่าหวังจากกรมพระราชวังหน้า จนกระทั่งเปลี่ยนอาคารหมู่พระวิมาน และพระที่นั่งองค์ต่าง ๆ ในพระราชวังหน้ามาเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร ใน พ.ศ. 2474 จึงตกเป็นสมบัติของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

1.2.3 หุ่นเล็กชุดรามเกียรติ์ของกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ

กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ ทรงสร้างหุ่นเล็กชุดรามเกียรติ์ ขนาดสูงเฉลี่ย ประมาณ 30 ซม. จำนวนเท่าไรไม่ทราบ ปัจจุบันที่ตั้งแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

มีจำนวน 134 ตัว ลักษณะหุ่นชุดนี้เลียนแบบหุ่นหลวง โดยสร้างให้มีขนาดเล็กลง มีกลไกเป็นสายเชือกโยงใย จำนวน 16 เส้น อยู่ในตัวหุ่นอย่างเดียวกับหุ่นหลวงมีแกนไม้หุ่นทะเลดูตัวหุ่นจากกันเสียบเข้าไว้กลางลำตัวหุ่น โคนแกนไม้หุ่นใช้จับถือเชิดเหมือนหุ่นหลวง คนเชิด 1 คน ต่อหุ่น 1 ตัว

สันนิษฐานว่าหุ่นเล็กชุดรามเกียรติ์ชุดนี้สร้างขึ้นหลังหุ่นเล็กจิวจิน ประมาณระหว่าง พ.ศ. 2420-2428 และลงโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงถวายภายในพระราชวังหลัง เลิกแสดงอย่างสิ้นเชิงเมื่อทรงเสด็จทิวงคตใน พ.ศ.2429 ตกทอดมาเป็นสมบัติพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

1.2.4 หุ่นกระบอก

ตามหลักฐานลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ (พระองค์เจ้าชายดิศวรรกุมาร พระโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประสูติ พ.ศ. 2405 สิ้นพระชนม์ พ.ศ. 2486) ทรงมีถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยานริศรานุวัติวงศ์ (พระองค์ชายจิตรเจริญ พระโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประสูติ พ.ศ. 2406 สิ้นพระชนม์ พ.ศ. 2490) มีความดังนี้

“เมื่อ พ.ศ. 2435 ปีที่หม่อมฉันเข้าว่าการกระทรวงมหาดไทย ถึงเดือนตุลาคมหม่อมฉันขึ้นไปตรวจหัวเมืองเหนือ ครั้งนั้นลูกชายกลางอิทธิดำรง (น้องรองจุลดิศ) อายุได้สัก 5 ขวบ ดิดหม่อมฉันจึงตามไปด้วยหม่อมราชวงศ์เถาะเป็นมหาดเล็กอยู่ก่อน ท่านคงรู้จัก รับอาสาไปเป็นพี่เลี้ยง เมื่อไปถึงเมืองอุดรดิศ สาระณรรณชัย เวลานั้นเป็นพระยาสุโขทัย พระยาสุโขทัยให้หุ่นกระบอกมาเล่นให้ดูได้เห็นเป็นครั้งแรก แกล่ให้ฟังว่าหุ่นกระบอกนั้นเกิดขึ้นที่เมืองสุโขทัย ด้วยคนชื่อยาคคนหนึ่งชื่อ เหน่ง ซึ่งเที่ยวอาศัยอยู่ตามวัด เห็นหุ่นจีนไหหลำจึงเอาอย่างมาคิดทำเป็นหุ่นไทย และคิดกระบวนร้องตามรอยหุ่นไหหลำ มีคนชอบจึงเลยเที่ยวเล่นหากิน ลูกชายกลางของหม่อมฉันได้เห็นหุ่นชอบเป็นกำลัง สามณรรณชัยจึงไปขอมาให้เธอตัวหนึ่ง แต่เมื่อกลับถึงกรุงเทพฯ ได้สักหน่อยซึ่ง

ชายกลางป่วยสิ้นชีพ คุณเถาะเกิดความคิดที่จะเล่นหุ่น ยืมเงินหม่อมฉันได้ลงทุนทำ ก็เกิดมีหุ่น กระบอกขึ้นในกรุงเทพฯ ราว พ.ศ. 2436 แต่แรกมันเรียกว่า “หุ่นคุณเถาะ” ด้วยประการฉะนี้ “สาส์น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 9, กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา, 2504 หน้า 120 – 121

สืบเนื่องจากลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ฉบับข้างต้นนี้ทำให้ทราบว่า หุ่นกระบอกเกิดขึ้นครั้งแรกราว พ.ศ. 2435 ที่เมืองสุโขทัย โดยนาย เหน่ง หรือจะกล่าวว่าคุณหุ่นกระบอกคนแรกของประเทศไทยคือ คุณหุ่นกระบอกของนาย เหน่งสุโขทัย

คุณจักรพันธ์ โปษยกฤต จัดการแสดงหุ่นกระบอกเรื่องพระอภัยมณี ตอนหนีนางผีเสื้อสมุทร ณ โรงละครแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2518 ได้พบกับทายาทของครูเหน่งชื่อนายบุญช่วย เปรมบุญ ผู้เป็นหลาน ทำให้ทราบชีวประวัติครูเหน่ง ดังนี้

7. ครูเหน่งเดิมเป็นชาวจังหวัดนครสวรรค์ อยู่หมู่บ้านบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ ชื่อจริงว่า “นายริน” เหตุที่ชื่อเหน่งเพราะหัวล้าน เป็นผู้มีความสามารถงานช่างศิลป์ แกะสลัก และเขียนจิตรกรรมได้ดี ครูเหน่งรับจ้างแกะหินแม่พิมพ์ทำเหรียญกษาปณ์ปลอมเพื่อใช้ตะกั่วหยดแทนเงิน เจ้าหน้าที่บ้านเมืองสืบทราบ ครูเหน่งจึงต้องหลบหนีคดีอาญาไปอยู่ภาคใต้ระยะหนึ่ง ระหว่างหลบหนีคดีได้พบเห็นการแสดงหุ่นจีน มีความสนใจได้แกะหัวหุ่นจีนขาย ต่อมาย้ายมาอยู่เมืองสุโขทัย ได้นำหุ่นออกแสดงให้คนดูจนเป็นที่รู้จัก ในบั้นปลายชีวิตครูเหน่งกลับมาอยู่บ้านเดิมที่จังหวัดนครสวรรค์ ครูเหน่งมีบุตรสาวสามคนชื่อ กุณ สุน และเปลื้อง บุตรสาวทั้งสามคนเล่นละครเป็น ครูเหน่งจึงสร้างหุ่นกระบอกให้บุตรสาวเชิดเลียนแบบทำรำละคร ตั้งคณะหุ่นกระบอกครูเหน่งขึ้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ออกรับงานแสดงต่าง ๆ หลังจากครูเหน่งถึงแก่กรรมบุตรสาวทั้งสามยังคงยึดอาชีพแสดงหุ่นกระบอกต่อไปจนถึงสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง บุตรสาวครูเหน่งทั้งสามถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา หุ่นกระบอกครูเหน่งปัจจุบันตกเป็นมรดกของบุตรสาวและบุตรชายครูเปลื้อง ชื่อ นางบุญชี เปรมบุญ และนายบุญช่วย เปรมบุญ (นายบุญช่วย เปรมบุญ ถึงแก่กรรม พ.ศ.2522) ปัจจุบันหุ่นกระบอกของครูเหน่งตกเป็นมรดกของหลานคือ แม่เขวง มีอายุ 47 ปี (พ.ศ.2522) (ศักดิ์ ปิ่นแห่งเพชร 2535: 132-133)

ส่วนที่กรุงเทพฯ เกิดคณะหุ่นกระบอกของ ม.ร.ว. เถาะ พยัคฆเสนา ขึ้นใน พ.ศ. 2436 ลักษณะหุ่นกระบอกที่สร้างขึ้นส่วนหัวมาถึงลำคอทำด้วยไม้ทองเหลืองหรือไม้สน หัวหุ่นมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 10-15 ซม. มีรายละเอียดเลียนแบบคนจริง แต่ไม่มีลำตัว ตรงลำตัวใช้

กระบอกไม้ไผ่ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3-5 ซม. ยาวประมาณ 50 ซม. นำกระบอกไม้ไผ่นี้ต่อกับส่วนคอของหัวหุ่น เสร็จแล้วนำผ้าปักกลายด้วยด้ายเงิน ดิ้นทอง เลื่อม แบบเครื่องโขนละครมาทำเป็นเสื้อทรงกระสอบไม่มีแขนเสื้อมาสวมกับหุ่น ปลายมุมบนของเสื้อทรงกระสอบทั้งสองมุมติดมือที่แกะจากไม้เนื้อเบา มือข้างขวาของหุ่นแกะเป็นรูปกำมือ มีรูอยู่กลางลำมือสำหรับสอดใส่อาวุธ ส่วนมือซ้ายของหุ่นจะแบออกในท่ารำ เสร็จแล้วนำปลายบนของไม้ไผ่ตะเกียบมาติดที่ข้อมือหุ่นข้างละอัน ปลายล่างของไม้ตะเกียบทิ้งห้อยลง การเชิดจะใช้คนหนึ่งต่อหุ่นหนึ่งตัว นั่งเชิดบนพื้นเวที หรือจะยืนเชิดกับพื้นดินก็ได้ ตัวคนเชิดจะมีผ้า幔ขาวบังคั่นอยู่กลางระหว่างหุ่นกับผู้เชิด เหตุผลเพราะไม่ต้องการให้คนเชิดต้องการให้เห็นแต่หุ่นที่ถือเชิด ศิลปะการเชิด คนเชิดใช้มือซ้ายจับไม้ไผ่กระบอกแกนกลางหุ่น ส่วนมือขวาจับปลายไม้ตะเกียบคู่หนึ่ง ฝึกใช้ไม้ตะเกียบบังคับหุ่นกระบอกให้เคลื่อนไหวตามต้องการขนาดความสูงของหุ่นคุณแกะตั้งแต่หัวลงมาถึงชายเสื้อทรงกระสอบประมาณ 40-50 ซม. หุ่นกระบอกหนึ่งตัวใช้คนเชิดหนึ่งคน

กรณี ม.ร.ว.แกะ ที่ปรากฏชื่อในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพที่อ้างถึง มีแต่ชื่อไม่มีนามสกุล เพราะในสมัย พ.ศ. 2436 ยังไม่มีพระราชบัญญัติในนามสกุล พระราชบัญญัตินามสกุลมีขึ้นใน พ.ศ. 2465 ก่อนหน้านั้นคนไทยจึงยังไม่มีนามสกุลใช้

เมื่อท่านอาจารย์มนตรี ตราโมศ ศิลปินแห่งชาติสาขาศาสนาพราศรัยไทย แต่งหนังสือเรื่องการละเล่นของไทย ได้วินิจฉัยว่า ม.ร.ว. แกะ มีนามสกุล พยัคฆเสนา แต่ พ.ศ. 2518 คุณวราห์ โรจนวิภาต ผู้มีศักดิ์ เป็นเหลนของ ม.ร.ว. แกะ ได้มาให้ข้อมูลกับคุณจักรพันธ์ โปษยกฤต ว่า ม.ร.ว.แกะ มีนามสกุล พยัคฆเสนา แต่ พ.ศ. 2518 คุณวราห์ โรจนวิภาต ผู้มีศักดิ์เป็นเหลนของ ม.ร.ว.แกะ ได้มาให้ข้อมูลกับคุณจักรพันธ์ โปษยกฤต ว่า ม.ร.ว.แกะ เป็นบุตรของหม่อมเจ้าจักษ์ ปาลกวงส์ ผู้เป็นโอรสของกรมหมื่นนราเทเวศร์ (ปาล) ผู้เป็นต้นสกุลปาลวงส์และหม่อมเจ้าหญิงมะเดื่อ ผู้เป็นพระราชธิดาของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ (จ้อย) อันเกิดจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และกรมหลวงบาทบริจาสนอน สำหรับบทความนี้ต่อจากย่อหน้านี้ไปจนจบ ผู้เขียนใช้ ม.ร.ว.แกะ ปาลกวงส์ แทน ม.ร.ว.แกะ พยัคฆเสนา

ม.ร.ว.แกะ ปาลกวงส์ มีภรรยาชื่อ คุณทิพย์ สามารถเล่นละคร จึงเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญในคณะหุ่นกระบอกของ ม.ร.ว.แกะ ปาลกวงส์ บ้าน ม.ร.ว.แกะ ปาลกวงส์ ตั้งอยู่ใกล้วัดเสา

ประโคน (วัดคูสิดาราม) ปากคลองบางกอกน้อย อันเป็นนิवासถานของผู้สืบสายสกุลเจ้านายวังหลัง

ม.ร.ว.เถาะ ปาลกวงศ์ กับคุณทิพย์ ภรรยาไม่มีบุตรด้วย หลังจากคุณทิพย์ถึงแก่กรรมราว พ.ศ. 2480 ม.ร.ว.เถาะ ปาลกวงศ์ ก็เลิกการแสดงหุ่นกระบอก ได้ขายหุ่นกระบอกทั้งหมดให้ผู้อื่นไป ม.ร.ว.เถาะ ถึงแก่กรรมราว พ.ศ. 2485 ปัจจุบันไม่สามารถสืบค้นหาหุ่นกระบอกของ ม.ร.ว.เถาะ ได้เลย (ศักดา ปิ่นหนึ่งเพชร 2535:140-147)

นายเปี้ยก ประเสริฐ (ชาติ พ.ศ.2440 มรณะ พ.ศ.2502) เดิมอาศัยอยู่ในบ้าน ม.ร.ว.เถาะ ปาลกวงศ์ ตั้งแต่เด็กได้ฝึกหัดเชิดหุ่นกระบอกของม.ร.ว.เถาะ ปาลกวงศ์ นายเปี้ยก ประเสริฐกุล มีพรสวรรค์เรียนรู้ได้เร็วและเชิดหุ่นได้ทุกตัว ต่อมานายเปี้ยก ประเสริฐกุล ได้เป็นคนเชิดหุ่นกระบอกฝีมือดีประจำคณะหุ่นกระบอกของ ม.ร.ว.เถาะ ปาลกวงศ์ เคยเชิดหุ่นกระบอกหน้าพระที่นั่งถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ พระที่นั่งวโรภาย์พิमानพระราชวังบางปะอิน ขณะนั้นอายุ 16 ปี เชิดหุ่นตัวขุนช้างในเรื่องขุนช้างขุนแผน คิดบทเจรจาเป็นที่พอพระทัยเป็นอันมาก จึงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานเงิน 1 ฤๅ เป็นรางวัลพิเศษ

พ.ศ. 2442 นายเปี้ยก ประเสริฐกุล ได้ตั้งคณะหุ่นกระบอกของตนเองขึ้น ได้รับความนิยมจากคนทั่วไป เป็นคณะหนึ่ง que แสดงมาถึงปัจจุบัน สำหรับนายเปี้ยกได้ถึงแก่กรรม พ.ศ. 2503 ปัจจุบันคุณป้าชูศรี สกุลแก้ว บุตรสาวเป็นผู้ดำเนินการแสดงต่อ

รายชื่อคณะหุ่นกระบอกในอดีตที่เลิกแสดง

คณะหุ่นกระบอกของพระองค์เจ้าสุทนต์นิกัษร พระโอรสในกรมพระราชบวรวิไชยชาญ (ประสูติ พ.ศ. 2415 สิ้นพระชนม์ พ.ศ. 2461)

คณะหุ่นกระบอกของนายวิง นายวิง (ไม่ทราบปีเกิดและปีมรณะ) แต่งงานกับนางถ้วนผู้เป็นพี่สาวแท้ ๆ ของนายเปี้ยก ประเสริฐกุล ปัจจุบันไม่มีหลักฐานหุ่นกระบอกชุดนี้อยู่ที่ไหน

คณะหุ่นกระบอกของพระยาสุนทรเทพระบำ (เปลี่ยน สุนทรนัฏ) ปลัดกรมมหรสพในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หุ่นกระบอกชุดนี้ปัจจุบันเก็บรักษาไว้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

คณะหุ่นกระบอกของจางวาง ต่อ ณ ป้อมเพชร คุณทองคำผู้เป็นภรรยาเป็นผู้ควบคุมดูแล ปัจจุบันหุ่นกระบอกชุดนี้ตกทอดเป็นมรดกคุณเดิมศรี (ณ ป้อมเพชร วีระไวทยะ ผู้เป็นหลานจางวาง ต่อ)

คณะหุ่นกระบอกของจางวางทั่ว พาทยโกศล หุ่นกระบอกชุดนี้เก็บรักษาไว้ที่บ้านพาทยโกศล

คณะหุ่นกระบอกของนายวงษ์ ธรรมสุข จังหวัดสมุทรสงคราม ศิษย์แม่ครูเคลือบ ศิลปินเชิดหุ่นกระบอกคณะ ม.ร.ว. เถาะ พัทธมเสนา หุ่นกระบอกชุดนี้ยังอยู่กับบุตรในครอบครัว (ศักดิ์ ปิ่นแห่งเพชร 2535:147-151)

รายชื่อคณะหุ่นกระบอกที่ยังแสดงอยู่ในปัจจุบัน

คณะหุ่นกระบอกของนายเปี้ยก ประเสริฐกุล (ชาตะ พ.ศ. 2420 มรณะ พ.ศ. 2505) ปัจจุบัน คุณป้าชูศรี (จีน) สกุลแก้ว บุตรสาวรับมรดกตกทอดดำเนินการแสดงต่อมา ได้รับการยกย่องเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง ปี พ.ศ.2529 ปัจจุบันอายุ 90 ปี (พ.ศ.2540)

คณะหุ่นกระบอกของนายบุญรอด ประกอบนิล ศิษย์ของคุณป้าหว่า ประเสริฐกุล บุตรสาวนายเปี้ยก ประเสริฐกุล อยู่กรุงเทพมหานคร

คณะหุ่นกระบอกของแม่เขวง อ่อนละม้าย หลานของครูหนึ่ง รับมรดกหุ่นกระบอกของครูหนึ่ง อยู่จังหวัดนครสวรรค์

คณะหุ่นกระบอก ของนายจักรพันธุ์ โปษยกฤต (ชาตะ พ.ศ.2486) ก่อตั้งคณะหุ่นกระบอกใน พ.ศ. 2518 อยู่กรุงเทพมหานคร

1.2.5 หุ่นละครเล็กของครูแกร ศัพทวนิช (สร้างสรรค์ครั้งแรก พ.ศ. 2444)

ครูแกร ศัพทวนิช ชาตะ พ.ศ. 2390 มรณะประมาณ พ.ศ.2470-2480 เมื่ออายุ 9 ขวบ พ.ศ. 2399 เริ่มฝึกหัดวิชานาฏศิลป์อยู่กับคณะละครของพระยาเพชรภู ต่อมาอยู่กับคณะละครของพระยาบำเรอศักดิ์ ครูแกร ศัพทวนิช มีพรสวรรค์ด้านศิลปะการละคร สามารถเรียนรู้และฝึกหัดอย่างจริงจัง จนมีความชำนาญ

พ.ศ. 2410 ครูแกร ศัพทวนิช อายุได้ 20 ปีเศษ ได้ตั้งคณะละครของตนเองขึ้นรับจ้างแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ จนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักดีในสมัยนั้น

พ.ศ. 2444 พ่อครูแกร ศัพทวนิช อายุได้ 54 ปีเศษ มีความประทับใจศิลปะการแสดงหุ่นหลวงจึงคิดสร้างหุ่นเลียนแบบหุ่นหลวงขึ้นชุดหนึ่งนำออกแสดง หุ่นชุดนี้เมื่อเริ่มแรกยังไม่มีชื่อเรียกแน่นอนต่อมาได้เล่นแสดงถวายกรมหลวงไชยศรีสุรเดช (พระองค์เจ้าชายจิระประวัติวรเวช พระโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติ พ.ศ. 2419 สิ้นพระชนม์ พ.ศ.2456) ทรงตั้งนามให้ว่า “ละครเล็ก ๆ” จึงได้ใช้ชื่อ “หุ่นละครเล็ก” ต่อมาถึงปัจจุบัน

ลักษณะหุ่นละครเล็กของครูแกร ศัพทวนิช สร้างเลียนแบบหุ่นหลวง ทั้งรูปร่างหน้าตา และขนาด ตัวสูงประมาณ 1 เมตรเช่นเดียวกัน จะมีกลไกการบังคับหุ่นและลีลาการเชิดหุ่นต่างกันเท่านั้น

กลไกบังคับหุ่นละครเล็กมี 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่งบังคับหัวหุ่นและลำตัว โดยไม้แกนเสียบจากกันหุ่นเข้าไปในลำตัวหุ่น ลำตัวหุ่นทำด้วยไม้เนื้อเบา ชุดเป็นรูปกลวงภายใน ส่วนหัวหุ่นก็ทำด้วยไม้เนื้อเบามากและภายในก็เป็นรูปกลวง ทั้งนี้เพื่อใช้สอดร้อยเชือกเป็นสายโยงใยบังคับหัวหุ่นให้แสดงท่าทางตามต้องการ กลไกส่วนที่สองบังคับแขนและมือทั้งสองข้าง ส่วนนี้ใช้ก้านไม้ผูกติดกับข้อมือหุ่น มีสายโยงใยจากมือหุ่นมาที่รอกปลายก้าน ไม้ที่คนเชิดจับถือ จะบังคับมือหุ่น โดยใช้นิ้วมือขยับรอกให้เชือกดึงรั้งเข้า หรือดึงรั้งออก กลไกส่วนนี้ทำให้มือหุ่นร้ายรำได้เหมือนละครจริง กลไกส่วนที่สามบังคับขาและเท้าหุ่น โดยมีสายโยงใยอยู่ในขามาคู่ติดกับรอกที่อยู่ใต้ฝ่าเท้า คนเชิดส่วนนี้จะเอามือรองเท้าหุ่นไว้พร้อมกับบังคับขาหุ่นโดยการบังคับรอกให้หมุนไปตามต้องการ หุ่น

ละครเล็กและการเชิดหุ่นละครเล็กเป็นศิลปะที่สร้างสรรค์ชิ้นใหม่ การเชิดหุ่นต้องยืนและเดินเชิด ต้องใช้คน 2-3 คน ต่อหุ่น 1 ตัว

ครูแกร ศัพทวนิช สร้างไว้ประมาณ 200 ตัวเศษ รับจ้างเล่นหารายได้เลี้ยงชีพจนวาระสุดท้าย ครูแกร ศัพทวนิช มีอุปนิสัยหวงวิชาสร้างหุ่นละครเล็ก ได้ทำพิธีสาปแข่งคนเลียนแบบ ก่อนถึงแก่กรรมครูแกร ศัพทวนิช ได้นำหุ่นละครเล็กจำนวน 100 ตัวเศษไปถ่วงกลางแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงบริเวณท่าเรือท่าพระจันทร์

ส่วนบ้านครูแกร ศัพทวนิช อยู่บริเวณใกล้วัดเสาประโคน (วัดคูสิดาราม) ปากคลองบางกอกน้อย ในบั้นปลายชีวิตครูแกรมีหุ่นละครเล็กอยู่ 70-80 ตัว ใช้แสดงรับจ้างทั่วไป โดยมีภรรยาชื่อ ยายปลั่ง เป็นคู่ชีวิตและเป็นคนเชิดหุ่น

หลังจากครูแกร ศัพทวนิช และยายปลั่ง ภรรยาคู่ชีวิตถึงแก่กรรมราว พ.ศ. 2470-2480 หุ่นละครเล็กของครูแกรเป็นมรดกตกทอดให้ลูกสะใภ้ชื่อ ป้าทองหยิง ศัพทวนิช ดำเนินการเล่นแสดงต่อจนกระทั่งแก่ชรามากแล้วจึงเลิกเล่นแสดงราว พ.ศ.2510

คุณป้าทองหยิบ ศัพทวนิช ได้นำหุ่นละครเล็กจำนวน 30 ตัวมามอบเป็นสมบัติแก่นายสาคร ยังเขียวสด ช่วยอนุเคราะห์จัดงานฌาปนกิจศพให้แก่คุณป้าทองหยิบด้วยเมื่อถึงแก่กรรม

ปรากฏว่าทางบริษัทเมืองโบราณ จำกัด ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑสถานและวัฒนธรรมของภาคเอกชน ตั้งอยู่ที่จังหวัดสมุทรปราการ ทราบข่าวเกี่ยวกับหุ่นละครชุดของครูแกร ศัพทวนิช อยู่ในความดูแลรักษาของนายสาคร ยังเขียวสด มีความสนใจต้องการขอซื้อไปเก็บรักษาและตั้งแสดงในพิพิธภัณฑสถานเมืองโบราณ จึงเดินทางมาติดต่อขอซื้อจากนายสาคร ยังเขียวสด เมื่อประมาณ พ.ศ. 2520-2525

นายสาคร ยังเขียวสด ได้ขออนุญาตคุณป้าทองหยิบ ศัพทวนิช ได้รับอนุญาตจึงขายให้แก่พิพิธภัณฑสถาน เมืองโบราณ ส่วนเงินที่ได้มาก็จัดสรรเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งเป็นของคุณป้าทองหยิบ ศัพทวนิช และอีกส่วนหนึ่งเป็นของนายสาคร ยังเขียวสด

ตำนานชีวิตหุ่นละครเล็กของครูแกร ศัพทวนิช ดำเนินการถึงวาระสุดท้าย คือตั้งแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานเมืองโบราณ จังหวัดสมุทรปราการ

แม้ว่าครูแกร ศัพทวนิช บรมครูหุ่นละครเล็กจะจากโลกนี้ไปตามอายุขัย แต่ความรู้ในการสร้างหุ่นศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กของท่านไม่ได้ลาโลกไปพร้อมกับท่าน ยังมีนายสาคร ยังเขียวสด หลานศิษย์ของท่าน (คุณพ่อของนายสาคร ยังเขียวสด ซื่อนายคู่ย์ และคุณแม่ชื่อนางเชื้อม บุพการีทั้งสองท่านเป็นศิลปินเชิดหุ่นละครเล็กอยู่ในคณะหุ่นละครเล็กของครูแกร ศัพทวนิช) เป็นผู้ขออนุญาตดวงวิญญาณของครูแกร สร้างหุ่นละครเล็กตามอย่างขึ้นมาเล่นแสดงแก่คนไทยและแก่ชาวโลกได้รู้จัก และยกย่องภูมิปัญญาไทย

สิ่งที่เป็นเกียรติสูงสุดของครูแกร ศัพทวนิช คือนายสาคร ยังเขียวสด หลานศิษย์ท่าน ได้นำหุ่นละครเล็กและศิลปะการเชิดหุ่นละครเล็กตามอย่างท่าน แสดงถวายหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในงานเทศกาลเที่ยวเมืองไทย ณ สวนอัมพร พ.ศ. 2528 และการแสดงหุ่นละครเล็ก ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2530 และนายสาคร ยังเขียวสด ได้รับพระราชทานประกาศเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงในปี พ.ศ.2535

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ในศิลปะการแสดงละครของไทยและการแสดงหุ่นละครเล็ก

2.1 สุนทรียภาพในศิลปะการแสดง (Aesthetic in Drama)

สุนนมาลย์ สุเทพกักดี (2514) กล่าวในนาฏยสังคีต (The Art of Singing with Music And Dancing) ว่า “ศิลปะได้แก่สิ่งซึ่งมนุษย์สร้างขึ้น ในเมืองธรรมชาติไม่สามารถอำนาจให้” ทางประวัติศาสตร์ เราทราบกันอยู่แล้วว่า เมื่อมนุษย์ยังป่าเถื่อน มนุษย์ต้องเป็นทาสของธรรมชาติ ความเป็นอยู่ของมนุษย์ย่อมสุดแต่ธรรมชาติจะอำนาจได้ ธรรมชาติมีแต่ดินฟ้าอากาศ ต้นไม้ ถ้า มนุษย์ก็อาศัยอยู่อย่างนั้น แต่ความจำเป็นบังคับให้มนุษย์ต้องก้าวหน้า และเอาชนะธรรมชาติ มนุษย์จึงจำเป็นต้องแสวงหา ที่กันแดด กันฝน ให้นอกเหนือไปจากที่ธรรมชาติให้มา สร้างที่อยู่อาศัยให้หนาแน่นคงทนถาวร เพื่อป้องกันสัตว์ร้าย ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งศิลปกรรมต่าง ๆ ศิลปะเกิดขึ้นด้วยความจำเป็นของมนุษย์ มนุษย์ต้องใช้ศิลปะเพื่อดำรงตนอยู่ในโลก ถ้าหากไม่มนุษย์จะสาบสูญไปเสียนานแล้ว

La Fon Tain นักปราชญ์ฝรั่งเศสคนหนึ่งกล่าวว่า “ศิลปะคือบุตรแห่งความจำเป็น”

Voltaire กล่าวว่า “พลเมืองทุกชาติที่มีได้รับความอบรมในทางศิลปะจะต้องได้รับโทษให้เป็นชาติลึกลับไม่มีใครรู้จัก” คือหมายความว่า จะต้องเป็นป่าเถื่อนอยู่นั่นเอง เรามีการเป็นอยู่อย่างคนเท่านั้นยังไม่พอ เราจะต้องมีความเป็นอยู่อย่างคนที่เจริญแล้ว ซึ่งเรียกว่ามนุษย์ นักปราชญ์แต่โบราณแยกคนออกเป็น ๒ ประเภท คือคนที่สักแต่ว่าเป็นคนประเภทหนึ่ง และคนที่เป็นมมนุษย์อีกประเภทหนึ่ง คนจะเป็นมมนุษย์ได้ ต้องเป็นผู้เจริญ มีสภาพสูงกว่าสัตว์ มนุษย์มีความจำเป็นต้องก้าวไปข้างหน้า ในขั้นต้นมนุษย์ต้องอาศัยต้นไม้ และถ้ำ เป็นที่อยู่กำบัง แต่เมื่อสภาพเช่นนั้นไม่เป็นเครื่องคุ้มภัยได้เพียงพอ มนุษย์ก็ต้องสร้างที่อยู่เอง พยายามปรับปรุงให้ดีขึ้นทุกที เป็นศิลปะอันแรก ที่มนุษย์เรารู้จักทำขึ้นในโลก เรียกว่า “สถาปัตยกรรมศิลป์”

Aristotle กล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์เมือง การติดต่อกันเป็นความจำเป็นที่จะทำให้มนุษย์ดำรงอยู่ในโลกได้ ต้องมีอุปกรณ์ที่สำคัญใช้ติดต่อกัน คือ ภาษา และมนุษย์เจริญขึ้นก็ปรับปรุงให้ดีขึ้นเป็นศิลปะอีกอันหนึ่งเรียกว่า “วาทศิลป์” ต่อมามนุษย์ก็ประดิษฐ์ตัวหนังสือขึ้นแทนคำพูดเพราะธรรมชาติไม่ได้ให้ว่า ต้องคิดประดิษฐ์ขึ้นเป็นศิลปะอีกอันหนึ่งเรียกว่า “อักษรศิลป์”

Lamennais กล่าวว่า “ศิลปะเป็นอำนาจของมนุษย์ในการสร้าง เช่นเดียวกับอำนาจของพระเจ้า

Lebrun นักปราชญ์ฝรั่งเศสกล่าวว่า “ศิลปะทำให้หินอ่อน และโลหะมีลมหายใจขึ้น”

ศิลปะได้โดยทั่วไป ส่วนมากที่เห็นได้ชัด ดังนี้

1. ศิลปะที่เกิดจากการแสดง ได้แก่ ภาพยนตร์ หรือละคร คือ การแสดงบทบาทที่สามารถทำให้อารมณ์ของผู้ชมมีความรู้สึก โน้มเอียงไปด้วย จะเป็นในแง่ใดก็ตาม เช่น การแสดงบทโศก ผู้แสดงป็นสีหน้า และท่าทีให้แลดูชวนเศร้า จนสามารถทำให้ผู้ดูเกิดอารมณ์เศร้าตามไปด้วยยอมจัดว่าเป็นการแสดงที่มีศิลปะ ทั้งนี้มิได้จำกัดเฉพาะว่าจะต้องเป็นไปเฉพาะอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่ง จึงจะเรียกได้ว่าเป็นศิลปะ การแสดงอาจมีศิลปะไปในแง่ของความรู้สึกเร้าใจ น่ากลัว ขบขันสดชื่นสวยงาม และเพลิดเพลินก็ได้ แล้วแต่แนวทางและความมุ่งหมายของผู้สร้าง และผู้แสดง

2. ศิลปะที่เกิดจากวรรณคดี คือการประพันธ์ที่บรรยายความ หรือแนวเนื้อเรื่องด้วยถ้อยคำสำนวนไพเราะซาบซึ้ง ก็นใจ อ่านแล้วก่อให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามไปด้วย เช่น หนังสือนำเที่ยวพรรณนาป่าเขา หรือโคลงฉันท์กาพย์กลอน แสดงสัมผัสและสำเนียงอันกลมกลืนอ่านแล้วให้ความ

ชัดเจน ไม่เบื่อง่าย ก่อให้เกิดความรู้สึกเพลิดเพลินไปด้วยกับตัวอักษร ย่อมแสดงถึงศิลป์ของการประพันธ์เป็นอย่างดี

3. ศิลป์ที่เกิดจากดนตรี คือเพลงที่มีทำนองหรือจังหวะสามารถทำให้เกิดความรู้สึกไปในสภาพต่าง ๆ เช่น จังหวะมาร์ช ก่อให้เกิดความรู้สึกคึกคัก เร้าใจเพลงช้าจังหวะเนิบทำให้เกิดอารมณ์เศร้า

4. ศิลป์เกิดจากรูปภาพ ได้แก่ ภาพเขียนหรือภาพถ่ายที่ประดิษฐ์ขึ้นตามแนวความมุ่งหมายต่าง ๆ กัน เช่น การ์ตูนตลก ดูแล้วทำให้ขบขัน ต้องหัวเราะ หรือภาพวิวิทัศน์ดูแล้วรู้สึกเพลิดเพลิน มีความต้องการให้ภาพนั้นเป็นของจริง

5. ศิลป์เกิดจากธรรมชาติ เช่น เวลารุ่งอรุณ มีแสงเงินแสงทองจับทั่วน้ำระยิบระยับมีไม้ดอกและไม้ใบขึ้นเป็นทิวเขียวชอุ่ม มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ของดอกไม้ เสียงนกร้อง ทำให้เกิดอารมณ์สดชื่นเพลิดเพลิน อีกสภาพหนึ่งในเวลาเย็น พระอาทิตย์ใกล้จะตกมีแสงสลัว มีเสียงนกกาเหว่าร้อง สำหรับผู้ที่มีอารมณ์เศร้าอยู่แล้วยิ่งเพิ่มความรู้สึกนี้ขึ้นอีกมากดังได้กล่าวมานี้แสดงว่าศิลปะอาจเกิดขึ้นได้โดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ และเหตุการณ์

ความหมายของคำว่านาฏศิลป์

คำนี้แยกได้เป็น ๒ คำ คือคำว่า “นาฏ” กับ “ศิลป์”

นาฏ หมายถึงการฟ้อนรำ

ศิลป์ หมายถึงสิ่งที่ประณีตงดงาม ทำให้ผู้ประสบพบเห็นเกิดอารมณ์คล้อยตามนั้นก็คือคล้อยตามความมุ่งหมายของผู้สร้างศิลปะขึ้นเช่นผู้สร้างต้องการวาดภาพคนขอทานก็พยายามเขียนรูปนั้นให้น่าสงสาร แสดงลักษณะอดอาหาร ผอมโซ หน้าย่น ใครมาดูภาพนี้แล้วจะเกิดอารมณ์สงสารถึงกับน้ำตาไหล แสดงว่าภาพนั้นมีศิลปะ ถ้าภาพนั้นมองดูแล้วรู้สึกเฉย ๆ ไม่น่าสงสารอะไร เพราะผู้เขียนอาจจะวาดหน้าคนขอทานได้สวยใส่เสื้อผ้าดีเกินไป ภาพนั้นก็ไม่มีศิลปะอะไร เพราะไม่ทำให้ผู้ดูเกิดอารมณ์คล้อยตาม คำว่าศิลปะนั้นเป็นคำกว้างมาก ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นศิลปะทั้งสิ้น แม้แต่ธรรมชาติ เช่น ในเวลาเย็นใกล้พระอาทิตย์ตกเราไปนั่งอยู่ในป่าช้า มีความเงียบสงัดวังเวง นาน ๆ จะมีสุนัขเหอน อารมณ์จะเสียวสยองคล้อยตามธรรมชาติ เราก็จะพบว่าธรรมชาติตอนนั้นมีศิลปะดังกล่าวมาแล้วเมื่อรวมคำสองคำเข้าด้วยกัน คำว่า นาฏศิลป์ จึงหมายถึงการฟ้อนรำที่ทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์คล้อยตาม ผู้ชมจะเกิดอารมณ์คล้อยตามได้ก็อยู่ที่ผู้เสนอ คือศิลปะจะต้องฟ้อนรำด้วยความประณีตงดงาม มีระเบียบแบบแผน ตามที่นักปราชญ์ทางนาฏศิลป์ได้ประดิษฐ์ทำไว้

นาฏศิลป์ มีอยู่ 2 ชนิดคือ

1. การแสดงที่เป็นเรื่อง เช่น ละคร
2. การแสดงบทฟ้อนรำ หรือ เรียกว่าระบำ

การแสดงเป็นเรื่องมีความมุ่งหมายให้ผู้ดูได้เห็นความเป็นไปในชีวิตมนุษย์ ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เพื่อสอนคติธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยสมมติผู้แสดงเป็นตัวจริงในเรื่อง แสดงให้ผู้ชมเข้าใจเหตุการณ์ทั้งหมด ถึงแม้ว่าจะเป็นบทบาทของตัวละคร ไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นจริงก็ตามแต่ ผู้แสดงก็เปรียบเสมือนกระจกเงาที่จะสะท้อนให้เห็นภาพของชีวิตมนุษย์ในแง่ต่าง ๆ กัน ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปในชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญมาก ผู้มีประสบการณ์มากย่อมเป็นผู้ฉลาดมีไหวพริบ และสามารถยื่นหยัดต่อสู้อุปสรรคประจำวัน ได้เป็นอย่างดี เหตุการณ์ในโลกมีมากมายเราจะมานั่งคอยให้เหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นกับตัวเรา เราจึงจะได้บทเรียนนั้นย่อมเป็นไปได้ฉะนั้นในช่วงระยะเวลาสั้นเพียง 2-3 ชั่วโมง เราจะสามารถที่จะได้รู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ด้วยการดูละคร โลกทั้งโลกคือเวทีละครใหญ่ มนุษย์ทุกคนคือตัวละคร แต่บทบาทในชีวิตจริงอาจเฉื่อยชาเป็นธรรมดาไม่โลดโผน ไม่สามารถจะได้ความรู้ ความเข้าใจแก่มนุษย์ได้เพียงพอ นักปราชญ์ที่มีความชำนาญในศิลป์ จึงได้ประดิษฐ์นาฏศิลป์เข้าช่วยสร้างเสริมความเข้าใจให้แก่มนุษย์ยิ่งขึ้น โดยปรุงแต่งบทบาทมนุษย์ให้มีชีวิตเข้มข้น ตื่นเต้น เอาเหตุการณ์ยาว ๆ มาย่อให้สั้นรัดกุม และเพื่อกันความเบื่อหน่ายของมนุษย์ ก็พยายามแทรกสิ่งที่ประณีต งดงาม มีระเบียบเพื่อให้มีชีวิตชีวาขึ้น

นักปราชญ์และนักประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศสคนหนึ่ง ชื่อ เดน (Taine) กล่าวว่า “ธรรมชาติกระจายความงามไว้ และศิลป์มารวมกันเข้า ถ้ามิได้อาศัยนาฏศิลป์เข้าช่วยในเรื่องนี้ มนุษย์จะไม่มีชีวิตในจิตใจไปแค่นั้นเลย” (La nature de laye la beauté, I' srt la Concentre) ฉะนั้น นาฏศิลป์จึงเป็นสิ่งจำเป็นอันหนึ่งสำหรับชีวิตมนุษย์ ท่านพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ได้กล่าวว่า นาฏศิลป์ได้เตรียมไว้ได้ทุกขนานในยามที่มนุษย์เศร้าโศก นาฏศิลป์ก็มีเรื่องแสดงความสามารถ แสดงความกล้าหาญผจญภัยไว้ให้ดู ในยามที่มนุษย์หัวใจหดหู่หมดมานะ นาฏศิลป์ก็มีเรื่องแสดงบทบาทในทางวีริเยกล้าแข็ง ในยามที่มนุษย์หลงระเรีงอย่างแรงจนเกินควร นาฏศิลป์ก็สามารถแสดงความเศร้าโศกโหยหวนให้ดูสำหรับยับยั้งใจ ในยามที่มนุษย์เบื่อหน่าย เห็นโลกเป็นที่น่าเบื่อหน่าย นาฏศิลป์ก็แสดงให้เห็นถึงความงามของธรรมชาติอันสะพรั่งพร้อมไปด้วยสิ่งที่น่ารื่นรมย์ แพทย์ศาสตร์ก็มีเรื่องรักษาโรคทางกายฉนั้นใด นาฏศิลป์ก็มีเรื่องรักษาโรคทางใจฉนั้นนั่นการฟ้อนรำ ย่อมเป็นประเพณีในเหล่ามนุษย์ทุกชาติทุกภาษา ไม่เลือกว่าจะอยู่ ณ ประเทศถิ่นฐานที่ใดในพิภพนี้ คงมีวิธีฟ้อนรำตามวิสัยชาติของตนด้วยกันทั้งนั้น อย่าว่าแต่มนุษย์เลยแม้แต่สัตว์เดรัจฉานก็มีวิธี

เพื่อนำ เวลาสบอารมณ์ก็กระโดดโลดเต้น กรี๊ดกราย ทำกริยาท่าทางต่างๆ ได้ การเพื่อนำนี้มีมูลราก เกิดแต่วิสัยสัตว์ มีสุขเวทนาหรือทุกข์เวทนา ก็เสวยอารมณ์อันแรงกล้า นั้นไว้ไม่ได้ ก็เล่นออกมา เป็นกริยาให้ปรากฏ เช่นเดียวกับทารกถ้ามีอารมณ์เสวยสุขเวทนาจึงเต้นแรงเต้นกาสุกสนาน ถ้า อารมณ์ทุกข์เวทนาจึงดิ้นโดยโหยให้ แสดงกริยาปรากฏออกมาให้รู้ทันทีว่ามีอารมณ์เป็นอย่างไร ยิ่ง เติบโตใหญ่รู้เพียงซาจั้นเพียงไร กริยาที่อารมณ์เล่นออกมาก็ยิ่งมากมายหลายอย่างออกไป ซึ่งนับว่า เป็นขั้นต้นของการเพื่อนำ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้อธิบายไว้ว่าเมืองไทยเรามี การเพื่อนำเป็นกิจกรรมธรรมดาของคนทั่วไป ไม่ใช่เป็นแ่งงานของผู้มีอาชีพในทางนี้ และการเพื่อนำ เป็นศาสนกิจพิธีที่ใช้ในทางศาสนาในต่างประเทศก็เช่นเดียวกัน การเพื่อนำหรือการเดินรำ เป็น กิจกรรมของทุกคนตั้งแต่ต้นประวัติศาสตร์ นักประพันธ์ชาวฝรั่งเศสชื่อ Balsac กล่าวว่า “การเดินรำ เป็นวิธีอันหนึ่งแห่งความเป็นอยู่” ทุกชาติยังถือว่าการเพื่อนำเป็นพิธีการทางศาสนาเช่นเดียวกับเรา เริ่มแต่ อียิปต์ ฮีบร กรีก โรมัน ชาวกรีกถือว่าวิชารำเป็นความรู้เบื้องต้นของวิชาทหาร ชาวโรมันได้ ตั้งโรงเรียนนาฏศิลป์ขึ้นตั้งแต่ 200 ปีก่อนพุทธกาล มีการรำบางชนิด ซึ่งชาวโรมันถือเป็น เครื่องหมายแห่งชาติของเขา ถึงกับมีกฎหมายสงวนสิทธิ์การรำบางชนิดไว้ ว่าต้องเป็นพลเมือง โรมันจึงจะรำได้ มาถึงสมัยกลาง การเพื่อนำหรือเดินรำในยุโรปกลายเป็นสิ่งสำคัญขึ้นทุกที่ Captain Cook นักเดินเรือของอังกฤษ ถือว่าการเดินรำเป็นกิจที่นักเดินเรือจะละเว้นมิได้ ทางฝรั่งเศส รัฐบาลได้ออกกฤษฎีกาบังคับให้สอนวิชาเดินรำในโรงทหารทั่วประเทศฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ.2231 โดย เอาอย่าง Captain Cook นอกจากจะช่วยบำรุงร่างกายแล้ว ยังเป็นเครื่องบำรุงกำลังใจให้แจ่มใส ร่า เริงอยู่เสมอด้วย ประเทศเปนมียวิธีเดินรำ ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่นิยมทั่วโลก ในประเทศ

อินเดียเกือบจะถือว่าสำคัญกว่าที่ใด ๆ เพราะอินเดียมีตำราฝึกสอนมาแต่โบราณเรียกชื่อ ว่า “นาฏศาสตร์” กล่าวถึงพระอิศวรทรงเพื่อนำ ยังมีรูปพระอิศวรทรงเพื่อนำในพิพิธภัณฑสถาน เรียก “พระนาฏราช”

ที่มาของนาฏศิลป์

1. มนุษย์เรียนจากธรรมชาติ

การละครในโลกไม่ว่าชาติใดภาษาใด การละครย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงอันเป็น ธรรมชาติด้วยกันทั้งสิ้น นับจากการขับร้อง คนตรี และเพื่อนำย่อมเริ่มต้นด้วยธรรมชาติเป็นปฐม และมีวิวัฒนาการสืบต่อมาเป็นลำดับ ตามเหตุการณ์และสมัยนิยม มนุษย์มีศิลปะการร้องรำทำเพลง ประจำเชื้อชาติของตนมาแต่แรก เมื่อสังเกตจากการเต้น การร้องของคนป่าซึ่งยังไม่เจริญ เช่นการขับ ร้อง แต่เดิมก่อนที่จะดัดแปลงให้ไพเราะ ก็เป็นการเปล่งเสียงออกมาตามเรื่องตามราวสูงบ้างต่ำบ้าง

เพียงให้ผิผิวขึ้นไปจากคำพูด (หรือการเปล่งเสียงพูด) ตามธรรมดา การเล่นดนตรีแต่เดิมก็เป็นเพียงจังหวะ เพื่อให้เข้ากับเสียงร้อง มีการเคาะจังหวะ ปรบมือ เมื่อเป็นการทำจังหวะยังเพียงพอก็หาสิ่งที่ทำให้เกิดเสียง เพื่อดำเนินตามเสียงร้องไปด้วย และสิ่งที่ทำให้เกิดเสียงนี้ ก็เนื่องมาจากธรรมชาติเป็นผู้แนะนำให้โดยบังเอิญก่อน สังเกตได้จากการตีฆ้องหลายๆ ใบ ปรากฏเป็นเสียงสูงต่ำขึ้นเองต่าง ๆ กัน และตีเป็นเพลงได้ในสมัยก่อนก็คงเป็นเช่นนี้ การตีเกราะเคาะไม้บางครั้งอาจเป็นเสียงต่าง ๆ กัน และมนุษย์ก็จัดเอาธรรมชาติเหล่านี้มาประดิษฐ์ให้ดีขึ้นเป็นลำดับ การฟ้อนรำแต่เดิมก็คือกรีธาเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ เมื่อเกิดมีการร้อง และการกระทำจังหวะดนตรีแล้ว ความรักตามสัญชาติเดิมก็เกิดขึ้น มนุษย์แทนที่จะนั่งร้องและเคาะจังหวะทำเพลงเฉย ๆ ก็ลุกขึ้นกระโดดโลดเต้นทำมือทำไปตามความรู้สึกและความหมาย ทั้งการขับร้อง และการดนตรี และการฟ้อนรำนี้เมื่อมนุษย์เจริญขึ้น ศิลป์เหล่านี้ก็เจริญตามเป็นลำดับ จนถึงขั้นที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน ได้กล่าวแล้วว่า ละครที่มีมาจากธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นละครชนิดใด ยิ่งละครในสมัยใหม่นี้เรียกว่า ละครพูด ยิ่งหันเข้าหาธรรมชาติที่สุด เช่น การพูด การแสดงท่าทาง เดิน นั่ง อารมณ์ โกรธ ดีใจ เสียใจ ตลอดจนเครื่องแต่งกาย เรื่องราวที่แสดงก็เริ่มแรกมาจากชีวิตจริง คือเรื่องราวของบุคคลนำไปผูกเป็นเรื่อง ๆ ชีวิตความเป็นไปตั้งแต่เกิดจนถึงตาย โดยวิจิตรพิสดารต่าง ๆ กัน เหล่านี้จะเห็นได้ว่า พยายามให้เป็นไปตามธรรมชาติ และใกล้ความจริงที่สุด ซึ่งแม้แต่ชาติใดภาษาใดจะคิดทำขึ้นให้เป็นไปตามเชื้อชาติของตน มนุษย์แต่ละเชื้อชาติมีสำเนียงพูดไม่เหมือนกัน ศิลป์ของแต่ละชาติก็ย่อมแตกต่างกันฉนั้น... คำที่เรียกว่า “สำเนียงส่อชาติ มารยาทส่อสกุล” ที่นี้เป็นความจริง ที่อาจนำมาเทียบเคียงกับเรื่องของศิลป์ได้อยู่ เช่นการร้องเพลงที่เราสามารถจะบอกได้ว่า เพลงนี้เป็นเพลงจีน เพลงนั้นเป็นเพลงฝรั่ง หรือไทย มอญ พม่า ลาว แวก ก็เพราะสำเนียงของเพลงบอกได้โดยธรรมชาติ และในคำที่ว่า มารยาทส่อสกุล ก็เช่นกัน ท่าทางเคลื่อนไหวอริยาบถ การตกแต่งทำศิลป์ ฟ้อนรำของแต่ละชาติเนื่องมาจากนิสัยสัญชาติญาณของตนโดยเฉพาะทั้งสิ้น จึงเห็นได้ว่าท่าทางการเล่น การรำ แบบใดเป็นของชาติใดดังกล่าวมานี้ เป็นเรื่องของศิลป์ที่ได้มาจากธรรมชาติ อันเกิดขึ้นโดยบังเอิญอย่างหนึ่ง และประดิษฐ์ต่อเติมขึ้นอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเจริญขึ้นตามรอยของนิสัยและสภาพความเป็นไปตามเชื้อชาติ การฟ้อนรำทำท่าที่เกี่ยวกับศิลป์ในวงละครนั้น ทุกชาติทุกภาษามีที่มานั้นเป็นจุดเดียวกัน ทั้งนี้คือ ธรรมชาติที่แบ่งออกได้เป็น 3 ชั้น

ชั้นที่ 1 มนุษย์มีสัญชาติแสดงความรู้สึกของอารมณ์มาแต่แรกเกิด นับตั้งแต่เป็นทารก ธรรมชาติให้สิ่งเหล่านั้นมาเพื่อเป็นการช่วยตัวด้วยกันทุกคน อากาการกิริยาอันเกิดจากความรู้สึกและอารมณ์ อันเป็นขั้นต้นนี้ยังมีได้ขยายตัวกว้างขวางเท่าใดนัก เพราะความเจริญของร่างกายและสมองยังไม่เต็มที่ มนุษย์ใช้เพียงเท่าที่ธรรมชาติให้มา เชื่อเมื่อต้องการอาหาร เพราะความหิว ก็ระบาย

ความรู้สึกตามธรรมชาติออกมาด้วยการร้องไห้ ความรู้สึกและอารมณ์ของเด็กเจริญขึ้นตามลำดับ เมื่อมีความสุข ดีใจก็หัวเราะ

ขั้นที่ 2 เมื่อมนุษย์เจริญเติบโตทั้งร่างกายและสมอง ความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ต่าง ๆ กัน ก็รู้จักระบายความรู้สึก และบอกความประสงค์ของตนให้ผู้อื่นทราบ ด้วยสีหน้าท่าทางเด่นชัด ยิ่งขึ้น ตัวอย่างด้วยสีหน้าก็คือเมื่อไม่พอใจ ก็ชักสีหน้าให้เห็น แสดงออกมาทางตาบ้าง หรือกริยา ค้อนบ้าง เมื่อยินดีก็ยิ้มแย้มแจ่มใส ใบหน้าเบิกบาน เมื่อเกิดไม่พอใจมักกระแทกตัวลงสิ้นเท้า หรือ เมื่อยินดี พพอใจ ก็กระโดดเต้นปรบมือแทนการหัวเราะ ต้องการให้มาหาก็กวักมือเรียก, โบกมือไล่ ให้ไป

ขั้นที่ 3 ได้แก่การตกแต่งกริยาอาการอันเป็นธรรมชาติ ให้นำคูน่าชม คนเรามีจิตกริยาที่ ธรรมชาติให้มาโดยเฉพาะ เป็นส่วนบุคคล บางคนมีท่าทางพุดนาคู บางคนไม่น่าดู เจ็บขริมเมื่อ มนุษย์เจริญขึ้นทั้งสมองและความคิด ก็รู้จักปรุงแต่งท่าทางอันเป็นธรรมชาตินั้นให้ดีขึ้น รู้จักสำรวจ กริยา ผู้ที่มีท่าทางเขาะเขิน หรือเก้งก้างไม่น่าดู ก็พยายามปรับปรุงให้ดีขึ้นตามธรรมชาติ และจาก ธรรมชาตินี้เอง มนุษย์รู้จักท่าทางให้นุ่มนวลน่าดูอยู่แล้ว เมื่อมนุษย์รู้จักศิลปะ การฟ้อนรำ รู้จักกรีด กราย มือและเท้า และใช้สีหน้าท่าทาง ในความหมายตามความรู้สึกต่าง ๆ กัน เช่น ในทางนาฏศิลป์ ของไทย เราเรียนธรรมชาติได้คล้ายที่สุด เช่น กวักมือเรียก เราก็ัดแปลงให้การ ใช้มือนั้นให้ประณีต อ่อนช้อยกว่าธรรมดา หรือแม้แต่การเดิน นาฏศิลป์ไทยก็เรียนตามธรรมชาติได้ดีเช่นกันหรือตาม ธรรมชาติคนเราใช้มือและเท้าออกคนละข้าง นาฏศิลป์เวลาเดินก็เหมือนกัน เมื่อก้าวทำซ้าย มือขวา ต้องออกมาข้างหน้าเหมือนแกว่งมือ หากแต่ประณีตนุ่มนวลกว่าการเดินแบบธรรมชาติ

2. การฟ้อนรำอันเกิดจากการบูชาเทพเจ้า

การเช่นสังเวณี มีอยู่ทุกชาติทุกภาษา เพราะมนุษย์ย่อมต้องอาศัยเครื่องยึดเหนี่ยวและ บำรุงจิตใจด้วยการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มนุษย์มีสัญชาติญาณความกลัวตามต้องการเป็นรากฐาน เมื่อ เกิดความกลัวสิ่งใด ก็ยอมหันเข้าหาสิ่งที่ตนนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ มีการอ่อนนวยเพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ นั้น ๆ ได้ช่วยเหลือให้ปลอดภัย หรือถ้าเกิดความต้องการ ก็อ่อนนวยให้ช่วยบันดาลให้สมปรารถนา ด้วยความเชื่อมั่นว่าพระเป็นเจ้าต่างมีอารมณ์และจิตใจเหมือนมนุษย์ เมื่อต้องการให้เป็นที่ถูกใจ ก็ ต้องมีการเอาใจและกระทำดีต่อด้วย เมื่อมนุษย์ต้องการให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์พอใจและช่วยเหลือตน ก็หา วิธีต่าง ๆ เช่น บวงสรวง, ถวายอาหาร, สวดสรรเสริญอ่อนนวยและท้ายที่สุดก็มีการฟ้อนรำถวาย เพื่อให้เป็นที่ถูกใจแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือยิ่งขึ้นหลักฐานการฟ้อนรำ อันเกิดจากการ

บวงสรวงบูชาพระเป็นเจ้าในศาสนาพราหมณ์ที่บ่งชี้ชัดแจ้งในตำนานวรรณคดีที่กล่าวถึงเวทต่าง ๆ เรียกว่า จตุราเวท มี

2.1. ฤคเวท ได้แก่ การสวดดี สรรเสริญเทวดา

2.2. ยชุรเวท ได้แก่ การอ้อนวอนขอพรเมื่อความสมปรารถนาในการนี้เริ่มการ

ร่ายรำถวายด้วย

2.3 สามเวท ได้แก่ พิธีถวายน้ำโสม

2.4. อถรรพเวท ได้แก่ คาถาอาคม เพื่อป้องกันขับไล่ผีหรือสิ่งชั่วร้าย อันเกิดจาก

ความกลัว

จะเห็นได้ว่าการร่ายรำ เรียนแบบมาจากยชุรเวท ในการสวดอ้อนวอน ประกอบทำรำให้งดงามขึ้น ดังนี้จะเห็นได้ว่า การฟ้อนรำในชั้นต่อมาได้ดัดแปลงแก้ไขมาเป็นลำดับต้องเป็นสิ่งเจริญตาเจริญใจ ไม่แต่จะทำให้พระเป็นเจ้าพอพระทัยเท่านั้น แม้นมนุษย์เองก็เห็นในคุณค่าว่าสมควรจะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการบรรเทา หรืออ้อมอารมณ์ บำรุงบำเรอความสุขต่าง ๆ กัน และทุกชาติทุกภาษาก็มีวิวัฒนาการในศิลปะด้านนี้ของคนแตกต่างกันออกไป

3. ไทยเอาแบบนาฏศิลป์มาจากอินเดีย

ทั้งนี้จากหลักฐานต่าง ๆ เราพิสูจน์ได้ว่านาฏศิลป์ของไทยเราส่วนมาก เอาแบบอย่างมาจากอินเดียทั้งนี้ เพราะ

3.1 ทำรำใกล้เคียงกัน

3.2 ชื่อของทำรำใกล้เคียงกันมาก

3.3 วิธีแสดงก็คล้ายคลึงกัน

3.4 ไทยเอาทำรำของอินเดียมาดัดแปลง ตามความเห็นของปราชญ์ทางนาฏศิลป์ไทยจึงกลายมาเป็นทำรำไทยซึ่งมีอยู่จนบัดนี้ เช่นเดียวกับพม่า และชวา และมีหลักฐานจากตำนานการฟ้อนรำของอินเดียกล่าวไว้ว่า ครั้งหนึ่งมีพวกราชกุมารีพวกหนึ่งบำเพ็ญพรตอยู่ในป่าตารกะ ได้ประพบัติทำการอนาจารผิดเทวบัญญัติ จึงร้องถึงพระอิศวรกับพระนารายณ์ต้องลงมาปราบ วิธีปราบของพระอิศวรกับพระนารายณ์คือ พระอิศวรแปลงเป็นดาบส หนุมรูปงาม พระนารายณ์แปลง

เป็นคาบสสินีสาวสวย ล่อให้พวกนั้นหลงใหล และเกิดแย่งกันขึ้น เมื่อได้ปราบดาภิเษกพวกนั้นสิ้นฤทธิ์ไปแล้ว พระอิศวรเป็นเจ้าจึงได้ทรงฟ้อนรำ ขณะที่ทรงฟ้อนรำนี้ นางยักษ์ตนหนึ่งชื่อ มุยะกะละ (หรืออสูรมูลลาดณี) ได้เข้ามาขัดขวางหวังจะช่วยดาภิเษกพวกนั้น พระอิศวรเป็นเจ้าก็เอาพระบาทเหยียบนางยักษ์ไว้ แล้วก็ทรงฟ้อนรำไปตลอดจนจบเพลง เมื่อเสร็จจากการปราบดาภิเษกครั้งนั้นแล้ว ต่อมาพระยอนันตนาคราช ได้เคยตามเสด็จพระนารายณ์ไปด้วย เกิดอยากจะได้ดูพระอิศวรเป็นเจ้าทรงฟ้อนรำอีก จึงไปทูลสมเด็จพระนารายณ์ พระนารายณ์ก็ทรงแนะนำให้บำเพ็ญตะบะ จึงร้อนถึงพระอิศวรเป็นเจ้าฯ จึงทรงฟ้อนรำให้ดูตามความประสงค์ สถานที่ฟ้อนรำนี้อยู่ที่เมือง จิตรับพลัม ในมณฑลมัธยราชตอนภาคใต้ของอินเดีย ในปัจจุบันต่อมาถึง พ.ศ. ๑๘๐๐ ชาวอินเดียจึงได้สร้างเทวสถานประดิษฐานรูปพระอิศวรเป็นเจ้าในท่ารำต่างๆ ครบถ้วน ๑๐๘ ท่าเทวรูปปางนี้ขนานนามว่า “เทวรูปปางนาฏราช” ประดิษฐาน ณ เมืองจิตรับพลัม ต่อมาจึงได้เกิดเป็นตำราแพร่หลายต่อกันมาจนถึงเมืองไทย

2.2 ลักษณะของนาฏศิลป์ไทย

ถ้าเรารู้จักลักษณะของนาฏศิลป์ไทยแล้ว ก็จะทำให้เกิดความเข้าใจในเบื้องต้นพอให้ “ดูเป็น” การดูนาฏศิลป์ไทย ถ้าไม่รู้จักเชิงรำเสียเลย ก็จะเกิดความเบื่อหน่ายอย่างร้ายแรง แต่ถ้าตัดทอนบทรำออกเสียมากเพื่อรีบรัด ให้ได้เนื้อเรื่อง โดยรวดเร็ว ก็ผิดหลักนาฏศิลป์ เพราะฉะนั้นถ้าจะดูให้รู้เรื่องเร็ว ก็ต้องดูลีลา หรือละครร้อง ซึ่งทางราชการไม่ยอมรับว่าเป็นศิลป์การรำเป็นภาษาพูดอันหนึ่ง ฉะนั้นการดูฟ้อนรำก็เหมือนฟังภาษาพูด ใครมาพูดภาษาที่เราไม่เข้าใจเลยให้เราฟัง เราจะรู้สึกว่เสียงที่พูดออกมานั้นเหมือน ๆ กัน จะพูดออกมาสักกี่ร้อยกี่พันคำ ก็ดูไม่ผิดกันเท่าไร ไม่น่าจะมีความหมายให้ผิดแปลกแตกต่างกันไปได้ แต่ครั้งเราได้ศึกษาภาษานั้น ๆ เข้าจริง ๆ เราจึงแยกออกและรู้ว่าเสียงนั้นต่างกัน มีเครื่องแสดงให้รู้ว่มีความหมายผิดกัน ยิ่งศึกษามากเข้าก็ยิ่งเห็นชัดขึ้นทุกทีฉันใด การดูนาฏศิลป์ก็ฉันนั้น ถ้าเราไม่มีความรู้เป็นพื้นไว้บ้างเลย เราจะเห็นท่ารำเหมือน ๆ กันไปหมด เหมือนกับชาวต่างประเทศที่ชอบคำนิศัพท์ของไทยว่า ซ้ำ ๆ ซาก ๆ เหมือนกันหมด ทั้งนี้ก็เพราะ เขาไม่มีความรู้ ความเข้าใจในศิลป์ของไทย เขาจึงเข้าใจว่าท่าลีลาของนาฏศิลป์ที่แสดงออกมานั้น ท่าซ้ำ ๆ กันหมด ซึ่งความจริงแล้ว ก็มีความหมายทุกท่า และแต่ละท่าก็แตกต่างกันไป ซึ่งความแตกต่างนั้น ผู้ไม่มีความรู้จะมองไม่เห็น เพราะมันประณีตละเอียดอ่อนมาก ฉะนั้นถ้าเรามีความรู้บ้าง เราจะเห็นความผิดแปลกแตกต่างกัน และเข้าใจความหมายได้อย่างดี แสดงว่าเรารู้รสของศิลป์แล้ว โจน ละคร ที่แสดงกันอยู่เวลานี้มีข้อตำหนิอยู่สองทางคือ ทางหนึ่งว่า เชื่องช้ายืดเยื้อ ซ้ำซาก อีกทางหนึ่งว่า ตัดของดี ๆ ทิ้งเสียหมด ทำเป็นสมัยใหม่ไม่ได้ความเลย คำตำหนิที่ตรงกันข้ามเช่นนี้ เราเข้าใจได้ง่าย เพราะการที่ตัวช้ายืดเยื้อ ซ้ำซากเกิดจากความไม่เข้าใจ การตัดของดี

ทิ้งเสีย เกิดจากผู้นั้นเข้าใจดีเกินไป เราจำเป็นจะต้องจูงใจให้ทั้งสองฝ่ายมาพบกัน ที่สายกลาง โดยขออนุญาตผู้ที่เป็นปราชญ์ทางนาฏศิลป์ ให้ตัดทอนตอนที่ซ้ำวากกันมากจริง ๆ ออกเสียบ้าง และชวนให้ผู้ที่ยังไม่คุ้นกับศิลป์ประเภทนี้มาศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจในวิชานี้พอสมควรวิธีแก้ข้อตำหนิ ถ้ามีผู้กล่าวว่านาฏศิลป์ไทยซ้ำยืดยาดไม่ทันใจ เราต้องแก้ว่าการรำเป็นศิลป์อย่างหนึ่ง ซึ่งมีท่วงทีงดงามไปในตัว แต่ก็ได้แปลงมาจากธรรมเนียมชาตินั้นเอง ละครรำไม่ได้มุ่งดำเนินเรื่องอย่างเดียว ต้องมุ่งถึงศิลป์ของการรำด้วย แต่ไม่ได้ซ้ำยืดยาดหรือซ้ำซากอย่างที่เข้าใจในศิลป์ของไทยอย่างแท้จริง จึงได้ตำหนิเช่นนั้นศิลป์ของไทยจะเจริญหรือเสื่อมก็เนื่องมาจาก

1. การบำเพ็ญตนของศิลปิน
2. ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง
3. เศรษฐกิจของชาติ
4. ความนิยมของประชาชน

ลักษณะของนาฏศิลป์ไทยก็เหมือนกับศิลป์ของชาติอื่น ๆ คือเริ่มต้นด้วยระบำก่อน นับตั้งแต่การฟ้อนพื้นเมือง การฟ้อนรำเพื่อเป็นการสรรเสริญขอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ จนกลายเป็นประเพณีว่าพระเจ้าแผ่นดินจะต้องมีนักรำ หรือนางระบำไว้สำหรับสรรเสริญประจำพระองค์ และกำหนดเวลานั้นเวลานี้จะต้องรำถวาย เป็นเครื่องประดับพระเกียรติ เพื่อจะได้ทรงพระสำราญพระราชหฤทัย ด้วยเหตุนี้จึงเป็นต้นเหตุให้เกิดระบำขึ้นในสมัยโบราณใช้แต่เฉพาะผู้หญิงล้วน และแสดงเฉพาะในพระราชฐานเท่านั้น ต่อมาจึงนำมาผูกเป็นเรื่องแสดงเรียกว่า “ละคร”

เด่นดวง พุ่มศิริ (2527) กล่าวถึงเหตุแห่งความเข้ยวนของละครที่เรียกว่าอาการยวนนิยมของละคร ใน ทางสู่ละคร ดังนี้

1. ละครเป็นการเล่าเรื่องที่สนุกสนาน ละครและการแสดงละครมีขึ้นในระดับที่เหมือนเป็นเกมส์กีฬา ละครบางประเภทคนแต่งบทไม่ต้องการที่จะให้เป็นเรื่องหนักสมอง คนดูไม่ได้รับความหมายชั้นสองคือความหมายที่มีอะไรหลงเหลือทิ้งไว้ให้คิดต่อไป ไม่มีอาหารของความคิด ไม่มีประสบการณ์ชีวิตที่เป็นสากล เพียงแต่ต้องการว่าถ้าละครทำให้คนดูสนใจอยู่ได้ ทำให้หัวเราะและทำให้ตื่นตื่นได้ ละครก็เป็นไปสมความตั้งใจที่มีให้แก่คนดู คนดูละครส่วนมากพวกหนึ่งไปดูละครเพราะต้องการแบบนี้ ละครแบบนี้จึงเป็นเหมือนหนังสือพิมพ์ข่าวสังคมมากกว่าจะเป็น

วรรณกรรม ละครแบบนี้จะเป็นเรื่องผิว ๆ ชีวิตในแง่ที่เป็นการสมมติขึ้นให้เห็นจริงตามความเป็นไปที่ปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว คนดูหรือคนที่นิยมละครแบบนี้ให้ทัศนะที่เขาชอบอย่างนั้นว่า “เราได้รับความยุ่งยากลำบากกับชีวิตมานานแล้ว เราจะต้องไปทนทุกข์ในโรงละครอีกหรือ เมื่อเราไปดูละคร เราต้องการจะไปเพื่อลืมปัญหาความยุ่งยากของเราให้หมด” ทัศนะอย่างนี้ไม่เป็นผลต่อการยกระดับการแสดงให้ขึ้นมาเป็นศิลปะสำคัญและเป็นการสื่อความหมายที่ลึกซึ้ง แต่เป็นการสื่อความหมายที่ไปในทางที่ยอมรับกันทั่วไปว่า เหตุนี้เองที่คนทั้งหลายนิยมภาพยนตร์และโทรทัศน์ถึงละครใหญ่ ๆ ที่คนดูนิยมสนใจกันอยู่แล้ว และมีนักละครที่ชำนาญได้รับความสำเร็จมามากแล้ว ก็ยังต้องสนใจติดตามดูความต้องการของคนดูอย่างใกล้ชิดอยู่แล้ว การแสดงละครจึงต้องพิถีพิถันในการจัดองค์ประกอบของการละครเสนอเข้ามาอย่างน่าตื่นตื่นเสมอ บทละครจะต้องสร้างเนื้อเรื่องให้มีความเข้ายวนใจเป็นสำคัญที่สุด คนทั่วไปมักจะตื่นตื่นสนใจกับการได้รู้เรื่องการผจญภัยและเหตุการณ์ตื่นเต้นต่าง ๆ และการคืนรนต่อสู้ในการเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตของคนอื่น การที่มนุษย์ศึกษาคำบรรพมาชุมนุมนั่งรอบกองไฟเพื่อจะฟังเรื่องเล่าที่น่าตื่นตื่น เขาจะฟังเรื่องเล่าอย่างรู้สึกจริงจังเหมือนตาเห็น เพราะผู้เล่าได้ประสบเหตุการณ์มาด้วยตนเอง เล่าด้วยอาการกิริยาท่าที มีน้ำเสียง และสีหน้าจริงจังไปตามเรื่อง การเล่าอย่างนี้เป็นลักษณะแสดงละคร คนดูก็ร่วมความรู้สึกจริงจังกับประสบการณ์ของเขาด้วย ละครอาจจะมีการแสดงออกแบบต่าง ๆ กันออกไป แต่จะเป็นแบบไหนก็ต้องมีเนื้อเรื่องที่เข้ายวนใจเป็นสำคัญที่สุดทุกแบบ นักแต่งนวนิยายสมัยใหม่จะไม่สนใจในการเล่าเรื่องมากนัก จะพากันไปสนใจเขียนให้เจาะลึกลงไปในความคิดจิตใจของตัวละคร หรือการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของตัวเอกของเรื่องมากกว่าโครงเรื่องทำนองเดียวกับนักละครแบบแนชเชอร์ลีย์ซิม และแบบแอบเสิร์ด เขาพยายามแต่งละครให้เนื้อเรื่องเป็นส่วนสำคัญน้อยลงหรือไม่นับว่าเนื้อเรื่องเป็นส่วนสำคัญเลย ละครแบบดังกล่าวจึงไม่เป็นที่ยอมรับกันมากเท่าไรนัก ดังนี้เห็นได้ว่าความสนใจของคนดูนั้นมุ่งไปที่เรื่องที่มีความต่อเนื่องของเหตุการณ์ที่มีจุดเริ่มต้นส่วนกลาง และจุดจบเป็นลำดับ ไปนั้น เป็นแนวทางที่เรียกร้องความสนใจและจับใจคนดูเรื่อยมา

2. คนดูได้รับความบันเทิงจากการได้เห็นผลสำเร็จของละครที่ตนเองได้มาพิจารณาอาการแสดงที่นักแสดงปรุงแต่งเสนอออกมาให้คนดูเห็นว่าได้ผลดีจริงหรือไม่ได้ผลมากน้อยแค่ไหน คนดูละครอาจจะยอมรับภาพฉาก แสง สี ที่นักออกแบบเขาประดิษฐ์ขึ้นอย่างป็นจริงเป็นจัง

โดยไม่มีข้อกังขาใดเลย คนดูละครอาจจะสนุกกับการที่ได้ดูนักแสดงเก่ง ๆ หลาย ๆ คนแล้วมาเปรียบเทียบความเข้มแข็งของการถ่ายทอดอารมณ์ เขาจะพิจารณาการประกอบอาการแสดงแง่ต่าง ๆ รวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันออกมาเป็นชีวิตที่เห็นเป็นจริงเป็นจัง ได้เห็นปัญญาและความเชี่ยวชาญของผู้กำกับการแสดงที่ได้วางจังหวะและลีลาอาการแสดงอย่างเหมาะสมจริงจัง ได้เห็นความสามารถของนักแสดงที่แสดงและพูดบทย่างจริงจังน่าตื่นเต้น ได้เห็นการจัดและสร้างฉากอย่างเหมาะสมที่จะส่งเสริมอารมณ์ของเรื่องให้เป็นไปอย่างจริงจัง ได้เห็นการเคลื่อนไหวและการใช้อากาทรียาที่สื่อความหมายอย่างจริงจัง ตลอดจนเห็นความเป็นไปทางความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของเรื่องที่ตัวละครทั้งหลายร่วมกันแสดงตอบโต้กันให้เห็น ความบันเทิงของคนดูที่มีต่อการแสดงดี ๆ ของละครเรื่องใหญ่ ๆ มาจากการที่ผู้จัดการแสดงได้แปลคุณค่าของละครออกมาให้เห็นจริงเห็นจังด้วยวิธีการและอุปกรณ์ของการละครส่วนต่าง ๆ ทั้งหมด

3. เป็นการให้คนดูได้เห็นภาพชีวิตกว้างไปจากวงชีวิตที่ตนจำเจอยู่ ละครทั้งหลายเป็นการช่วยให้คนดูเกิดความตื่นตัวในการแสดงความเห็นทางภูมิปัญญาและอารมณ์ เปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ ว่าจะเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร เป็นทางที่คนดูจะ “เข้าถึง” อากาทรของละครเขาจะเกิดความรู้สึกเข้าใจและเห็นใจตัวละครเพราะได้เทียบความรู้สึกของเขาเองเข้ากับละครและการแสดงอาการของเขาที่ทำให้เกิดความผูกพันห่วงใยกับผลของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละคร เขาจะมองเห็นอาการเป็นไปของชีวิตที่เกิดในละครซึ่งเป็นชีวิตตามที่เป็นจริงเหมือนกับชีวิตของคนดูจริง ๆ ดังนี้ ถ้าจะกล่าวสั้น ๆ ก็คือ ละครเป็นที่ ๆ เราจะมองชีวิตให้กว้างออกไปจากที่เราเห็นอยู่เป็นอยู่แล้ว ความสมจริงของเนื้อเรื่องและการแสดงจะมาเป็นทางให้เรามองชีวิตของเราว่าเป็นไปดีแล้วหรือยังจะต้องแก้ไขอย่างไร หรือในบางกรณีเราอาจจะมองเห็นว่าชีวิตนี้เป็นทุกข์ เป็นความไม่เที่ยงแท้ เราจะยอมรับความจริงของชีวิตอย่างนี้และแสวงหาทางพ้นทุกข์ของความเป็นจริงที่ไม่น่าพอใจของชีวิตปุถุชนนี้ต่อไป

4. ประสบการณ์ทางละครเป็นประสบการณ์ทางจิต ที่ให้คุณประโยชน์แก่คนในสังคมในการพิจารณาหาความจริงของชีวิต ละครโศกนาฏเป็นละครหนักสมองจริง แต่เป็นการยกระดับจิตใจขึ้นสู่ระดับความเห็นแจ้งและยอมรับความจริงของชีวิต อย่างที่เราเรียกว่า “ปลงอนิจจัง” มีการไถ่บาปชีวิตและชำระจิตใจให้ปราศจากความยึดมั่นถือมั่นในตนเอง ละครใหญ่ ๆ ของโลกจะมีเนื้อหาไป

ในทางที่ตัวละครเอกแสวงหาสิ่งของในชีวิต โศกนาฏกรีกเป็นการประกาศศรัทธาของมนุษย์เป็นการยกระดับจิตและศักดิ์ศรีของมนุษย์ให้สูงจากสภาพความเป็นคนที่ไม่ได้ปรุงแต่งจิตใจเลย ซอฟ โฟคลิส นักละครกรีกที่มีชื่อโด่งดังคนหนึ่งกล่าวไว้ว่า “โลกนี้มีสิ่งมหัศจรรย์เหลือคณานับ แต่ไม่มีอะไรจะมหัศจรรย์เท่ามนุษย์เลย” ความทุกข์ของ แอนทิกะนี อีดิปัส และ โพรมิซิอุส เป็นเรื่องความเห็นในความทุกข์ของชาวกรีกครั้งนั้นทั้งสิ้น นักละครสมัยกลางแห่งยุโรปที่แต่งเรื่อง Everyman ก็มีวัตถุประสงค์ที่จะแสดงกระบวนการสร้างคุณธรรมในใจมนุษย์ ในละครเอกของโลกทั้งหลายล้วนแต่แสดงถึงการแสวงหาความดีความชั่วในตัวมนุษย์อย่างตรงไปตรงมาไม่มีการประนีประนอมอ่อนข้อให้แก่อ่อนไหวของอารมณ์ของคนบางพวกเลย มีการเลือกแบบชีวิตต่าง ๆ ที่มีปัญหาแสดงให้เห็นเหตุและผลของชีวิตอย่างนั้น อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนทุกหมู่เหล่าว่าล้วนแต่คำนึงถึงความเป็นไปในชีวิตที่เป็นอยู่และหวังความสำเร็จในชีวิตทั้งสิ้น ดังนั้น ละครตั้งแต่สมัยโบราณมาจนปัจจุบันนี้จึงเป็นสถาบันแห่งการส่งเสริมศีลธรรมและความสงบจิตจากความฟุ้งซ่านด้วยกิเลสของโลก และในละครปัจจุบันนี้บางครั้งเราก็ได้เห็นศักดิ์ศรีของคนและความเข้มแข็งแห่งดวงจิตมนุษย์ด้วยเหมือนกัน

เด่นดวง พุ่มศิริ กล่าวถึงหน้าที่ของละครว่าจะต้องมีหน้าที่ให้ความบันเทิงแก่มวลชนเป็นสำคัญ

การนี้จะทำการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว จะต้องมียุคคลผู้มีความรู้ในศิลปะแห่งการละคร และความชำนาญในการปรับปรุงศิลปะนี้ให้เกิดภาพการแสดงอันงดงามต่อคนดู

การจัดแสดงละครควรพิจารณาถึงลักษณะของศิลปะและกลวิธีการแสดงละคร ซึ่งศิลปะของการแสดงละครนั้นพิจารณาได้จากหลักเกณฑ์พิจารณาสองประการ คือ

1. เป็นวิธีการต่างๆ ที่เน้นแนวทางปฏิบัติและอุปกรณ์การปฏิบัติการทางศิลปะทั้งหลาย
2. เป็นผลที่เกิดขึ้นกับคนดู ทำให้คนดูเกิดความสนใจและกระทบจิตวิทยาของคนดู

ศิลปะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการละครที่จะทำให้เกิดผลกับคนดูดังนี้

1. การแสดง เสียงและร่างกาย

2. จักรรjong
3. เต๋น-ร่า
4. กำกับการแสดง
5. การออกแบบฉากและการสร้างฉาก
6. การออกแบบการตัดเย็บเครื่องแต่งตัว เครื่องประดับ หมวกคลุม และหน้าฉาก
7. การแต่งหน้า
8. การออกแบบแสง และการติดตั้งอุปกรณ์ส่องแสง
9. การจัดเสียงประกอบ
  10. ผู้กำกับเวที ผู้กำกับการรายการ
  11. การบรรเลงดนตรี
  12. การกำกับการดนตรี
  13. การประสานท่ารำ
  14. การแต่งบทละคร

ศิลปะการละครเป็นงานที่ทำเพื่อคนดู ไม่ใช่เพื่อความพอใจของ ศิลปินคนใดคนหนึ่ง โดยเป็นงานของหมู่คณะผู้จัดต้องร่วมกันใช้ความสามารถของตนผลิตงานที่เป็นผลต่อสิ่งเดียวกันถึง จะมีคณะผู้เชี่ยวชาญต่างกันหลายพวกและมีบุคคลเดี่ยวๆ ทำงานหลายคนในงานหลายหน้าที่ก็ตาม แต่ผลส่วนรวมก็ต้องไปสู่ผลงานเดียวกัน ถ่ายทอดไปสู่คนดูเป็นส่วนรวม นักแสดงจำเป็นต้องรู้ ซึ่งถึงจิตวิทยาของคนดูว่าเมื่อคนหมู่มากมารวมกันเป็นคนดูในโรงละครใหญ่ ๆ นั้นละครจะทำให้ เขาใช้สมองน้อยลง แต่จะมีอารมณ์เพิ่มมากขึ้น และจะต้องรู้หน้าที่ของนักแสดงว่างานของเขา เป็นไปเพื่อ

1. จับความสนใจคนดู
2. เร้าความสนใจคนดู
3. ส่งเสริมความสนใจให้ทวีขึ้น และสืบเนื่องต่อกันเรื่อยไป
4. ทำให้ความสนใจนั้นจบลงเป็นความชื่นชม

ละครที่ดีนั้นจะต้องสามารถที่จะทำความพอใจให้คนดูทุกแบบและทุกระดับได้ เรื่องที่ เราจะสำรวจแนวความสนใจของคนดูให้ถี่ถ้วนทุกประการนั้นทำได้ยากแต่เท่าที่เสนอ(เด่นดวง พุ่ม-

ศิริ) เป็นเครื่องช่วยให้นักแสดงตระหนักเพื่อฝึกตนให้สามารถแสดงได้ดี สมความต้องการของคนดู คือคนที่ไปดูละครมักจะมีเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ไปฟังเรื่องราวที่ผูกพันไว้อย่างสนิทเป็นเนื้อเดียวกันที่ได้เล่าให้ฟังอย่างดี
2. ไปทำความรู้จักกับบุคคลที่มีอุปนิสัยต่างๆ ประเภทกัน
3. ไปเรียนรู้ชีวิตให้มากขึ้น
4. หลีกหนีไปจากความจำเจน่าเบื่อของชีวิต
5. ไปเข้าสังคม
6. ไปดูนักแสดงที่สามารถ
7. ไปดูผลงานของนักเขียนที่มีชื่อ
8. ไปหาความพอใจในความอยากรู้อยากเห็นในการแสดงละครที่มีการปฏิบัติละเอียดลออต่าง ๆ กัน

หลักเกณฑ์ทางปฏิบัติสำคัญของศิลปะการแสดงประกอบไปด้วย

1. การเลือกสรร
2. การจัดระบบ
3. ความมีแนวทางต่างแบบหลายๆ
4. การเน้นความสำคัญ
5. ความสมบูรณ์ของการแสดง

3. ทฤษฎีการประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessments)

3.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น

3.1.1 ที่มาของแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็น

แนวคิดเรื่องการประเมินความต้องการจำเป็นมีจุดกำเนิดในช่วงทศวรรษที่ 1930 อันเป็นช่วงที่มีการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาก้าวหน้านิยม (progressivism) กิจกรรมการประเมินความต้องการจำเป็นเริ่มต้นเป็นครั้งแรกโดยคณะกรรมการติดตามและประเมินผลโครงการศึกษา 8 ปี

(Eight-Year Study) ซึ่งได้ทำการศึกษาความสนใจหรือความต้องการของผู้เรียน เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่สนองความสนใจหรือความต้องการของผู้เรียน

โครงการศึกษา 8 ปี เกิดขึ้นเนื่องจากนักศึกษากลุ่มปรัชญาก้าวหน้าเห็นว่าการจัดหลักสูตรแก่นักเรียนมัธยมศึกษาของโรงเรียนต่าง ๆ ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากมหาวิทยาลัยเพื่อเตรียมนักเรียนเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย ทั้งที่มีนักเรียนส่วนน้อย (1 ใน 6) เท่านั้นที่สนใจเข้าเรียนต่อระดับสูง นักเรียนส่วนใหญ่ออกไปทำงานโดยไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมด้านประสบการณ์ชีวิตที่ดีพอ นักการศึกษา พ่อแม่ผู้ปกครอง ตลอดจนอาจารย์ในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยจึงรวมตัวกันเพื่อปรับปรุงแนวทางการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาก้าวหน้านิยม โดยมีโรงเรียนจำนวน 30 แห่ง เข้าร่วมโครงการ โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการต้องมีการจัดทำหลักสูตรที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมกับครูในการวางแผนหลักสูตร โดยยึดความสนใจหรือความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อให้มีความรู้และทักษะชีวิต ที่ยะอยู่ในสังคมได้ การดำเนินงานนี้มีคณะกรรมการหลายชุดที่ทำหน้าที่ต่างกัน คณะกรรมการชุดหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญมากของโครงการนี้คือคณะกรรมการติดตามประเมินผลซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของ R. W. Tyler ซึ่งต่อมาได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งการประเมินผลการศึกษา เนื่องจากโครงการศึกษา 8 ปี ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาที่สนองความต้องการของผู้เรียน ทำให้การประเมินความสำเร็จของโครงการจึงต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาของแต่ละโรงเรียนให้ชัดเจน เพื่อเป็นหลักยึดในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้เรียนว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ (Strickland 1990) กล่าวได้ว่ากิจกรรมการศึกษาความสนใจและความต้องการของผู้เรียน นับเป็นกิจกรรมการประเมินความต้องการจำเป็นครั้งแรกที่สร้างขึ้นในทางปฏิบัติ และนำผลที่ได้รับมาใช้เป็นเป้าหมายของการประเมินความสำเร็จของโครงการ

ในเชิงวิชาการ การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นปรากฏหลักฐานในรูปของการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในบทความทางวิชาการ Guba และ Lincoln (1982) กล่าวว่าจุดกำเนิดของมโนทัศน์เกี่ยวกับความต้องการจำเป็นปรากฏในบทความของ Bode ชื่อว่า The concepts of Needs ในหนังสือชื่อ Progressive Education at the Crossroads ในปี 1938 โดย Bode เห็นว่าความต้องการจำเป็นเป็นจุดเด่นของการศึกษาแบบก้าวหน้านิยมในระหว่างปี 1930-1940 เนื้อหาสาระใน

หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดนี้ต้องจัดขึ้นโดยการคาดคะเนผลที่ต้องการให้เกิด ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของผู้เรียน Bode ได้ให้ข้อสังเกตว่ากระบวนการประเมินความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นในระยะแรก ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาที่ทำให้ได้ความต้องการจำเป็นตามความรู้สึก (felt needs) ซึ่งอาจไม่ใช่ความต้องการจำเป็นที่แท้จริง

Bode ให้ความสำคัญอย่างมากกับความหมายของคำว่า “ความต้องการจำเป็น” (needs) และย้ำว่าต้องแยกความแตกต่างให้ชัดเจนระหว่างคำว่า “ความต้องการจำเป็น” “ความต้องการจำเป็นตามความรู้สึก” (felt needs) และสิ่งที่อยากได้ (desires) โดยชี้ให้เห็นว่า ความต้องการจำเป็นอาจไม่มีที่สิ้นสุดและไม่สามารถระบุได้ครบทั้งหมด เป็นสิ่งที่สามารถให้ข้อสรุปขัดแย้งกันหรือไม่ตรงกันก็ได้ หากเป็นความต้องการจำเป็นที่กำหนดจากกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกัน ความยากของการกำหนดความต้องการจำเป็นอยู่ที่ความพยายามทำให้เกิดความเป็นปรนัย ความเป็นอิสระ ความเป็นธรรมชาติ และคุณค่าที่อยู่ในความต้องการจำเป็น

แม้ว่านวัตกรรมเรื่องการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นจะมีมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1938 แต่ต้องใช้เวลาประมาณ 8 ปี กว่าที่นักประเมินจะเริ่มยอมรับนวัตกรรมนี้ไปใช้ประโยชน์ Summers (1987, อ้างถึงใน McCaslin and Tibezenia 2002) ระบุว่า การประเมินความต้องการจำเป็นได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวคิดที่สำคัญและได้รับความสนใจอย่างมากในปี ค.ศ. 1946 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร (Administrative Act) หลังจากนั้นนวัตกรรมเรื่องการประเมินความต้องการจำเป็นก็มีความสำคัญเพิ่มขึ้นมากอย่างต่อเนื่องในช่วงปี ค.ศ. 1960-1970 ซึ่งเป็นช่วงที่สภาองเกรสได้มีการผ่านกฎหมายหลายฉบับเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานขององค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของชาติ มีกฎหมายบังคับหรือกำหนดให้มีการประเมินความต้องการจำเป็นในการของบประมาณสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานจากรัฐและองค์กรท้องถิ่นต่าง ๆ (Witkin 1984, Summers 1987, อ้างถึงใน McCaslin และ Tibezenia 2002, เยาวดี วิบูลย์ศรี 2538) ในช่วงนี้ทำให้เกิดโมเดลการวางแผนที่ใช้ข้อมูลสารสนเทศเป็นฐานสำหรับการตัดสินใจในการจัดการศึกษา และทำให้เกิดการกำหนดความความต้องการจำเป็นอย่างเป็นระบบขึ้น (Suarez 1990)

ในช่วงปี ค. ศ. 1981 หลังจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติที่ทำให้มีการจัดสรรงบประมาณแบบก้อน ทำให้การจัดสรรงบประมาณของรัฐต่าง ๆ ต้องมีการจัดทำการประเมินความต้องการจำเป็น และในการของงบประมาณโครงการต่าง ๆ ต้องมีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น และต้องนำเสนอเอกสารเกี่ยวกับการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ประกอบด้วย เนื่องจากจะมีการแข่งขันกันอย่างมากในการขอทุนสนับสนุนโครงการ (Witkin 1984) ยิ่งในช่วงหลังมีการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ระบบหรือการวางแผนเชิงระบบ แนวคิดระบบการจัดสรรงบประมาณแบบ PPBS (Planning-Programming-Budgeting Systems) แนวคิดการบริหารจัดการตามวัตถุประสงค์ (Management by Objectives: MBO) และแนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์ยิ่งทำให้มีโน้ตทัศน์เกี่ยวกับความต้องการจำเป็นมีความสำคัญมากขึ้น

มีโน้ตทัศน์เรื่องการประเมินความต้องการจำเป็นถูกนำไปใช้มากขึ้นทั้งในวงการศึกษาศาสนาและสาขาวิชาต่าง ๆ จากการศึกษาของ Witkin (1984) พบว่าการประเมินความต้องการจำเป็นเป็นกระบวนการที่ใช้กันมากทั้งในวงการศึกษาระดับอุดมศึกษาและวงวิชาการในสาขาวิชาที่เกี่ยวกับการให้บริการแก่ประชาชน และการบริการด้านสุขภาพในประเทศสหรัฐอเมริกา การออกกฎหมายให้มีการจัดทำ การประเมินความต้องการจำเป็นในการขออนุมัติโครงการ ทำให้เกิดการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการพัฒนาแนวคิดและโมเดลเกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็นมากขึ้น มีการจัดพิมพ์เผยแพร่เอกสารและสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ และการประชุมระดับชาติเกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็น ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็นมีจุดเน้นร่วมกันที่ต้องการนำไปสู่การเห็นพ้องของชุมชนในเป้าหมายและความต้องการจำเป็นของหน่วยงาน

การนำแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็น ไปปฏิบัติเกิดขึ้นอย่างมากในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 โดยเริ่มปรากฏชัดในประเทศที่พัฒนาแล้ว ตามความคิดของ Witkin (1984) การศึกษาเกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็นเกิดขึ้นในประเทศแคนาดามากกว่าในสหรัฐอเมริกา มีการพัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็นในวงการศึกษ โดยเฉพาะทางสาขาอุดมศึกษาและการศึกษาต่อเนื่อง และพบในด้านการประเมินมากกว่าด้านการวางแผน นอกจากนี้ยังพบในประเทศที่กำลังพัฒนาโดยการสนับสนุนขององค์การ UNESCO ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับกิจการด้านการให้บริการประชาชน

ประเทศไทยยังไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายบังคับให้มีการจัดทำการศึกษาประเมินความต้องการจำเป็นในการของบประมาณสนับสนุนโครงการอย่างเป็นทางการเหมือนต่างประเทศ การศึกษาประเมินความต้องการจำเป็นเท่าที่ปรากฏส่วนใหญ่พบในการจัดทำของบประมาณหรือทุนสนับสนุนโครงการ มีการแสดงหลักฐานที่มาหรือความสำคัญของโครงการ โดยพบในลักษณะการกล่าวอ้างความต้องการจำเป็นตามความรู้สึกหรือตามการรับรู้ ไม่ค่อยพบที่มีการเสนอผลการศึกษาประเมินความต้องการจำเป็นที่เป็นระบบ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาความก้าวหน้าของศาสตร์ของการศึกษาประเมินความต้องการจำเป็นก็พบว่ายังมีความเคลื่อนไหวค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่จะมีการกล่าวถึงมโนทัศน์นี้ในฐานะที่เป็นขั้นตอนหนึ่งของการวางแผนงานเท่านั้น ไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญกับเทคนิควิธีประเมินความต้องการจำเป็นมากนัก (สุวิมล ว่องวาณิช 2548: 3-6)

3.1.2 การศึกษาประเมินความต้องการจำเป็นกับการประเมินความต้องการจำเป็น

รากความคิดของการศึกษาประเมินความต้องการจำเป็นมีพื้นฐานมาจากแนวคิดของการประเมินซึ่งนำมาใช้ในการวางแผนหรือการบริหาร คำที่นิยมใช้กันทั่วไปในการกำหนดความต้องการจำเป็น คือ การศึกษาประเมินความต้องการจำเป็น (needs assessment) แต่ในปัจจุบันนี้เริ่มมีผู้ใช้คำว่า needs assessment research ซึ่งแปลเป็นไทยว่า “การประเมินความต้องการจำเป็น” ซึ่งอาจดูไม่คุ้นเคยหรือเข้าใจยาก จริง ๆ แล้ว การศึกษาประเมินความต้องการจำเป็น สามารถจัดกลุ่มประเภทวิธีวิจัยได้ในกลุ่มเดียวกับการศึกษาประเมินผล (evaluation research) แต่คำว่าการศึกษาประเมิน มีเป้าหมายของการวิจัยเพื่อตอบคำถามวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดความสำเร็จของกระบวนการดำเนินงานและผลงานตามเป้าหมายที่กำหนด สำหรับการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น ก็เป็น การศึกษาประเภทหนึ่งที่ตอบคำถามวิจัยเชิงประเมินเช่นกัน มีเป้าหมายของการวิจัยเพื่อตอบคำถาม การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความต้องการจำเป็นที่ผู้วิจัยต้องการเสาะแสวงหาโดยใช้กระบวนการวิจัย ดังนั้น การกำหนดชื่อวิธีวิจัยแบบนี้ จึงมีจุดเน้นที่ต้องการสื่อให้เห็นประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา คือ “ความต้องการจำเป็น” (needs)

วิธีการวิจัยที่ใช้ในการศึกษาประเมินความต้องการจำเป็น ก็เหมือนการวิจัยทั่วไปที่มีขั้นตอนทางวิทยาศาสตร์ มีกระบวนการค้นหาความจริงที่เชื่อถือได้ เทคนิคที่ใช้ในการวิจัยอาจมี

ลักษณะเฉพาะ โดยการนำเทคนิคการเก็บข้อมูลที่มีอยู่มาใช้หรือประยุกต์ หรือดัดแปลงให้สามารถกำหนดความต้องการจำเป็นที่เหมาะสมได้

การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นมีความคล้ายคลึงกับการวิจัยอนาคต (futures research) เนื่องจากการวิจัยที่มุ่งหาคำตอบที่นำไปใช้วางแผนงานที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้นวิธีวิทยาที่ใช้ในการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น จึงใช้เทคนิควิธีที่พัฒนามาจากการวิจัยอนาคตเป็นส่วนใหญ่ ความแตกต่างอยู่ที่ว่าการวิจัยอนาคตมุ่งหาภาพในอนาคต และแสวงหามาตรการที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพในปัจจุบัน เพื่อให้ได้สภาพตามที่ต้องการในอนาคต ส่วนการประเมินความต้องการจำเป็นนั้น เทคนิคการเก็บข้อมูลไม่ว่าจะเป็นแบบใดจะมีการดำเนินงานในส่วนที่เป็นการจัดลำดับความสำคัญของการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นประกอบด้วย ซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะของเทคนิคการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น

3.1.3 ความสำคัญของการประเมินความต้องการจำเป็นต่อการวางแผนหรือการพัฒนาองค์กร

การวางแผนการทำงานจะต้องเริ่มที่การประเมินบริบท เพื่อให้เข้าใจสภาพที่เป็นอยู่ของหน่วยงาน และรู้ความต้องการของหน่วยงานว่าจำเป็นต้องได้รับการสนองตอบในด้านใด การดำเนินงานดังกล่าวจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่ช่วยในการทำงาน ด้วยเหตุนี้จึงมีการพัฒนาวิธีการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อช่วยวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางแก้ไข บทบาทของการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นที่มีต่อการวางแผนและพัฒนาองค์กร มีสองส่วน คือกิจกรรมการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นและกิจกรรมการบริหารจัดการ ทั้งสองกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ กิจกรรมส่วนแรกคือ การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น เป็นการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็น และกำหนดวิธีดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายซึ่งหมายถึงการวิเคราะห์ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดที่จะสามารถบรรลุเป้าหมายขององค์กร กิจกรรมที่สอง คือ การบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย การวางแผนงาน การนำแผนสู่การปฏิบัติ และการประเมินผล (Kiimes 19770) สภาพที่ควรจะเป็นจะถูกนำมาใช้ในการกำหนดเป้าหมายการทำงาน และทางเลือกที่กำหนดได้จากการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นจะถูกนำมาใช้ในขั้นการวางแผนงาน การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นจึงมีความสำคัญต่อการวางแผนและพัฒนาองค์กร

การวางแผนงานหรือโครงการโดยมิได้คำนึงถึงความต้องการจำเป็นในระดับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่าง ๆ และหาแนวทางปรับความต้องการจำเป็นย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ และปัญหาอื่น ๆ ตามมาอย่างไม่สิ้นสุด โดยเฉพาะโครงการด้านบริการสังคม การละเลยต่อความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายอาจเป็นเหตุให้โครงการนั้นขาดความร่วมมือและไม่บรรลุวัตถุประสงค์หรือให้บริการไม่ตรงกับความต้องการจำเป็นหรือไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้เกิดความล่าช้าหรือสูญเสียทรัพยากรไปโดยเปล่าประโยชน์ (นิศา ชูโต 2536) ในบริบทของโรงเรียน การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นทำให้สามารถระบุสิ่งที่จำเป็นของผู้เรียน ระบุจุดอ่อนที่ครูควรได้รับการพัฒนา ซึ่งทิศทางที่โรงเรียนต้องพัฒนาในอนาคต (Suarez 1990) และยังใช้ประโยชน์ในการเสาะแสวงหาวิธีการพัฒนาผู้เรียนที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อตามมาที่เหมาะสมที่สุด

การจัดทำข้อมูลสารสนเทศถือว่ามีความจำเป็นต่อการวางแผนและการพัฒนาองค์กร การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นทำให้สามารถกำหนดเป้าหมายของหน่วยงาน กำหนดระดับความสำเร็จที่มุ่งหวัง และกำหนดแนวทางการใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยในการทำงาน นอกจากนี้ยังสามารถชี้จุดบกพร่องหรือปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางแก้ไข การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นจึงเป็นกิจกรรมสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการวางแผนและการพัฒนางาน และเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการตั้งแต่ก่อนเริ่มวางแผนงาน ระหว่างปฏิบัติงาน หรือหลังสิ้นสุดการทำงาน

โดยสรุป จะเห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นได้รับการกล่าวถึงมานับถึงศตวรรษ (Suarez 1990) แต่เป็นการดำเนินการที่เกิดขึ้น โดยการบังคับด้วยกฎหมาย อย่างไรก็ตาม เป็นเรื่องที่น่ายินดีว่าในปลายศตวรรษที่ 20 เริ่มมีการกล่าวถึงการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นและให้ความสำคัญมากขึ้นกับกิจกรรมนี้ โดยเฉพาะเมื่อมีการพัฒนามโนทัศน์เกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์มาใช้ในการบริหารองค์กร การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นจึงยังมีความสำคัญมากขึ้น

3.1.4 ประโยชน์ของการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น

ปัจจุบันนี้กระบวนการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นได้รับความสนใจมากเพราะสามารถช่วยระบุปัญหาที่เป็นปัญหาอย่างแท้จริง ทำให้เกิดการแก้ปัญหาได้ตรงจุด เป็นไปตามความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง โครงการหรือองค์กร นอกจากนี้ ในการของบประมาณสนับสนุนโครงการ

จากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ หากมีการใช้เทคนิคการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นช่วยในการสำรวจปัญหาหรือความต้องการของหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องก่อน จะทำให้โครงการหรือองค์กรได้รับความเชื่อถือและมีความเป็นไปได้สูงที่จะได้รับการสนับสนุน (สุวิมล ว่องวาณิช 2538, สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ 2541, ศิริชัย กาญจนวาสี 2541, เขียวดี ศรีวิบูลย์ 2538, นิศา ชูโต 2536, สุวิมล ว่องวาณิช 2546 และ 2547) จากที่กล่าวมา จะเห็นว่าการศึกษาวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นมีความสำคัญสำหรับการวางแผนแบบครบวงจร เป็นกระบวนการที่สำคัญและมีประโยชน์ดังต่อไปนี้

ประการแรก การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น เป็นเครื่องมือบริหารที่มีประสิทธิภาพ ทำให้สามารถกำหนดแผนงานที่สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน ป้องกันการสูญเสียทรัพยากรกับการดำเนินงานที่ไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์ดำเนินงานมาอย่างแท้จริง

ประการที่สอง ผลที่ได้จากการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น เป็นข้อมูลที่สะท้อนสภาพบริบทที่เกิดขึ้นของหน่วยงาน ข้อมูลดังกล่าวเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่นำไปสู่การวางแผน การกำหนดแนวทางพัฒนาองค์กรให้สอดคล้องกับสภาพที่เกิดขึ้น และสนองความต้องการขององค์กร กล่าวได้ว่า นักวิชาการใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นในการกำหนดนโยบายใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรทุกขั้นตอน ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างชุมชนกับองค์กร และระหว่างองค์กร นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นยังสามารถใช้เป็นหลักเทียบในการดำเนินงาน นำมาช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานให้มีความชัดเจน และมั่นใจได้ว่า วัตถุประสงค์ดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการขององค์กรนั้นอย่างแท้จริง

ประโยชน์ของการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นในประเด็นนี้ สามารถขยายความให้ชัดเจนขึ้นว่า การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นจะให้คำตอบแก่บุคคลทั่วไปเกี่ยวกับการนำทรัพยากรไปใช้ในการพัฒนางาน และสร้างความมั่นใจสิ่งที่ได้ปฏิบัติจะสนองความต้องการขององค์กรอย่างแท้จริง เนื่องจากมีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่รองรับการตัดสินใจ เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนทางการพัฒนาองค์กร เป็นการป้องกันปัญหาการลงทุนที่ไม่สอดคล้องกับสภาพที่เกิดขึ้นจริง ได้ข้อมูลที่ชี้ความต้องการและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยเป็นเกราะป้องกันไม่ให้เกิดการใช้อำนาจทางการเมืองในการวางแผน

แผนการดำเนินงานในทิศทางที่ไม่พึงประสงค์ รวมทั้งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดความมั่นใจกับทุกฝ่ายและเป็นการป้องกันการตัดสินใจทางการเมืองได้ว่าเป็นไปอย่างโปร่งใส ยุติธรรม

ประการที่สาม การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานที่นำไปสู่การพัฒนาองค์กร ตั้งแต่ขั้นตอนแรก ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของปฏิบัติงานและการพัฒนาโครงการ การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นจะช่วยกำหนดเป้าหมายขององค์กรจากผลการวิจัยซึ่งแสดงความต้องการจำเป็นของลูกค้าหรือองค์กร ขั้นตอนระหว่างการค้าดำเนินงาน การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น เป็นกระบวนการที่ช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่กำหนด และขั้นตอนสุดท้าย การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น เป็นกระบวนการที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดผลกระทบจากโครงการ ทำให้การพัฒนาการศึกษาได้รับการชี้แนวทางจากฐานข้อมูลที่มีอยู่ ทำให้สามารถวัดการเปลี่ยนแปลงของการปฏิบัติงานในช่วงเวลาหนึ่ง (Gilmore and Campbell 1996)

3.1.5 ปัจจัยที่ใช้ในการเลือกทำการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น

แม้ว่าการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นจะมีประโยชน์ต่อการวางแผน การบริหารและการดำเนินงาน โครงการหรือองค์กร แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า เมื่อใดก็ตามที่บุคคลใดมีความประสงค์จะทำการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นก็สามารถดำเนินการได้ทันที ผู้เกี่ยวข้องต้องพิจารณาความพร้อมของการทำงานก่อนตัดสินใจว่าจะทำการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นหรือไม่ Demone (1978 อ้างถึงใน Witkin 1984) เสนอเกณฑ์ที่ช่วยตัดสินใจให้สามารถทำการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นได้ 7 ประการ ได้แก่ 1) แนวโน้มที่เชื่อได้ว่าผลการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจโครงการ 2) ทรัพยากรในการดำเนินงานมีเพียงพอที่จะทำการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นได้ 3) ข้อมูลที่มีอยู่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นหรือสอดคล้องกับนโยบายขององค์กร 4) ผู้มีอำนาจในองค์กรไม่ต่อต้านการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น สามารถนำผลที่ได้รับไปกำหนดความต้องการจำเป็นที่แท้จริง 5) มีเวลามากพอที่จะทำให้ผลการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นทันต่อการใช้เพื่อการตัดสินใจ 6) เมื่อความคิดเห็นในกลุ่มของผู้บริหารแต่ละระดับเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและการใช้ผลการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น

ตรงกัน และ 7) เมื่อองค์กรไม่มีข้อจำกัดในการนำผลการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นไปใช้ประโยชน์

ด้วยความสำคัญของการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นที่มีต่อการตัดสินใจของผู้บริหารการพัฒนาองค์กรที่สามารถสนองความต้องการของผู้รับบริการอย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาศาสตร์ของการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นให้มีความก้าวหน้า สามารถให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ และนำผลไปใช้วางแผนได้อย่างแท้จริง

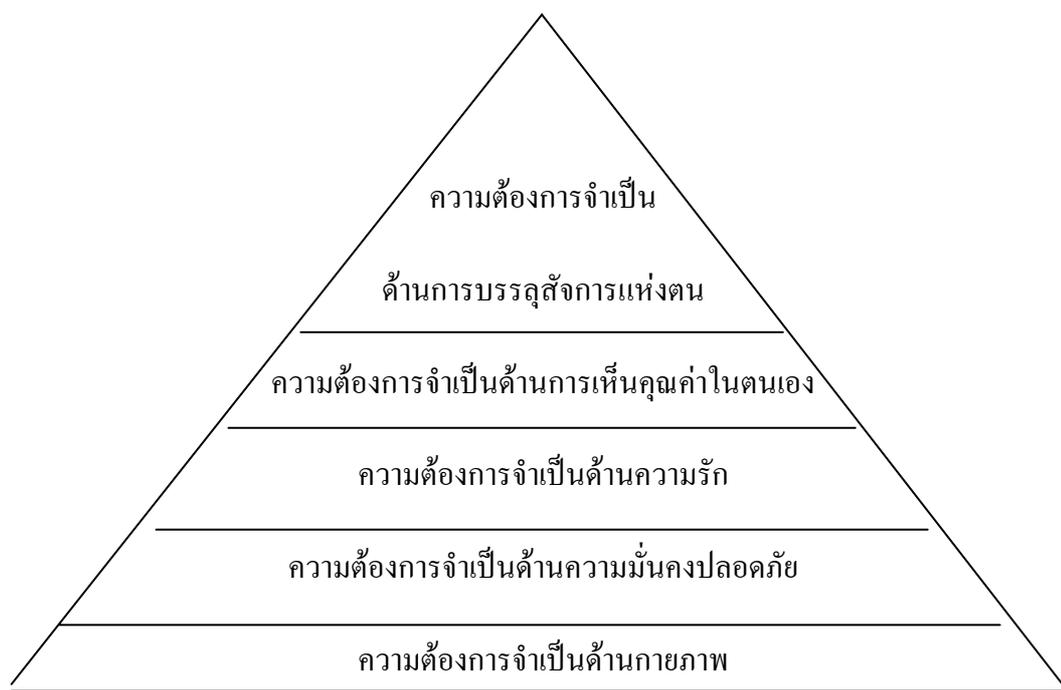
3.2 ความหมายและประเภทของความต้องการจำเป็น

เมื่อกล่าวถึงความต้องการจำเป็น (needs) คนทั่วไปมักนึกถึงทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เสนอโดย Maslow เข้าของความคิดที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับลำดับขั้นของความต้องการจำเป็นของมนุษย์ (Maslow's Hierarchy of Needs Pyramid) แต่ถ้าพูดถึงความต้องการจำเป็นในศาสตร์ของการประเมิน นอกจากจะใช้มุมมองตามแนวจิตวิทยาของ Maslow แล้วยังต้องใช้มุมมองตามหลักอื่นด้วย

3.2.1 นิยามและความหมายของความต้องการจำเป็น

จากการศึกษาพจนานุกรมของ Webster (Nufeldt & Guralnik 1988) “needs” หมายถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งขาดแคลนและเป็นที่ต้องการหรือปรารถนาจะได้ สำหรับคำแปลภาษาไทยที่ใช้กันมีหลายคำ ได้แก่ “ความต้องการจำเป็น” หรือ “สิ่งที่ต้องการ” หรือ “สิ่งที่จำเป็น” หรือ “ความต้องการ” เป็นต้น ซึ่งสามารถสังเคราะห์และจัดประเภทของความหมายเป็นหมวดหมู่ในมุมมองทางจิตวิทยา และทางการประเมิน ดังนี้

มุมมองทางจิตวิทยา เข้าของทฤษฎีความต้องการจำเป็นที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปคือ Abraham Maslow ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วงปี ค.ศ. 1908-1970 ในช่วงแรก Maslow ได้ทำการทดลองกับลิง และพบว่าความต้องการจำเป็นมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับสูง และไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์จำเป็นต้องได้รับการตอบสนองความต้องการจำเป็นพื้นฐานก่อน Maslow ได้เสนอลำดับขั้นในรูปพีระมิดความต้องการจำเป็นในช่วงปี 1960s เรียกว่า Maslow's Hierarchy of Needs Pyramid ซึ่งปรากฏใน ภาพที่ 1 (Boeree 2002 and Gwynne 1997)

ภาพที่ 1 ลำดับชั้นความต้องการจำเป็นของ Maslow

Maslow กำหนดไว้ว่า ความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นขั้นแรกของมนุษย์คือความต้องการจำเป็นทางกายภาพ หมายถึงอากาศ ความอบอุ่น อาหาร การนอน ความต้องการจำเป็นนี้มีความเข้มมาก เป็นความต้องการตลอดชีวิตของเรา ถ้าไม่ได้รับมนุษย์ก็ต้องตาย ความจำเป็นขั้นที่สอง คือ ความต้องการจำเป็นด้านความมั่นคงปลอดภัย หมายถึงความปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง โดยเฉพาะในเด็กเล็กยิ่งต้องได้รับความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต ความต้องการจำเป็นขั้นที่สาม คือ ความต้องการจำเป็นด้านความรักและการได้เป็นเจ้าของ เป็นความต้องการจำเป็นที่ต้องการเพื่อน คนรัก รู้สึกว่าตนเองเป็นที่ต้องการ เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ความต้องการจำเป็นขั้นที่สี่ คือ ความต้องการจำเป็นด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในการเป็นที่ยอมรับทั้งจากตนเองและผู้อื่น ในขั้นนี้มีความรู้สึกแยกเป็น 2 ระดับ ระดับที่ต่ำกว่าคือ ต้องการให้คนอื่นเชื่อถือ มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จัก ระดับที่สูงกว่าคือ ต้องการความนับถือในตนเอง มีความเชื่อมั่น มีความสามารถ บรรลุความสำเร็จของเป้าหมายที่กำหนด ความต้องการจำเป็นขั้นที่ห้า ซึ่งเป็นขั้นสุดท้าย คือ ความต้องการจำเป็นในการบรรลุสัจการแห่งตน เป็นความต้องการจำเป็นที่บุคคลไม่รู้สึกว่าตนเองมีความขาดแคลน แต่จะรู้สึกถึงการบรรลุความต้องการทั้งหมดที่ตนเองอยากได้ เป็นสถานะที่ตนเองรู้สึกได้ว่าสิ่งที่ต้องการครบถ้วนสมบูรณ์ (Boeree 2002 and Gwynne 1997)

ความต้องการจำเป็นใน 4 ชั้นแรก จัดอยู่ในประเภทความต้องการจำเป็นที่บกพร่องหรือขาดแคลน (deficit needs; D-needs) หมายความว่า เป็นความต้องการจำเป็นที่หากยังไม่ได้การตอบสนอง ก็ยังคงอยู่ในสภาวะขาดแคลน แต่หากได้รับการตอบสนอง ความต้องการจำเป็นที่มีอยู่ก็จะหายไป เช่น ถ้าหิวก็รับประทานอาหาร ความหิวก็จะหายไป ถ้าต้องการความรัก และได้รับความรักตอบ ความต้องการจำเป็นด้านความรักก็หมดไป เนื่องจากได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการจำเป็นทั้ง 4 ชั้นนี้ จะมีระดับความเข้มเป็นลำดับขั้น หากความต้องการจำเป็นชั้นแรก ยังไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการจำเป็นชั้นต่อมา ก็จะยังไม่เกิด เช่น หากยังไม่มีควมมั่นคงปลอดภัย ก็ยังไม่จำเป็นที่จะคิดถึงความต้องการจำเป็นด้านความรัก สำหรับความต้องการจำเป็นขั้นสุดท้าย ที่เป็นความต้องการบรรลุสัจการแห่งตนนั้นก็เช่นเดียวกัน จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อความต้องการจำเป็น 4 ชั้นแรกได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการจำเป็นขั้นสุดท้ายนี้เรียกว่าเป็นความต้องการจำเป็นในการได้เป็นในสิ่งที่ต้องการจะเป็น เพราะฉะนั้น ความรู้สึกที่ว่าตนเองประสบความสำเร็จ จะยังไม่เกิด หากยังรู้สึกหิว ไม่มั่นคงปลอดภัย ไม่มีคนรัก ไม่เป็นที่ยอมรับ คนทั่วไปที่บรรลุความต้องการจำเป็นระดับขั้นที่ห้านี้มีน้อยมาก

มุมมองทางการประเมิน นักประเมินทางการศึกษาหรือทางสังคมให้คำนิยามและความหมายของคำว่า “ความต้องการจำเป็น” ไว้หลากหลาย แต่ที่ปรากฏชัดเจนสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ความต้องการจำเป็น คือความแตกต่าง (discrepancy) และความต้องการจำเป็น คือประโยชน์ที่ได้รับ (benefits)

กลุ่มที่ 1 ความต้องการจำเป็นคือความแตกต่าง/ ความขาดแคลน

การนิยามความต้องการจำเป็นในยุคนี้ให้ความสำคัญกับการศึกษาผลต่างของสภาพที่เกิดขึ้นจริงกับสภาพที่พึงประสงค์อยากให้เกิด Scriven และ Roth เป็นผู้นำในการนิยามของความต้องการจำเป็นในยุคแรกนี้ แม้จะมีการนิยามความต้องการจำเป็นตามความแตกต่าง แต่นักวิชาการก็ยังมีมุมมองที่จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก นิยามความต้องการจำเป็นตามมิติของความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น กลุ่มที่สอง นิยามความต้องการจำเป็นตามมิติของความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็นเช่นกัน แต่เพิ่มมิติของสภาวะความเสียหายที่เกิดขึ้นตามมาหากความขาดแคลนที่เกิดขึ้นไม่ได้รับการตอบสนอง ลักษณะของการนิยาม

ตามมิติของความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็นแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย ดังนี้

กลุ่มที่ 1.1 มุมมองในมิติความแตกต่าง

Trimby (1979) ได้เปรียบเทียบโมเดลการประเมินความต้องการจำเป็นของนักวิชาการ จำนวน 4 โมเดล ได้แก่ Kaufman's Model of Needs Assessment, Coffing's Client Needs Assessment, Lee's Needs Assessment และ Harless's Front-End Analysis ในแต่ละโมเดลมีการให้นิยามของความต้องการจำเป็นสอดคล้องกัน คือ นิยามตามความแตกต่าง ยกเว้นโมเดลของ Harless ที่นิยามในรูปปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้สภาพที่เป็นอยู่ไม่สมบูรณ์ ไม่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องหาทางแก้ไข

กลุ่มที่ 1.2 มุมมองในมิติความแตกต่างและมิติความเสียหายที่เกิดขึ้น

Scriven และ Roth (1968, อ้างถึงใน Kaufman 1977) กล่าวว่า ความต้องการจำเป็น หมายถึง “ช่องว่างระหว่างความเป็นจริงกับความพึงพอใจ” ถ้าเขียนประโยคคำว่า A needs X. ก็หมายความว่า “ถ้าไม่มี X แล้ว A จะอยู่ไม่ได้” หรือ “ถ้าอยู่ได้ ก็ต้องอยู่ในสภาวะที่ไม่น่าพอใจ” แสดงว่า X มีอิทธิพลต่อ A ทำให้ A ได้รับประโยชน์ ในที่นี้ X จึงเป็นความต้องการจำเป็น ถ้าวิเคราะห์นิยามนี้ จะเห็นว่า ความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่พึงพอใจต้องมีมากถึงระดับที่ทำให้เกิดปัญหาตามมา ดังนั้น หากความแตกต่างใดยังไม่พอที่จะทำให้ประสพสภาวะที่ไม่น่าพอใจ ความแตกต่างนั้นก็ยังไม่ถึงขั้นที่จะเรียกว่าความต้องการจำเป็น

Roth (1977, อ้างถึงใน Guba & Lincoln 1982) กล่าวว่าความต้องการจำเป็นหมายถึง ความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับสภาพที่เป็นอยู่จริง อธิบายเป็นประโยคสัญลักษณ์ได้ดังนี้

$$N_c = T - A$$

โดย N_c (needs candidates) หมายถึง ความต้องการจำเป็นที่เป็นไปได้ทั้งหมด T (target state) หมายถึงเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ และ A (actual state) หมายถึง สภาพที่เป็นอยู่จริง การให้นิยาม

เป็น “ความแตกต่าง” Scriven และ Roth (1977, อ้างถึงใน Guba & Lincoln 1982) ได้ให้นิยามเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นที่มีลักษณะขยายไปจากนิยามเดิมว่า “สิ่งที่ถือว่าเป็นความต้องการจำเป็น ต้องเป็นไปตามเงื่อนไข 2 ประการ ได้แก่ 1) ถ้าได้ N_c คนหรือองค์กรจะได้ประโยชน์ หรือ 2) ถ้าไม่ได้ N_c คนหรือองค์กรนั้นอยู่ในสภาพที่ไม่พึงพอใจ” หากวิเคราะห์นิยามของ Scriven และ Roth ซึ่งอธิบายด้วยประโยคสัญลักษณ์ว่า $N_c = T - A$ ก็จะเห็นว่านิยามอิงโมเดลความแตกต่าง แต่เมื่อดูคำอธิบายเสริมว่า สิ่งที่เป็นความต้องการจำเป็นต้องมีคุณลักษณะ 2 ประการ คุณลักษณะประการแรก “อะไรก็ตามที่หากได้มาแล้วก็ให้เกิดประโยชน์อย่างมาก สิ่งนั้นถือว่าเป็นความต้องการจำเป็น” และคุณลักษณะประการที่ 2 “อะไรก็ตามที่หากได้มาแล้วจะก่อให้เกิดสถานะที่ไม่พึงประสงค์ สิ่งนั้นถือว่าเป็นความต้องการจำเป็น” เช่นกัน นิยามที่เป็นส่วนขยายนี้ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า ความต้องการจำเป็นคือสิ่งที่นำไปใช้ในการแก้ปัญหา หรือสิ่งที่ทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้

Stufflebeam (1977, อ้างถึงใน Witkin 1984) ได้ให้นิยามเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นออกเป็น 4 มุมมอง ดังนี้

1. มุมมองความแตกต่าง (discrepancy view) ความต้องการจำเป็น หมายถึง ความแตกต่างระหว่างผลการปฏิบัติงานที่ต้องการกับที่สังเกตเห็น เป็นการให้ความหมายแบบดั้งเดิม
2. มุมมองประชาธิปไตย (democratic view) ความต้องการจำเป็น หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดโดยกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้อง
3. มุมมองวินิจฉัย (diagnostic view) ความต้องการจำเป็น หมายถึง สิ่งซึ่งหากไม่ได้รับการตอบสนองหรือขาดแคลนจะทำให้เกิดอันตราย
4. มุมมองวิเคราะห์ (analytic view) ความต้องการจำเป็น หมายถึง ทิศทางหรือแนวทางที่คาดว่าต้องมีการปรับปรุงจากข้อมูลสารสนเทศที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ทั้ง 4 มุมมองเป็นการกำหนดนิยามของความต้องการจำเป็นทั้งสิ้น แต่ Stufflebeam เห็นว่าความหมายตามมุมมองความแตกต่างเป็นที่นิยมใช้กันในการประเมินความต้องการจำเป็นมากกว่ามุมมองอื่น ๆ

Roth (1978, อ้างถึงใน Witkin 1984) ได้เสนอระดับของสภาพที่ควรจะเป็นออกเป็น 5 ระดับ ขึ้นอยู่กับระดับของสภาพที่ควรจะเป็น (target state) ได้แก่ ระดับอุดมคติ (ideal) ซึ่งเป็นระดับที่สูงมากเหมือนยากในการปฏิบัติให้สำเร็จ รองลงมาคือระดับที่พึงปรารถนา (desired) ถ้าสามารถทำได้ก็จะดี ระดับที่คาดว่าจะทำได้ (expected) เป็นระดับที่อยู่ในวิสัยที่จะทำได้สำเร็จ ระดับปกติวิสัย (norm) เป็นระดับที่โดยทั่วไปสามารถเป็นไปได้อยู่แล้ว และระดับขั้นต่ำสุด (minimal sufficiency) เป็นระดับที่จำเป็นมาก หากไม่ได้ น่าจะเกิดวิกฤติมาก

เมื่อนำระดับที่คาดหวังไปเปรียบเทียบกับระดับของสภาพที่เป็นอยู่จริง โดยการวิเคราะห์ความแตกต่าง ผลลัพธ์ที่ได้ เรียกว่า ความขาดแคลน (deficit) ความขาดแคลนนี้มีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับน้อยสุด ที่เรียกว่าความขาดแคลนระดับสำคัญ จนถึงความขาดแคลนระดับสูงสุด คือ ความขาดแคลนระดับเป้าหมาย การเสนอแนวคิดนี้แสดงให้เห็นว่า Roth มีทัศนะเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นว่าเป็นความแตกต่างของผลที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้เกิดปัญหาหากไม่ได้รับการตอบสนอง

ในประเด็นเกี่ยวกับการแปลความหมายของความสำคัญของความต้องการจำเป็น Kaufman, Rojas and Mayer (1993) ได้จัดลำดับความสำคัญของการประเมินความต้องการจำเป็นออกเป็น 6 ระดับ ตั้งแต่ระดับไม่ต้องทำอะไรเลย เพราะไม่มีความต้องการจำเป็นต้องแก้ไข จนถึงระดับที่มีความสำคัญมาก ต้องแก้ไขโดยเร็วที่สุด ดังนี้

ระดับความสำคัญ	ความหมาย
ระดับวิกฤติ	เป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นมาก ต้องแก้ไขโดยเร็วที่สุด
ระดับสำคัญมาก	จำเป็นต้องแก้ไขให้เสร็จภายใน 1 ปี
ระดับสำคัญ	สำคัญและควรแก้ไขให้เสร็จ อาจภายใน 2 ปี
ระดับสำคัญน้อย	เป็นปัญหาบ้าง แต่รอได้ ค่อยทำเมื่อมีเวลา
ระดับไม่สำคัญ	ไม่มีความจำเป็นต้องแก้ไข ละเลยไม่ให้ความสำคัญได้
ระดับไม่มีความต้องการจำเป็น	ไม่ต้องทำอะไรเลย ไม่มีอะไรเป็นปัญหาให้แก้ไข

Guba และ Lincoln (1982) นิยามว่า “ความต้องการจำเป็นเป็นผลต่างระหว่างสภาพที่ควรจะเป็นกับสภาพที่เป็นอยู่จริง และจะเป็นความต้องการจำเป็นต่อเมื่อสิ่งที่ได้รับนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ และหากไม่ได้รับการตอบสนองก็จะอยู่ในสภาพที่เป็นทุกข์ อันตราย หรือสภาพที่ไม่น่าพอใจ” นิยามของ Guba และ Lincoln เป็นการรวมนิยามของ Roth และ Scriven และ Roth เข้าด้วยกัน

Suarez (1990) นิยามความต้องการจำเป็นที่ใช้กันมี 3 ประเภท ประเภทแรก คือ การนิยามในรูปของความแตกต่าง ซึ่งมีปัญหาอยู่ที่ว่าจะกำหนดระดับของสภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับใด ตั้งแต่ระดับอุดมคติ ระดับปกติวิสัย ระดับที่พอใจ ระดับที่คาดหวัง และระดับที่คิดว่าควรจะเป็น ประเภทที่สอง คือนิยามในรูปของความต้องการ หรือความชอบ ซึ่ง Suarez ระบุว่าแม้จะมีผู้คัดค้านนิยามนี้มาก แต่ก็มีการใช้มาก ประเภทที่สาม คือ นิยามในรูปของความขาดแคลน ซึ่งหากไม่ได้รับการตอบสนองจะตกอยู่ในภาวะอันตราย นิยามนี้ไม่ค่อยมีการนำไปใช้ เนื่องจากเป็นการยากที่จะกำหนดว่าระดับใดถือว่าเป็นระดับขั้นต่ำที่หากไม่ได้รับการตอบสนองจะตกอยู่ในสภาวะที่ไม่น่าพอใจ

กลุ่มที่ 2 ความต้องการจำเป็นคือประโยชน์ที่ได้รับ

Scriven (1991) แสดงความคิดเห็นว่า นิยามของความต้องการจำเป็นที่ยอมรับกันส่วนใหญ่คือ นิยามความแตกต่าง ไม่ค่อยเหมาะสม ปัญหาของนิยามนี้อยู่ที่ระดับที่พึงประสงค์ซึ่งมักจะเป็นอุดมคติเกินไป ไม่สามารถปฏิบัติได้ และในความคิดเห็นของแต่ละคน การกำหนดระดับที่ควรจะเป็นก็แตกต่างกัน Scriven ยกตัวอย่างประกอบอธิบายว่า หากจะถามว่า “หลักสูตรในอุดมคติ” มีลักษณะเช่นใด ก็จะมีคำตอบมากมาย Scriven เห็นว่าความต้องการจำเป็นไม่จำเป็นต้องกำหนดในรูปแบบของความแตกต่าง หลายสิ่งที่เป็นสิ่งที่จำเป็นและมีอยู่ในสภาพจริง โดยไม่ต้องกำหนดสภาพที่ควรจะเป็น เช่น อากาศ น้ำ อาหาร เป็นต้น นิยามที่ Scriven เห็นว่าเหมาะสมกว่า คือนิยามเชิงวิวินิจฉัย เป็นการกำหนดความต้องการจำเป็นสำหรับอะไรก็ตามที่ทำให้เกิดความพอใจ และระดับความพอใจนี้ก็ขึ้นอยู่กับบริบท ความต้องการจำเป็นของคนกลุ่มหนึ่งอาจไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นของคนอีกกลุ่มหนึ่งก็ได้ แต่ต้องหาวิธีเลือกความต้องการจำเป็นที่สำคัญที่สุด

ผลการสังเคราะห์นิยามเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นที่กล่าวมาข้างต้น สามารถจำแนกได้ว่า ความต้องการจำเป็นมี 2 ประเภท คือ นิยามตามโมเดลความแตกต่าง และนิยามตามโมเดลการแก้ปัญหา ถ้าพิจารณานิยามทั้ง 2 ประเภทนี้ จะพบว่านิยามตามโมเดลความแตกต่างเป็นการนิยามในลักษณะที่ “needs” เป็นคำนามในภาษาอังกฤษ ซึ่งแปลว่า “ความต้องการจำเป็น” เช่น The needs is A. โดยนัยนี้ “needs” คือ A ซึ่งสะท้อนเห็นถึงสถานะของความขาดแคลนและทำให้เกิดปัญหา แต่หากนิยามตามโมเดลการแก้ปัญหาเป็นการนิยามในลักษณะที่ “needs” เป็นคำกริยาในภาษาอังกฤษ ซึ่งแปลว่า “ต้องการ” หรือ “มีความต้องการจำเป็น” เช่น A needs B. โดยนัยนี้ “needs” คือ B ซึ่งเป็นแนวทางการแก้ปัญหาหรือสิ่งที่จำเป็นต้องทำให้เกิดเพื่อทำให้สถานะที่ไม่น่าพอใจที่เกิดกับ A หดไป

โดยสรุป การกำหนดความต้องการจำเป็นตามนิยามความแตกต่าง ในลักษณะที่ “ความต้องการจำเป็นเป็นคำนาม” แสดงถึงผลที่ได้รับซึ่งสะท้อนถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น เด็กมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน แสดงว่าน้ำหนักที่มีอยู่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน ความแตกต่างของน้ำหนักแสดงถึงความต้องการจำเป็นที่เด็กคนนี้ควรได้รับการดูแลเอาใจใส่หรือแก้ไขปัญหา และสถานะนี้ถือว่าเด็กคนนี้กำลังมีปัญหาเรื่องน้ำหนัก ถ้าพูดสั้น ๆ ก็จะได้ว่า ความต้องการจำเป็น (คำนาม) ของเด็กผู้นี้คือ “น้ำหนักที่ต่ำกว่าเกณฑ์ ในขณะที่การกำหนดความต้องการจำเป็นโดยมุ่งไปที่สิ่งที่ต้องการหรือสิ่งที่พึงประสงค์เพื่อที่จะนำมาขจัดช่องว่างที่เกิดขึ้น ในกรณีนี้ความต้องการจำเป็นถูกใช้เป็น “คำกริยา” ผลที่ได้สะท้อนแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือวิถีทางที่จะไปสู่จุดหมาย จากตัวอย่างเดียวกัน หากพูดว่าเด็กคนนั้นต้องการสารอาหารหรือต้องการบริโภคอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ ข้อความที่ตามมาหลังคำว่า “ต้องการ” (คำกริยา) แสดงถึงแนวทางการแก้ไขปัญหา ถ้าพูดสั้น ๆ ก็จะได้ว่า ความต้องการจำเป็น คือ “สารอาหาร” หรือ “การบริโภคอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ”

3.2.2 ประเภทของการนิยามความต้องการจำเป็น

3.2.2.1 การนิยามตามโมเดลความแตกต่าง (Discrepancy Model)

การนิยามตามโมเดลความแตกต่าง หมายถึง ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่มุ่งหวังกับสิ่งที่เป็นอย่างจริง นิยามนี้ยังสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก กำหนดความต้องการจำเป็นในลักษณะของความแตกต่างของผลที่เกิดขึ้น แต่ไม่ได้กำหนดว่าต้องมีความแตกต่างกันเท่าใด จึงจะถือว่าเป็น “ความต้องการจำเป็น” กลุ่มที่สอง กำหนดความต้องการจำเป็นว่าเป็นความแตกต่างของ

ผลที่เกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้ เช่นมุมมองของ Scriven แต่เกณฑ์การพิจารณาว่าจะเป็นการจำเป็นต้องจำเป็นหรือไม่ ให้พิจารณาจากประโยชน์ที่จะได้รับหากความต้องการจำเป็นได้รับการตอบสนอง หรือความเสียหายหรือผลเสียที่เกิดขึ้น หากความต้องการจำเป็นนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง นิยามตามโมเดลนี้ Scriven เรียกว่า “performance needs”

3.2.2.2 การนิยามตามโมเดลการแก้ปัญหา

นักวิชาการส่วนหนึ่ง เช่น Scriven ให้ข้อเสนอแนะว่า ความต้องการจำเป็นไม่จำเป็นต้องกำหนดในรูปของความแตกต่างเสมอไป แต่สามารถกำหนดเป็นสิ่งซึ่งหากไม่ได้รับการตอบสนองจะทำให้เกิดสถานะที่ไม่พึงประสงค์ขึ้น หรือสิ่งที่แสดงให้เห็นแล้วว่ามีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ซึ่งจะต้องเสริมให้กับส่วนที่ขาดหายไปให้มีความสมบูรณ์ขึ้น ทำให้ความต้องการจำเป็นตามนิยามนี้จัดอยู่ในกลุ่มของนิยามตามโมเดลการแก้ปัญหา ซึ่งหมายความว่าสิ่งที่ต้องการและจำเป็นทำให้ได้ หรือทำให้เกิด หรือทำให้มี ซึ่งหากไม่ได้รับการตอบสนองจะอยู่ในสถานะที่ไม่พึงประสงค์ นิยามตามโมเดลการแก้ปัญหานี้ Scriven เรียกว่า “treatment needs”

ประเด็นการนิยามเกี่ยวกับ “ความต้องการจำเป็น” นับว่ามีความสำคัญกับการออกแบบการประเมินความต้องการจำเป็น เนื่องจากให้ข้อค้นพบที่แตกต่างกัน ตามความเห็นของผู้เขียน หากได้มีการศึกษาอย่างจริงจังว่าการกำหนดนิยามส่งผลอย่างไรต่อข้อมูลที่ได้จากการประเมินความต้องการจำเป็นที่ได้ และนิยามใดเกิดประโยชน์มากกว่ากัน และนักวิชาการในศาสตร์นี้มีมุมมองในเรื่องนี้อย่างไร นับเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากมีการวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นนี้กันมากในกลุ่มนักวิชาการต่างประเทศว่าการนิยามแบบใดถูกต้องเหมาะสมกว่ากัน แต่ก็ไม่ได้มีข้อสรุปที่ชัดเจน สำหรับในประเทศไทยเองก็พบว่ายังมีผู้ศึกษาวิจัยเรื่องนี้น้อยมาก ทั้งที่เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นต่อการวางแผนพัฒนาองค์กรอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการด้านการประเมินความต้องการจำเป็นส่วนใหญ่จะนิยามตามโมเดลความแตกต่าง นิยามนี้น่าจะมีความสำคัญและเหมาะสมกว่าในการนำมาใช้ออกแบบการประเมินความต้องการจำเป็นในช่วงแรก เนื่องจากการประเมินความต้องการจำเป็นใด ๆ ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาสถานะที่เป็นความแตกต่างก่อนเพื่อระบุความต้องการจำเป็นทั้งหมด และค่อยเลือกเฉพาะความต้องการจำเป็นที่สำคัญมาวิเคราะห์หาแนวทางการแก้ไขปัญหา การนิยามความต้องการ

จำเป็นตามโมเดลการแก้ปัญหาจะมีประโยชน์มาก หากก่อนหน้านั้นผู้รับผิดชอบมีข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นตาม โมเดลความแตกต่างที่หนักแน่น

ดังนั้น ในการประเมินความต้องการจำเป็น ผู้ที่รับผิดชอบในการประเมินความต้องการจำเป็นต้องถามตัวเองว่าต้องการสำรวจแนวทางการแก้ไขปัญหา การเข้าใจโมเดลการนิยามความต้องการจำเป็น จะช่วยให้ผู้รับผิดชอบโครงการในการประเมินความต้องการจำเป็น สามารถออกแบบการวิจัย ออกแบบการเก็บข้อมูลได้เหมาะสมกับคำตอบที่ต้องการได้รับ หากยึดนิยามของความต้องการจำเป็นว่าเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา แสดงว่าผู้ที่รับผิดชอบในการประเมินความต้องการจำเป็นต้องมีข้อมูลที่ทำให้ปักใจเชื่อว่าความต้องการนั้นมีสาเหตุมาจากอะไร โดยไม่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์สาเหตุอีกต่อไป การประเมินโดยใช้นิยามนี้ก็ต้องยินยอมความเสี่ยงในการตัดสินใจที่อาจเกิดขึ้น เพราะมีความเป็นไปได้ว่าผู้วิจัยอาจเสียเวลากับการเสาะหาแนวทางการแก้ไขปัญหาทั้งสิ่งซึ่งไม่ใช่ความต้องการจำเป็นที่สำคัญที่สุดของหน่วยงานนั้นก็ได้

3.3 การจัดลำดับความสำคัญ

การจัดลำดับความสำคัญ(priority setting) ของความต้องการจำเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการระบุความต้องการจำเป็น การวิเคราะห์สาเหตุ และการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะทำให้การประเมินความต้องการจำเป็นมีความสมบูรณ์ สามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์หาสาเหตุและวิธีการแก้ไขต่อไป การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เป็นการศึกษาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นแต่ละประเด็น จากนั้นนำความต้องการจำเป็นมาจัดเรียงลำดับ (sort) ตั้งแต่ความสำคัญมากไปหาน้อย

3.3.1 วัตถุประสงค์ของการจัดลำดับความสำคัญ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น คือ การระบุความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุดและมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนา ก่อน ภายใต้งบเงินทรัพยากรที่มีจำกัด

ตัวอย่างคำถามวิจัยเพื่อระบุความต้องการจำเป็น

นักเรียนมีความต้องการจำเป็นต้องรับการพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านใดมากที่สุด?

ตัวอย่างคำถามวิจัยเพื่อวิเคราะห์สาเหตุ

อะไรเป็นสาเหตุหลักที่สำคัญที่สุดที่ทำให้นักเรียนยังมีความต้องการจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถ?

ตัวอย่างคำถามวิจัยเพื่อวิเคราะห์ทางเลือก

จากสาเหตุที่วิเคราะห์ได้ แนวทางใดที่เหมาะสมที่สุดในการนำไปเข้าพัฒนาความรู้ความสามารถของนักเรียนให้ประสบความสำเร็จ?

3.3.2 หลักการของการจัดลำดับความสำคัญ

การจัดลำดับความสำคัญจะต้องพิจารณาทั้งด้านความเที่ยงและความตรง และต้องมีการตรวจสอบคุณภาพขององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการจัดลำดับที่ได้จากการประเมินความต้องการจำเป็นซึ่งประกอบด้วย 1) ขนาดของความแตกต่างของสภาพในปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ 2) องค์ประกอบที่เป็นสาเหตุสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อความต้องการจำเป็น 3) ระดับความยากง่ายในการจัดลำดับความต้องการจำเป็น 4) การประเมินความเสี่ยง 5) ผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นอื่นๆ ของระบบ 6) ค่าใช้จ่ายที่จะต้องใช้ในการแก้ปัญหาความต้องการจำเป็น คุณค่าของชุมชนท้องถิ่น และของชาติ รวมทั้งการคาดหวังของสาธารณะ(Witkin and Altschuld 1995)

การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ควรจะใช้วิธีการหลาย ๆ แบบ วิธีการที่ดีควรเป็นวิธีการเชิงระบบ สามารถเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นได้ทั้งในระยะยาวและระยะสั้น จัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ได้ทั้งข้อมูลในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และนักประเมินต้องทราบว่าความต้องการจำเป็นดังกล่าวนี้เป็นของใคร เป็นความต้องการจำเป็นของผู้รับบริการก่อนของผู้ให้บริการ ในการจัดลำดับความสำคัญความต้องการจำเป็น บางครั้งนักประเมินอาจต้องพิจารณากลุ่มผู้มีส่วนสนับสนุนด้านค่าใช้จ่ายในการประเมินและ

นำมาใช้ประโยชน์ในการวางแผน นักประเมินจึงต้องดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวด้วยความระมัดระวัง

3.3.3 เทคนิคการจัดลำดับสำหรับข้อมูลแบบการตอบสนองคู่

รูปแบบของการให้ตอบข้อมูลแบบตอบสนองคู่ (dual-response format) มักปรากฏในแบบสอบถามที่มีข้อความให้ตอบในรูปมาตราประมาณค่า โดยให้ระบุข้อมูลทั้งสองชุด คือ ระดับของสภาพที่เป็นอยู่จริงและสภาพที่ควรจะเป็น รูปแบบนี้สร้างขึ้นโดยมีพื้นฐานแนวคิดของกรนิยามความต้องการจำเป็นตามโมเดลความแตกต่าง (discrepancy model) วิธีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสามารถกระทำได้ดังต่อไปนี้

กลุ่มวิธีที่ใช้หลักประเมินความแตกต่าง

วิธีการที่ใช้หลักประเมินความแตกต่างพบว่าเป็นที่นิยมใช้กันมาก เป็นวิธีที่มีรากฐานมาจากการประเมินความต้องการจำเป็นที่ใช้โมเดลความแตกต่าง ซึ่งมีการรวบรวมข้อมูลแบบการตอบสนองคู่จากมาตรวัดที่แสดงระดับความสำคัญ (I = Importance) ของข้อความนั้น เปรียบเสมือนค่าที่บอกระดับของ “What Should Be” และมาตรวัดที่แสดงระดับที่ข้อรายการนั้นได้รับการตอบสนองหรือระดับสัมฤทธิ์ผล (D = Degree of Success) ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เปรียบเสมือนค่าที่บอกระดับของ “What Is” สูตรในการคำนวณระดับความต้องการจำเป็นแต่ละวิธีมีดังนี้

1. วิธี Mean Difference Method (MDF) กำหนดโดยหาผลต่างของค่าเฉลี่ยของ I และค่าเฉลี่ยของ D บางคนเรียกวิธีนี้ว่า rank order of difference scores

$$MDF = I - D$$

ข้อดีของการใช้วิธีการจัดลำดับความสำคัญตามผลต่างของค่าเฉลี่ย คือ เป็นวิธีที่สามารถวิเคราะห์ได้ง่าย ไม่ต้องใช้สถิติวิเคราะห์ขั้นสูง สามารถวิเคราะห์ด้วยมือ และเป็นที่เข้าใจง่าย ข้อเสียของวิธีนี้คือ บางครั้งความต้องการจำเป็นหลายข้อมีคะแนนความแตกต่างเท่ากัน ทำให้มีการตีความว่าเป็นความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญเท่ากัน โดยไม่ได้ให้ความสนใจกับสภาพที่เป็นอยู่จริงกับสภาพที่ควรจะเป็นว่ามากหรือน้อย วิธีนี้จึงเป็นที่วิจารณ์กันว่าข้อรายการหลายข้ออาจมีระดับความ

คาดหวังสูงมาก แต่ผลการวิเคราะห์อาจปรากฏว่าไม่ใช่ความต้องการจำเป็นในระดับต้น ๆ ถ้าหากว่าข้อรายการนั้นมีระดับบรรลุความสำเร็จหรือสภาพที่เป็นจริงสูงด้วย ในขณะที่บางข้อรายการซึ่งไม่ได้เป็นข้อที่มีระดับความคาดหวังสูง แต่ระดับสัมฤทธิ์ผลหรือสภาพที่เป็นจริงต่ำอาจเป็นความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญสูงกว่า ด้วยข้อจำกัดวิธีนี้จึงทำให้นักวิชาการคิดหาวิธีอื่นที่เหมาะสมกว่ามาใช้แทน โดยใช้น้ำหนักความสำคัญให้กับระดับที่คาดหวังเป็นตัวถ่วงคะแนน เรียกว่าวิธี Priority Needs Index (PNI)

2. วิธี Priority Needs Index (PNI) เป็นวิธีการเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นซึ่งพัฒนาขึ้นมาโดยใช้ค่าสถิติในรูปดัชนีที่สามารถบ่งบอกค่าต่ำสุดและสูงสุดได้ Lane, Crofton และ Hall (1953 อ้างถึงใน Witkin 1984) ได้สร้างดัชนีชื่อว่า Priority Needs Index (PNI) ซึ่งดัดแปลงมาจากวิธีเรียงตำแหน่งความต้องการจำเป็นจากความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของสภาพที่คาดหวัง (I) กับสภาพที่เป็นอยู่จริง (D) โดยการถ่วงน้ำหนักของผลต่างของค่าเฉลี่ยระหว่าง I และ D ด้วยน้ำหนักความสำคัญของ I

$$PNI = (I - D) \times I$$

3. วิธี Priority Needs Index (PNI) แบบปรับปรุง เป็นสูตรที่ปรับปรุงจากสูตร PNI ดั้งเดิม โดย นางลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช เป็นวิธีที่หาผลต่างของ $I - D$ แล้วหารด้วย D เพื่อควบคุมขนาดของความต้องการจำเป็นให้อยู่ในพิสัยที่ไม่มีช่วงกว้างมากเกินไป และให้ความหมายเชิงเปรียบเทียบ เมื่อใช้ระดับของสภาพที่เป็นอยู่จริงเป็นฐานในการคำนวณอัตราการพัฒนาเข้าสู่สภาพที่คาดหวัง

$$PNI_{\text{modified}} = (I - D) / D$$

4. การวิเคราะห์เมทริกซ์ เป็นวิธีวิเคราะห์ที่เน้นการเสนอผลการดำเนินงานของหน่วยงานในส่วนที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนที่ควรได้รับการพัฒนา โดยการแบ่งตารางออกเป็น 4 ช่องแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพที่มุ่งหวังและสภาพที่เกิดขึ้นจริง จุดที่ใช้แบ่งอาจเป็นค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงต่ำที่กำหนด หรือเกณฑ์ที่ผู้ประเมินเห็นว่าเหมาะสมที่จะเป็นจุดตัด

3.4 กระบวนการกลุ่ม

การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์สามารถใช้วิธีแบบผสมหรือที่เรียกว่า วิจัยบูรณาการ เช่น การวิจัยสำรวจ การวิจัยบรรยาย การวิจัยประยุกต์ การวิจัยอนาคต และวิธีการที่ใช้การเก็บข้อมูลสามารถกำหนดได้หลายแบบเพื่อให้ได้คำตอบที่ครบถ้วนทั้งการระบุความต้องการจำเป็น การวิเคราะห์สาเหตุ และการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา

ข้อมูลที่นักวิจัยต้องรวบรวมเพื่อระบุความต้องการจำเป็นมีลักษณะต่างจากข้อมูลในการวิจัยสำรวจ และข้อมูลในการวิจัยทั่วไปตรงที่ข้อมูลที่ใช้ระบุความต้องการจำเป็นควรจะเป็นข้อมูลที่ได้จากความคิดเห็นของบุคลากรผู้เป็นเป้าหมายทั้งกลุ่ม ดังนั้น การรวบรวมข้อมูลเพื่อระบุความต้องการจำเป็น โดยใช้กระบวนการกลุ่มจึงมีความสำคัญกับการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น เมื่อมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรทั้งกลุ่มซึ่งต้องใช้เวลาและงบประมาณ นักวิจัยจึงมีการทำการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นในรูปของการวิจัยบูรณาการที่รวมทั้งการระบุความต้องการจำเป็น การวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็น และการกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้กระบวนการกลุ่มในการประเมินความต้องการจำเป็นมีหลายวิธี ในบทนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอเทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา (focus group technique) เทคนิคกลุ่มสมมติ (nominal group technique) การประชาพิจารณ์ (public hearing) และการสร้างแผนที่มโนทัศน์ (concept mapping) กระบวนการกลุ่มเหล่านี้มีความน่าสนใจ แต่หลายวิธีอาจจะยังใช้กันไม่แพร่หลายนัก ทั้งนี้ภายใต้แต่ละวิธีจะนำเสนอแนวคิดพื้นฐานของเทคนิค กระบวนการดำเนินงานข้อดีและข้อจำกัดของเทคนิค เพื่อให้ผู้รับผิดชอบการประเมินความต้องการจำเป็นสามารถตัดสินใจเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของการประเมินความต้องการจำเป็น

3.4.1 วัตถุประสงค์ของกระบวนการกลุ่ม

การใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อระบุความต้องการจำเป็น วิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็น และกำหนดทางเลือก

ในการแก้ไขปัญหา วิธีที่ใช้ในการวิจัยมีหลายวิธี แต่ในบทนี้จะเสนอเฉพาะวิธีวิจัยที่ใช้กระบวนการกลุ่ม

ตัวอย่างคำถาม

นับตั้งแต่มีการปฏิรูปการศึกษา ครูมีความต้องการจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในเรื่องใด?

อะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้ครูไม่สามารถจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาได้ตามที่มุ่งหวัง?

ยุทธวิธีที่ควรใช้ในการพัฒนาความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในยุคลปฏิรูป

3.4.2 หลักการของกระบวนการกลุ่ม

หลักการของกระบวนการกลุ่ม คือ การเลือกสมาชิกที่เข้าร่วมกระบวนการที่มีคุณสมบัติเหมาะสม เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอที่จะให้ข้อมูลได้ดี สามารถสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น สาเหตุ และแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ครบถ้วนแบบบูรณาการ และนักวิจัยต้องมีความสามารถในการสร้างบรรยากาศที่ทำให้สมาชิกที่เข้าร่วมรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินความต้องการจำเป็น และรู้สึกว่าเป็นเจ้าของผลผลิตที่เกิดจากกระบวนการกลุ่ม สามารถดึงความสนใจของสมาชิกให้อยู่ในประเด็นที่มีการถกอภิปราย

3.4.3 เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา

การจัดกลุ่มสนทนาเป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเรียกชื่อที่ต่างกักันเช่น “focus group interviews” “focus group research” แต่ละคำมีความหมายต่างกันเล็กน้อย การวิจัยแบบจัดกลุ่มสนทนา เป็นการวิจัยที่มีการใช้กระบวนการกลุ่มในการเก็บข้อมูล กำหนดบุคคลที่เข้าร่วมกระบวนการ และกำหนดประเด็นการวิจัยที่จะสนทนาร่วมกันระหว่างนักวิจัยและสมาชิกที่อยู่ในกลุ่ม สำหรับเทคนิคการจัดกลุ่มสนทนานั้น เป็นการจัดประชุมกลุ่มให้สมาชิกมาสนทนากันในประเด็นที่นักวิจัยจะจงลวงหน้าว่าจะสนทนากันเรื่องอะไร

ตามความคิดของ Morgan (1988) การสนทนากลุ่มเป็นเทคนิคที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มในการเก็บข้อมูล โดยการฟังและเรียนรู้จากกลุ่มผู้เข้าประชุม เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนาจึงเป็น

วิธีการเก็บข้อมูลที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมและผู้ดำเนินการมีปฏิสัมพันธ์โดยการเผชิญหน้ากันทำให้เกิดพลวัตของกลุ่มไปกระตุ้นความคิดเห็นของตนเองและความคิดเห็นของผู้อื่นออกมาอย่างเปิดเผยและจริงใจในขณะดำเนินการ ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียด ลึกซึ้ง ลุ่มลึก และมีแง่มุมต่าง ๆ ของความคิดและประสบการณ์ของคนในกลุ่ม เทคนิคนี้สามารถดำเนินการได้รวดเร็ว ประหยัดเวลา กระบวนการกลุ่มจะทำให้เกิดการสื่อสารกันภายในกลุ่มระหว่างสมาชิกผู้เข้าร่วมกับผู้ดำเนินการอภิปรายระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง กระบวนการที่ใช้ในการประชุมแบบนี้ประกอบด้วย การสื่อสาร 3 ส่วน ส่วนแรก เป็นการสื่อสารเพื่อกำหนดประเด็นที่ต้องการฟังจากสมาชิกที่เข้าร่วม ส่วนที่สอง เป็นการสื่อสารภายในระหว่างสมาชิกภายใต้ประเด็นที่กำหนด ส่วนที่สาม เป็นการสรุปสาระที่คณะวิจัยได้เรียนรู้จากกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุม กระบวนการจัดกลุ่มสนทนาถือว่าเป็นวิธีวิจัยที่ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การอภิปรายของกลุ่มเพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมแสดงประสบการณ์และความเชื่อของตน ดังนั้นจะเห็นว่ามีการใช้ประโยชน์จากการจัดประชุมสนทนากลุ่มเพื่อกำหนดปัญหาเป็นต้น

Morgan (1988) ชี้ให้เห็นว่า ไม่มีวิธีเก็บข้อมูลวิธีใดที่สมบูรณ์แบบ การใช้กระบวนการจัดกลุ่มสนทนาก็ไม่ใช่เทคนิคการเก็บข้อมูลที่ดีที่สุด แต่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือบริบทของประเด็นที่จะศึกษา ผู้ดำเนินการเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการประชุมกลุ่ม เป็นบุคคลที่มีส่วนในการทำให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสม แต่เชื่อว่าผู้ดำเนินการอภิปรายจะเป็นบุคคลสำคัญที่สุด ผู้ร่วมวิจัยในกระบวนการกลุ่มไม่ว่าจะเป็นผู้จัดบันทึก ผู้วิเคราะห์ข้อมูลหรือเนื้อหาจากการประชุม ผู้จัดทำรายงานต่างก็เป็นบุคคลที่ต้องทำงานเพื่อให้การประชุมกลุ่มออกมาได้ผลดีที่สุด นอกจากนี้ Morgan ยังเน้นว่า คณะนักวิจัยสามารถเรียนรู้ได้จากสมาชิกในกลุ่ม ไม่ใช่เป็นผู้สอนให้สมาชิกเป็นอย่างที่ผู้วิจัยอยากให้เป็น

กระบวนการกลุ่มตามแนวคิดของ Morgan สามารถกระทำได้หลายวิธี ทั้งการจ้างกลุ่มผู้ทรงสูงหรืออาสาสมัครจากชุมชนที่ไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการเป็นผู้ดำเนินการอภิปราย กระบวนการอาจเกิดขึ้นในห้องสมุดหรือสถานที่ที่ต้องมีการจ่ายค่าเช่าราคาแพง ผู้เข้าร่วมกระบวนการอาจไม่เคยเห็นหน้ารู้จักกันมาก่อนหรือเป็นผู้ที่ได้มีโอกาสทำงานร่วมกันก็ได้ แต่ไม่ว่าจะใช้วิธีการใด หลักการที่ถูกต้องในการจัดกระบวนการจัดกลุ่มสนทนา คือ การใช้วิธีที่เหมาะสมกับผู้วิจัยหรืองานของผู้วิจัยมากที่สุด เนื่องจากการจัดกลุ่มสนทนาเป็นวิธีวิจัยแบบหนึ่งที่มุ่งศึกษาประเด็นที่เฉพาะเจาะจง

และใช้การอภิปรายกลุ่มในการเก็บข้อมูล ไม่ใช่แค่ให้ผู้เข้าร่วมมาพบกันเพื่อเก็บข้อมูลโดยไม่มี การอภิปรายใดๆ เกิดขึ้น

Morgan (1988) เสนอให้พิจารณาใช้กระบวนการจัดกลุ่มสนทนาในหลายกรณี ได้แก่ (1) กรณีที่มีช่องว่างระหว่างบุคคล เช่น ผู้ให้บริการกับลูกค้า ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจกับผู้ปฏิบัติการ ใช้กระบวนการกลุ่มแบบนี้ทำให้ได้ข้อมูลว่า คนอีกกลุ่มหนึ่งหรือต่างกลุ่มคิดอย่างไร (2) กรณีที่มีการสำรวจพฤติกรรมที่ซับซ้อน บางครั้งเป็นการยากที่จะตั้งคำถามเพื่อสอบถามความรู้สึกหรือความคิดของผู้ตอบ กระบวนการกลุ่มจะเปิดโอกาสให้สมาชิกมีโอกาสสนทนากันและแสดงความรู้สึกของตนเองออกมา ทำให้ผู้ดำเนินการอภิปรายอาจได้ทราบทั้งสิ่งที่ตนเองต้องการจะรู้ และได้ยินสิ่งที่เป็นความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นระหว่างการประชุม (3) กรณีที่ผู้วิจัยต้องการเข้าใจความต่างทั้งความคิดหรือประสบการณ์ และ (4) กรณีที่ต้องการใช้วิธีวิจัยที่น่าเชื่อถือและเป็นวิธีที่เป็นมิตรต่อกัน นอกจากนี้ Morgan ยังอธิบายว่า การใช้กระบวนการนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของทรัพยากรที่สามารถกระทำได้ ได้แก่ การมีบุคคลที่มีความสามารถในการดำเนินการในกระบวนการกลุ่ม มีเวลา และงบประมาณเพียงพอ

ขั้นตอนการจัดสนทนากลุ่ม

การจัดกลุ่มสนทนาเริ่มด้วยการชี้แจงจุดมุ่งหมาย การเตรียมคำถามสำหรับการสัมภาษณ์กลุ่มจากคำถามทั่วไปจนถึงกลุ่มจากคำถามทั่วไปจนถึงคำถามเจาะลึก ใช้คำถามง่าย ไม่ลำเอียง แต่เจาะจง การกำหนดและเลือกผู้เข้าร่วมกระบวนการ การเตรียมสถานที่ประชุมที่มีความเงียบไม่ถูกรบกวนจากภายนอก จัดโต๊ะเก้าอี้ให้สมาชิกนั่งหันหน้าเข้าหากันระหว่างการดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่ม มีการบันทึกเทป ข้อควรระวังเกี่ยวกับบทบาทของผู้ดำเนินการ คือ ต้องเป็นผู้ฟังที่ดี ไม่เข้าไปมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นกับสมาชิกอื่น หลังจากได้ข้อมูลแล้วก็ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยกำหนดคำสำคัญ จัดกลุ่มข้อความที่เป็นประเด็นหลัก จัดกลุ่มคำตอบที่เป็นกลาง คำตอบทางลบ คำตอบทางบวก และข้อเสนอแนะ แปลความหมาย ในการรายงานผลจะมีทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น จำนวนผู้เห็นด้วย และข้อมูลคุณภาพ เช่น การสะท้อนความรู้สึก อารมณ์ ประเด็นที่สำคัญ คือ ต้องระวังเรื่องการเก็บรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล ไม่ควรระบุว่าความคิดเห็นนำเสนอเป็นความเห็นหรือคำพูดของใคร

เพื่อให้การดำเนินงานมีขั้นตอนที่เป็นระบบชัดเจน Stewart และ Shamdasani (1990 อ้างถึงใน วิษณุ ทรัพย์สมบัติ 2541) ได้กำหนดขั้นตอนในการใช้เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนาดังนี้

ขั้นที่ 1 การนิยามปัญหาและกำหนดประเด็นคำถามในการศึกษา การกำหนดเรื่องที่จะทำการศึกษาอาจจะเกิดมาจากแนวคิด ทฤษฎี หรือ เรื่องที่สนใจ โดยนำประเด็นปัญหาซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ในการศึกษามากำหนดเป็นตัวแปร แล้วสร้างเป็นแนวคำถามย่อย ๆ ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนและเป็นเหตุเป็นผลมากที่สุด

ขั้นที่ 2 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ขนาดของของกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนานั้นควรมีพอเหมาะ หากน้อยเกินไปจะทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าร่วมสนทนามีน้อย และหากผู้เข้าร่วมมีมากเกินไป โอกาสที่จะได้แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึงก็จะมีน้อย การเลือกตัวอย่างที่เข้าร่วมกระบวนการควรคำนึงถึงภูมิหลังของผู้ร่วมสนทนาให้มีลักษณะใกล้เคียงกัน

ขั้นที่ 3 การกำหนดผู้ดำเนินการสนทนา ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นผู้นำและกำกับการสนทนา ให้ดำเนินไปตามหัวข้อการวิจัยและตามแนวทางการสนทนา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง และครอบคลุมภายในเวลาที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 การกำหนดแนวทางหรือคู่มือการสนทนาและทดลองใช้ โดยการศึกษาจุดมุ่งหมายและตัวแปรที่ต้องศึกษา มีการจัดลำดับความคิดและแนวทางการสนทนาไว้ล่วงหน้าเป็นขั้นเป็นตอน ช่วยให้ผู้ดำเนินการสามารถดำเนินการสนทนาในขอบเขตที่เหมาะสม

ขั้นที่ 5 การคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม พยายามใช้ทรัพยากรของหน่วยงานหรือองค์กรสนับสนุนให้มีการจัดสนทนากลุ่มเป็นแหล่งคัดเลือก อาจใช้วิธีการสุ่มเพื่อคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนา โดยคำนึงถึงต้นทุนและคุณภาพของผู้เข้าร่วมสนทนา ต้องระวังไม่ให้เกิดอคติในการเลือกกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนา

ขั้นที่ 6 การดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา ผู้ดำเนินการสนทนาสร้างบรรยากาศให้ผู้เข้าร่วมสนทนา มีความคุ้นเคย มีการแนะนำตัว การเสนอจุดประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่ม การขออนุญาตบันทึกข้อมูล โดยใช้เครื่องบันทึกเสียง การดำเนินการสนทนาให้ครอบคลุมประเด็นที่

ต้องการให้เกิดการอภิปรายครบถ้วน ควบคุมการสนทนาให้อยู่ในประเด็น เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ โดยไม่ชี้นำคำตอบที่ต้องการให้เกิด

ขั้นที่ 7 การวิเคราะห์และการแปลผลข้อมูล ข้อมูลในเครื่องบันทึกเสียงจะถูกถอดออกมาเป็นบทสนทนาเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป โดยใช้วิธีการที่หลากหลายแต่ส่วนใหญ่มักใช้การทำเครื่องหมายในข้อความสำคัญแล้วมีการจัดหมวดหมู่ ปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยวิเคราะห์ข้อมูล เช่น “The Ethnograph” “Hyper Research” หรือ “Nudist” เป็นต้น

ขั้นที่ 8 การจัดทำรายงานผลการสนทนา การเขียนรายงานผลการจัดกลุ่มสนทนา ก็เหมือนกับการตัดทำรายงานการวิจัยทั่วไป ศึกษาประเด็นวิจัย นำเสนอข้อมูลที่เป็นคำตอบในประเด็นวิจัย แล้วเขียนเป็นข้อค้นพบ

ประเด็นที่ต้องพิจารณาในกระบวนการจัดกลุ่มสนทนา

การจัดกลุ่มสนทนาจะประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น คุณภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดกลุ่มสนทนา การกำหนดสมาชิกผู้เข้าร่วมกระบวนการ ความร่วมมือของสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม ความถูกต้องในการบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น การจัดกระบวนการกลุ่มจึงมีประเด็นที่ควรพิจารณาดังต่อไปนี้

ผู้ดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา

เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนาจะมีผู้ดำเนินงานหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้ดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา ผู้บันทึกการสนทนา และผู้อำนวยความสะดวก แต่ละฝ่ายอาจรวมอยู่ในบุคคลเดียวกันก็ได้ โดยเฉพาะผู้ดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา ผู้วิเคราะห์ข้อมูลและผู้จัดทำรายการ โดยบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายจะมีความแตกต่างกันดังนี้

ผู้ดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา (moderator) เป็นผู้มีหน้าที่ในการดำเนินการสนทนา จุดประเด็นคำถามเพื่อค้นหาคำตอบและสร้างบรรยากาศการสนทนา เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงออกซึ่งความรู้สึก ข้อคิดเห็นต่าง ๆ เป็นต้น Krueger (1994) อธิบายหลักการทำงานของผู้ดำเนินการ

อภิปรายว่าต้องให้ความสนใจกับผู้เข้าร่วม มีความรู้สึกทางบวก แสดงบทบาทที่เป็นผู้ดำเนินการ อภิปราย ไม่ใช่ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น พร้อมทั้งจะฟังสิ่งที่อาจจะไม่เป็นที่พอใจ ใช้ความสามารถเฉพาะตน และต้องเตือนอยู่เสมอว่าไม่มีผู้ใดสามารถเป็นผู้ดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา ได้ทุกเรื่องหรือทุกกลุ่ม บางครั้งคุณลักษณะประจำตัว เช่น เพศ อายุ ภาษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ก็มี ส่วนในการส่วนเสริมให้สมาชิกมีความรู้สึกสะดวกใจที่จะแสดงความคิดเห็นหรือไม่แสดงก็ได้ นอกจากนี้ ผู้ดำเนินการอภิปรายต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ ความเข้าใจในกระบวนการกลุ่ม ความอยากรู้อยากเห็น ทักษะการสื่อสาร ความเป็นมิตรและมีอารมณ์ขัน ความสนใจในกลุ่มคนทั่วไป การเป็นคนเปิดกว้างต่อความคิดใหม่ ๆ ทักษะการฟัง อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการเตรียมการ อย่างดี แต่ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการจัดกลุ่มสนทนา ทั้งการมีผู้เข้าร่วมน้อยเกินไป ซึ่งอาจเกิดมาจาก ปัญหาการเชิญแล้วไม่มา ผู้ดำเนินการอภิปรายต้องมีการจดบันทึกรายละเอียดเหล่านี้ การให้แรง เสริมในการเข้าร่วมหรือเหตุผลอื่นใด Krueger (1994) ไม่แนะนำให้เชิญผู้เข้าร่วมเพื่อไว้เกินอัตราที่ กำหนด เพราะอาจทำให้ข้อมูลลำเอียง หรือสมาชิกมากเกินไปจนไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้ ทั้งถึงทั้งนี้จำนวนคนที่เข้าร่วมที่มากเกินไปบางครั้งมาจากเพื่อนหรือสามีภรรยา ที่มาเป็นเพื่อน แล้วถือ โอกาสเข้าร่วมในกระบวนการกลุ่มด้วย ทั้งที่จริงแล้วคนกลุ่มนี้ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายของการเก็บ ข้อมูล

ผู้บันทึกการสนทนา (note taker) มีหน้าที่ในการจดบันทึกการสนทนาโดยย่อของกลุ่ม ผู้ บันทึกต้องรู้วิธีการจดบันทึกอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะต้องจดบันทึกบรรยากาศที่เกิดขึ้นระหว่าง การสนทนาด้วย เช่น อารมณ์ ลักษณะท่าทาง ฯลฯ ของผู้ร่วมสนทนา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สำหรับการ วิเคราะห์ภายหลัง นอกจากนี้แล้วควรมีคุณสมบัติเฉพาะตัว คือ ควรพูดและฟังภาษาท้องถิ่นได้ดี และเข้าใจอย่างลึกซึ้งอีกด้วย นอกจากจะจดบันทึกคำสนทนาแล้ว ผู้บันทึกการสนทนายังมีหน้าที่ บันทึกเสียง บันทึกภาพของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทุกคน รวมทั้งการถอดเทปด้วย

ผู้อำนวยการจัดกลุ่มสนทนา (facilitator) เป็นผู้คอยให้การช่วยเหลือทั่วไปในขั้น เตรียมการจัดกลุ่มสนทนา คอยอำนวยความสะดวก เช่น เตรียมสถานที่ เตรียมวัสดุอุปกรณ์ และ เครื่องดื่มหรือของว่าง รวมทั้งจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มต้องใช้

การกำหนดสมาชิกในกระบวนการสนทนากลุ่ม

งานที่สำคัญของกระบวนการจัดสนทนากลุ่ม คือ การเลือกสมาชิกผู้เข้าร่วมสนทนา หลักการสำคัญของการใช้เทคนิคนี้คือที่เลือกสมาชิกที่มีภูมิหลังคล้ายคลึงกันหรืออยู่ในบริบทเดียวกัน ความคุ้นเคยกันหรือมีภูมิหลังคล้ายกันทำให้ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มไม่ต้องใช้เวลามากในการแนะนำตัวสมาชิกที่อยู่ในกระบวนการ ทำให้มีเวลากับการอภิปรายมากขึ้น นอกจากนี้การที่ผู้เข้าร่วมกระบวนการมีภูมิหลังที่คล้ายกันจะมีประสบการณ์ ความเข้าใจในประเด็นปัญหาที่ต้องการศึกษาร่วมกัน มีความสะดวกใจที่จะเสนอความคิดเห็นของตนเอง ในขณะที่ สมาชิกที่มีภูมิหลังต่างกัน ไม่คุ้นกัน หรือไม่อยู่ในบริบทเดียวกัน อาจต้องใช้เวลาในการทำความคุ้นเคยกันนานกว่า ดังนั้น หากสมาชิกมีระดับการแสดงความคิดเห็นแตกต่างกันมาก ก็ควรแยกออกเป็น 2 กลุ่ม อีสระจากกัน มิฉะนั้นสมาชิกบางคนอาจแสดงบทบาทหรือความคิดที่มีอิทธิพลเหนือสมาชิกอื่น ทำให้ได้ข้อมูลไม่รอบด้าน

มีผู้เสนอขนาดของสมาชิกในการสนทนาไว้หลายคน เช่น Gilmore และ Campbell (1996) เสนอว่าสมาชิกในกลุ่มควรมีประมาณ 6-12 คน หรือประมาณ 6-9 คน ตามข้อเสนอของ Iowa State University Extension (2001) ในขณะที่ Morgan และ Scannell (1998) เห็นว่าขนาดของกาสนทนากลุ่ม โดยทั่วไปจะกำหนดขนาดไว้ที่ 6-10 คน แต่ขนาดของกลุ่มที่เหมาะสมยังขึ้นอยู่กับประเด็นที่กำหนดให้อภิปราย และเวลาในการประชุม ทั้งนี้ถ้ากลุ่มประกอบด้วยจำนวนสมาชิกน้อยคน ผู้ดำเนินการอภิปรายต้องเข้าใจว่าอาจเป็นการกำหนดภาระงานให้กับสมาชิกมากเกินไป หรือหากสมาชิกมีจำนวนมาก เวลาที่แต่ละคนจะแสดงความคิดเห็นก็จะน้อย ดังนั้นการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสนทนากลุ่มต้องพิจารณาว่าสมาชิกแต่ละคนจะมีเวลาโดยเฉลี่ยได้แสดงความคิดเห็นคนละกี่นาที ถ้าใช้สมาชิกน้อย ประเด็นน้อย เวลามาก สมาชิกแต่ละคนจะมีโอกาสพูดน้อย แต่ที่สำคัญผู้เข้าร่วมในกระบวนการกลุ่มควรมีลักษณะที่คล้ายคลึงในภูมิหลังและเป็นตัวแทนภาคหรือหน่วยงานต่าง ๆ ของประชากร

การกำหนดเวลาที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่มแต่ละครั้งจะใช้เวลาประมาณ 1 ½-2 ½ ชั่วโมง (Popham 1993, อ้างถึงใน วิษณุ ทรัพย์สมบัติ 2541) ในขณะที่ Morgan (1988) เห็นว่าเวลาที่ใช้ในการสนทนากลุ่มขึ้นอยู่กับ

ขอบเขต และลักษณะของปัญหาที่ต้องการศึกษา ลักษณะของผู้เข้าร่วมสนทนา ปฏิสัมพันธ์ ความเคลื่อนไหวภายในกลุ่ม และบรรยากาศของการสนทนา ควรใช้เวลาในการประชุมประมาณหนึ่ง ชั่วโมงครึ่ง แต่เต็มที่ไม่ควรเกิน 2 ชั่วโมง และการประชุมกลุ่มควรจะต้องอยู่ภายใต้บรรยากาศที่สบาย ไม่เป็นทางการ โดยมีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ผู้ดำเนินการอภิปรายทำหน้าที่กำกับให้สมาชิกพูดคุยกันในประเด็นที่มีการกำหนดล่วงหน้า และสร้างปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม ให้กลุ่ม

การบันทึกการสนทนากลุ่ม

Bertrand Brown and Ward (1992) ได้กล่าวถึงการบันทึกการสนทนากลุ่มว่าสามารถกระทำได้ 3 วิธี ดังนี้

1. การจดบันทึกและการถอดความจากเทปอย่างละเอียดทุกคำพูด และบันทึกบรรยากาศการสนทนาด้วย วิธีนี้เหมาะสำหรับข้อมูลที่สำคัญและจำเป็น มีเวลาเพียงพอ ไม่เร่งรีบจุดประสงค์ของการศึกษาต้องการรายละเอียดเพื่อใช้เปรียบเทียบให้เห็นแตกต่างในกลุ่มประชากรที่ต่างกัน เช่น แยกตามเพศ อายุ กลุ่ม สถานะทางสังคม ภูมิภาค เป็นต้น

2. การจดบันทึกการสนทนา และบันทึกเทปประกอบ วิธีนี้จะเน้นการจดบันทึกอย่างละเอียด ไม่มีการถอดเทป เมื่อมีข้อสงสัย ก็จะฟังจากเทปประกอบเท่านั้น วิธีนี้เหมาะสำหรับการวิจัยที่มีเวลาจำกัด การสนทนาใช้เวลานาน

3. การจดบันทึกอย่างเดียว โดยไม่ต้องบันทึกเทป วิธีนี้เหมาะสำหรับการวิจัยที่ใช้เวลาน้อย ประเด็นในการวิจัยเป็นเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน หรือจัดกลุ่มสนทนาเพื่อศึกษาประกอบเทคนิคอื่น ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

Krueger (1994) แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มว่า ข้อมูลที่เป็นถ้อยคำหรือข้อความที่มาจากการแสดงความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มซึ่งอาจใช้คำที่ต่างกันแต่ทว่ามีความหมายเหมือนกัน เพราะฉะนั้นผู้ที่ทำหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูลต้องมีการา

เปรียบเทียบคำตอบว่ามีความคล้ายกัน เหมือนกัน เกี่ยวข้องกัน หรือไม่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาองค์ประกอบอื่นที่เกี่ยวข้อง สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมพูดคุยในบริบทเดียวกันหรือไม่ และคำนึงถึงน้ำหนักของคำตอบ ความคงเส้นคงวาของคำตอบ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกระบวนการสนทนากลุ่มต้องกระทำอย่างเป็นระบบ โดยมีขั้นตอนสำคัญ 6 ขั้นตอน คือ 1) การจัดลำดับคำถามและการให้เวลาผู้ตอบคุ้นเคยกับประเด็นคำถามที่ใช้ในการสนทนา 2) การจับประเด็นที่ได้จากการสนทนากลุ่มและมีการบันทึก 3) การลงรหัสข้อมูล 4) การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลซ้ำ ซึ่งอาจเกิดขึ้นในกระบวนการกลุ่มหรือเกิดขึ้นภายหลัง โดยการให้สมาชิกตรวจสอบรายงานข้อเขียน

5) การตรวจสอบระหว่างผู้ดำเนินการอภิปรายกับผู้ช่วย หลังการสนทนากลุ่ม และ 6) การแลกเปลี่ยนรายงานระหว่างผู้เข้าร่วมในกระบวนการกับผู้เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มจะมีระดับของการแปลความหมายที่เหมาะสม ซึ่งเป็นค่าต่อเนื่องเริ่มตั้งแต่ข้อมูลดิบ การบรรยาย การตีความ และข้อเสนอแนะ ในส่วนของการวิเคราะห์และรายงานผลนั้น มีวิธีการต่างกันตามแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการเก็บ ได้แก่ การวิเคราะห์จากทรานสคริปต์ (transcript-based analysis) การวิเคราะห์จากเทป (tape-based analysis) การวิเคราะห์จากบันทึกย่อ (note-based analysis) การวิเคราะห์จากความจำ (memory analysis) เป็นต้น

อย่างไรก็ตามวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในช่วงแรก ควรดำเนินการโดยหลังการสนทนากลุ่ม ผู้ดำเนินการอภิปรายจะสรุปประเด็นให้สมาชิกฟังทันที เป็นการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของการสรุปความคิดเห็นของกลุ่ม เพื่อเป็นการหาผลสรุปเบื้องต้นจากข้อค้นพบที่ได้จากการสนทนาสามารถเพิ่มเติมประเด็น หรือแก้ไขข้อผิดพลาดจากการสรุปได้ก่อนสิ้นสุดการประชุม กลุ่ม หลังจากนั้นคณะผู้ทำงานต้องมาร่วมกันในการสรุปผลการจัดกลุ่มสนทนา เพื่อศึกษาจุดแข็งจุดอ่อนของกระบวนการจัดสนทนา ซึ่งจะเป็นข้อมูลในการดำเนินการจัดกลุ่มสนทนาครั้งต่อไป ในกรณีที่มีการประชุมกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม หลังจากสิ้นสุดการสนทนากลุ่มแล้ว จะมีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) มีการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม แล้วสรุปเป็นข้อค้นพบจากการเก็บข้อมูลโดยนำเสนอตามหัวข้อที่กำหนด ในขั้นตอนนี้อาจใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลได้

ข้อดีของเทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา

การจัดกลุ่มสนทนาเป็นเทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีประโยชน์ต่อการระบุความต้องการจำเป็น (needs identification) เนื่องจากเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาสามารถแสดงความคิดเห็นความรู้สึกจากสภาพที่เป็นอยู่ในขณะนั้นได้อย่างเต็มที่ และสามารถแสดงความรู้สึกออกมาทั้งในด้านคำพูด ท่าทาง สีหน้าได้โดยตรง ผลจากการสนทนากลุ่มทำให้รับทราบข้อคิดเห็น ปฏิกริยาโต้ตอบ และความต้องการจำเป็นของกลุ่มทันที ทำให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจน การมีปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มทำให้เกิดพลวัตในการกระตุ้นและส่งเสริมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสนทนา ข้อมูลที่ได้จึงมีความหลากหลายและลึกซึ้ง นอกจากนี้การเก็บรวบรวมข้อมูลก็ใช้ระยะเวลาสั้น ไม่ต้องยุ่งยากในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสนทนา ค่าใช้จ่ายต่ำ ทำให้สะดวก บรรยากาศสร้างสรรค์ง่ายต่อการทำความเข้าใจในความคิดของสมาชิก มีความยืดหยุ่นสูงในทางปฏิบัติ

ข้อจำกัดของเทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา

เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนามีข้อจำกัดเช่นเดียวกับเทคนิคการเก็บข้อมูลแบบอื่นๆ กล่าวคิดในขั้นตอนของการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความเป็นเอกพันธ์และเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรเพื่อให้สามารถสรุปอ้างอิงผลการวิจัยได้นั้นค่อนข้างดำเนินการได้ยาก ต้องอาศัยทักษะความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์จากผู้ดำเนินการจึงจะทำให้การสนทนากลุ่มประสบความสำเร็จและการชักจูง สอดแทรกความคิดเป็นของตนเองในระหว่างการประชุมจะยิ่งทำให้คำตอบที่ได้รับจากประชุมกลุ่มบิดเบือนไปจากความเป็นจริง ประกอบกับข้อมูลที่ได้รับจากการใช้เทคนิควิธีนี้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งมีความยากในการวิเคราะห์และสรุปผล ความสำเร็จของกระบวนการขึ้นอยู่กับทักษะความสามารถของผู้ดำเนินการอภิปราย ความพยายามในการกำหนดสมาชิกที่มีลักษณะธรรมชาติคล้ายคลึงกันซึ่งไม่สามารถกระทำได้ง่ายนัก

ตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการใช้วิธีการจัดกลุ่มสนทนาที่น่าเสนอต่อไปนี้มีมาจากงานวิจัยของ สุวิมล ว่องวานิช และนางลักขณ์ วิรัชชัย (2546) ที่ดำเนินการวิจัยเรื่อง “การประเมินผลการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542; พหุกรณีศึกษา” ได้การยกตัวอย่าง

ประเด็นคำถามวิจัยที่ใช้ในการจัดกลุ่มสนทนา และข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วมา
นำเสนอ

ตัวอย่างคำถามวิจัย

1. ท่านคิดว่าการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ใน โรงเรียนของท่านประสบความสำเร็จตาม
เป้าหมายมากน้อยเพียงไร? โปรดระบุปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จแต่ละด้าน?

2. ท่านคิดว่าการดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ใน โรงเรียนของท่านทำให้เกิดผลเสียหาย
หรือผลด้านลบต่อนักเรียน ครูอาจารย์ ผู้บริหาร โรงเรียน และชุมชนในด้านใดและอย่างไรบ้าง?
โปรดระบุผลเสียหาย พร้อมทั้งสาเหตุและแนวทางแก้ไขหรือป้องกันมิให้เกิดผลเสียหาย?

3. ท่านต้องการความช่วยเหลือในอนาคตอะไรบ้าง? เพื่อให้สามารถทำการปฏิรูปการ
เรียนรู้ได้ประสบความสำเร็จ?

ผู้เขียนนำเสนอตัวอย่างของผลการวิจัยที่ได้จากการสนทนากลุ่มในประเด็นคำถามวิจัยที่
ใช้ในการสนทนาคำถามที่ 3 “ท่านต้องการความช่วยเหลือในอนาคตอะไรบ้าง? เพื่อให้สามารถทำ
การปฏิรูปการเรียนรู้ได้ประสบความสำเร็จ” จะเห็นว่าลักษณะของคำถามนี้เป็นการกำหนดความ
ต้องการจำเป็นตามนิยามโมเดลการแก้ปัญหา (solution model) และต้องการได้คำตอบในส่วนของ
การกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา

ผู้เขียนนำข้อมูลที่ได้จากการอภิปรายร่วมกันของสมาชิก และอ้างอิงกลุ่มผู้เข้าร่วม
ประชุมไม่ใช้ระบุชื่อของผู้เข้าร่วม สำหรับการวิจัยครั้งนี้มีการจัดสนทนากลุ่ม 2 กลุ่มแยกเป็นอิสระ
จากกัน คือ กลุ่มครู และกลุ่มผู้บริหาร ข้อมูลที่นำเสนอนี้เป็นข้อมูลจากการอภิปรายของกลุ่มครูและ
ผู้บริหารที่มาจากจังหวัดชลบุรี ขอนแก่น ราชบุรี ภูเก็ต และเชียงราย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มที่นำเสนอเป็นตัวอย่างจะมีรูปแบบการ
เขียนที่เรียงร้อยความคิดเห็นของกลุ่ม โดยมีการสรุปผลจากการตีความจากข้อมูลที่ได้จากการ
สนทนาแทรกเป็นระยะ ๆ โดยใช้ตัวอักษรตัวเอนอยู่ในเครื่องหมายคำพูด และในตอนท้ายประโยค
มีการอ้างอิงว่าข้อมูลที่นำมากล่าวอ้างเป็นคำพูดของใคร ในที่นี้จะใช้ชื่อจังหวัดของครูหรือผู้บริหาร

ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลถ้าจะให้ละเอียดยิ่งขึ้น งานวิจัยหลายเรื่องมีการระบุเลขที่ประจำตัวของผู้พูด เช่น ครุคนที่ 1 ครุคนที่ 2 หรือผู้บริหารคนที่ 5 เป็นต้น การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มที่ยกตัวอย่างมานี้มิได้ต้องการเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดของกลุ่มผู้บริหารหรือกลุ่มครูแต่ที่จัดกลุ่มแยกออกเป็นคนละกลุ่มก็เพื่อให้สมาชิกรู้สึกสะดวกหรือสบายใจที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเต็มที่โดยไม่ต้องกังวลเรื่องผลกระทบจากการให้ข้อมูลจะมีสถานภาพในตำแหน่งงานที่ต่างกัน แต่ก็อาจจะมีความคิดเห็นเหมือนกัน หรืออาจจะนำเสนอให้เห็นว่ากลุ่มครูและผู้บริหารมีมุมมองในประเด็นเดียวกันไม่เหมือนกัน ทำให้ข้อมูลที่ได้รับมีความหมายและใช้ประโยชน์จากการวิจัยได้มากยิ่งขึ้น

3.5 การนำผลการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นไปใช้ประโยชน์

การประเมินความต้องการจำเป็นสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับการบริหารงานในองค์กรต่าง ๆ ได้หลายประการ เช่น การวางแผนกลยุทธ์ การพัฒนาบุคลากร การฝึกอบรม ฯลฯ ซึ่งผู้เขียนนำเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้

การวางแผนกลยุทธ์

การบริหารจัดการของผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวข้องกับขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การจัดบุคลากรและทรัพยากรที่ใช้ในการทำงาน การนำแผนสู่การปฏิบัติ การกระตุ้น กำกับติดตามและประเมินผลการทำงาน การวางแผนเป็นขั้นตอนพื้นฐานที่นำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร การวางแผนเป็นกระบวนการที่ผลักดันให้นักการศึกษาและผู้บริหารคิดถึงประเด็นและทางเลือกต่าง ๆ โดยต้องมีการตัดสินใจล่วงหน้า มีการคาดคะเนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น มีการจัดลำดับกิจกรรมที่ต้องทำก่อนหลัง ระบุทรัพยากรในการทำงาน การจัดการแก้ไขปัญหาและการจัดการงานต่าง ๆ ตลอดจนกำหนดยุทธวิธีที่มีประสิทธิผลมากที่สุดเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

การวางแผนกลยุทธ์ (strategic planning) เป็นเครื่องมือที่ทรงพลังและมีอำนาจมากที่สุด ในศตวรรษที่ 21 เป็นกระบวนการที่นำไปสู่ความสำเร็จที่ผู้บริหารหรือผู้จัดการทุกคนควรใช้เป็นเครื่องมือในการทำงาน การวางแผนกลยุทธ์เป็นการกำหนดสภาพที่เกิดขึ้นกับองค์กรและทิศทางที่

ควรจะพัฒนา เป็นขั้นตอนพื้นฐานของกระบวนการวางแผน ลักษณะสำคัญของการวางแผนกลยุทธ์ คือ กระบวนการที่เปิดกว้างให้ทุกคนได้รับรู้ เป็นกระบวนการที่มีการกระทำซ้ำๆ ทวน โดยการ ทบทวนสิ่งที่ทำและปรับปรุงแก้ไขกระบวนการทำงานให้ดีขึ้น มีการกำหนดเวลาในการปฏิบัติงาน และต้องมีกระบวนการคิดที่ยิ่งใหญ่ (van der Werff 1999) นอกจากนี้การวางแผนกลยุทธ์ยังเป็น กระบวนการที่ใช้ในการกำหนดเป้าหมายขององค์กร และยุทธวิธีในการทำงานเพื่อให้บรรลุ เป้าหมาย ตลอดจนการระบุตัวบ่งชี้หรือหลักเทียบที่ใช้ในการกำหนดความสำเร็จ การวางแผนกล ยุทธ์เป็นกลไกสำคัญของผู้บริหารที่ช่วยในการกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กร ซึ่งมีทั้งยุทธวิธีระยะสั้น และระยะยาว และยังเป็นกระบวนการที่ช่วยจัดความสับสนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กร และช่วย สร้างโอกาสในการนำไปสู่ความสำเร็จ โดยมีจุดเน้นที่การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (QSI International Services 2002)

การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นมีความสำคัญต่อการวางแผนงานเพราะจุดมุ่งหมาย ของการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น คือ ความพยายามให้ได้ข้อมูลที่ช่วยเสริมการวางแผนการ ดำเนินงาน ทำให้การพัฒนากิจกรรมหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ สอดคล้องกับสภาพที่เกิดขึ้นจริง ขณะนั้น เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไข การจัดสรรงบประมาณ การ จัดทำแผนการดำเนินงานขององค์กร (Witkin and Altschuld 1995, สุวิมล ว่องวาณิช 2538) นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญกึ่งการวิจัยอนาคต เนื่องจากธรรมชาติของการวิจัย ประเมินความต้องการจำเป็นเป็นวิธีการเชิงรุกที่ไม่ได้มุ่งให้ข้อมูลเพื่อการวางแผนงาน การปรับปรุง สภาพปัญหาที่เป็นอยู่อย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการที่ให้ข้อมูลที่สะท้อนสิ่งที่จะเกิดหรือเป้าหมายที่ ต้องการบรรลุในอนาคต

การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร

อุทุมพร จามรมาน (2533) ให้นิยามว่า การฝึกอบรม คือ กิจกรรมหรือความพยายามที่จะ จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีการเกิดการ เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีในเรื่องความรู้ ทักษะ และทักษะในการทำงาน การฝึกอบรมที่จัดอย่างมี ระบบ หมายถึง กิจกรรมที่มีทิศทาง เป้าหมายชัดเจน เป็นรูปธรรม และประเมินได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับมาสู่การพิจารณาผลการฝึกอบรม ทั้งนี้ Bois (2002) กล่าวว่า การวิจัย

ประเมินความต้องการจำเป็นเป็นขั้นตอนสำคัญของการกำหนดความต้องการจำเป็นด้านการอบรม หากไม่สามารถระบุความต้องการได้ นักฝึกอบรมก็จะไม่สามารถออกแบบและจัดการอบรมที่สนองความต้องการขององค์กรได้ ในขณะที่ Swist (2001) ชี้ให้เห็นว่าจุดมุ่งหมายของการประเมินความต้องการจำเป็น คือ กระบวนการนี้เป็นวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจเลือกแนวทางพัฒนาที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวข้องกับความต้องการจำเป็นนั้น เป็นความพยายามที่จะปรับปรุงส่วนใดส่วนหนึ่งขององค์กรที่จะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่น เป็นขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาโครงการฝึกอบรมหรือการปรับปรุงการปฏิบัติงาน การประเมินความต้องการจำเป็นจะเปิดโอกาสให้มีการปรึกษาหารือกันของบุคลากรในองค์กร มีการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศจากความคิด การอภิปราย การประชุม Swist (2001) ให้เหตุผลในการประเมินความต้องการจำเป็นด้านการอบรมดังนี้ กำหนดสิ่งที่จำเป็นสำหรับการทำงานของบุคลากร กำหนดสิ่งที่ต้องให้การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงาน กำหนดผลที่เกิดขึ้นเพื่อชี้ให้เห็นความแตกต่างที่จะเกิดขึ้นจากการฝึกอบรม จำแนกให้เห็นความแตกต่างของความต้องการจำเป็นด้านการฝึกอบรมกับปัญหาขององค์กร เชื่อมโยงให้ผลการปฏิบัติที่พัฒนาขึ้นกับเป้าหมายและเส้นบานขององค์กร

การพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรใด ๆ ก็ตาม จะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร กำหนดโครงสร้างของเนื้อหาสาระ และประสบการณ์เรียนรู้ หลังจากนั้นจึงนำสู่การปฏิบัติและการประเมินผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

หลักสูตรที่กล่าวถึงนี้แตกต่างจากหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้น คือ เป็นหลักสูตรการผลิตบัณฑิตของแต่ละสถาบัน ผลการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร จึงมักออกแบบให้มีการตั้งคำถามที่เป็นความคาดหวังมากกว่าการสร้างคำถามที่เป็นสภาพที่เป็นอยู่จริง ความต้องการจำเป็นที่ได้จะเป็นความต้องการจำเป็นของกลุ่ม ไม่ใช่ความต้องการจำเป็นรายบุคคล วิธีการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการฝึกอบรมบุคลากร เนื่องจากการฝึกอบรมมีเป้าหมายเฉพาะที่ต้องการพัฒนาในส่วนที่ผู้รับการฝึกอบรมขาดแคลน วิธีการประเมินส่วนใหญ่จึงใช้นิยามของความจำเป็นเพื่อพัฒนาหลักสูตรโดยทั่วไปที่ไม่ใช่หลักสูตรการฝึกอบรมมักนิยามความต้องการจำเป็นในลักษณะของ “want” หรือ “desire” มากกว่า

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จงดี แซ่ตัน (2544) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ความเหมาะสมของวิธีการประเมินตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาในการประเมินผลภายในของโรงเรียน” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษา วิเคราะห์ เปรียบเทียบ และตรวจสอบความเหมาะสมของวิธีการประเมินตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาในการประเมินผลภายในของโรงเรียน วิธีการดำเนินงานวิจัยใช้การสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสาร การวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์ความเหมาะสมของวิธีการประเมินตัวบ่งชี้ของกลุ่มตัวอย่าง 30 โรงเรียน ใน 5 สังกัด ผลการวิจัยพบว่า การประเมินผลภายในของโรงเรียนมากกว่าครึ่งปีเป็นการประเมินเฉพาะกิจ เน้นการประเมินภาพรวมมากกว่ารายบุคคล มุ่งประเมินสัมฤทธิ์ผลมากกว่าความตระหนักและความพยายามในการพัฒนางาน มีการกำหนดเกณฑ์แบบอิงเกณฑ์ การประเมินผลภายในของโรงเรียนแต่ละสังกัดส่วนใหญ่ประเมินเป็นการเฉพาะกิจ ยกเว้น สช. และ สปช. ที่การประเมินแทรกอยู่ในการทำงานปกติ สังกัด กทม. และเทศบาลเน้นการประเมินเพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาเป็นรายบุคคล การวิเคราะห์ความเหมาะสมของวิธีการประเมินผลภายในพบว่า วิธีประเมินมีความเหมาะสมมากในด้านความคงที่และความง่ายต่อการปฏิบัติ สำหรับด้านความตรง ความครบถ้วน ความครบถ้วน ความทันกาล ความถูกต้อง และความประหยัดมีความเหมาะสมระดับปานกลางและน้อย ผลการวิจัยนี้สามารถกำหนดความต้องการจำเป็นของโรงเรียนเกี่ยวกับวิธีการประเมินภายในในส่วนที่ยังดำเนินการไม่ถูกต้อง

ยุวพร ธนาธิคุณวนิช (2544) ศึกษา โจทย์หลุยส์: บทบาทการอนุรักษ์หุ่นละครเล็กมีวัตถุประสงค์เพื่อ ถึงประวัติความเป็นมา และบทบาทในการอนุรักษ์หุ่นละครเล็ก รวมถึงศึกษาอุปสรรคในการอนุรักษ์หุ่นละครเล็ก โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ ประกอบการขัดเกลาทางความคิดและพฤติกรรมต่างๆ ทั้งทางการแสดงหุ่น การสร้างและพัฒนากลไกของหุ่น เพื่อสะท้อนบทบาทเจ้าหน้าที่และความสัมพันธ์ของหุ่นละครเล็กที่มีต่อสมาชิกในสังคมไทย โดยศึกษาเชิงคุณภาพโดยพบว่า คณะสาครศิลป์เป็นกลุ่มคนที่ประกอบไปด้วยสมาชิกในตระกูลยังเขียวสดเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งทั้งหมดสัมพันธ์กันด้วยระบบเครือญาติเช่นเดียวกันกับครอบครัวไทยทั่วไป หากแต่คณะสาครศิลป์ได้นำระบบเครือญาตินี้มาใช้เป็นพื้นฐานสำคัญในการบริหารและเป็น

แนวทางในการทำงานของคณะที่ยึดถือมาตั้งแต่ในอดีตด้วย ระบบดังกล่าวมีผลสะท้อนมายังบทบาทในการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็ก โดยมีนายสาคร ยังเขียวสดหรือครูโจหุลย์ ผู้ที่ถือว่าเป็นเสาหลักของศิลปะแขนงหนึ่ง โดยใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาแต่ในอดีตนำมาถ่ายทอดสู่รุ่นหลานของคนต่อไป ทั้งการฝึกหัดการแสดง โขนละคร และการทำหัวโขน อันเป็นอาชีพหลักของครอบครัว จนกระทั่งได้ถ่ายทอดหลักซึกเซิด และรูปแบบการแสดงหุ่นละครเล็กที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการซึกเซิดหุ่นละครเล็ก ตลอดจนได้ใช้ความรู้ในการสร้างสรรค์งาน 68 ศิลปะประเภทหัวโขนเป็นหลักฐานสำคัญในการสร้างหุ่นละครเล็ก ทั้งเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับที่ได้คงไว้ในรูปแบบเดิมตลอดมาจวบจนปัจจุบัน

ทัศนัย ว่องวิทย์การ (2545) ความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อปัจจัยที่มีผลกับการดำเนินงานของโรงละคร โจหุลย์ เซียร์เตอร์มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาข้อมูล ของผู้บริโภคกลุ่มลูกค้าหลักของโจ หุลย์ เซียร์เตอร์ รวมถึงศึกษาถึงความคิดเห็นและปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของโจ หุลย์ เซียร์เตอร์ โดยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 152 ตัวอย่างซึ่งเป็นลูกค้าของโจหุลย์ เซียร์เตอร์ และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล นำมาวิเคราะห์ด้วย SPSS เพื่อแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และทดสอบสมมติฐานแบบ t-test และ One Way ANOVA พบว่าลูกค้ากลุ่มหลักของโจหุลย์ คือกลุ่มของสตรี อายุ 21-30 ปี สถานภาพ โสด ทำงานประจำ รายได้ต่อเดือนไม่เกิน 20,000 บาท และชื่นชอบการชมภาพยนตร์หรือละครเวที โดยส่วนใหญ่มีสาเหตุหลักหรือแรงจูงใจในการเข้ามาใช้บริการจากความรู้สึกแปลกใหม่และส่วนใหญ่มาใช้บริการเป็นครั้งแรก มีจำนวนน้อยมากที่เข้ามาใช้บริการซ้ำ วัดความพึงพอใจในสามส่วนคือ ส่วนของสถานที่ ส่วนของพนักงาน และส่วนของกิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงละคร พบว่าลูกค้ามีความพึงพอใจในระดับที่สูงมากทั้งสามส่วน โดยส่วนที่ลูกค้ามีความพึงพอใจสูงสุดคือ ส่วนของการปฏิบัติและการให้บริการของพนักงาน โดยลูกค้าที่มีสถานภาพโสดจะมีความพึงพอใจในส่วนของพนักงานต่ำกว่าลูกค้าที่แต่งงานแล้ว และลูกค้าที่ชื่นชอบการชมภาพยนตร์ หรือละครเวทีก็มีความพึงพอใจในส่วนพนักงานต่ำกว่าลูกค้าที่ไม่ชื่นชอบการชมภาพยนตร์หรือละครเวทีเช่นเดียวกัน พบว่าส่วนใหญ่ลูกค้าจะมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน มีเพียงความคิดเห็นเดียวที่มีการแบ่งออกเป็นสองฝ่ายอย่างชัดเจน คือความคิดเห็นว่าการแสดงควรเน้นที่รูปแบบการแสดงดั้งเดิมเป็นหลัก หรือนั่นที่การสร้างความสุขสนานให้กับผู้ชมเป็นหลัก ซึ่งพบว่าลูกค้าที่เป็นกลุ่มนักเรียนนักศึกษาและลูกค้าที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือนจะมีความคิดเห็นว่าการแสดงควรเน้นที่การสร้างความสุขสนาน ในขณะที่ลูกค้าที่เป็นพนักงานบริษัทและลูกค้าที่มีรายได้สูงกว่า 20,000 บาทต่อเดือนมี

ความคิดเห็นว่าการแสดงควรเน้นที่รูปแบบการแสดงดั้งเดิมเป็นหลัก นอกจากนี้ยังพบว่าสาเหตุในการเข้าใช้บริการที่ต่างกันของลูกค้า ไม่มีผลทำให้เกิดความแตกต่างของระดับความพึงพอใจและความคิดเห็นแต่อย่างใด

นันทิยา บุญสวัสดิ์ (2545) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวทางการเก็บข้อมูลโรงเรียนสำหรับผู้ประเมินภายนอก” มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการเก็บข้อมูลโรงเรียนสำหรับผู้ประเมินภายนอกตามมาตรฐานการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประเมินภายนอกขาดแนวทางการเก็บข้อมูลและต้องการให้มีแนวทางการสัมภาษณ์และตัวอย่างของร่องรอยหลักฐานเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล แนวทางการเก็บข้อมูลที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนแรก บทนำได้แก่ จุดมุ่งหมาย คำแนะนำการใช้ คำอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการเก็บข้อมูล ส่วนที่สอง ได้แก่ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและส่วนสุดท้ายเป็นส่วนที่ให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ ผลการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า แนวทางการเก็บข้อมูลโรงเรียนสำหรับผู้ประเมินภายนอกมีความเหมาะสมมากในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนประเมิน

เจตนา นาควัชระและคณะ (2546) ศึกษาวิจัยในโครงการวิจัย "การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย" มีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างองค์ความรู้ด้านการวิจารณ์ใน 4 สาขาคือ วรรณศิลป์ ทัศนศิลป์ ศิลปะการแสดง และสังคมศิลป์ เพิ่มความชัดเจนในการวิจารณ์ให้กลุ่มบุคคลต่างๆ สร้างเครือข่ายระหว่างศิลปิน นักวิชาการ นักวิจารณ์ และผู้สนใจทั่วไป รวมทั้งใช้การวิจารณ์ศิลปะในการเสริมสร้างพลังทางปัญญาและวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์ให้แก่สังคมร่วมสมัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยอาศัยวิธีการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้รู้ การทดลองสอนในระดับต่างๆ การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ อันรวมถึงการฝึกฝนการวิจารณ์จากการสัมผัสกับตัวงานศิลปะต้นแบบ และการสร้างและเผยแพร่งานวิจารณ์โดยร่วมมือกับสื่อแขนงต่างๆ ผลการวิจัยปรากฏว่า การวิจารณ์ในสังคมไทยยังเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมมุขปาฐะ และศิลปินเองก็ชอบที่จะรับฟังทัศนะวิจารณ์อย่างไม่เป็นทางการในระดับของบุคคล กล่าวโดยรวมการวิจารณ์ยังไม่เป็นกิจสาธารณะอย่างเต็มรูป ถ้าเปรียบกับการวิจารณ์สังคมและการเมืองแล้วจะเห็นได้ว่า การวิจารณ์ศิลปะเป็นเพียงกิจกรรมริมขอบ มิได้เป็นตัวหนุนเนื่องให้การสร้างสรรค์ทางศิลปะแข็งแกร่งเท่าที่ควรจะเป็น ยิ่งในยุควิกฤตเศรษฐกิจ สื่อส่วนใหญ่ก็ยังให้ความสำคัญต่อการวิจารณ์ศิลปะน้อยลง ยิ่งไปกว่านั้น วงวิชาการและสถาบันการศึกษาก็ได้ใส่ใจอย่างจริงจังที่จะสร้างความแข็งแกร่งของวิชาการที่เกี่ยวกับศิลปะ อันรวมถึง วรรณคดีศึกษา ประวัติศาสตร์ศิลป์ วิชาการละคร และวิชาการดนตรี ซึ่งยังไม่อยู่ในฐานะที่จะเป็นเพื่อนร่วมทางที่ดีให้แก่กิจกรรมสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยได้

เถกิงศักดิ์ ไชยกาญจน์ (2546) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครื่องมือประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการจัดบริการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาคนอกเวลาราชการ สาขาการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเครื่องมือประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการจัดบริการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาการศึกษา และเพื่อประเมินความเหมาะสมของเครื่องมือประเมินความต้องการจำเป็น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบสอบถามความคิดเห็นในจัดบริการหลักสูตรภาคนอกเวลาราชการ ระดับปริญญาโท สาขาการศึกษาและแบบประเมินความเหมาะสมของเครื่องมือประเมินความต้องการจำเป็น เครื่องมือประเมินความต้องการจำเป็นมีลักษณะเป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีรูปแบบการตอบ 3 ลักษณะ คือ แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราวัดประมาณค่า และแบบเรียงลำดับความสำคัญ ประกอบด้วยข้อมูลสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรภาคนอกเวลาราชการ เกณฑ์การคัดเลือกผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน การวัดผลการศึกษาแต่ละรายวิชา แผนการศึกษา จำนวนผู้เรียนต่อชั้นเรียน วันและเวลาที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน การชำระค่าเล่าเรียน ค่าเล่าเรียนที่สามารถจ่ายได้ในแต่ละเทอมและการจัดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ผลการนำเครื่องมือไปทดลองใช้พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นสอดคล้องกันว่าเครื่องมือประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการจัดบริการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาคนอกเวลาราชการ สาขาการศึกษามีความเหมาะสมคือ มีข้อมูลเพียงพอต่อการตัดสินใจ ตรงกับความต้องการของผู้ใช้และการนำเสนอที่ง่ายต่อความเข้าใจและนำไปใช้

บรรเลง สระมูล (2546) ได้ทำการศึกษา “การประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนา นักศึกษาด้านสมรรถนะสารสนเทศ: การศึกษากลุ่มพหุ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบสมรรถนะสารสนเทศของนักศึกษาที่มีภูมิหลังต่างกัน และ 2) ประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะสารสนเทศ แบบประเมินประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อยตามกรอบมาตรฐานสมรรถนะสารสนเทศระดับอุดมศึกษาของสมาคมห้องสมุดมหาวิทยาลัยและห้องสมุดวิจัย ผลการวิจัยพบว่าแบบวัดสมรรถนะสารสนเทศ จำแนกเป็น 2 องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบแรกประกอบด้วยการเข้าถึงสารสนเทศ การกำหนดขอบเขตและคำค้น และจริยธรรมการใช้สารสนเทศ องค์ประกอบที่สองประกอบด้วยการประเมินสารสนเทศ และการใช้สารสนเทศ ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะสารสนเทศของนักศึกษาพบว่า นักศึกษาภาคปกติมีสมรรถนะสารสนเทศสูงกว่าภาคสมทบ หลักสูตร 4 ปี สูงกว่าหลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี ผลการประเมินความต้องการจำเป็นพบว่า นักศึกษามีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะด้านการใช้สารสนเทศ การกำหนดคำค้น การประเมินสารสนเทศ การเข้าถึงสารสนเทศ และจริยธรรมการใช้

ปริญญา โกศลศิริพจน์ (2547) ได้ทำการศึกษา “การวิจัยและพัฒนากิจกรรมและเทคนิคการประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบ โครงงาน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมและเทคนิคการประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบ โครงงาน และศึกษาผลการใช้กิจกรรมและเทคนิคการประเมินความต้องการจำเป็นที่พัฒนาขึ้น โดยทำการศึกษากับครูครุภัณฑ์ศึกษา จำนวน 2 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 จำนวน 59 คน จากโรงเรียนวัดปทุมคงคา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย การประชุมกลุ่ม การสังเกต การสัมภาษณ์ และแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา การทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) กิจกรรมการประเมินความต้องการจำเป็นมี 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถในการทำโครงงานที่มีอยู่เดิม ด้านการเลือกประเด็นการศึกษา ด้านการวางแผนการทำโครงงาน และการนำเสนอโครงงาน และ 2) เทคนิคการประเมินความต้องการจำเป็นที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นครั้งนี้มี 2 ประเภท คือ เทคนิคการสำรวจ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกต การตรวจผลงาน การประเมินตนเอง และการรายงานตนเอง และเทคนิคกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ วิธีการสนทนากลุ่มกับนักเรียน ผู้มีส่วนร่วมในการประเมินความต้องการจำเป็น ได้แก่ ครูผู้สอน และนักเรียน 3) หลังการใช้กิจกรรมและเทคนิคการประเมินความต้องการจำเป็นพบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการทำโครงงานสูงกว่าเดิม แต่ส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ที่ควรจะเป็น และ 4) ครูและนักเรียนมีความพึงพอใจในกิจกรรมและเทคนิคการประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบ โครงงาน

มัญญา งามแสง (2547) ได้ทำการศึกษา “กลยุทธ์ทางเลือกในการพัฒนาทักษะการประเมินภายในสำหรับครูอนุบาล: การประเมินความต้องการจำเป็นสมบูรณ์แบบโดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ และพหุเทศาภิศึกษา” โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้ 1) เพื่อกำหนดความต้องการจำเป็นด้านทักษะการประเมินภายในของครูอนุบาล 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสาเหตุที่ส่งผลต่อความต้องการจำเป็นด้านทักษะการประเมินภายในของครูอนุบาล 3) เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์ทางเลือกในการแก้ปัญหาความต้องการจำเป็นที่เหมาะสมในแต่ละบริบท การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงสำรวจและพหุเทศาภิศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นครูอนุบาลจาก โรงเรียนอนุบาลต่าง ๆ ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติภาคบรรยายและภาคสรุปอ้างอิง และการวิเคราะห์ LISREL สำหรับการศึกษาแบบพหุเทศาภิศึกษาโรงเรียนอนุบาล 3 แห่งที่ประสบความสำเร็จในด้านการประเมินภายในในระดับสูงปานกลาง และต่ำ เก็บข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และทำการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงสำรวจ และพหุเทศาภิศึกษาโดยใช้การสนทนาในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้ 1) ครูอนุบาลมีความต้องการจำเป็นด้านการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเป็นทักษะที่ควรได้รับการพัฒนาอย่าง

เร่งด่วน รองลงมาคือ การสร้างเครื่องมือ ด้านการวางกรอบการประเมิน และการเขียนรายงานการประเมิน 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อความต้องการจำเป็นด้านทักษะการประเมินของครูอนุบาล คือ ความพร้อมของครูในด้านการประเมินภายใน ประสบการณ์การได้รับคำปรึกษา 3) กลยุทธ์การพัฒนาทักษะการประเมินที่เหมาะสมที่สุดคือกลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติ และการนำไปใช้ปฏิบัติจริง ควบคู่กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผน มีการนิเทศ กำกับ ติดตามผลการปฏิบัติงานของครูอย่างต่อเนื่อง

Lepett และ Cicjocki (2002) ศึกษาประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการเรียนภาษาต่างประเทศสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาสาธารณสุข มหาวิทยาลัย Clamson จำนวน 165 คน โดยอาศัยนิยามความต้องการจำเป็นตามโมเดลความแตกต่าง ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่ประกอบด้วยข้อคำถามแบบหลายตัวเลือกจำนวน 17 ข้อมาตรวัด 5 ระดับ แบบ Likert จำนวน 13 ข้อ และคำถามปลายปิด 1 ข้อ โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกต้องการคำตอบ 2 ข้อ 8 คือ 1) นักศึกษาต้องการเรียนภาษาต่างประเทศภาษาใด และ 2) นักศึกษาต้องการเรียนภาษาต่างประเทศเป็นวิชาเอกหรือวิชาโท ส่วนที่สองเป็นข้อมูลเพื่อกำหนดและจัดลำดับความต้องการจำเป็น รวมถึงการวิเคราะห์ข้อองค์ประกอบเพื่อจัดกลุ่มความต้องการจำเป็นในการเรียนภาษาต่างประเทศ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนแรกพบว่าผู้เรียนต้องการเรียนภาษาสเปนมากที่สุด รองลงมาคือภาษาเยอรมันและฝรั่งเศส โดยผู้เรียนประสงค์ที่จะเรียนภาษาต่างประเทศเป็นวิชาโท สำหรับผลการวิเคราะห์ส่วนที่สองพบว่าความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการเรียนภาษาต่างประเทศมี 27 ประเด็น แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ทักษะการเขียน 2) บริบทของการจัดการเรียนการสอน 3) ทักษะการพูด

Meyen และ คณะ (2003) ได้ประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อให้ครูสามารถจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่พิการได้ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่งเป็นการจัดกลุ่มสนทนา 4 ครั้ง ในแต่ละครั้งมีผู้เข้าร่วมสนทนาซึ่งมาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3629 .งกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการประมาณ 13 คน ส่วนที่สองเป็นการสำรวจทางโทรศัพท์โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูผู้สอนและผู้บริหารการศึกษาจำนวน 25 คนโดยใช้คำถามที่คู่ขนานกับประเด็นที่ใช้ในการจัดกลุ่มสนทนา และส่วนที่สามเป็นการสืบค้นข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมทั้งสามส่วนนำมากำหนดความต้องการจำเป็นโดยความต้องการจำเป็นดังกล่าวจะต้องอยู่บนฐานของการวิจัยหรือมีความสอดคล้องระหว่างแหล่งข้อมูลทุกกลุ่ม และมีความเป็นไปได้ในการนำมาปฏิบัติซึ่งสรุปแนวคิดได้ดังนี้

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้กำหนดตัวแปรสำหรับศึกษาในงานวิจัยดังต่อไปนี้

ตัวแปรต้น (independent variables) ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคลของผู้ชมที่แตกต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ เชื้อชาติ การศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ ภูมิฐานะ ประสบการณ์ในการชมการแสดง ทัศนคติต่อการแสดง จุดประสงค์ของการชมการแสดง

ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่ ความคาดหวังของผู้ชมการแสดงตามสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังในด้าน

1. องค์ประกอบละคร ได้แก่ รูปแบบการดำเนินการด้านละครและองค์ประกอบละครประกอบไปด้วย

เนื้อเรื่อง

บทร้องและดนตรี

ฉากเวที

หุ่น ตัวละครและคนเชิด

งานด้านแสงสีและเทคนิคต่างๆ

2. การให้บริการของโรงละคร

สถานที่

การประชาสัมพันธ์

พนักงานและการให้บริการ

บัตรและราคา

การจำหน่ายของที่ระลึก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3 การดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์)” เป็นการวิจัยเชิงแบบประเมิน (evaluation research) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงมีต่อการจัดการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา (โจ หลุยส์) และการให้บริการของโรงละครโดยศึกษาข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative) โดยใช้การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม (questionnaire) และศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative) โดยการจัดสนทนากลุ่ม (focus group discussion) กำหนดรายละเอียดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้คือผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์)” โดยประชากรมีความแตกต่างทางด้านลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ สัญชาติ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ ภูมิลำเนา และประสบการณ์พื้นหลังทางการละคร จำนวนทั้งสิ้น 1,680 คนต่อเดือน (อ้างอิงจากข้อมูลจำนวนผู้ชมละครของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก โจ หลุยส์)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ(quantitative) คือ กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างผู้ชมละครของโรงละคร จำนวน 1,680 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจากสูตรการคำนวณตาม

สูตรของ Taro Yamanae (Taro Yamane, 1973: 125) กำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ระดับร้อยละ 95 ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ระดับ 0.10 มีสูตรการคำนวณดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดยที่ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ชมละคร

N = จำนวนประชากรผู้ชมละคร

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง (ในการศึกษารั้งนี้กำหนดให้เท่ากับ 0.10)

โดยจากสูตรดังกล่าวนำมาคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้คือ

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2} = \frac{1680}{1 + 1680 (0.10)^2} = 94.382 \approx 95$$

ดังนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมมีจำนวน 95 คน

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อตอบแบบสอบถามสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณในงานวิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive sample) โดยเป็นผู้ชมการแสดงของโรงละครทั้งที่มีประสบการณ์ในการชมการแสดงเป็นครั้งแรกและหรือมากกว่าหนึ่งครั้งจำนวน 8 คนเพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดแสดงของโรงละคร

ตัวแปรที่ศึกษา

ในการศึกษาวิจัยกำหนดตัวแปรสำคัญดังต่อไปนี้

1. **ตัวแปรต้น (Independent Variables)** ได้แก่ ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ชมที่แตกต่างกัน ได้แก่

เพศ

อายุ

อาชีพ

การศึกษา

สถานภาพสมรส

รายได้

ภูมิลำเนา

ประสบการณ์ในการชมการแสดงของผู้ชม

พื้นฐานความรู้ด้านการแสดง

จุดประสงค์ของการชมการแสดง

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ ความคาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กในด้านต่างๆ ได้แก่ ความคาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กในด้าน

2.1 ศูนย์ศาสตร์หรือความงามแห่งละคร

เนื้อเรื่อง

บทร้องและดนตรี

ฉาก เวที

หุ่น ตัวละครและคนเชิด

แสงสีและเทคนิคต่างๆ

2.2 การให้บริการของโรงละคร

สถานที่

การประชาสัมพันธ์

พนักงานและการให้บริการ

บัตรและราคา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการดำเนินการวิจัย ได้แก่

1. แบบสอบถามเป็นแบบสำรวจความคิดเห็นด้านความคาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กโดยอาศัยวิธีประเมินระดับความต้องการของผู้ชม โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็ก โดยให้ผู้ตอบเลือกตอบข้อมูลที่ตรงกับตนเองตามความเป็นจริง

ส่วนที่ 2 เป็นแบบประเมินความต้องการของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็ก โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 แบบประเมินความคิดเห็นของผู้ชมการแสดงที่มีต่อการดำเนินการจัดแสดงและการให้บริการของโรงละครในปัจจุบัน

2.2 แบบประเมินความต้องการของผู้ชมละครต่อดำเนินการจัดแสดงและการให้บริการของโรงละครตามที่คาดหวังในอนาคต

ส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่นๆ เป็นคำถามปลายเปิดให้ผู้ชมการแสดงแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในประเด็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการแสดงละครของโรงละคร

การกำหนดน้ำหนักการให้คะแนนแบบสอบถาม

1. ในส่วนของแบบประเมินความต้องการของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กกำหนดใช้แบบประเมินความต้องการที่มีรูปแบบของชุดแบบสอบถามที่มีการตอบข้อมูลสองชุดหรือการตอบสนองแบบคู่ (Dual-Response Format) แบ่งเป็นส่วนของการความคิดเห็นต่อสภาพเป็นจริงในปัจจุบันของโรงละครที่ผู้ชมการแสดงเห็นว่า เป็นอยู่จริงในปัจจุบันกับส่วนของรูปแบบที่ควรจะเป็นหรือส่วนของความคาดหวังที่ผู้ชมมีต่อโรงละคร โดยชุดแบบสอบถามกำหนดน้ำหนักคะแนนดังนี้

5 หมายถึง	จัดอยู่ในระดับดี เหมาะสมและน่าพึงพอใจมากที่สุด
4 หมายถึง	จัดอยู่ในระดับดีเหมาะสมและน่าพึงพอใจมาก
3 หมายถึง	จัดอยู่ในระดับดีเหมาะสมและน่าพึงพอใจปานกลาง
2 หมายถึง	จัดอยู่ในระดับดีเหมาะสมและน่าพึงพอใจน้อย
1 หมายถึง	จัดอยู่ในระดับดีเหมาะสมน่าพึงพอใจน้อยที่สุด

เมื่อรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จะนำมาคำนวณค่าเฉลี่ย และนำมาแบ่งระดับความคิดเห็นเป็น 3 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

$$\frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนระดับความคิดเห็น}} = \frac{5 - 1}{3} = 1.33$$

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถแปลความหมายของระดับคะแนนได้ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ระดับ	การแปลความหมายระดับความคิดเห็น
1.00 - 2.33	น้อย	ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
2.34 - 3.66	ปานกลาง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
3.67 - 5.00	มาก	ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2. ข้อคำถามสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ในงานวิจัยโดยสัมภาษณ์ผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่มีคุณสมบัติต่างกันตามกำหนดจำนวนทั้งสิ้น 8 ท่าน กำหนดโครงสร้างของข้อคำถามเป็นแบบมีโครงสร้างระดับกลาง (moderately schedules) คำถามถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าโดยผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านตอบคำถามที่มีลักษณะเดียวกันในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และสามารถเพิ่มเติมข้อคำถามเพื่อเสนอแนะข้อคิดเห็นในประเด็นที่น่าสนใจได้

ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถามสำหรับประเมินความต้องการของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็ก(survey questionnaires) และการกำหนดข้อคำถามสำหรับการจัดสนทนากลุ่ม(focus group discussion)ดำเนินการตามขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากหนังสือ เอกสารตำรา บทความตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการละคร ศิลปะการแสดงละครไทย ทฤษฎีด้านสุนทรียศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับละครทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงการทฤษฎีด้านการประเมินความต้องการจำเป็น (need assessment) โดยขอคำปรึกษาแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย

2. กำหนดโครงสร้างของเครื่องมือสำหรับใช้เก็บข้อมูลในงานวิจัยโดย

2.1 สร้างแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการสำรวจความคิดเห็นจากผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่เป็นลูกค้าของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก(โจหลุยส์) โดยเสนอแบบสอบถามที่ออกแบบครั้งแรกต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ก่อนส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถาม(content validity) ตามการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาที่เหมาะสม(Index of Item-Objective Congruence :IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเลือกข้อคำถามที่เหมาะสมและตรงกับการเก็บข้อมูลในงานวิจัยรวมถึงการตรวจทานความเหมาะสมของคำที่ใช้ (wording) ในแบบสอบถาม โดยผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจแบบสอบถามกำหนดคุณสมบัติดังนี้

2.1.1. ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาการสอนเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐที่สอนในสาขาจิตวิทยาและการแนะแนวทางการศึกษามีประสบการณ์ด้านการสอนมากกว่า 5 ปี จำนวน 1 ท่าน

2.1.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์และศิลปะการแสดงไทย เป็นอาจารย์ของมหาวิทยาลัย วิทยาลัยระดับอุดมศึกษา ที่มีประสบการณ์ด้านการสอนนาฏศิลป์และศิลปะการแสดงที่มีประสบการณ์ด้านการสอนมากกว่า 5 ปี จำนวน 2 ท่าน

2.1.3 ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยผู้มีความรู้ด้านการใช้ภาษาและอักษรศาสตร์ มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 5 ปี จำนวน 1 ท่าน การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาลงน้ำหนักให้คะแนนความเหมาะสมของคำถามโดยนำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามที่ผู้วิจัยสร้างกับเนื้อหาที่เหมาะสม (Index of Item-Objective Congruence: IOC) กำหนดค่าน้ำหนักคะแนนดังนี้

+1 เมื่อเห็นว่าข้อคำถามมีความสอดคล้อง

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องหรือไม่แน่ใจ

-1 เมื่อเห็นว่าคำถามนั้นไม่มีความสอดคล้องต่องานวิจัย
นำแบบสอบถามที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญจะถูกนำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยตามสูตร

$$IOC = \frac{\sum_{i=1}^N R_i}{N}$$

IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามในแบบสอบถาม

R หมายถึง ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยการเลือกข้อคำถามที่นำมาใช้สำหรับแบบสอบถามในการเก็บข้อมูลเลือกเก็บเฉพาะข้อคำถามที่มีระดับคะแนน IOC มากกว่า 0.5 ไว้สำหรับใช้ในงานวิจัย

2.2 นำชุดแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาอีกครั้ง ก่อนนำไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชมละครจำนวน 30 คน เพื่อทดสอบหาความเที่ยง(reliability) ของแบบสอบถามตามสูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบราซ (conbrach's alpha-coefficient) ตามสูตร

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum_{i=1}^k S_i^2}{S_T^2} \right]$$

เมื่อ α = ค่าสัมประสิทธิ์ของความน่าเชื่อถือได้ของเครื่องมือที่ใช้วัด

$\sum_{i=1}^k S_i^2$ = ผลรวมของความแปรปรวนของคะแนนในแต่ละข้อ

S_T^2 = ค่าความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด

k = จำนวนข้อคำถามหรือจำนวนรายการทั้งหมดที่ใช้วัด

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.983

2.3 การสร้างเครื่องมือสำหรับการจัดสนทนากลุ่ม (focus group discussion)
ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษารูปแบบการจัดสนทนากลุ่ม (focus group discussion) โดยศึกษาบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง การกำหนดข้อคำถามเพื่อใช้สำหรับการดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม

ขั้นที่ 2 สร้างข้อคำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม โดยนำข้อคำถามที่สร้างปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อปรับปรุงแก้ไข นำส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงและภาษา นำมาปรับปรุงแก้ไขเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจอีกครั้งก่อนนำมาปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 3 นำคำถามไปใช้ในการสนทนากลุ่มที่มีผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครจำนวน 8 คนเข้าร่วมเป็นผู้ร่วมอภิปราย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขออนุญาตบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อออกจดหมายรับรองการขอความอนุเคราะห์จากโรงละคร นาฏยสถาน หุ่นละครเล็ก(โจหลุยส์)เพื่อดำเนินการวิจัยและขอความสนับสนุนด้านข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
2. เสนองานวิจัยและดำเนินการขออนุญาตจากโรงละครนาฏยสถาน หุ่นละครเล็ก(โจหลุยส์)เพื่อดำเนินงานวิจัย
3. ดำเนินการวิจัยสำรวจความคิดเห็นและประเมินความต้องการผู้ชมละคร โดยเก็บข้อมูลจากผู้ชมของโรงละคร
4. เชิญผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กจำนวน 8 ท่าน มีคุณสมบัติตามที่กำหนดเข้าร่วมการจัดสนทนากลุ่ม(focus group discussion) และเก็บบันทึกข้อมูล
5. วิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาจากผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้เครื่องมือทางสถิติเพื่อแปรผลและนำเสนอข้อมูล และเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มโดยจัดทำเป็นรายงานการวิจัยเชิงบรรยาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ ชุดที่สมบูรณ์มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ SPSS (statistic package for social sciences) การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนต่างๆของงานวิจัยแบ่งได้ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ชมละครที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)
2. วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ชมละครที่มีต่อสภาพการดำเนินการจัดการแสดงและการให้บริการของโรงละครในปัจจุบัน และสภาพการดำเนินการที่คาดหวังในอนาคตโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ชมละครที่มีต่อสภาพการดำเนินการจัดการแสดงและการให้บริการของโรงละครในปัจจุบัน สภาพการดำเนินการที่คาดหวังและความต้องการจำเป็น จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ชมละคร ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านประสบการณ์ชมละคร โดยใช้สถิติทดสอบ t-test สำหรับปัจจัยที่มี 2 กลุ่ม และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (1 – Way ANOVA) สำหรับปัจจัยที่มี 3 กลุ่มขึ้นไป และใช้การเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีของดันแคน กรณีที่พบความแตกต่างจากการวิเคราะห์ความแปรปรวน

4. จัดลำดับความสำคัญของข้อมูลจากการประเมินความต้องการของผู้ชมละครโดยอาศัยแบบการเรียงลำดับความสำคัญของข้อมูล Priority Needs Index (PNI) ที่ปรับปรุงโดย นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช (อ้างถึงใน การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น; สุวิมล ว่องวานิช, 2548) โดยใช้สูตร

$$PNI_{\text{modified}} = (I - D) / D$$

PNI คือ ค่าดัชนีความต้องการ

I คือ ค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น

D คือ ค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริง

5. วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่เป็นคำถามปลายเปิดจากชุดแบบสอบถามทั้งหมดที่มีรายละเอียดเพิ่มเติมในส่วนข้อเสนอแนะ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

6. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลโดยการเขียนบรรยายในลักษณะการพรรณนาประกอบการอธิบาย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์) ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน และตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน ตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวังและการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ชมละคร

ตอนที่ 4 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของผู้ชมต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา

ตอนที่ 6 สรุปผลการสนทนากลุ่มในการศึกษางานวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล n = 95

ข้อมูลส่วนบุคคล		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	49	51.58
	หญิง	46	48.42
อายุ	ไม่เกิน 20 ปี	3	3.16
	21 – 30 ปี	22	23.16
	31 – 40 ปี	20	21.05
	41 – 50 ปี	24	25.26
	51 – 60 ปี	13	13.68
	61 ปีขึ้นไป	13	13.68
อาชีพ	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	18	18.95
	พนักงานบริษัทเอกชน/ รับจ้าง	33	34.74
	ประกอบธุรกิจส่วนตัว/ ค้าขาย	31	32.63
	นักเรียน/ นักศึกษา	13	13.68
รายได้ต่อเดือน	ไม่เกิน 10,000 บาท	14	14.74
	10,001 – 20,000 บาท	23	24.21
	20,001 – 30,000 บาท	42	44.21
	30,001 บาทขึ้นไป	16	16.84
สถานภาพสมรส	โสด	54	56.84
	สมรส	41	43.16

ตารางที่ 1 (ต่อ)

	ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	2	2.11
	มัธยมศึกษา/ ปวช.	2	2.11
	อนุปริญญา/ ปวส.	30	31.58
	ปริญญาตรี	44	46.32
	สูงกว่าปริญญาตรี	17	17.89
ที่อยู่อาศัยปัจจุบัน	กรุงเทพมหานคร	63	66.32
	ปริมณฑล	25	26.32
	ต่างจังหวัด	7	7.37

จากตารางที่ 1 พบว่าผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่เป็นตัวอย่างมีเพศชายและเพศหญิงจำนวนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 51.58 และ 48.42 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามกลุ่มอายุ พบว่ามีผู้ชมการแสดงที่อายุ 21–30 ปี 31–40 ปี และ 41 – 50 ปี จำนวนใกล้เคียงกันคิดเป็นร้อยละ 23.16 21.05 และ 25.26 ตามลำดับ รองลงมาคือผู้ชมอายุ 51–60 ปี และ 61 ปีขึ้นไป มีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 13.68 และมีผู้ชมอายุไม่เกิน 20 ปี จำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.16 เมื่อพิจารณาตามอาชีพ พบว่าผู้ชมส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัทเอกชนหรือมีอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 34.74 รองลงมาเป็นผู้ชมที่ประกอบธุรกิจส่วนตัวหรือมีอาชีพค้าขาย ร้อยละ 32.63 ผู้ชมที่รับราชการหรือเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 18.95 และผู้ชมที่เป็นนักเรียน/ นักศึกษามีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 13.68 เมื่อพิจารณาตามรายได้ต่อเดือน พบว่าผู้ชมส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 20,001 - 30,000 บาท ร้อยละ 44.21 รองลงมาคือกลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 24.21 กลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือน 30,001 บาทขึ้นไป ร้อยละ 16.84 และกลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 14.74 เมื่อพิจารณาสถานภาพสมรสพบว่าผู้ชมส่วนที่มีสถานภาพโสด ร้อยละ 56.84 และสมรส ร้อยละ 43.16 เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้ชมส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 46.32 รองลงมาคือกลุ่มผู้ชมที่มีระดับการศึกษา อนุปริญญาหรือ ปวส. ร้อยละ 31.58 สูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 17.89 และกลุ่มผู้ชมที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาหรือ ปวช. และประถมศึกษา มีจำนวนน้อยที่สุดและมีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 2.11 เมื่อพิจารณาตามที่อยู่อาศัยปัจจุบัน พบว่าผู้ชมส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 66.32 รองลงมาอาศัยอยู่ในเขตปริมณฑล ร้อยละ 26.32 และต่างจังหวัด จำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 7.37

1.2 ประสิทธิภาพการชมละครของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประสิทธิภาพการชมละคร n = 95

ประสิทธิภาพการชมละคร		จำนวน	ร้อยละ
ประสิทธิภาพการชมการแสดงละครที่โรงละครนาฏยศาลา	เคย	42	44.21
	1 ครั้ง	11	11.58
	2 ครั้ง	11	11.58
	3 ครั้ง	12	12.63
	4 ครั้ง	5	5.26
	5 ครั้ง	3	3.16
	ไม่เคย	53	55.79
ความประทับใจในการแสดงครั้งก่อนที่เคยรับชม	มากที่สุด	19	20.00
	ค่อนข้างมาก	11	11.58
	ปานกลาง	12	12.63
ความรู้ด้านศิลปะการแสดงละครไทย นาฏศิลป์หรือดนตรีไทย	มี	42	44.21
	ไม่มี	53	55.79
โรงละครที่เลือกรับชมการแสดงละคร	ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย	39	41.05
	ภัทรราศีเธียเตอร์	24	25.26
	ศาลาเฉลิมกรุง	23	24.21
	โรงละครแห่งชาติ กรมศิลปากร	19	20.00
	นิทรรศการละครกรุงเทพ ฯ	2	2.11
	งานดนตรีและการแสดงในสวน	2	2.11
	เมืองไทยรัชดาลัยเธียเตอร์	1	1.05

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ประสบการณ์การชมละคร		จำนวน	ร้อยละ
เหตุผลในการตัดสินใจเข้าชม การแสดงหุ่นละครเล็กของโรง ละครนาฏยศาลา	ความตั้งใจของการประชาสัมพันธ์	35	36.84
	ความงดงามของรูปแบบการจัดการแสดง	24	25.26
	ความเหมาะสมของราคาบัตร	21	22.11
	การอำนวยความสะดวกและการ ให้บริการ	20	21.05
	ได้รับบัตรฟรีจากเพื่อน	2	2.11
	ชื่อเสียงของโรงละคร	1	1.05
	เนื้อเรื่องน่าสนใจ	1	1.05
	เพื่อนแนะนำบอกต่อชาวต่างชาติ	1	1.05
จุดประสงค์ในการเข้าชมละคร ของโรงละครนาฏยศาลา	เพื่อศึกษาหาความรู้ในด้าน ศิลปะการแสดงละครหุ่นของไทย	44	46.32
	เพื่อความบันเทิง	31	32.63
	เพื่อความแปลกใหม่	19	20
	ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย	1	1.05
สิ่งที่ดึงดูดใจมากที่สุดในการ แสดงครั้งนี้	ความแปลกใหม่ของวิธีการจัดแสดงการ เชิดหุ่น	35	36.84
	รูปแบบการแสดงดั้งเดิมของหุ่นละครที่ งดงาม	30	31.58
	เรื่องที่น่าสนใจ	18	18.95
	บรรยากาศโรงละคร	12	12.63
ช่องทางการรับข่าวสารกิจกรรม ของโรงละครนาฏยศาลาที่ ดึงดูดให้เข้ารับชมละคร	โปสเตอร์	30	31.58
	เว็บไซต์ของโรงละคร	24	25.26
	แผ่นพับประชาสัมพันธ์	23	24.21
	สูจิบัตรละคร	12	12.63
	รายการโทรทัศน์	5	5.26
	เพื่อน/ คนรู้จักแนะนำ	1	1.05

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้ชมส่วนใหญ่ไม่เคยชมมาก่อน ร้อยละ 55.79 และมีผู้ชมเคยมาชมการแสดงมาแล้ว ร้อยละ 44.21 และส่วนใหญ่เคยชมมา 1 – 3 ครั้ง เมื่อพิจารณาความประทับใจในการแสดงครั้งก่อนที่เคยรับชม พบว่าผู้ชมส่วนใหญ่มีความประทับใจมากที่สุด ร้อยละ 20.00 ผู้ชมที่มีความประทับใจค่อนข้างมาก ร้อยละ 11.58 และผู้ชมที่มีความประทับใจปานกลาง ร้อยละ 12.63

เมื่อพิจารณาด้านความรู้ด้านศิลปะการแสดงละครไทย นาฏศิลป์หรือดนตรีไทย พบว่าผู้ชมส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ด้านศิลปะการแสดงละครไทย นาฏศิลป์หรือดนตรีไทย ร้อยละ 55.79 และมีความรู้ด้านดังกล่าว ร้อยละ 44.21

เมื่อพิจารณาถึงโรงละครที่เลือกรับชมการแสดงละคร ผู้ชมส่วนใหญ่เลือกชมการแสดงที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทยมากที่สุด ร้อยละ 41.20 รองลงมาคือที่ภัทราวดีเธียเตอร์ ร้อยละ 25.26 ศาลาเฉลิมกรุง ร้อยละ 24.21 โรงละครแห่งชาติ กรมศิลปากร ร้อยละ 20.00 และมีผู้ชมที่เคยชมการแสดงที่นิทรรศการละครกรุงเทพฯ งานดนตรีและการแสดงในสวน และเมืองไทยรัชดา ลัยเธียเตอร์ จำนวนน้อยมากเพียงร้อยละ 2.11 1.05 และ 1.05 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงเหตุผลในการตัดสินใจเข้าชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ผู้ชมส่วนใหญ่ตัดสินใจเข้าชมเนื่องจากความดึงดูดใจของการประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 36.84 รองลงมาได้แก่ ความงดงามของรูปแบบการจัดการแสดง ร้อยละ 25.26 ความเหมาะสมของราคาบัตร ร้อยละ 22.11 การอำนวยความสะดวกและการให้บริการ ร้อยละ 21.05 และได้รับบัตรฟรีจากเพื่อน 2.11 ชื่อเสียงของโรงละคร เนื้อเรื่องน่าสนใจและเพื่อแนะนำบอกต่อชาวต่างชาติ จำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 1.05

เมื่อพิจารณาจุดประสงค์ในการเข้าชมละครของโรงละครนาฏยศาลา ผู้ชมส่วนใหญ่มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาหาความรู้ในด้านศิลปะการแสดงละครหุ่นของไทย ร้อยละ 46.32 รองลงมาได้แก่เพื่อความบันเทิง ร้อยละ 32.36 เพื่อความแปลกใหม่ ร้อยละ 20.00 และเพื่อช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ร้อยละ 1.05

สิ่งที่ดึงดูดใจมากที่สุดในการแสดงครั้งนี้คือความแปลกใหม่ของวิธีการจัดแสดงการเชิดหุ่น ร้อยละ 36.84 รองลงมาได้แก่ รูปแบบการแสดงดั้งเดิมของหุ่นละครทั้งดงาม ร้อยละ 31.58 เรื่องที่นำมาแสดง ร้อยละ 18.95 และบรรยากาศโรงละคร ร้อยละ 12.63

ช่องทางการรับข่าวสารกิจกรรมของโรงละครนาฏยศาลาที่ดึงดูดให้เข้ารับชมละครมากที่สุดคือโปสเตอร์ ร้อยละ 31.58 รองลงมา ได้แก่ เว็บไซต์ของโรงละคร แผ่นพับประชาสัมพันธ์ สื่อบัตรละคร รายการโทรทัศน์และเพื่อน/ คนรู้จักแนะนำ ร้อยละ 25.26 24.21 12.63 5.26 และ 1.05 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและที่
คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละคร
เล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวังของผู้ชม
การแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา จำแนกรายด้าน $n = 95$

ด้าน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง		
	$\bar{x}$	S. D.	ระดับ	$\bar{x}$	S. D.	ระดับ
รูปแบบการจัดการแสดง	4.29	0.40	มาก	4.75	0.30	มาก
ความงามของหุ่นละครเล็ก	4.12	0.55	มาก	4.69	0.34	มาก
เวทีและฉาก	3.83	0.54	มาก	4.59	0.40	มาก
ดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรม	4.22	0.42	มาก	4.79	0.28	มาก
ลีลาของผู้เชิดหุ่น	4.21	0.52	มาก	4.64	0.41	มาก
เนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรม	4.47	0.43	มาก	4.86	0.26	มาก
เทคนิค แสง สี เสียง	4.10	0.45	มาก	4.62	0.35	มาก
พนักงานผู้ให้บริการ	4.21	0.53	มาก	4.72	0.34	มาก
สถานที่	3.98	0.57	มาก	4.76	0.34	มาก
การประชาสัมพันธ์ของโรงละคร	4.09	0.59	มาก	4.58	0.42	มาก
ทำเลที่ตั้ง	4.23	0.51	มาก	4.82	0.27	มาก
ร้านอาหารนาฏยศาลาเทอเรส	3.95	0.50	มาก	4.54	0.39	มาก
ค่าเข้าชมและของที่ระลึก	3.92	0.54	มาก	4.27	0.60	มาก
รวม	4.13	0.26	มาก	4.66	0.25	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน โดยภาพรวม ผู้ชม
ละครมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.13$, S.D. = 0.26) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ใน
ระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่ผู้ชมละครชื่นชอบมากที่สุดคือด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรม
บทละคร ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.43) รองลงมาคือด้านรูปแบบการจัดการแสดง ($\bar{x} = 4.29$,
S.D. = 0.40) ด้านทำเลที่ตั้ง ($\bar{x} = 4.23$, S.D. = 0.51) ด้านดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรม ($\bar{x} =$
4.22, S.D. = 0.42) ด้านลีลาของผู้เชิดหุ่นและด้านพนักงานผู้ให้บริการ ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.52
และ $\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.53)

ด้านความงามของหุ่นละครเล็ก ($\bar{x} = 4.12$, S.D. = 0.55) ด้านเทคนิค แสง สี เสียง ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.45) ด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{x} = 4.09$, S.D. = 0.59) ด้านสถานที่ ($\bar{x} = 3.98$, S.D. = 0.57) ด้านร้านอาหารนาฏยาศาเลทเธรส ($\bar{x} = 3.95$, S.D. = 0.50) ด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมละครและของที่ระลึก ($\bar{x} = 3.92$, S.D. = 0.54) และด้านเวทีและฉาก ($\bar{x} = 3.83$, S.D. = 0.54)

เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง โดยภาพรวม ผู้ชมละครมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.66$, S.D. = 0.25) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่ผู้ชมละครมีความคาดหวังสูงที่สุดคือด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมบทละคร ($\bar{x} = 4.86$, S.D. = 0.26) รองลงมาได้แก่ด้านทำเลที่ตั้ง ($\bar{x} = 4.82$, S.D. = 0.27) ด้านดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรม ($\bar{x} = 4.79$, S.D. = 0.28) ด้านสถานที่ ($\bar{x} = 4.76$, S.D. = 0.34) ด้านรูปแบบการจัดการแสดง ($\bar{x} = 4.75$, S.D. = 0.30) ด้านพนักงานผู้ให้บริการ ($\bar{x} = 4.72$, S.D. = 0.34) ด้านความงามของหุ่นละครเล็ก ($\bar{x} = 4.69$, S.D. = 0.34) ด้านลีลาของผู้เชิดหุ่น ($\bar{x} = 4.64$, S.D. = 0.41) ด้านเทคนิค แสง สี เสียง ($\bar{x} = 4.62$, S.D. = 0.35) ด้านเวทีและฉาก ($\bar{x} = 4.40$) ด้านการประชาสัมพันธ์ของโรงละคร ($\bar{x} = 4.58$, S.D. = 0.42) ด้านร้านอาหารนาฏยาศาเลทเธรส ($\bar{x} = 4.39$) และสุดท้ายคือด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมละครและของที่ระลึก ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = 0.60)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยาศาเลทเธรส ด้านรูปแบบการจัดการแสดง n = 95

ข้อความ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
การเปิดการแสดงหุ่นละครเล็กมีความน่าสนใจ	3.78	0.67	มาก	4.44	0.58	มาก
การดำเนินเรื่องมีความกระชับ รวดเร็วและระยะเวลาของการนำเสนอแต่ละฉากเหมาะสม	4.38	0.75	มาก	4.81	0.47	มาก
การจัดแสดงละครเหมาะกับผู้ชมหลายประเภท	4.17	0.71	มาก	4.73	0.49	มาก
การจัดแสดงหุ่นละครมุ่งเน้นถึงการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะดั้งเดิมอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย	4.45	0.70	มาก	4.86	0.38	มาก
การจัดแสดงละครเรื่องเดียวโดยแบ่งช่วงเวลาดำเนินการต่างกันทำให้ผู้ชมเลือกชมเวลาที่สะดวกได้	4.68	0.62	มาก	4.88	0.46	มาก
รวม	4.29	0.40	มาก	4.75	0.30	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน ด้านรูปแบบการจัดการแสดง ผู้ชมละครมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.29$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมชื่นชอบมากที่สุดคือการจัดแสดงละครเรื่องเดียวตลอดระยะเวลาช่วงการแสดงหนึ่ง ๆ ของโรงละครโดยแบ่งรอบการแสดงออกเป็นช่วงเวลาต่างกัน ทำให้ผู้ชมสามารถเลือกชมการแสดงตามเวลาที่สะดวกได้ ($\bar{x} = 4.68$, S.D. = 0.62) รองลงมาได้แก่การจัดแสดงหุ่นละครมุ่งเน้นถึงการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะดั้งเดิมอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย ($\bar{x} = 4.45$, S.D. = 0.70) การดำเนินเรื่องกระชับ รวดเร็วและระยะเวลาการนำเสนอละครแต่ละฉากมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.75) การจัดแสดงละครเหมาะกับผู้ชมหลายประเภท ($\bar{x} = 4.17$, S.D. = 0.71) และสุดท้ายคือการเปิดการแสดงหุ่นละครเล็กมีความน่าสนใจ ($\bar{x} = 3.78$, S.D. = 0.67)

เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง ด้านรูปแบบการจัดการแสดง ผู้ชมละครมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.75$, S.D. = 0.30) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมมีความคาดหวังสูงที่สุดคือการจัดแสดงละครเรื่องเดียวตลอดระยะเวลาช่วงการแสดงหนึ่ง ๆ ของโรงละครโดยแบ่งรอบการแสดงออกเป็นช่วงเวลาต่างกันทำให้ผู้ชมสามารถเลือกชมการแสดงตามเวลาที่สะดวกได้ ($\bar{x} = 4.88$, S.D. = 0.46) รองลงมาได้แก่การจัดแสดงหุ่นละครมุ่งเน้นถึงการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะดั้งเดิมอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย ($\bar{x} = 4.86$, S.D. = 0.38) การดำเนินเรื่องมีความกระชับ รวดเร็วและระยะเวลาของการนำเสนอละครในแต่ละฉากมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.81$, S.D. = 0.47) การจัดแสดงละครเหมาะกับผู้ชมหลากหลายประเภท ($\bar{x} = 4.73$, S.D. = 0.49) และสุดท้ายคือการเปิดการแสดงหุ่นละครเล็กมีความน่าสนใจ ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = 0.58)

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านความงามของหุ่นละครเล็ก $n = 95$

ข้อความ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
เครื่องแต่งกายของหุ่นละครเล็กงดงามและประณีต	4.35	0.70	มาก	4.77	0.45	มาก
สีระของหุ่นละครเล็กมีความงดงาม	4.00	0.80	มาก	4.61	0.55	มาก
ขนาดร่างกายของหุ่นละครเล็กมีความสมดุลงดงาม	4.01	0.78	มาก	4.63	0.62	มาก
หุ่นละครเล็กมีสีสันทนสวยงาม	4.07	0.79	มาก	4.71	0.48	มาก
หุ่นละครเล็กมีรูปร่างที่เหมาะสมกับบทบาทในเรื่อง	4.16	0.75	มาก	4.73	0.53	มาก
รวม	4.12	0.55	มาก	4.69	0.34	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน ด้านความงามของหุ่นละครเล็ก ผู้ชมละครมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.12$, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมชื่นชอบมากที่สุดคือเครื่องแต่งกายของหุ่นละครเล็กมีความงดงามและประณีต ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.70) รองลงมาได้แก่หุ่นละครเล็กมีรูปร่างที่เหมาะสมกับบทบาทในเรื่อง ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = 0.75) หุ่นละครเล็กมีสีสันทสวยงาม ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.79) ขนาดร่างกายของหุ่นละครเล็กมีความสมดุลงดงาม ($\bar{x} = 4.01$, S.D. = 0.78) และสุดท้ายคือสีริษะของหุ่นละครเล็กมีความงดงาม ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.80)

เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง ด้านความงามของหุ่นละครเล็ก ผู้ชมละครมีคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.69$, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมมีความคาดหวังสูงที่สุดคือเครื่องแต่งกายของหุ่นละครเล็กมีความงดงามและประณีต ($\bar{x} = 4.77$, S.D. = 0.45) รองลงมาได้แก่หุ่นละครเล็กมีรูปร่างที่เหมาะสมกับบทบาทในเรื่อง ($\bar{x} = 4.77$, S.D. = 0.53) หุ่นละครเล็กมีสีสันทสวยงาม ($\bar{x} = 4.71$, S.D. = 0.48) ขนาดร่างกายของหุ่นละครเล็กมีความสมดุลงดงาม ($\bar{x} = 4.63$, S.D. = 0.62) และสุดท้ายคือสีริษะของหุ่นละครเล็กมีความงดงาม ($\bar{x} = 4.61$, S.D. = 0.55)

ตาราง ที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านเวทีและฉาก n = 95

ข้อความ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ขนาดของเวทีที่ใช้แสดงมีความเหมาะสม	3.62	0.75	มาก	4.56	0.70	มาก
ระยะห่างระหว่างเวทีกับที่นั่งชมมีความเหมาะสม	3.94	0.82	มาก	4.80	0.52	มาก
การออกแบบฉากของโรงละครมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่จัดแสดง	3.69	0.77	มาก	4.26	0.67	มาก
การจัดองค์ประกอบบนเวทีของโรงละครมีความเหมาะสมกับเรื่องที่จัดแสดง	3.93	0.78	มาก	4.62	0.53	มาก
มีการจัดและตกแต่งฉากบนเวทีได้งดงาม	3.97	0.75	มาก	4.72	0.52	มาก
รวม	3.83	0.54	มาก	4.59	0.40	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน ด้านเวทีและฉาก ผู้ชมละครมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.83$, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมชื่นชอบมากที่สุดคือมีการจัดและตกแต่งฉากบนเวที ($\bar{x} = 3.97$, S.D. = 0.75) รองลงมาได้แก่ ระยะห่างระหว่างเวทีกับที่นั่งชม ($\bar{x} = 3.94$, S.D. = 0.82) การจัดองค์ประกอบบนเวทีของโรงละครมีความเหมาะสมกับเรื่องที่จัดแสดง ($\bar{x} = 3.93$, S.D. = 0.78) ขนาดของเวทีที่ใช้แสดงมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.69$, S.D. = 0.75) และสุดท้ายคือการออกแบบฉากของโรงละครมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่จัดแสดง ($\bar{x} = 3.62$, S.D. = 0.77)

เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง ด้านเวทีและฉาก ผู้ชมละครมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.59$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมมีความคาดหวังสูงที่สุดคือระยะห่างระหว่างเวทีกับที่นั่งชมมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.80$, S.D. = 0.52) รองลงมาได้แก่มีการจัดและตกแต่งฉากบนเวทีได้งดงาม ($\bar{x} = 4.72$, S.D. = 0.52) การจัดองค์ประกอบบนเวทีมีความเหมาะสมกับเรื่องที่จัดแสดง ($\bar{x} = 4.62$, S.D. = 0.53) ขนาดของเวทีที่ใช้แสดงมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.56$, S.D. = 0.70) และการออกแบบฉากของโรงละครมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่จัดแสดง ($\bar{x} = 4.26$, S.D. = 0.67)

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพการดำเนินการที่คาดหวังของผู้ชม การแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรมในละคร

n = 95

ข้อความ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ท่วงทำนองของดนตรีประกอบละครมีความไพเราะ	4.05	0.61	มาก	4.72	0.48	มาก
เสียงพากย์และเสียงขับร้องประกอบการแสดงไพเราะ	4.14	0.69	มาก	4.71	0.58	มาก
บทพากย์และเจรจามีท่วงทำนองไพเราะ สื่อความหมายในเชิงวรรณกรรมได้อย่างสร้างสรรค์	4.08	0.71	มาก	4.76	0.50	มาก
วรรณกรรมที่นำมาแสดงสามารถเสริมจุดเด่นของการแสดงหุ่นละครเล็กและทำให้ผู้ชมประทับใจ	4.38	0.72	มาก	4.87	0.36	มาก
การถ่ายทอด เรื่องราวในบทละครสู่ผู้ชมมีความน่าสนใจ	4.44	0.70	มาก	4.87	0.36	มาก
รวม	4.22	0.42	มาก	4.79	0.28	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่า เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน ด้านดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรมในละคร ผู้ชมละครมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมชื่นชอบมากที่สุดคือการถ่ายทอดเนื้อหา เรื่องราวในบทละครที่ผู้ชมมีความน่าสนใจ ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = 0.70) รองลงมาได้แก่ วรรณกรรมที่ใช้ในการแสดงสามารถเสริมจุดเด่นของการแสดงหุ่นละครเล็กและทำให้ผู้ชมประทับใจ ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.72) เสียงพากย์และเสียงบทขับร้องประกอบการแสดงมีความไพเราะ ($\bar{x} = 4.14$, S.D. = 0.69) บทพากย์และเจรจาทำนองไพเราะ สื่อความหมายในเชิงวรรณกรรมได้อย่างสร้างสรรค์ ($\bar{x} = 4.08$, S.D. = 0.71) และท่วงทำนองของดนตรีประกอบละครมีความไพเราะ ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.61)

เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง ด้านดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรมในละคร ผู้ชมละครมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.79$, S.D. = 0.28) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมมีความคาดหวังสูงที่สุดมี 2 ข้อคือวรรณกรรมที่ใช้ในการแสดงสามารถเสริมจุดเด่นของการแสดงหุ่นละครเล็กและทำให้ผู้ชมประทับใจและการถ่ายทอดเนื้อหา เรื่องราวในบทละครที่ผู้ชมมีความน่าสนใจ ($\bar{x} = 4.87$, S.D. = 0.36) รองลงมาได้แก่บทพากย์และเจรจาทำนองไพเราะ สื่อความหมายในเชิงวรรณกรรมได้อย่างสร้างสรรค์ ($\bar{x} = 4.76$, S.D. = 0.50) ท่วงทำนองของดนตรีประกอบละครมีความไพเราะ ($\bar{x} = 4.72$, S.D. = 0.48) และเสียงพากย์และเสียงบทขับร้องประกอบการแสดงมีความไพเราะ ($\bar{x} = 4.71$, S.D. = 0.58)

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านลีลาผู้เชิดหุ่น $n = 95$

ข้อความ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ผู้เชิดหุ่นใช้ลีลาและท่วงท่าในการเชิดหุ่นได้อย่างงดงาม	4.13	0.79	มาก	4.57	0.58	มาก
นักแสดงสามารถใช้ร่างกายในการเชิดหุ่นละครเล็กได้สมดุล	4.32	0.69	มาก	4.77	0.54	มาก
การใช้ผู้เชิดหุ่นละครเล็กที่ดำเนินการแสดงบนเวทีแทนการใช้ฉากกำบังดึงดูดความสนใจของผู้ชม	4.22	0.75	มาก	4.82	0.44	มาก
การใช้ร่างกายบังคับหุ่นให้เคลื่อนไหวมีความอ่อนช้อย	4.18	0.65	มาก	4.43	0.68	มาก
ลีลาผู้เชิดกับลีลาของหุ่นละครมีความสอดคล้อง	4.21	0.70	มาก	4.60	0.59	มาก
รวม	4.21	0.52	มาก	4.64	0.41	มาก

จากตารางที่ 8 พบว่า เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน ด้านลีลาผู้เซ็ดหุ่น ผู้ชมละครมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมชื่นชอบมากที่สุดคือนักแสดงสามารถใช้ร่างกายในการเซ็ดหุ่นละครเล็กได้อย่างสมดุล ($\bar{x} = 4.32$, S.D. = 0.69) รองลงมาได้แก่การใช้ผู้เซ็ดหุ่นละครเล็กที่ทำหน้าที่ดำเนินการแสดงบนเวทีแทนการใช้ฉากกำบังดึงดูดความสนใจของผู้ชม ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = 0.75) ลีลาผู้เซ็ดกับลีลาของหุ่นละครที่ใช้ในการแสดงมีความสอดคล้อง ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.70) การใช้ร่างกายบังคับหุ่นให้เคลื่อนไหวมีความอ่อนช้อย ($\bar{x} = 4.18$, S.D. = 0.65) และผู้เซ็ดหุ่นใช้ลีลาและท่วงท่าในการเซ็ดหุ่นละครเล็กได้อย่างงดงาม ($\bar{x} = 4.13$, S.D. = 0.79)

เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง ด้านลีลาผู้เซ็ดหุ่น ผู้ชมละครมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.64$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมมีความคาดหวังสูงที่สุดคือผู้เซ็ดหุ่นละครเล็กดำเนินการแสดงบนเวทีแทนการใช้ฉากกำบังดึงดูดความสนใจของผู้ชม ($\bar{x} = 4.82$, S.D. = 0.44) รองลงมาได้แก่นักแสดงใช้ร่างกายในการเซ็ดหุ่นได้อย่างสมดุล ($\bar{x} = 4.77$, S.D. = 0.54) ลีลาผู้เซ็ดกับหุ่นละครที่ใช้ในการแสดงมีความสอดคล้อง ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.59) ผู้เซ็ดหุ่นใช้ลีลาและท่วงท่าในการเซ็ดหุ่นละครเล็กได้งดงาม ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = 0.58) และการใช้ร่างกายบังคับหุ่นให้เคลื่อนไหวมีความอ่อนช้อย ($\bar{x} = 4.43$, S.D. = 0.68)

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการปัจจุบันและสภาพการดำเนินการคาดหวังของผู้ชมละครของโรงละครนาฏยศาลา ด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมบทละคร $n = 95$

ข้อความ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
บทวรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงมีความน่าสนใจ	4.52	0.63	มาก	4.89	0.31	มาก
วรรณกรรมที่นำมาแสดงเป็นที่รู้จักของคนส่วนมาก	4.52	0.68	มาก	4.86	0.38	มาก
วรรณกรรมที่นำมาแสดงมีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์	4.37	0.84	มาก	4.86	0.35	มาก
วรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงสะท้อนค่านิยม ศาสนา ความเชื่อตามประเพณีของไทย	4.47	0.70	มาก	4.81	0.42	มาก
การถ่ายทอดบทวรรณกรรมเป็นบทละครหุ่นละครเล็กเพื่อใช้สำหรับการแสดงสามารถทำได้อย่างงดงามและทำให้เกิดความเข้าใจและซาบซึ้ง	4.49	0.65	มาก	4.86	0.38	มาก
รวม	4.47	0.43	มาก	4.86	0.26	มาก

จากตารางที่ 9 พบว่า เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน ด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมบทละคร ผู้ชมละครมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมชื่นชอบมากที่สุดมี 2 ข้อคือบทวรรณกรรมที่ใช้ในการแสดงเป็นที่รู้จักของคนส่วนมากและสะท้อนค่านิยม ศาสนาความเชื่อตามประเพณีของไทย ($\bar{x} = 4.52$, S.D. = 0.63 และ $\bar{x} = 4.52$, S.D. = 0.68) รองลงมาได้แก่การถ่ายทอดบทวรรณกรรมเป็นบทละครหุ่นละครเล็กเพื่อใช้สำหรับการแสดงทำได้อย่างงดงามและทำให้เกิดความเข้าใจและซาบซึ้ง ($\bar{x} = 4.49$, S.D. = 0.65) บทวรรณกรรมที่นำมาใช้มีความน่าสนใจ ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.70) และวรรณกรรมที่นำมาใช้มีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.84)

เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง ด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมบทละคร ผู้ชมละครมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.86$, S.D. = 0.26) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมมีความคาดหวังสูงที่สุดคือบทวรรณกรรมที่นำมาใช้แสดงน่าสนใจ ($\bar{x} = 4.89$, S.D. = 0.31) รองลงมาได้แก่วรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงมีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ($\bar{x} = 4.86$, S.D. = 0.35) วรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงเป็นที่รู้จักของคนส่วนมาก ($\bar{x} = 4.86$, S.D. = 0.38) การถ่ายทอดบทวรรณกรรมเป็นบทละครหุ่นละครเล็กเพื่อใช้สำหรับการแสดงสามารถทำได้อย่างสร้างสรรค์งดงาม ($\bar{x} = 4.86$, S.D. = 0.38) และวรรณกรรมที่นำมาแสดงสะท้อนค่านิยม ศาสนาความเชื่อตามประเพณีของไทย ($\bar{x} = 4.81$, S.D. = 0.42)

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านเทคนิค แสง สี เสียง $n = 95$

ข้อความ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
การจัดองค์ประกอบโดยรวมด้านเสียงส่งเสริมให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วมในการชมการแสดง	4.24	0.68	มาก	4.76	0.43	มาก
การผสมผสานเทคนิคสมัยใหม่ด้านแสง สี เสียง และดนตรีประกอบระหว่างการแสดงมีความตระการตา	4.21	0.76	มาก	4.72	0.45	มาก
การนำรูปแบบใหม่ๆ ทางเทคนิค แสง สี เสียง มาใช้	4.00	0.70	มาก	4.65	0.58	มาก
การใช้เทคนิคเสียงประกอบการแสดงถ่ายทอดบรรยากาศและเหตุการณ์ในเรื่องได้อย่างชัดเจน	4.16	0.79	มาก	4.71	0.50	มาก
การใช้ระดับเสียงมีความดังเหมาะสมกับการแสดง	3.91	0.64	มาก	4.25	0.76	มาก
รวม	4.10	0.45	มาก	4.62	0.35	มาก

จากตารางที่ 10 พบว่า ด้านเทคนิค แสง สี เสียง เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวังให้ผลเหมือนกันคือ ผู้ชมละครมีความคิดเห็นและมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.45 และ $\bar{x} = 4.62$, S.D. = 0.35) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมชื่นชอบและมีความคาดหวังมากที่สุดคือการจัดองค์ประกอบโดยรวมด้านเสียงส่งเสริมให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วมในการชมการแสดง ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.68 และ $\bar{x} = 4.76$, S.D. = 0.43) รองลงมาได้แก่การผสมผสานเทคนิคสมัยใหม่ด้านแสง สี เสียง และดนตรีประกอบระหว่างการแสดงมีความตระการตา ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.76 และ $\bar{x} = 4.72$, S.D. = 0.45) การใช้เทคนิคเสียงประกอบการแสดงถ่ายทอดบรรยากาศและเหตุการณ์ในเรื่องได้อย่างชัดเจน ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = 0.79 และ $\bar{x} = 4.71$, S.D. = 0.50) การนำรูปแบบใหม่ๆ ทางเทคนิค แสง สี เสียง มาใช้ ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.70 และ $\bar{x} = 4.65$, S.D. = 0.58) และการใช้ระดับเสียงมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.91$, S.D. = 0.64 และ $\bar{x} = 4.25$, S.D. = 0.76)

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพการดำเนินการที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านพนักงานผู้ให้บริการ n = 95

ข้อความ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
พนักงานให้บริการและอำนวยความสะดวกด้านการจำหน่ายบัตรเข้าชมละครด้วยความรวดเร็ว	4.04	0.80	มาก	4.55	0.66	มาก
พนักงานให้บริการด้านการประชาสัมพันธ์และตอบคำถามเกี่ยวกับการแสดงหุ่นละครเล็กได้เป็นอย่างดี	4.13	0.78	มาก	4.68	0.59	มาก
พนักงานให้บริการด้วยอัธยาศัยและมิตรไมตรีที่ดี	4.25	0.80	มาก	4.80	0.43	มาก
พนักงานให้การบริการด้านการต้อนรับอย่างเหมาะสม	4.36	0.68	มาก	4.81	0.44	มาก
พนักงานให้การบริการด้านการดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่ผู้ชมได้เป็นอย่างดี	4.29	0.74	มาก	4.77	0.51	มาก
รวม	4.16	0.41	มาก	4.67	0.30	มาก

จากตารางที่ 11 พบว่า เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน ด้านพนักงานผู้ให้บริการ ผู้ชมละครมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมชื่นชอบมากที่สุดคือพนักงานให้การบริการด้านการ

ต้อนรับผู้ชมอย่างเหมาะสม ($\bar{x} = 4.36$, S.D. = 0.68) รองลงมาได้แก่พนักงานให้บริการด้านการดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่ผู้ชมได้เป็นอย่างดี ($\bar{x} = 4.29$, S.D. = 0.74) และพนักงานให้บริการด้วยอัธยาศัยและมิตรไมตรีที่ดี ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = 0.80) พนักงานให้บริการด้านการประชาสัมพันธ์และตอบคำถามเกี่ยวกับการแสดงหุ่นละครเล็กได้เป็นอย่างดี ($\bar{x} = 4.13$, S.D. = 0.78) และพนักงานให้บริการและอำนวยความสะดวกด้านการจำหน่ายบัตรเข้าชมละครด้วยความรวดเร็ว ($\bar{x} = 4.04$, S.D. = 0.80)

เมื่อพิจารณาตามสภาพที่คาดหวัง ด้านพนักงานผู้ให้บริการ ผู้ชมละครมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.67$, S.D. = 0.30) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมมีความคาดหวังสูงสุดคือพนักงานให้บริการด้านการต้อนรับผู้ชมอย่างเหมาะสม ($\bar{x} = 4.81$, S.D. = 0.44) รองลงมาได้แก่พนักงานให้บริการด้วยอัธยาศัยและมิตรไมตรีที่ดี ($\bar{x} = 4.80$, S.D. = 0.43) และพนักงานให้บริการด้านการดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่ผู้ชมได้เป็นอย่างดี ($\bar{x} = 4.77$, S.D. = 0.51) พนักงานให้บริการด้านการประชาสัมพันธ์และตอบคำถามเกี่ยวกับการแสดงหุ่นละครเล็กได้เป็นอย่างดี ($\bar{x} = 4.68$, S.D. = 0.59) และพนักงานให้บริการด้านการจำหน่ายบัตรเข้าชมละครด้วยความรวดเร็ว ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = 0.66)

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านสถานที่ $n = 95$

ข้อความ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
สถานที่ในการชมละครมีความสะดวกสบาย	3.96	0.71	มาก	4.72	0.50	มาก
รูปแบบการตกแต่งสถานที่ของโรงละครเหมาะสมต่อผู้ชมส่วนใหญ่ที่เป็นคนเมืองและนักท่องเที่ยวต่างชาติ	4.24	0.71	มาก	4.87	0.33	มาก
การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในโรงละครมีความเหมาะสม	4.00	0.74	มาก	4.68	0.55	มาก
สถานที่รับรองผู้ชมระหว่างรอชมการแสดงมีความเหมาะสม	3.88	0.86	มาก	4.74	0.51	มาก
การให้บริการด้านสิ่งจำเป็นพื้นฐานเช่น สุขา น้ำดื่ม	3.80	0.97	มาก	4.79	0.48	มาก
รวม	3.98	0.57	มาก	4.76	0.34	มาก

จากตารางที่ 12 พบว่า เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน ด้านสถานที่ ผู้ชมละครมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.98$, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับ

มากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมชื่นชอบมากที่สุดคือรูปแบบของการตกแต่งสถานที่ของโรงละครมีความเหมาะสมต่อผู้ชมส่วนใหญ่ที่เป็นคนเมือง และนักท่องเที่ยวต่างชาติ ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.71) รองลงมาได้แก่การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในโรงละครมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.74) สถานที่ในการชมละครมีความสะดวกสบาย ($\bar{x} = 3.96$, S.D. = 0.71) การจัดสถานที่ไว้รับรองผู้ชมในระหว่างรอเข้าชมการแสดงมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.88$, S.D. = 0.86) และการให้บริการด้านสิ่งจำเป็นพื้นฐานเช่น สุขา บริการน้ำดื่ม อำนวยความสะดวกต่อผู้ชม ($\bar{x} = 3.80$, S.D. = 0.97)

เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง ด้านสถานที่ ผู้ชมละครมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.76$, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมมีความคาดหวังสูงสุดคือรูปแบบของการตกแต่งสถานที่ของโรงละครมีความเหมาะสมต่อผู้ชมส่วนใหญ่ที่เป็นคนเมืองและนักท่องเที่ยวต่างชาติ ($\bar{x} = 4.87$, S.D. = 0.33) รองลงมาได้แก่การให้บริการด้านสิ่งจำเป็นพื้นฐานเช่น สุขา สถานที่บริการน้ำดื่ม อำนวยความสะดวกต่อผู้ชม ($\bar{x} = 4.79$, S.D. = 0.48) การจัดสถานที่ไว้รับรองผู้ชมในระหว่างรอเข้าชมการแสดงมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.74$, S.D. = 0.51) สถานที่ในการชมละครมีความสะดวกสบาย ($\bar{x} = 4.72$, S.D. = 0.50) และการจัดพื้นที่ใช้สอยภายในโรงละครมีความเหมาะสม ลงตัว ($\bar{x} = 4.68$, S.D. = 0.55)

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพการดำเนินการที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านการประชาสัมพันธ์ของโรงละคร $n = 95$

ข้อความ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
การโฆษณาประชาสัมพันธ์ด้านการจัดการแสดงของโรงละครมีความเหมาะสม	3.82	0.81	มาก	4.40	0.66	มาก
สูจิบัตรของการแสดงหุ่นละครเล็กมีความน่าสนใจและให้ข้อมูลการรับชมการแสดง	3.63	0.76	ปานกลาง	4.07	0.79	มาก
การออกแบบป้ายโฆษณามีความน่าสนใจ	4.27	0.86	มาก	4.78	0.51	มาก
การประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์น่าสนใจ	4.38	0.87	มาก	4.84	0.51	มาก
การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โรงละครโดยการจัดแสดงนอกสถานที่ที่มีความน่าสนใจ	4.37	0.88	มาก	4.81	0.51	มาก
รวม	4.09	0.59	มาก	4.58	0.42	มาก

จากตารางที่ 13 พบว่า เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน ด้านการประชาสัมพันธ์ของโรงละคร ผู้ชมละครมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.09$, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ มีเพียงข้อเดียวคือข้อที่ 2 สุจิบัตรของการแสดงหุ่นละครเล็กมีความน่าสนใจและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการรับชมการแสดง อยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่ผู้ชมชื่นชอบมากที่สุดคือการประชาสัมพันธ์ของโรงละครผ่านทางเว็บไซต์ความน่าสนใจ ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.87) รองลงมาได้แก่การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โรงละครโดยการจัดแสดงนอกสถานที่ที่มีความน่าสนใจ ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.88) การออกแบบป้ายโฆษณาของโรงละครมีความน่าสนใจ ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = 0.86) การดำเนินการโฆษณาประชาสัมพันธ์มีความเพียงพอและเหมาะสม ($\bar{x} = 3.82$, S.D. = 0.81) และสุดท้ายคือสุจิบัตรของการแสดงหุ่นละครเล็กมีความน่าสนใจและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการรับชมการแสดง ($\bar{x} = 3.63$, S.D. = 0.76)

เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง ด้านการประชาสัมพันธ์ของโรงละคร ผู้ชมละครมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.58$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมมีความคาดหวังสูงที่สุดคือการประชาสัมพันธ์ของโรงละครผ่านทางเว็บไซต์ความน่าสนใจ ($\bar{x} = 4.84$, S.D. = 0.51) รองลงมาได้แก่การประชาสัมพันธ์นอกสถานที่ที่มีความน่าสนใจ ($\bar{x} = 4.81$, S.D. = 0.51) การออกแบบป้ายโฆษณาของโรงละครมีความน่าสนใจ ($\bar{x} = 4.78$, S.D. = 0.51) การดำเนินการโฆษณาประชาสัมพันธ์ด้านการจัดการแสดงของโรงละครมีความเพียงพอและเหมาะสม ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.66) และสุดท้ายคือสุจิบัตรของการแสดงหุ่นละครเล็กมีความน่าสนใจและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการรับชมการแสดง ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.79)

ตารางที่ 14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านทำเลที่ตั้ง n = 95

ข้อความ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
โรงละครตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเหมาะสมต่อการให้บริการผู้ชมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ	4.08	0.78	มาก	4.73	0.47	มาก
การเดินทางมายังโรงละครมีความสะดวก	4.24	0.74	มาก	4.87	0.36	มาก
มีป้ายบอกที่ตั้งของโรงละครที่ชัดเจนและหาได้ง่าย	4.29	0.87	มาก	4.87	0.33	มาก
ที่ตั้งของโรงละครแวดล้อมมีสาธารณูปโภคที่เหมาะสม	4.20	0.77	มาก	4.74	0.49	มาก
โรงละครอยู่ในย่านที่เจริญเป็นที่รู้จักของชุมชน	4.34	0.75	มาก	4.88	0.32	มาก
รวม	4.23	0.51	มาก	4.82	0.27	มาก

จากตารางที่ 14 พบว่า เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน ด้านทำเลที่ตั้ง ผู้ชมละครมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.23$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมชื่นชอบมากที่สุดคือที่ตั้งของโรงละครอยู่ในย่านที่เจริญเป็นที่รู้จักของชุมชน ($\bar{x} = 4.34$, S.D. = 0.75) รองลงมาได้แก่มีป้ายบอกที่ตั้งของโรงละครที่ชัดเจนและหาได้ง่าย ($\bar{x} = 4.29$, S.D. = 0.87) การเดินทางมายังโรงละครมีความสะดวก ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.74) บริเวณที่ตั้งของโรงละครแวดล้อมด้วยสาธารณูปโภคที่เหมาะสม ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.77) และสุดท้ายคือโรงละครตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเหมาะสมต่อการให้บริการผู้ชมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ($\bar{x} = 4.08$, S.D. = 0.78)

เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง ด้านทำเลที่ตั้ง ผู้ชมละครมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.82$, S.D. = 0.27) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมมีความคาดหวังสูงที่สุดคือที่ตั้งของโรงละครอยู่ในย่านที่เจริญเป็นที่รู้จักของชุมชน ($\bar{x} = 4.88$, S.D. = 0.32) รองลงมาได้แก่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2 ข้อคือการเดินทางมายังโรงละครมีความสะดวกและมีป้ายบอกที่ตั้งของโรงละครที่ชัดเจนและหาได้ง่าย ($\bar{x} = 4.87$, S.D. = 0.36 และ $\bar{x} = 4.87$, S.D. = 0.33) บริเวณที่ตั้งของโรงละครแวดล้อมด้วยสาธารณูปโภคที่เหมาะสม ($\bar{x} = 4.74$, S.D. = 0.49) และสุดท้ายคือโรงละครตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเหมาะสมต่อการให้บริการผู้ชมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ($\bar{x} = 4.73$, S.D. = 0.47)

ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านร้านอาหารนาฏยศาลาเทอเรส n = 95

ข้อความ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
การให้บริการด้านร้านอาหารของโรงละครอำนวยความสะดวกต่อผู้ชม	4.08	0.79	มาก	4.79	0.46	มาก
การให้บริการอาหารไทย และเครื่องดื่มหลากหลายเพียงพอ และตรงกับความต้องการของลูกค้า	3.82	0.68	มาก	4.33	0.64	มาก
พนักงานของร้านในการให้บริการได้อย่างรวดเร็ว	4.06	0.78	มาก	4.64	0.58	มาก
ราคาอาหารและคุณภาพมีความเหมาะสม	3.79	0.86	มาก	4.22	1.01	มาก
พนักงานในร้านอาหารให้บริการด้วยอัธยาศัยไมตรีดี	4.00	0.77	มาก	4.74	0.51	มาก
รวม	3.95	0.50	มาก	4.54	0.39	มาก

จากตารางที่ 15 พบว่า เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน ด้านร้านอาหาร นานุกาสาเทอเรส ผู้ชมละครมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.95$, S.D. = 0.50) เมื่อพิจารณา รายชื่อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมชื่นชอบมากที่สุดคือการให้บริการร้านอาหาร อำนวยความสะดวกต่อผู้ชม ($\bar{x} = 4.08$, S.D. = 0.79) รองลงมาได้แก่พนักงานบริการได้อย่าง รวดเร็ว ($\bar{x} = 4.06$, S.D. = 0.78) พนักงานบริการด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.77) การ ให้บริการอาหารไทย และเครื่องดื่มหลากหลายเพียงพอและตรงกับความต้องการของลูกค้า ($\bar{x} = 3.82$, S.D. = 0.68) และราคาอาหารและคุณภาพมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.79$, S.D. = 0.86)

เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง ด้านร้านอาหารนานุกาสาเทอเรส ผู้ชม ละครมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.54$, S.D. = 0.39) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่าอยู่ใน ระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ผู้ชมมีความคาดหวังสูงที่สุดคือการให้บริการด้านร้านอาหารของโรง ละครอำนวยความสะดวกต่อผู้ชม ($\bar{x} = 4.79$, S.D. = 0.46) รองลงมาได้แก่พนักงานในร้านอาหาร ให้บริการด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี ($\bar{x} = 4.74$, S.D. = 0.51) พนักงานของร้านในการให้บริการได้อย่าง รวดเร็ว ($\bar{x} = 4.64$, S.D. = 0.58) การให้บริการอาหารไทย และเครื่องดื่มหลากหลายเพียงพอและ ตรงกับความต้องการของลูกค้า ($\bar{x} = 4.33$, S.D. = 0.64) และสุดท้ายคือราคาอาหารและคุณภาพมี ความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = 1.01)

ตารางที่ 16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละคร เล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่คาดหวังของผู้ชมการ แสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนานุกาสา ด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมละครและของ ที่ระลึก

n = 95

ข้อความ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ราคาของบัตรชมละครเหมาะสม	3.52	0.81	ปานกลาง	3.47	1.25	ปานกลาง
ราคาของที่ระลึกและสินค้าเหมาะสม	3.60	0.87	ปานกลาง	3.83	1.29	มาก
รูปแบบของที่ระลึกที่จัดจำหน่าย สวยงามและมีความน่าสนใจ	3.88	0.82	มาก	4.56	0.70	มาก
สินค้าในร้านของที่ระลึกหลากหลาย	4.08	0.91	มาก	4.66	0.58	มาก
การออกแบบของที่ระลึกมีเอกลักษณ์	4.49	0.78	มาก	4.83	0.43	มาก
รวม	3.92	0.54	มาก	4.27	0.60	มาก

จากตารางที่ 16 พบว่า เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน ด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมละครและของที่ระลึก ผู้ชมละครมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.92$, S.D. = 0.54) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อที่ผู้ชมชื่นชอบมากที่สุดคือการออกแบบของที่ระลึกที่มีเอกลักษณ์ ($\bar{x} = 4.49$, S.D. = 0.78) รองลงมาได้แก่ของที่ระลึกที่มีความหลากหลาย ($\bar{x} = 4.08$, S.D. = 0.91) ของที่ระลึกที่จัดจำหน่ายสวยงามและมีความน่าสนใจให้เลือกซื้อ ($\bar{x} = 3.88$, S.D. = 0.82) อยู่ในระดับมาก ราคาของที่ระลึกและสินค้าที่โรงละครจำหน่ายเหมาะสม ($\bar{x} = 3.60$, S.D. = 0.87) และราคาของบัตรเข้าชมละครมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.52$, S.D. = 0.81) อยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง ด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมละครและของที่ระลึก ผู้ชมละครมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = 0.60) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากเกือบทุกข้อ มีเพียงราคาของบัตรเข้าชมละครมีความเหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่ผู้ชมมีความคาดหวังสูงที่สุดคือการออกแบบของที่ระลึกของโรงละครที่มีเอกลักษณ์ ($\bar{x} = 4.83$, S.D. = 0.43) รองลงมาได้แก่สินค้าภายในร้านจำหน่ายของที่ระลึกที่มีความหลากหลาย ($\bar{x} = 4.66$, S.D. = 0.58) รูปแบบของที่ระลึกที่จัดจำหน่ายสวยงามและมีความน่าสนใจให้เลือกซื้อ ($\bar{x} = 4.56$, S.D. = 0.70) ราคาของที่ระลึกและสินค้าที่โรงละครจำหน่ายเหมาะสม ($\bar{x} = 3.83$, S.D. = 1.29) และราคาของบัตรเข้าชมละครมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 3.47$, S.D. = 1.25)

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน ตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวังและการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

ตารางที่ 17 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน และสภาพการดำเนินการที่คาดหวังจำแนกตามเพศ n = 95

เพศ	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่คาดหวัง			
	$\bar{x}$	S.D.	t	p-value	$\bar{x}$	S.D.	t	p-value
ชาย	4.14	0.27	0.591	0.556	4.69	0.25	1.084	0.281
หญิง	4.11	0.24			4.63	0.25		

จากตารางที่ 17 โดยภาพรวมผู้ชมละครเพศชายและเพศหญิงมีความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพการดำเนินการที่คาดหวังไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)

ตารางที่ 18 การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมละครต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามเพศ n = 95

เพศ	$\bar{x}$	S.D.	t	p-value
ชาย	0.55	0.27	0.445	0.658
หญิง	0.53	0.25		

จากตารางที่ 18 พบว่าโดยภาพรวมผู้ชมละครเพศชายและเพศหญิงมีความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)

ตารางที่ 19 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง จำแนกตามอายุ n = 95

อายุ	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่คาดหวัง			
	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value
ไม่เกิน 20 ปี	4.07	0.06	0.257	0.935	4.49	0.33	0.803	0.551
21-30 ปี	4.15	0.28			4.65	0.23		
31-40 ปี	4.14	0.31			4.70	0.28		
41-50 ปี	4.12	0.24			4.69	0.17		
51-60 ปี	4.06	0.29			4.58	0.38		
61 ปีขึ้นไป	4.15	0.19			4.69	0.15		

จากตารางที่ 19 และ 20 พบว่าโดยภาพรวมผู้ชมละครที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน สภาพการดำเนินการที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)

ตารางที่ 20 การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมละครต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของ
โรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามอายุ n = 95

อายุ	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value
ไม่เกิน 20 ปี	0.42	0.36	0.334	0.891
21-30 ปี	0.50	0.23		
31-40 ปี	0.56	0.30		
41-50 ปี	0.57	0.29		
51-60 ปี	0.52	0.28		
61 ปีขึ้นไป	0.54	0.14		

ตารางที่ 21 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่นละคร
เล็กของโรงละครนาฏยศาลาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพการ
ดำเนินการที่คาดหวัง จำแนกตามอาชีพ n = 95

อาชีพ	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่คาดหวัง			
	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value
รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	4.18	0.27	0.573	0.634	4.74	0.18	1.277	0.287
บริษัทเอกชน/ รับจ้าง	4.09	0.23			4.66	0.23		
ธุรกิจส่วนตัว/ ค้าขาย	4.14	0.28			4.66	0.28		
นักเรียน นักศึกษา	4.09	0.28			4.57	0.27		

ตารางที่ 22 การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมละครต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของ
โรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามอาชีพ n = 95

อาชีพ	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value
รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	0.56	0.25	0.426	0.735
พนักงานบริษัทเอกชน/ รับจ้าง	0.56	0.24		
ประกอบธุรกิจส่วนตัว/ ค้าขาย	0.52	0.30		
นักเรียน/ นักศึกษา	0.48	0.24		

จากตารางที่ 21 และ 22 พบว่าโดยภาพรวมผู้ชมละครที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อ
การจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน สภาพการดำเนินการที่คาดหวังและ
ความต้องการจำเป็น ไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)

ตารางที่ 23 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน n = 95

รายได้ต่อเดือน	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่คาดหวัง			
	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value
ไม่เกิน 10,000 บาท	4.07	0.23	1.281	0.286	4.56	0.24	3.725	0.014*
10,001 – 20,000 บาท	4.19	0.30			4.74	0.17		
20,001 – 30,000 บาท	4.14	0.23			4.70	0.16		
30,001 บาทขึ้นไป	4.05	0.26			4.53	0.42		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 23 พบว่าโดยภาพรวมผู้ชมที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$) แต่มีความคิดเห็นต่อการจัดแสดงตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} = 0.014 < 0.05$) จึงเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน เป็นรายคู่ด้วยวิธีต้นแคน ดังตารางที่ 25

ตารางที่ 24 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาตามการดำเนินการที่คาดหวัง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน เป็นรายคู่ ด้วยวิธีต้นแคน n = 95

รายได้ต่อเดือน	$\bar{x}$	S.D.	รายได้ต่อเดือน			
			1	2	3	4
1. ไม่เกิน 10,000 บาท	4.56	0.24	-			
2. 10,001 – 20,000 บาท	4.74	0.17	-0.18	-		
3. 20,001 – 30,000 บาท	4.70	0.16	-0.14	0.04	-	
4. 30,001 บาทขึ้นไป	4.53	0.42	0.03	0.21*	0.017	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 24 พบว่าผู้ชมที่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท และผู้ชมที่มีรายได้ต่อเดือน 30,001 บาทขึ้นไป มีความคาดหวังต่อการจัดแสดงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับผู้ชมกลุ่มรายได้คู่อื่นๆ มีความคาดหวังต่อการจัดแสดงไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 25 การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมละครต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

n = 95

รายได้ต่อเดือน	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value
ไม่เกิน 10,000 บาท	0.49	0.24	0.507	0.678
10,001 – 20,000 บาท	0.55	0.27		
20,001 – 30,000 บาท	0.56	0.23		
30,001 บาทขึ้นไป	0.49	0.34		

จากตารางที่ 25 พบว่าโดยภาพรวมผู้ชมละครที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีความต้องการจำเป็นต่อการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาไม่แตกต่างกัน (p-value > 0.05)

ตารางที่ 26 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน และสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง จำแนกตามสถานภาพสมรส

n = 95

สถานภาพสมรส	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่คาดหวัง			
	$\bar{x}$	S.D.	t	p-value	$\bar{x}$	S.D.	t	p-value
โสด	4.13	0.27	0.043	0.966	4.67	0.20	0.271	0.606
สมรส	4.12	0.24			4.65	0.30		

จากตารางที่ 26 พบว่าโดยภาพรวมผู้ชมที่สถานภาพสมรสต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพการดำเนินการที่คาดหวังไม่แตกต่างกัน (p-value > 0.05)

ตารางที่ 27 การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมละครต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของ
โรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามสถานภาพสมรส n = 95

สถานภาพสมรส	$\bar{x}$	S.D.	t	p-value
โสด	0.55	0.27	0.452	0.652
สมรส	0.52	0.24		

จากตารางที่ 27 พบว่าโดยภาพรวมผู้ชมละครที่มีรายได้ต่อเดือนและสถานภาพสมรส และต่างกันมีความต้องการจำเป็นต่อการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาไม่แตกต่างกัน (p-value > 0.05)

ตาราง 28 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็ก
ของโรงละครนาฏยศาลาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพการดำเนินการ
ที่คาดหวัง จำแนกตามระดับการศึกษา n = 95

ระดับการศึกษา	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่คาดหวัง			
	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value
ประถมศึกษา	4.46	0.07	1.690	0.159	4.80	0.09	1.135	0.345
มัธยมศึกษา/ ปวช.	4.29	0.28			4.42	0.45		
อนุปริญญา/ ปวส.	4.07	0.22			4.64	0.16		
ปริญญาตรี	4.12	0.23			4.70	0.27		
สูงกว่าปริญญาตรี	4.19	0.34			4.62	0.30		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 28 พบว่าโดยภาพรวมผู้ชมที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการ
จัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพการดำเนินการที่คาดหวังไม่
แตกต่างกัน (p-value > 0.05)

ตารางที่ 29 การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมละครต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของ
โรงละครนาฏยสถาน จำแนกตามระดับการศึกษา n = 95

ระดับการศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value
ประถมศึกษา	0.34	0.02	2.969	0.024*
มัธยมศึกษา/ ปวช.	0.13	0.16		
อนุปริญญา/ ปวส.	0.57	0.21		
ปริญญาตรี	0.59	0.27		
สูงกว่าปริญญาตรี	0.43	0.26		

จากตารางที่ 29 พบว่าโดยภาพรวมผู้ชมละครที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความต้องการจำเป็นต่อการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยสถานแตกต่างกัน (p-value = 0.024 < 0.05) จึงเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นจำแนกตามระดับการศึกษา เป็นรายคู่ด้วยวิธีต้นแคน ดังตารางที่ 31

ตาราง 30 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็ก
ของโรงละครนาฏยสถานตามการดำเนินการที่คาดหวัง จำแนกตามระดับการศึกษาเป็น
รายคู่ ด้วยวิธีต้นแคน n = 95

ระดับการศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการศึกษา				
			1	2	3	4	5
1. ประถมศึกษา	0.34	0.02	-				
2. มัธยมศึกษา/ ปวช.	0.13	0.16	0.21	-			
3. อนุปริญญา/ ปวส.	0.57	0.21	-0.23	-0.44	-		
4. ปริญญาตรี	0.59	0.27	-0.25	-0.46*	-0.02	-	
5. สูงกว่าปริญญาตรี	0.43	0.26	-0.09	-0.30	0.14	0.16	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 30 พบว่าผู้ชมที่มีระดับการศึกษา มัธยมศึกษา/ ปวช. และปริญญาตรี มีความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับผู้ชมละครกลุ่มอื่นๆ มีความคาดหวังต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 31 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง จำแนกตามภูมิภาค n = 95

ภูมิภาค	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่คาดหวัง			
	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value
กรุงเทพฯ	4.10	0.26	1.264	0.287	4.65	0.29	0.030	0.966
ปริมณฑล	4.19	0.25			4.70	0.14		
ต่างจังหวัด	4.14	0.23			4.69	0.16		

ตารางที่ 32 การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมละครต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามภูมิภาค n = 95

ภูมิภาค	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value
กรุงเทพฯ	0.55	0.28	0.068	0.800
ปริมณฑล	0.51	0.19		
ต่างจังหวัด	0.55	0.26		

จากตารางที่ 31 และ 32 พบว่าโดยภาพรวมผู้ชมละครที่มีภูมิภาคแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน สภาพการดำเนินการที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)

ตาราง 33 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง จำแนกตามประสบการณ์การชมละคร n = 95

ประสบการณ์การชมละคร	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่คาดหวัง			
	$\bar{x}$	S.D.	t	p-value	$\bar{x}$	S.D.	t	p-value
เคยชม	4.12	0.25	-0.131	0.896	4.66	0.27	-0.261	0.795
ไม่เคยชม	4.13	0.27			4.67	0.23		

ตารางที่ 34 การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมละครต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของ
โรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามประสบการณ์การชมละคร n = 95

ประสบการณ์การชมละคร	$\bar{x}$	S.D.	t	p-value
เคยชม	0.53	0.26	-0.120	0.905
ไม่เคยชม	0.54	0.26		

จากตารางที่ 33 และ 34 พบว่าโดยภาพรวมผู้ชมที่เคยและไม่เคยชมละครมาก่อนมีความ
คิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน สภาพการดำเนินการที่
คาดหวังและความต้องการจำเป็นไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)

ตารางที่ 35 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่นละคร
เล็กของโรงละครนาฏยศาลาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพการ
ดำเนินการที่คาดหวัง จำแนกตามความรู้ด้านละคร n = 95

ความรู้ด้านละคร	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่คาดหวัง			
	$\bar{x}$	S.D.	t	p-value	$\bar{x}$	S.D.	T	p-value
มีความรู้	4.12	0.28	-0.303	0.763	4.68	0.27	0.609	0.544
ไม่มีความรู้	4.13	0.24			4.65	0.23		

ตารางที่ 36 การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมละครต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของ
โรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามความรู้ด้านละคร n = 95

ความรู้ด้านละคร	$\bar{x}$	S.D.	t	p-value
มีความรู้	0.56	0.29	0.886	0.378
ไม่มีความรู้	0.52	0.23		

จากตารางที่ 35 และ 36 พบว่าโดยภาพรวมผู้ชมที่มีความรู้และไม่มีความรู้ด้านละครมี
ความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน สภาพการดำเนินการ
ที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)

ตาราง 37 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็ก
ของโรงละครนาฏยศาลาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพการดำเนินการ
ที่คาดหวัง จำแนกตามจุดประสงค์การชมละคร n = 95

จุดประสงค์การชมละคร	สภาพปัจจุบัน				สภาพที่คาดหวัง			
	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value
เพื่อความบันเทิง	4.17	0.28	0.408	0.748	4.65	0.36	0.399	0.754
เพื่อหาความรู้ด้านละครหุ่น	4.11	0.24			4.65	0.18		
ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย	4.12	0.00			4.78	0.00		
เพื่อความแปลกใหม่	4.09	0.27			4.71	0.14		

ตารางที่ 38 การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้ชมละครต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของ
โรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามจุดประสงค์การชมละคร n = 95

จุดประสงค์การชมละคร	$\bar{x}$	S.D.	F	p-value
เพื่อความบันเทิง	0.48	0.31	1.297	0.280
เพื่อหาความรู้ด้านศิลปะการแสดงละครหุ่น	0.54	0.20		
เพื่อความแปลกใหม่	0.62	0.27		
ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย	0.66	0.00		

จากตารางที่ 37 และ 38 พบว่าโดยภาพรวมผู้ชมที่มีจุดประสงค์การชมละครแตกต่างกันมีความ
ความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน สภาพการดำเนินการ
ที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$)

**ตอนที่ 4 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก
ของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์)**

ตารางที่ 39 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรง
ละครนาฏยศาลา จำแนกรายด้าน n = 95

ด้าน	ค่าเฉลี่ย (ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน) สภาพที่เป็นจริง(D)	ค่าเฉลี่ย (ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน) สภาพที่คาดหวัง (I)	PNI = (I-D)/D	ลำดับ ที่
รูปแบบการจัดการแสดง	4.29 (0.40)	4.75 (0.30)	0.107	10
ความงามของหุ่นละครเล็ก	4.12 (0.55)	4.69 (0.34)	0.138	5
เวทีและฉาก	3.83 (0.54)	4.59 (0.40)	0.198	1
ดนตรี การใช้ภาษาและ วรรณกรรม	4.22 (0.42)	4.79 (0.28)	0.135	6
ลีลาของผู้เชิดหุ่น	4.21 (0.52)	4.64 (0.41)	0.102	11
เนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรม	4.47 (0.43)	4.86 (0.26)	0.087	13
เทคนิค แสง สี เสียง	4.10 (0.45)	4.62 (0.35)	0.123	7
พนักงานผู้ให้บริการ	4.21 (0.53)	4.72 (0.45)	0.121	8
สถานที่	3.98 (0.57)	4.76 (0.34)	0.196	2
การประชาสัมพันธ์ของโรงละคร	4.09 (0.59)	4.58 (0.42)	0.120	9
ทำเลที่ตั้ง	4.23 (0.51)	4.82 (0.27)	0.139	4
ร้านอาหารนาฏยศาลาเทอเรส	3.95 (0.50)	4.54 (0.39)	0.149	3
ค่าเข้าชมและของที่ระลึก	3.92 (0.54)	4.27 (0.60)	0.089	12

จากตารางที่ 39 พบว่าด้านที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุดคือด้านเวทีและฉาก (PNI = 0.198) รองลงมาได้แก่ด้านสถานที่ (PNI = 0.196) ด้านร้านอาหารนาฏยศาลาเทอเรส (PNI = 0.149) ด้านทำเลที่ตั้ง (PNI = 0.139) ด้านความงามของหุ่นละครเล็ก (PNI = 0.138) ด้านดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรม (PNI = 0.135) ด้านเทคนิค แสง สี เสียง (PNI = 0.123) ด้านพนักงานผู้ให้บริการ (PNI = 0.121) ด้านการประชาสัมพันธ์ของโรงละคร (PNI = 0.120) ด้านลีลาของผู้เชิดหุ่น (PNI = 0.102) ด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมและของที่ระลึก (PNI = 0.089) และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดคือด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรม (PNI = 0.087)

จากตารางที่ 40 พบว่าสำหรับด้านรูปแบบการจัดการแสดง เรื่องที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุดคือการเปิดการแสดงหุ่นละครเล็กมีความน่าสนใจ (PNI = 0.175) รองลงมาได้แก่ การจัดแสดงละครเหมาะกับผู้ชมหลากหลายประเภท (PNI = 0.134) การดำเนินเรื่องมีความกระชับ รวดเร็วและระยะเวลาของการนำเสนอละครในแต่ละฉากมีความเหมาะสม (PNI = 0.098) การจัดแสดงหุ่นละครมุ่งเน้นถึงการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปประดิษฐ์เดิมอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย (PNI = 0.092) และสุดท้ายคือการจัดแสดงละครเรื่องเดียวตลอดระยะเวลาช่วงการแสดงหนึ่งๆ ของโรงละคร โดยแบ่งรอบการแสดงออกเป็นช่วงเวลาต่างกันทำให้ผู้ชมสามารถเลือกชมการแสดงตามเวลาที่สะดวกได้ (PNI = 0.043)

ตารางที่ 40 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านรูปแบบการจัดการแสดง n = 95

เรื่อง	ค่าเฉลี่ยตามสภาพที่เป็นจริง(D)	ค่าเฉลี่ยตามภาพที่คาดหวัง (I)	PNI = (I-D)/D	ลำดับที่
การเปิดการแสดงหุ่นละครเล็กมีความน่าสนใจ	3.78 (0.67)	4.44 (0.58)	0.175	1
การดำเนินเรื่องกระชับ รวดเร็วและระยะเวลาการนำเสนอละครในแต่ละฉากเหมาะสม	4.38 (0.75)	4.81 (0.47)	0.098	3
การจัดแสดงละครเหมาะกับผู้ชมหลายประเภท	4.17 (0.71)	4.73 (0.49)	0.134	2
การจัดแสดงหุ่นละครมุ่งเน้นถึงการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปประดิษฐ์เดิมอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย	4.45 (0.70)	4.86 (0.38)	0.092	4
การจัดแสดงละครเรื่องเดียวโดยแบ่งรอบการแสดงออกเป็นช่วงเวลาต่างกันทำให้ผู้ชมสามารถเลือกชมการแสดงตามเวลาที่สะดวกได้	4.68 (0.62)	4.88 (0.46)	0.043	5

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตารางที่ 41 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยสถาน ด้านความงามของหุ่นละครเล็ก n = 95

เรื่อง	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ เป็นจริง(D)	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ คาดหวัง (I)	PNI = (I-D)/D	ลำดับ ที่
เครื่องแต่งกายของหุ่นละครเล็กมีความงดงาม	4.35 (0.70)	4.77 (0.45)	0.097	5
สีระชะของหุ่นละครเล็กมีความงดงาม	4.00 (0.90)	4.61 (0.55)	0.153	3
ขนาดร่างกายของหุ่นละครเล็กมีความสมดุล	4.01 (0.78)	4.63 (0.62)	0.155	2
หุ่นละครเล็กมีสีสันทสวยงาม	4.07 (0.79)	4.71 (0.48)	0.157	1
หุ่นละครเล็กมีรูปร่างที่เหมาะสมกับบทบาท	4.16 (0.75)	4.73 (0.53)	0.137	4

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากตารางที่ 41 พบว่าสำหรับด้านความงามของหุ่นละครเล็ก เรื่องที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุดคือหุ่นละครเล็กมีสีสันทสวยงาม (PNI = 0.157) รองลงมาคือขนาดร่างกายของหุ่นละครเล็กมีความสมดุล (PNI = 0.155) สีระชะของหุ่นละครเล็กมีความงดงาม (PNI = 0.153) หุ่นมีรูปร่างเหมาะสมกับบทบาท (PNI = 0.137) และเครื่องแต่งกายของหุ่นมีความงดงาม (PNI = 0.097)

ตารางที่ 42 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยสถาน ด้านเวทีและฉาก n = 95

เรื่อง	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ เป็นจริง(D)	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ คาดหวัง (I)	PNI = (I-D)/D	ลำดับ ที่
ขนาดของเวทีที่ใช้แสดงมีความเหมาะสม	3.62 (0.75)	4.56 (0.70)	0.260	1
ระยะห่างระหว่างเวทีกับที่นั่งชมมีความเหมาะสม	3.94 (0.82)	4.80 (0.52)	0.218	2
การออกแบบฉากมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์	3.69 (0.77)	4.26 (0.67)	0.154	5
องค์ประกอบบนเวทีเหมาะสมกับเรื่องที่แสดง	3.93 (0.78)	4.62 (0.53)	0.176	4
มีการจัดและตกแต่งฉากบนเวทีได้งดงาม	3.97 (0.75)	4.72 (0.52)	0.189	3

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากตารางที่ 42 พบว่าสำหรับด้านเวทีและฉาก เรื่องที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุดคือขนาดของเวทีที่ใช้แสดงมีความเหมาะสม (PNI = 0.260) รองลงมาคือระยะห่างระหว่างเวทีกับที่นั่งชมมีความเหมาะสม (PNI = 0.218) มีการจัดและตกแต่งฉากบนเวทีได้งดงาม (PNI = 0.189) การจัดองค์ประกอบบนเวทีของโรงละครมีความเหมาะสมกับเรื่องที่จัดแสดง (PNI = 0.176) และการออกแบบฉากของโรงละครมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่จัดแสดง (PNI = 0.154)

จากตารางที่ 44 พบว่าสำหรับด้านดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรม เรื่องที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุดคือบทพากย์และเจรจามีท่วงทำนองไพเราะ สื่อความหมายในเชิงวรรณกรรมได้อย่างสร้างสรรค์ (PNI = 0.167) รองลงมาได้แก่ท่วงทำนองของดนตรีประกอบละครมีความไพเราะ (PNI = 0.165) เสียงพากย์และเสียงบทขับร้องประกอบการแสดงมีความไพเราะ (PNI = 0.138) วรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงสามารถเสริมจุดเด่นของการแสดงหุ่นละครเล็กและทำให้ผู้ชมประทับใจ (PNI = 0.112) และการถ่ายทอดเนื้อหา เรื่องราวในบทละครมีความน่าสนใจ (PNI = 0.097)

ตารางที่ 43 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรม n = 95

เรื่อง	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ เป็นจริง(D)	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ คาดหวัง (I)	PNI = (I-D)/D	ลำดับ ที่
ท่วงทำนองของดนตรีประกอบละครมีความไพเราะ	4.05 (0.61)	4.72 (0.48)	0.165	2
เสียงพากย์และเสียงบทขับร้องมีความไพเราะ	4.14 (0.69)	4.71 (0.58)	0.138	3
บทพากย์และเจรจามีท่วงทำนองไพเราะ สื่อความหมายในเชิงวรรณกรรมได้อย่างสร้างสรรค์	4.00(0.71)	4.76 (0.50)	0.167	1
วรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงสามารถเสริมจุดเด่นของการแสดงหุ่นละครเล็กและทำให้ผู้ชมประทับใจ	4.38 (0.72)	4.87 (0.36)	0.112	4
การถ่ายทอดเนื้อหา เรื่องราวในบทละครสู่ผู้ชมมีความน่าสนใจ	4.44 (0.70)	4.87 (0.36)	0.097	5

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตารางที่ 44 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านลีลาผู้เชิดหุ่น n = 95

เรื่อง	ค่าเฉลี่ย สภาพที่เป็น จริง(D)	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ คาดหวัง (I)	PNI = (I-D)/D	ลำดับ ที่
ผู้เชิดหุ่นใช้ลีลาในการเชิดหุ่นละครเล็กอย่างงดงาม	4.13 (0.79)	4.57 (0.58)	0.107	2
นักแสดงใช้ร่างกายในการเชิดหุ่นอย่างสมดุล	4.32 (0.69)	4.77 (0.54)	0.104	3
การใช้ผู้เชิดหุ่นละครเล็กแทนการใช้ฉากก้ำบังดึงดูดความสนใจของผู้ชม	4.22 (0.75)	4.82 (0.44)	0.142	1
การใช้ร่างกายบังคับหุ่นมีความอ่อนช้อย	4.18 (0.65)	4.43 (0.68)	0.060	5
ลีลาผู้เชิดกับลีลาของหุ่นละครมีความสอดคล้อง	4.21 (0.70)	4.60 (0.59)	0.093	4

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตารางที่ 45 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมบทละคร n = 95

เรื่อง	ค่าเฉลี่ยตาม สภาพที่เป็น จริง(D)	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ คาดหวัง (I)	PNI = (I-D)/D	ลำดับ ที่
บทวรรณกรรมที่นำมาแสดงมีความน่าสนใจ	4.52 (0.63)	4.89(0.31)	0.082	3
วรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงเป็นที่รู้จักของคนส่วนมาก	4.52(0.68)	4.86(0.38)	0.075	5
วรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงมีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์	4.37(0.84)	4.86(0.35)	0.112	1
วรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงสะท้อนค่านิยม ศาสนา ความเชื่อตามประเพณีของไทย	4.47(0.70)	4.81(0.42)	0.076	4
การถ่ายทอดบทวรรณกรรมเป็นบทละครหุ่นละครเล็กเพื่อใช้สำหรับการแสดงสามารถทำได้อย่างสร้างสรรค์งดงาม และทำให้เกิดความเข้าใจและซาบซึ้ง	4.49(0.65)	4.86(0.38)	0.082	2

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากตารางที่ 44 พบว่าสำหรับด้านลีลาผู้เชิดหุ่น เรื่องที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุดคือการใช้ผู้เชิดหุ่นละครเล็กที่ทำหน้าที่ดำเนินการแสดงบนเวทีแทนการใช้ฉากกับังดึงดูดความสนใจของผู้ชม (PNI = 0.142) รองลงมาได้แก่นักแสดงผู้เชิดหุ่นใช้ลีลาและท่วงท่าในการเชิดหุ่นละครเล็กได้อย่างงดงาม (PNI = 0.107) นักแสดงสามารถใช้ร่างกายในการเชิดหุ่นละครเล็กได้อย่างสมดุล (PNI = 0.104) ลีลาผู้เชิดกับลีลาของหุ่นละครที่ใช้ในการแสดงมีความสอดคล้อง (PNI = 0.093) และสุดท้ายคือการใช้ร่างกายบังคับหุ่นให้เคลื่อนไหวมีความอ่อนช้อย (PNI = 0.060)

จากตารางที่ 45 พบว่าสำหรับด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมบทละคร เรื่องที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุดคือวรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงมีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ (PNI = 0.112) รองลงมาได้แก่การถ่ายทอดบทวรรณกรรมเป็นบทละครหุ่นละครเล็กเพื่อใช้สำหรับการแสดงสามารถทำได้อย่างสร้างสรรค์งดงามและทำให้เกิดความเข้าใจและซาบซึ้ง (PNI = 0.082) บทวรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงมีความน่าสนใจ (PNI = 0.082) วรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงสะท้อนค่านิยม ศาสนาความเชื่อตามประเพณีของไทย (PNI = 0.076) และสุดท้ายคือวรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงเป็นที่รู้จักของคนส่วนมาก (PNI = 0.075)

ตารางที่ 46 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านเทคนิค แสง สี เสียง n = 95

เรื่อง	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ เป็นจริง(D)	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ คาดหวัง (I)	PNI = (I-D)/D	ลำดับ ที่
การจัดองค์ประกอบโดยรวมด้านเสียงส่งเสริมให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วมในการชมการแสดง	4.24 (0.68)	4.76 (0.43)	0.123	3
การผสมผสานเทคนิคสมัยใหม่ด้านแสง สี เสียง และดนตรีประกอบมีความตระการตา	4.21 (0.76)	4.72 (0.45)	0.121	4
โรงละครนำรูปแบบใหม่ๆ ทางเทคนิคด้าน แสง สี เสียง มาใช้ได้อย่างน่าสนใจ	4.00 (0.70)	4.65 (0.58)	0.163	1
การใช้เทคนิคเสียงประกอบการแสดงถ่ายทอดบรรยากาศและเหตุการณ์ในเรื่องได้อย่างชัดเจน	4.16 (0.79)	4.71 (0.50)	0.132	2
การใช้ระดับเสียงมีความดังเหมาะสมกับการแสดง	3.91 (0.64)	4.25 (0.76)	0.087	5

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากตารางที่ 46 พบว่าสำหรับด้านเทคนิค แสง สี เสียง เรื่องที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุดคือโรงละครนำรูปแบบใหม่ๆ ทางเทคนิคด้าน แสง สี เสียง มาใช้ได้อย่างน่าสนใจ (PNI = 0.163) รองลงมาได้แก่การใช้เทคนิคเสียงประกอบการแสดงถ่ายทอดบรรยากาศและเหตุการณ์ในเรื่องได้อย่างชัดเจน (PNI = 0.132) การจัดองค์ประกอบโดยรวมด้านเสียงส่งเสริมให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วมในการชมการแสดง (PNI = 0.123) การผสมผสานเทคนิคสมัยใหม่ด้านแสง สี เสียง และดนตรีประกอบระหว่างการแสดงมีความตระการตา (PNI = 0.121) และสุดท้ายคือการใช้ระดับเสียงมีความดังเหมาะสมกับการแสดง (PNI = 0.087)

ตารางที่ 47 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านพนักงานผู้ให้บริการ n = 95

เรื่อง	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ เป็นจริง(D)	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ คาดหวัง (I)	PNI = (I-D)/D	ลำดับ ที่
พนักงานให้บริการและอำนวยความสะดวกด้านการจำหน่ายบัตรเข้าชมละครด้วยความรวดเร็ว	4.04 (0.80)	4.55 (0.66)	0.126	3
พนักงานให้บริการด้านการประชาสัมพันธ์และตอบคำถามเกี่ยวกับการแสดงหุ่นละครเล็กได้เป็นอย่างดี	4.13 (0.78)	4.68 (0.59)	0.133	1
พนักงานให้บริการด้วยอัธยาศัยและมิตรไมตรีที่ดี	4.25 (0.80)	4.80 (0.43)	0.129	2
พนักงานให้การบริการด้านการต้อนรับผู้ชมอย่างเหมาะสม	4.36 (0.68)	4.81 (0.44)	0.103	5
พนักงานให้การบริการด้านการดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่ผู้ชมได้เป็นอย่างดี	4.29 (0.74)	4.77 (0.51)	0.112	4

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากตารางที่ 47 พบว่าสำหรับด้านพนักงานผู้ให้บริการ เรื่องที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุดคือพนักงานให้บริการด้านการประชาสัมพันธ์และตอบคำถามเกี่ยวกับการแสดงหุ่นละครเล็กได้เป็นอย่างดี (PNI = 0.133) รองลงมาได้แก่การใช้เทคนิคเสียงประกอบการแสดงถ่ายทอดบรรยากาศและเหตุการณ์ในเรื่องได้อย่างชัดเจน (PNI = 0.129) พนักงานให้บริการและอำนวยความสะดวกด้านการจำหน่ายบัตรเข้าชมละครด้วยความรวดเร็ว (PNI = 0.126) พนักงานให้

การบริการด้านการดูแลสุขภาพความปลอดภัยให้แก่ผู้ชมได้เป็นอย่างดี (PNI = 0.112) และสุดท้ายคือพนักงานให้การบริการด้านการต้อนรับผู้ชมอย่างเหมาะสม (PNI = 0.103)

ตารางที่ 48 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านสถานที่ n = 95

เรื่อง	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ เป็นจริง(D)	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ คาดหวัง (I)	PNI = (I-D)/D	ลำดับ ที่
สถานที่ในการชมละครมีความสะดวกสบาย	3.96 (0.71)	4.72 (0.50)	0.192	3
รูปแบบของการตกแต่งสถานที่ของโรงละครมีความเหมาะสมต่อผู้ชมส่วนใหญ่ที่เป็นคนเมืองและนักท่องเที่ยวต่างชาติ	4.24 (0.71)	4.87 (0.33)	0.149	5
การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในโรงละครมีความเหมาะสม	4.00 (0.74)	4.68 (0.55)	0.170	4
การจัดสถานที่ไว้รับรองผู้ชมในระหว่างรอเข้าชมการแสดงมีความเหมาะสม	3.88 (0.86)	4.74 (0.51)	0.222	2
การให้บริการด้านสิ่งจำเป็นพื้นฐานเช่น สุขา สถานที่บริการน้ำดื่ม อำนวยความสะดวกต่อผู้ชม	3.80 (0.97)	4.79 (0.48)	0.261	1

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากตารางที่ 48 พบว่าสำหรับด้านสถานที่ เรื่องที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุดคือการให้บริการด้านสิ่งจำเป็นพื้นฐานเช่น สุขา สถานที่บริการน้ำดื่ม อำนวยความสะดวกต่อผู้ชม (PNI = 0.261) รองลงมาได้แก่การจัดสถานที่ไว้รับรองผู้ชมในระหว่างรอเข้าชมการแสดงมีความเหมาะสม (PNI = 0.222) สถานที่ในการชมละครมีความสะดวกสบาย (PNI = 0.192) การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในโรงละครมีความเหมาะสม (PNI = 0.170) และรูปแบบของการตกแต่งสถานที่ของโรงละครมีความเหมาะสมต่อผู้ชมส่วนใหญ่ที่เป็นคนเมืองและนักท่องเที่ยวต่างชาติ (PNI = 0.149)

ตารางที่ 49 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านการประชาสัมพันธ์ของโรงละคร n = 95

เรื่อง	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ เป็นจริง(D)	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ คาดหวัง (I)	PNI = (I-D)/D	ลำดับ ที่
การดำเนินการโฆษณาประชาสัมพันธ์ด้านการจัดการแสดงของโรงละครมีความเพียงพอและเหมาะสม	3.82 (0.81)	4.40 (0.66)	0.152	1
สูจิบัตรของการแสดงหุ่นละครเล็กมีความน่าสนใจและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการรับชมการแสดง	3.63 (0.76)	4.07 (0.79)	0.121	2
การออกแบบป้ายโฆษณาของโรงละครมีความน่าสนใจ	4.27 (0.86)	4.78 (0.51)	0.119	3
การประชาสัมพันธ์ของโรงละครผ่านทางเว็บไซต์ความน่าสนใจ	4.38 (0.87)	4.84 (0.51)	0.105	4
การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โรงละครโดยการจัดแสดงนอกสถานที่ที่มีความน่าสนใจและให้ข้อมูลครบถ้วน	4.37 (0.88)	4.81 (0.51)	0.101	5

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากตารางที่ 49 พบว่าสำหรับด้านการประชาสัมพันธ์ของโรงละคร เรื่องที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุดคือการดำเนินการโฆษณาประชาสัมพันธ์ด้านการจัดการแสดงของโรงละครมีความเพียงพอและเหมาะสม (PNI = 0.152) รองลงมาได้แก่สูจิบัตรของการแสดงหุ่นละครเล็กมีความน่าสนใจและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการรับชมการแสดง (PNI = 0.121) การออกแบบป้ายโฆษณาของโรงละครมีความน่าสนใจ (PNI = 0.119) การประชาสัมพันธ์ของโรงละครผ่านทางเว็บไซต์ความน่าสนใจ (PNI = 0.105) และสุดท้ายคือการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โรงละครโดยการจัดแสดงนอกสถานที่ที่มีความน่าสนใจและให้ข้อมูลครบถ้วน (PNI = 0.101)

ตารางที่ 50 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านทำเลที่ตั้ง n = 95

เรื่อง	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ เป็นจริง(D)	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ คาดหวัง (I)	PNI = (I-D)/D	ลำดับ ที่
โรงละครตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเหมาะสมต่อการให้บริการผู้ชมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ	4.08 (0.78)	4.73 (0.47)	0.159	1
การเดินทางมายังโรงละครมีความสะดวก	4.24 (0.74)	4.87 (0.36)	0.149	2
มีป้ายบอกที่ตั้งของโรงละครที่ชัดเจน	4.29 (0.87)	4.87 (0.33)	0.135	3
บริเวณที่ตั้งของโรงละครแวดล้อมด้วยสาธารณูปโภคที่เหมาะสม	4.20 (0.77)	4.74 (0.49)	0.129	4
โรงละครอยู่ในย่านที่เจริญเป็นที่รู้จักของชุมชน	4.34 (0.75)	4.88 (0.32)	0.124	5

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากตารางที่ 50 พบว่าสำหรับด้านทำเลที่ตั้ง เรื่องที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุดคือ โรงละครตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเหมาะสมต่อการให้บริการผู้ชมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ (PNI = 0.159) รองลงมาได้แก่การเดินทางมายังโรงละครมีความสะดวก (PNI = 0.149) มีป้ายบอกที่ตั้งของโรงละครที่ชัดเจนและหาได้ง่าย (PNI = 0.135) บริเวณที่ตั้งของโรงละครแวดล้อมด้วยสาธารณูปโภคที่เหมาะสม (PNI = 0.129) และสุดท้ายคือที่ตั้งของโรงละครอยู่ในย่านที่เจริญเป็นที่รู้จักของชุมชน (PNI = 0.124)

ตารางที่ 51 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านร้านอาหารนาฏยศาลา n = 95

เรื่อง	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ เป็นจริง(D)	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ คาดหวัง (I)	PNI = (I-D)/D	ลำดับ ที่
การให้บริการด้านร้านอาหารของโรงละครอำนวยการ ความสะดวกต่อผู้ชม	4.08 (0.79)	4.79 (0.46)	0.174	2
การให้บริการอาหารไทยและเครื่องดื่มหลากหลาย เพียงพอและตรงกับความต้องการของลูกค้า	3.82 (0.68)	4.33 (0.64)	0.134	4
พนักงานของร้านในการให้บริการได้อย่างรวดเร็ว	4.06 (0.78)	4.64 (0.58)	0.143	3
ราคาอาหารและคุณภาพมีความเหมาะสม	3.79 (0.86)	4.22 (1.01)	0.113	5
พนักงานในร้านอาหารให้บริการด้วยอัธยาศัยดี	4.00 (0.77)	4.74 (0.51)	0.185	1

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากตารางที่ 51 พบว่าสำหรับด้านร้านอาหารนาฏยศาลา เรื่องที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุดคือพนักงานในร้านอาหารให้บริการด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี (PNI = 0.185) รองลงมาได้แก่การให้บริการด้านร้านอาหารของโรงละครอำนวยการความสะดวกต่อผู้ชม (PNI = 0.174) พนักงานของร้านในการให้บริการได้อย่างรวดเร็ว (PNI = 0.143) การให้บริการอาหารไทย และเครื่องดื่มหลากหลายเพียงพอและตรงกับความต้องการของลูกค้า (PNI = 0.134) และสุดท้ายคือราคาอาหารและคุณภาพมีความเหมาะสม (PNI = 0.113)

ตารางที่ 52 การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา ด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมและของที่ระลึก $n = 95$

เรื่อง	ค่าเฉลี่ย สภาพที่เป็น จริง(D)	ค่าเฉลี่ย สภาพที่ คาดหวัง (I)	PNI = (I-D)/D	ลำดับ ที่
ราคาของบัตรเข้าชมละครมีความเหมาะสม	3.52 (0.81)	3.47 (1.25)	-0.014	5
ราคาของที่ระลึกและสินค้าเหมาะสม	3.60 (0.87)	3.83 (1.29)	0.064	4
รูปแบบของที่ระลึกที่จัดจำหน่ายสวยงามและมีความน่าสนใจให้เลือกซื้อ	3.88 (0.82)	4.56 (0.70)	0.175	1
สินค้าในร้านจำหน่ายของที่ระลึกหลากหลาย	4.08 (0.91)	4.66 (0.58)	0.142	2
การออกแบบของที่ระลึกของโรงละครที่มีเอกลักษณ์	4.49 (0.78)	4.83 (0.43)	0.076	3

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากตารางที่ 52 พบว่าสำหรับด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมและของที่ระลึก เรื่องที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุดคือรูปแบบของที่ระลึกที่จัดจำหน่ายสวยงามและมีความน่าสนใจให้เลือกซื้อ (PNI = 0.175) รองลงมาได้แก่สินค้าภายในร้านจำหน่ายของที่ระลึกมีความหลากหลาย (PNI = 0.142) การออกแบบของที่ระลึกของโรงละครที่มีเอกลักษณ์ (PNI = 0.076) ราคาของที่ระลึกและสินค้าที่โรงละครจำหน่ายเหมาะสม (PNI = 0.064) และสุดท้ายคือราคาของบัตรเข้าชมละครมีความเหมาะสม (PNI = - 0.014)

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา

ตารางที่ 53 สิ่งที่ควรปรับปรุงในการจัดการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา n = 22

สิ่งที่ควรปรับปรุง	จำนวน	ร้อยละ
1. ขยายพื้นที่สำหรับนั่งรอชมการแสดง	4	18.18
2. เพิ่มจำนวนห้องน้ำ	3	13.64
3. การปรับปรุงระบบเสียงให้เป็นแบบรอบทิศทาง	3	13.64
4. สถานที่คับแคบ	3	13.64
5. การปรับปรุงการก่อสร้างให้มั่นคงแข็งแรง	2	9.09
6. ควรมีการพากย์ด้วยตัวหนังสือเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น ๆ	2	9.09
7. ความสะอาดห้องน้ำ	1	4.55
8. ความสะอาดภายในโรงละคร กลิ่นอับ	1	4.55
9. ลดราคาบัตรเข้าชมละคร	1	4.55
10. ควรมีป้ายบอกทางเข้าโรงละครให้ชัดเจนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	1	4.55
11. การปรับปรุงเก้าอี้ให้นั่งสบายขึ้น	1	4.55

จากตารางที่ 53 พบว่าสิ่งที่ควรปรับปรุงอันดับแรกคือขยายพื้นที่สำหรับนั่งรอชมการแสดง ร้อยละ 18.18 รองลงมา มีจำนวนเท่ากัน 3 ข้อ ได้แก่เพิ่มจำนวนห้องน้ำ การปรับปรุงระบบเสียงให้เป็นแบบรอบทิศทางและสถานที่คับแคบ ร้อยละ 13.64 ต่อมา มีจำนวนเท่ากัน 2 ข้อ ได้แก่การปรับปรุงการก่อสร้างให้มั่นคงแข็งแรงและควรมีการพากย์ด้วยตัวหนังสือเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น ๆ ร้อยละ 9.09 และอันดับสุดท้ายมีจำนวนเท่ากัน 5 ข้อ ได้แก่ความสะอาดห้องน้ำ ความสะอาดภายในโรงละคร กลิ่นอับ ลดราคาบัตรเข้าชมละคร ควรมีป้ายบอกทางเข้าโรงละครให้ชัดเจนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษและการปรับปรุงเก้าอี้ให้นั่งสบายขึ้น ร้อยละ 4.55

ตารางที่ 54 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการจัดการแสดงของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละคร
นาฏยศาลา n = 13

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	จำนวน	ร้อยละ
1. ควรมีบริการหนังสืออ่านเล่นสำหรับรอชมการแสดง	4	30.77
2. ควรเพิ่มการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ในโทรทัศน์ หรือที่สาธารณะ	3	23.08
3. ควรเพิ่มบทตลกให้มากขึ้น	3	23.08
4. ควรเพิ่มบัตรสำหรับนักเรียน ผู้สูงอายุ หรือผู้ทุพพลภาพ ในราคาถูก	1	7.69
5. ควรเพิ่มความหลากหลายของเรื่องที่น่าสนใจ	1	7.69
6. ควรมีจุดบริการน้ำดื่มสำหรับผู้ชมที่ไม่ใช่ลูกค้าของร้านอาหาร	1	7.69

จากตารางที่ 54 พบว่าข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอันดับแรกคือควรมีบริการหนังสืออ่านเล่นสำหรับรอชมการแสดง ร้อยละ 30.77 รองลงมาที่มีจำนวนเท่ากัน 2 ข้อได้แก่ควรเพิ่มการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในโทรทัศน์ หรือที่สาธารณะและควรเพิ่มบทตลกให้มากขึ้น และสุดท้ายมีจำนวนเท่ากัน 3 ข้อ ได้แก่ควรเพิ่มบัตรสำหรับนักเรียน ผู้สูงอายุ หรือผู้ทุพพลภาพ ในราคาถูก ควรเพิ่มความหลากหลายของเรื่องที่น่าสนใจและควรมีจุดบริการน้ำดื่มสำหรับผู้ชมที่ไม่ใช่ลูกค้าของร้านอาหาร ร้อยละ 7.69

ตอนที่ 6 สรุปผลการสนทนากลุ่ม(Focus group discussion) ในการศึกษางานวิจัย

เพื่อให้จากการศึกษาวิจัย “การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์)” เป็นไปโดยสมบูรณ์ในเชิงของการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับความต้องการของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการแสดงและการให้บริการของโรงละครอย่างแท้จริง เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ผู้วิจัยจึงได้จัดการสนทนากลุ่ม(focus group discussion) โดยเชิญผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) จำนวน 8 ท่านเข้าร่วม โดยหยิบยกประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการศึกษาความต้องการของผู้ชมมา กำหนดเป็นหัวข้อในการสนทนา ในรูปแบบของการสนทนากลุ่ม อาศัยกระบวนการอภิปรายกลุ่มโดยใช้คำถามเชิงสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ชมจำนวน 8 ท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่มหลังจากชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์) เรื่อง “ กำเนิดพระคณศ” ในรอบการแสดง วันที่ 22

พฤศจิกายน 2551 เวลา 20.00 น. ณ โรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์) ณ สวนลุมไนท์บาร์ซาร์ เป็นผู้ชมละคร หญิงจำนวน 7 ท่านและเป็นชาย 1 ท่าน โดยผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจำนวน 5 ท่านเคยมีประสบการณ์ในการชมการแสดงละครหุ่นที่โรงละครนาฏยศาลามาก่อน และรวมถึงการแสดงละครประเภทอื่นๆ นอกจากหุ่นละคร ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจำนวน 3 ท่านเพิ่งเคยชมการแสดงของโรงละครนาฏยศาลาเป็นครั้งแรก ทุกท่าน มาจากสาขาวิชาชีพต่างกัน โดยเป็นนักธุรกิจจำนวน 2 ท่าน เป็นนักวิชาการในสาขาวิชาชีพครูจำนวน 2 ท่าน ประกอบอาชีพรับจ้างจำนวน 3 ท่าน และประกอบอาชีพอิสระจำนวน 1 ท่าน โดยการดำเนินการสนทนากลุ่มดำเนินการหลังจากการชมละคร

รูปแบบการดำเนินการสนทนากลุ่ม ดำเนินการโดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนา (facilitator) โดยแนะนำวัตถุประสงค์ของงานวิจัย หัวข้อในการสนทนาแก่ผู้เข้าร่วม การสนทนา และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้อภิปราย เสนอแนะข้อคิดเห็นร่วมกัน ประเด็นหัวข้อสำหรับการสนทนา ของงานวิจัย มีดังนี้

- ประเด็นที่ 1 ด้านรูปแบบการจัดการแสดง
- ประเด็นที่ 2 ด้านเวทีและฉาก
- ประเด็นที่ 3 ด้านดนตรีและการใช้ภาษา และวรรณกรรมในละคร
- ประเด็นที่ 4 ด้านลีลาผู้เชิดหุ่น
- ประเด็นที่ 5 ด้านเทคนิค แสง สี เสียง
- ประเด็นที่ 6 ด้านการให้บริการของโรงละคร

จากการสนทนากลุ่มผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็ก ตอน “กำเนิดพระคเณศ” จำนวน 8 ท่าน สามารถสรุปประเด็นสำคัญในแต่ละหัวข้อการสนทนากลุ่มดังนี้

ประเด็นที่ 1 ด้านรูปแบบการจัดการแสดง

ในด้านความคิดเห็นของผู้ชมการแสดงต่อรูปแบบการจัดการแสดงในยุคปัจจุบันของโรงละคร และความคาดหวังอย่างไรต่อการพัฒนารูปแบบการแสดงต่อไปในอนาคตของโรงละคร ผู้ชมการแสดงละครที่เป็นผู้ร่วมสนทนาส่วนใหญ่มีความประทับใจในการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ทั้งในรูปแบบการแสดงที่มีความงดงาม และเป็นเอกลักษณ์ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีความเห็นร่วมกันว่าอยากให้มีการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานและการจัดแสดงของโรงละคร ทั้งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและจากบุคคลภายนอก โดย เห็นว่าการดำเนินการประชาสัมพันธ์ในเรื่องชื่อเสียงของโรงละครผ่านทางโทรทัศน์ทำให้รู้สึกเกิดความสนใจ อยากมาชมการแสดง ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มส่วนมากต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์ที่แพร่หลายรวมถึงในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่มาเที่ยวที่สวนลุมไนท์บาร์ซาร์ด้วย โดยผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มมีความเห็นว่านักท่องเที่ยวต่างชาติ

ต่างให้ความสนใจในศิลปะการแสดงอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย โดยการประชาสัมพันธ์ด้านการดำเนินงานให้แพร่หลายในหมู่นักท่องเที่ยวจะมีผลต่อการเพิ่มขึ้นของรายได้ของโรงละคร และเป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

ทั้งนี้จากการสนทนากลุ่มในประเด็นด้านรูปแบบการจัดการแสดงพบว่าจุดสนใจของผู้ชมการแสดงคือรูปแบบการแสดงหุ่นละครเล็กอันเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงความงดงามของศิลปะของไทยอันวิจิตรงดงาม โรงละครควรใช้จุดเด่นของด้านความงดงามของการแสดงที่เป็นที่ประทับใจของผู้ชมดังกล่าวในการดึงดูดความสนใจทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติโดยผ่านการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางและถึงแม้ว่าโรงละครจะได้พัฒนารูปแบบการแสดงใหม่ ๆ ให้เกิดความทันสมัยต่อไปในอนาคตก็ควรส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสานการแสดงหุ่นละครเล็กที่งดงามเพื่อให้เป็นที่รู้จักในหมู่ผู้ชมการแสดงต่อไป ทั้งนี้โดยส่งเสริมให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจการด้านการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมและเกิดความหวงแหนในศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กสืบไป

“ได้ยินชื่อเสียงของโรงละครนาฏยศาลา โจ หลุยส์ มานานแล้ว ก่อนหน้านี้ยังไม่มีโอกาสได้มาดูแต่ล่าสุดได้ชมการแสดงของทางโรงละครที่ไปจัดการแสดงในงานพระราชพิธีพระบรมศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ตอนนั้นดูจากทางโทรทัศน์ ก็เห็นได้ไม่ค่อยชัด แต่ก็เป็นที่จุดที่ทำให้คิดว่าถ้ามีโอกาสจะมาดูการแสดงที่โรงละครจริงๆ วันนี้รู้สึกโชคดีและประทับใจที่ได้มีโอกาสมาชม” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 1)

“ส่วนตัวก็ติดตามผลงานของโรงละคร โจ หลุยส์ มาหลายปีแล้ว ชอบในเรื่องของความงดงามทางศิลปะที่นำมานำเสนอ เรื่องตัวหุ่นละครที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ และรวมถึงรูปแบบการแสดงที่มีความหลากหลายและพัฒนาการแสดงใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลาและมีเทคนิคการแสดงต่างๆ ใช้ทั้งเรื่องของแสง เสียงและในส่วนของเนื้อเรื่องที่น่าสนใจ คิดว่าคนที่มาดูการแสดงเรื่องหนึ่งๆ แล้วก็ต้องการที่จะมาชมการแสดงเรื่องใหม่ๆ อีกเสมอหากโรงละครมีการจัดแสดงเวียนเรื่องกันไป ส่วนตัวคิดว่าได้รับความบันเทิงจากการชมการแสดงของโรงละครและได้เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของไทย ซึ่งก็อยากให้คงอยู่ต่อไปและอยากให้มีส่วนสนับสนุนศิลปะด้านนี้มาก ๆ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 2)

“สำหรับการมาชมการแสดงที่นี่ โดยส่วนตัวก็คงจะเป็นชื่อเรื่องที่รู้สึกที่น่าสนใจ เรื่องกำเนิดพระพิฆเนศ เป็นเรื่องที่น่าสนใจและสนใจให้มาชม และรวมถึงชื่อเสียงของการแสดงของโรงละคร โจ หลุยส์ที่เป็นที่รู้จักและได้ยินมานานแล้ว อยากรู้ว่าการแสดงของเขาจะเป็นรูปแบบใดค่ะ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 7)

“เป็นคนที่ชอบดูโจน หรือนาฏศิลป์ไทยตั้งแต่เด็กๆแล้วค่ะ ก็เคยดูในโทรทัศน์ เห็นว่าการแสดงของโจ หลุยส์เนี่ย คนที่แสดงจะใช้ท่าทางของโจนแต่เขาจะแปลงท่าโดยการแสดงของหุ่นละครของที่นี่ มีความน่าสนใจ คิดและตั้งใจนานมากที่จะมาดู วันนี้ได้มาชมการแดงกับเพื่อนๆ ค่ะ ทุกคนก็สนใจการแสดงของโจ หลุยส์มานานเพราะเราได้ยินชื่อเสียง โดยเฉพาะที่ผ่านทางโทรทัศน์ด้วย วันนี้มีโอกาสนี้เลยมาชมด้วยกันค่ะ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 4)

“เมื่อก่อนไม่เคยมาชม ค่ะแต่ถ้าถามว่าในปัจจุบันรู้สึกอย่างไรกับการจัดการแสดง ก็รู้สึกประทับใจนะคะ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 5)

“รู้สึกดีใจที่ได้มาชมการแสดง มาดูการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ยังมีอยู่ เรียกว่าตอนนี้ น่าจะเป็นที่เดียวเลยก็ได้ที่มีการแสดงหุ่นละครที่จัดได้แบบนี้ ของเมืองไทยเลยนะคะ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 6)

“สำหรับชื่อเสียงของโรงละครโจ หลุยส์ คิดว่ามีส่วนสำคัญต่อการมาชมการแสดงของผู้ชมอยากให้การดำรงชื่อเสียงของโรงละครให้เป็นที่รู้จักของผู้ชมต่อไปในอนาคต และเผยแพร่แก่ชาวต่างชาติให้เป็นที่รู้จัก” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 3)

“ได้ทราบชื่อเสียงของโจ หลุยส์ มานานแล้วนะคะ ดีใจที่ได้มาชมการแสดงที่โรงละครนาฏยาศาและยังได้เห็นรูปแบบการแสดงและลีลาการเชิดหุ่นที่สวยงาม สิ่งนี้อยากให้ทางโรงละครคงไว้ต่อไปในอนาคตนะคะ และอยากให้มีการแสดงที่หลากหลายมากขึ้น ให้มีรูปแบบการแสดงที่หลากหลายสำหรับผู้ชม” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 7)

“ชอบศิลปะการแสดงของไทยและชื่นชม การแสดงละครหุ่นแบบนี้ ของโรงละคร ตัวดิฉันเองเคยชมการแสดงของทางโรงละครผ่านทางโทรทัศน์ด้วย รู้สึกชอบ และอยากให้ประชาสัมพันธ์มากๆ ส่วนตัวแล้วคิดว่าราคาบัตรก็ไม่สูงมากถ้าเทียบกับคุณภาพของการจัดการแสดงนะคะ อยากเห็น โรงละครจัดการแสดงที่ส่งเสริมอนุรักษ์ ศิลปะไทยที่ดั้งแบบนี้ไปนานๆ ค่ะ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 8)

ผู้ชมการแสดงที่เป็นผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจำนวนเกินกว่าครึ่งมีความเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน โดยสนับสนุนรูปแบบการจัดการแสดงของโรงละครนาฏยาศาในปัจจุบัน และต้องการเห็นถึงพัฒนาการที่ต่อเนื่องและดำรงอยู่ได้ในอนาคตต่อไป

ประเด็นที่ 2 ด้านเวทีและฉาก

ในด้านความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ชมการแสดงต่อรูปแบบการจัดฉากและเวทีของโรงละครนาฏยาศา(โจ หลุยส์) ผู้ชมที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มกล่าวว่ามีความพึงพอใจต่อการจัดเวทีและฉากในปัจจุบันอยู่แล้ว โดย ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเห็นร่วมกันว่าฉากของโรงละครในรอบการแสดง “ กำเนิดพระคณศ” จัดได้สวยงาม มีการใช้เทคนิคเพิ่มเติมโดยการใช้จอมอนิเตอร์

ฉายภาพประกอบในบางฉากการแสดงทำให้เกิดความน่าตื่นเต้นมากขึ้น หากก็ต้องการที่จะเห็นการพัฒนาในรูปแบบใหม่ๆ ไปตามยุคสมัยต่อไปในอนาคต โดยให้มีรูปแบบและความแปลกใหม่ของการจัดเวที และฉากให้มีความเร้าใจต่อผู้ชมอยู่เสมอ มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี รูปแบบใหม่ๆ เช่น มัลติมีเดียเข้ามาใช้เพิ่มเติมทั้งนี้เพื่อให้การจัดฉากละครมีความน่าสนใจต่อผู้ชมที่หลากหลายรวมถึงผู้ชมกลุ่มวัยรุ่น

ในด้านของความมุงคงามของการตกแต่งฉากละครที่ใช้สำหรับการแสดงหุ่นละครเล็กในปัจจุบันผู้ชมที่เป็นผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มมีความพึงพอใจต่อการตกแต่งฉาก โดยมีผู้ชมบางท่านเสนอว่าควรใส่รายละเอียดที่ลึกลับมากขึ้น เช่นเน้นถึงความแตกต่างของสถานที่ที่แตกต่างกันเพื่อส่งเสริมให้ผู้ชม โดยเฉพาะผู้ชมต่างชาติมีความเข้าใจในเนื้อหาของการแสดงมากขึ้น ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มบางท่านเสนอให้มีการจัดเก็บอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบฉากให้เรียบร้อยก่อนการเปลี่ยนฉากต่อไปเพื่อความเรียบร้อย ส่วนผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่เคยมีประสบการณ์ในการชมการแสดงหุ่นละครของโรงละครนาฏยศาลามาก่อนที่เป็นผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีความเห็นว่าทางโรงละครมีเทคนิคที่ทันสมัยมากขึ้น มีการคิดประยุกต์ศิลปะต่างแขนงมาใช้สร้างสรรค์ผลงานให้น่าชม โดยรู้สึกชื่นชมและมีผู้ชมการแสดงที่เป็นผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีความต้องการให้ขยายขนาดของเวทีแสดงให้กว้างขึ้น เพื่อให้ดูเหมาะสมและโอเอียง

จากการสนทนากลุ่มในประเด็นด้านเวทีและฉากพบว่า เป็นงานที่ทำทนายสำหรับโรงละครที่จะพัฒนางานสร้างฉากและการปรับปรุงเวทีให้มีรูปแบบเป็นที่พึงพอใจสำหรับผู้ชมหลากหลายกลุ่มและมีมาตรฐานระดับโรงละครสากล งานด้านการสร้างฉากและเวทีโดยการผสมผสานคุณค่าศิลปกรรมตะวันตกให้ปรากฏอยู่ในรูปแบบที่ต่างไปจากงานการสร้างฉากแบบดั้งเดิมที่อาศัยจินตนาการของผู้ชม โดยการที่ผู้จัดทำหน้าที่จัดหุ่นละครอยู่หลังฉาก ทั้งนี้การเน้นถึงรูปแบบความคิดของการผสมผสานคุณค่าของศิลปะที่มีรูปแบบเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยกับขนบดั้งเดิมของการแสดงหุ่นละครที่ผู้จัด โดยผู้จัดของโรงละครปรากฏตัวอยู่บนเวทีการแสดงย่อมเป็นการเน้นถึงวัฒนธรรมประดิษฐ์ที่มีรูปแบบแตกต่างออกไปของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) ที่เน้นการนำเสนอรูปแบบใหม่ของการแสดงสู่ผู้ชม งานด้านการสร้างสรรค์และพัฒนาฉากและเวทีของโรงละครจึงนับเป็นงานที่สามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องและนำไปสู่การนำเสนองานด้านฉากและเวทีในรูปแบบใหม่ๆ ที่น่าติดตาม โรงละครต้องคำนึงถึงการสร้างสรรค์งานด้านฉากและเวที โดยดึงความโดดเด่นของการแสดงดั้งเดิมให้เป็นที่สนใจของผู้ชมและผสมผสานเทคนิควิธีในกระบวนการใหม่ๆ เข้าไปให้ได้อย่างลงตัว

“การจัดฉากของละครนะคะ คิดว่าจัดได้สวยงามมาก ใส่รายละเอียดทุกตอน เช่นในฉากของ เมฆ หรือฉากที่มีเสียงฟ้าร้องนะคะ ดูสมบูรณจริง ตลอดจนเวทีการแสดงนะคะที่สามารถทำให้

การเชิดหุ่นทั้งหน้าเวทีและด้านหลังเวทีเป็นไปได้ที่น่าสนใจ ทำได้สมจริงค่ะ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 8)

“รูปแบบการแสดงที่น่าสนใจและเหมาะกับวัยรุ่น ปกติเป็นคนที่ชอบอะไรที่ทันสมัย ถือว่าการแสดงของที่นี่ ระดับวัยรุ่นก็ชมได้ไม่น่าเบื่อ ชาวต่างชาติก็ชมได้ ในด้านของฉาก บางตอนอยากให้เห็นรายละเอียดให้เด่นชัด มากกว่านี้ เช่นฉากวิมาน ต่างๆ ของเทพเจ้าเพราะว่าสำหรับชาวต่างชาติเขาอาจอาศัยการสังเกตฉากที่ชัดเจนเป็นตัวช่วยในการทำความเข้าใจเรื่อง แต่โดยรวมก็ชอบการจัดฉากและเวที สำหรับเวทีอยากให้อมั่นคงแข็งแรง และอาจมีหน้าเวทีที่กว้างมากขึ้น” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 4)

“อยากให้ที่การเปลี่ยนฉากบ่อยมากกว่านี้ อยากให้มีรายละเอียดที่เฉพาะเจาะจงเช่นตรงนี้เป็นวิมานก็เน้นความเด่นของความเป็นวิมานของเทวดา หรืออันนี้เป็นที่ประทับของพระอิศวรก็เน้นรายละเอียดที่เด่นๆ มากกว่าอันอื่นไปเลย วิมานของพระพรหมก็มีรูปแบบที่เป็นรูปแบบที่ดูแล้วรู้ว่าเป็นของพระพรหมไปเลย ส่วนเวทีคิดว่าดีและเหมาะสมอยู่แล้ว” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 7)

“ชอบการใช้ฉากด้านหลังที่เป็นจอ ฉายภาพเข้ามาประกอบ ทำให้เกิดเป็น มุมมองของเวทีที่ดูทันสมัยมากขึ้น ช่วยในเรื่องการเงินตนาการของผู้ชมก็อยากให้เห็นภาพตรงส่วนนี้มากๆ รู้สึกว่าองค์ประกอบของฉากอาจจะใช้สีที่มีดีไปนิด อาจออกแบบสีสັນให้มากขึ้น เพื่อดึงดูดความน่าสนใจ เวลาที่มีผู้ชมที่เป็นเด็กๆ หรือว่าวัยรุ่น เขาจะได้สนใจ เพราะส่วนใหญ่ เนื้อหาของบทละครไทยก็น่าสนใจมากเพียงแต่วิธีการนำเสนอ เนี่ยถ้าทำฉากให้น่าตื่นเต้น เด็กๆ วัยรุ่นเขาก็จะชอบ อยากมาชม เหมือนดูตำนานที่เคลื่อนไหวได้” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 3)

“จริงๆ แล้วพูดถึงฉากและเวที คิดว่าเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยก่อนเยอะ ทั้งด้านเทคนิคและวิธีการที่ใช้ประกอบมีความหลากหลาย รวมถึงครั้งนี้เห็นว่ามีกรนำเอาแก่นของหนังตะลุงเข้ามาช่วยในด้านการแสดง คือเรื่องของการใช้แสงและเงาแบบในการแสดงหนังใหญ่ ช่วยรู้สึกว่าเป็นความหลากหลายของการผสมผสานเทคนิคทางด้านการแสดง เห็นว่าน่าสนใจ เราใจผู้ชม ก็อยากให้ทางโรงละครมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการแสดงอยู่ตลอดเวลาเพื่อที่ว่าเมื่อมาชมแล้วก็จะอยากกลับมาดูอีก เพราะว่ามีจัดการแสดงที่น่าสนใจ ทั้งด้านเทคนิควิธีที่ใช้แสดง ก็จะทำให้ผู้ชมรู้สึกอยากติดตามต่อไป อยากให้พัฒนาต่อไปไม่ทอดทิ้งความงดงามของศิลปะไทยๆ ที่เด่นอยู่แล้วในตัวเอง” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 2)

“ส่วนเรื่องของฉากกับเวทีอย่างที่เห็นอยู่ในปัจจุบันก็ถือว่าดีมากแล้วนะครับ แต่ว่าถ้าเป็นไปได้ในอนาคตจริงๆ ก็อาจจะเพิ่มเติมในเรื่องของระบบมัลติมีเดียเข้ามาทำให้มันดูถึงการมากขึ้นและอนาคตก็จะดีมาก หากว่ามีทุนมากกว่านี้ โรงละครอาจจะขยายเวทีให้ใหญ่ขึ้น เพิ่มขนาดของ

ฉากให้มีความอลังการ ตรงนี้ น่าจะดึงดูดความสนใจของผู้ชม โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งมีความสนใจศิลปะของไทยอยู่แล้วนะคะ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 3)

“ถามถึงความคาดหวังในเรื่องฉากและเวทีตอนนี้คิดว่าก็คืออยู่แล้ว อาจจะมีนิดหนึ่งตรงฉากหลังสุดที่ใช้มอนิเตอร์เข้ามาช่วยสำหรับการแสดงนะคะ อาจจะมีเทคนิควิธีให้ดูสมจริงกว่านี้ เช่น ในฉากที่มีดาวตก อาจทำให้การแสดงมีความน่าตื่นเต้นและสมจริงมากขึ้น” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 1)

“คืออยู่แล้วนะคะ สำหรับการจัดการฉากโดยรวม ถ้าอยากให้เพิ่มเติมก็จะเป็นตรงส่วนของการเปลี่ยนฉากที่อยากให้มีการเปลี่ยนฉากแบบสลับเป็นฉากใหม่ๆ ให้มากขึ้น แล้วก็อยากให้มีความนุ่มนวลกว่านี้เวลาเปลี่ยนฉาก ส่วนอื่นๆ ก็อาจจะเป็นเรื่องสีสันทัน ที่ใช้ ความแวววาว หรืออลังการของฉาก น่าจะมีมากกว่านี้ถ้าเป็นไปได้” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 6)

ประเด็นที่ 3 ด้านดนตรีและการใช้ภาษา และวรรณกรรมในละคร

ในด้านของความคิดเห็นของผู้ชมการแสดงที่มีต่อต่อว่าการใช้ดนตรีประกอบการละคร และภาษา และ วรรณกรรมในบทละคร ผู้ชมละครที่เป็นผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีความคิดเห็นว่าเป็นรูปแบบของการใช้ดนตรีประกอบการละคร สำหรับเรื่องกำเนิดพระคเณศ มีการประยุกต์ใช้ดนตรีที่หลากหลาย เป็นการผสมผสานศิลปะทางดนตรีที่ลงตัว มีการใช้รูปแบบของดนตรีสมัยใหม่เข้ามาผสมผสานกับดนตรีไทยที่เป็นที่รู้จักคุ้นเคย การบรรเลงดนตรีเป็นไปได้อย่างน่าประทับใจ สำหรับความคาดหวังของผู้ชมละครที่มีต่อดนตรีประกอบการละคร ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มแสดงความคิดเห็นให้มีการอนุรักษ์สิ่งดีงามอันน่าประทับใจต่อไปในส่วนของ การใช้ภาษาและวรรณกรรมในการจัดแสดงหุ่นละครเล็กเรื่องกำเนิดพระคเณศ ผู้ชมละครที่เป็นผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเห็นว่าการใช้ภาษาในบทพากย์ที่มีจังหวะสอดคล้องทำให้เกิดสุนทรียภาพทางการรับรู้ต่อวรรณกรรม ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน และมีข้อเสนอแนะในด้านการเลือกใช้ภาษาให้เหมาะกับกลุ่มผู้ชมที่มีความหลากหลาย โดยเน้นที่ความเข้าใจของผู้ชม ทั้งนี้ควรมุ่งเน้นถึงการเพิ่มเติมความเข้าใจให้ต่อผู้ชมการแสดงที่เป็นชาวต่างชาติ โดยเพิ่มรายละเอียดในส่วนของบทบรรยายภาคภาษาอังกฤษให้มีรายละเอียดมากขึ้นกว่าเดิม

ในส่วนของความคาดหวังต่อแนวทางการพัฒนาเพื่อให้เกิดการสร้างสรรคในงานด้านดนตรีและวรรณกรรมในการแสดงละครหุ่นในอนาคต ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเห็นว่าในปัจจุบันทำได้คืออยู่แล้วมีเพียงแต่ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในส่วนของ การคำนึงถึงความเข้าใจของผู้ชมที่เป็นชาวต่างชาติ เพื่อให้เกิดอรรถรสทางวรรณกรรมและการเข้าชมการแสดง

จากการอภิปรายด้านดนตรีและการใช้ภาษาและวรรณกรรมในการแสดงจะเห็นได้ว่าการอธิบายหรือให้ข้อมูลเพิ่มเติมในรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของวรรณกรรมและเพลงที่ใช้ใน

“คิดว่ารูปแบบการใช้ภาษา และการใช้ดนตรีประกอบการแสดงคืออยู่แล้ว รู้สึกประทับใจ ภาษาที่ใช้ก็ไม่ได้ฟังยากอะไรมาก แต่อยากให้ทำบทพากย์ที่เป็นตัวเขียนขึ้นจ้อ สำหรับภาษาอังกฤษ ให้มีรายละเอียดเยอะกว่านี้สำหรับเวลาที่คนต่างชาติเข้ามาชมเขาก็จะได้เกิดความเข้าใจ ทับไปด้วย กับบทบาทของการแสดงเพราะสังเกตว่าตรงภาษาอังกฤษจะไม่ละเอียดเท่ากับเนื้อเรื่องในการแสดง ผู้ชมชาวต่างชาติก็อาจจะขาดความซาบซึ้งตรงนี้ไป อยากให้บทภาษาอังกฤษกับการแสดงมีความสัมพันธ์กันเพื่อว่าจะได้ไม่พลาดรายละเอียดที่สำคัญๆ ของแต่ละฉากโดยเฉพาะในเรื่องการแสดงที่เป็นเรื่องเล็กๆ เป็นศิลปวัฒนธรรมของไทย ทำให้เขาเข้าใจและติดตามเรื่องได้ทัน อยากให้คุณแสดงนี้ด้วยค่ะ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 4)

“สำหรับดนตรีนะละ ก็รู้สึกว่าดีมากค่ะ สำหรับดนตรีไทยที่ฟังคุ้นตื้นเต้นและไพเราะ ไร่ใจไปกับเนื้อเรื่อง ชวนให้ติดตาม ด้านวรรณกรรมและการใช้ภาษาใช้ได้ดีชัดเจนในภาษาไทย เสียงคนพากย์แสดงถึงอารมณ์ได้ดี ทำให้เราเข้าถึงและเกิดความซาบซึ้ง ภาษารัก ภาษาโกรธ ภาษาในเวลารบ ก็มีน้ำเสียงลีลาต่างกันอันนี้แสดงว่าผู้พากย์และผู้ถ่ายทอดทำได้อย่างเข้าถึงอารมณ์” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 6)

“การแสดงใช้ภาษาที่สละสลวยเข้ากับอารมณ์ของการแสดง ภาษาเข้าใจได้ง่าย มีการเน้นจังหวะโดยการใส่การพากย์เสียงให้มีเสียงดังเบา ต่างกัน ถือว่าคืออยู่แล้ว” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 3)

“ขอเพิ่มเติมตรงคำบรรยายภาษาอังกฤษนิดนึงก็คือตรงที่มีภาษาอังกฤษเข้ามา แล้วมีการบรรยายชื่อของตัวละครเป็นภาษาอังกฤษ เป็นชื่อ พระอิศวร พระคเณศ มองว่าในมุมมองของชาวต่างชาติ เขาอาจจะจำชื่อตัวละครได้ลำบาก ด้วยความที่ไม่คุ้นเคยกับภาษา อยากแนะนำให้ทางโรงละครใส่รายละเอียดตรงนี้ในสูจิบัตร เป็นภาษาอังกฤษล่วงหน้า ให้รายละเอียดเรื่องย่อก่อนการเข้าชมเพื่อให้ความเข้าใจแก่ผู้ชมต่างชาติมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันโรงละครก็ได้มีการจัดทำสูจิบัตรของการแสดงเป็นภาษาอังกฤษอยู่แล้ว เพียงแต่เสนอแนะให้ใส่รายละเอียดให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น หรืออาจจะใช้วิธีการบรรยายลักษณะเด่นๆ ของตัวละครไว้ในการบรรยายภาษาอังกฤษ เช่น พระอินทร์ หรือในภาษาอังกฤษ ใช้ว่า Indra ก็มีวงเล็บบรรยายไว้ว่าพัคตร์สี่เศียร ประมาณนี้ค่ะ คุณจะได้จำชื่อได้” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 5)

ประเด็นที่ 4 ด้านลีลาผู้เชิดหุ่น

ในส่วนของการความคิดเห็นของผู้ชมการแสดงที่มีต่อ ความอ่อนช้อย งดงามของลีลาการแสดงและของผู้เชิดหุ่นในการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา (โจ หลุยส์) ในปัจจุบัน ผู้ชมการแสดงที่เป็นผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีความเห็นว่าผู้เชิดหุ่นของโรงละครสามารถถ่ายทอดลีลาการเชิดหุ่นในการแสดงได้อย่างอ่อนช้อยและงดงาม ถึงแม้จะเป็นงานที่ยากและต้องอาศัยทักษะ

และการฝึกฝน ผู้เชิดหุ่นของโรงละครก็สามารถถ่ายทอดลีลาได้อย่างผสมผสาน กลมกลืนและร่วมกันทำงานได้อย่างเป็นทีม โดยผู้เข้าร่วมการวิจัยเห็นว่าเทคนิคลีลาที่ต้องอาศัยการเชิดที่ผู้เชิดสามคนเชิดหุ่นละครหนึ่งตัวเป็นงานที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันเป็นทีมและผู้เชิดหุ่นของโรงละครก็สามารถทำหน้าที่ในระหว่างการแสดงได้อย่างดี โดยผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มมีข้อเสนอแนะว่าหากผู้เชิดอาศัยการแสดงออกทางใบหน้าให้เป็นไปตามอารมณ์ของบทร่วมไปจะทำให้เกิดความรู้สึกร่วม ในขณะที่ผู้ชมการแสดงที่เป็นผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มบางท่านกล่าวว่า ลีลาของผู้เชิดหุ่นนั้นสามารถทำได้ในระดับที่ดีโดยไม่ต้องดูความสนใจของผู้ชมไปอยู่ที่ผู้เชิดหุ่นจนหมดหากตรึงความสนใจของผู้ชมไว้ที่หุ่นละครโดยสามารถบังคับลีลา เคลื่อนไหวของหุ่นได้อย่างนุ่มนวล สำหรับความคาดหวังต่อการพัฒนาของโรงละครต่อนักแสดงผู้เชิดหุ่นละครเล็กในอนาคต ผู้ชมการแสดงที่เป็นผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มต้องการให้มีการถ่ายทอดฝึกฝนศิลปะการเชิดหุ่นให้แก่บุคคลภายนอกเพิ่มมากขึ้น เพื่อดำรงศิลปะแขนงนี้ให้อยู่สืบไป

จากการสนทนากลุ่มกับผู้ชมการแสดงของโรงละครในประเด็นด้านลีลาการเชิดหุ่นพบว่าทางโรงละครควรดำเนินการประชาสัมพันธ์ด้านการถ่ายทอดศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กตามที่ดำเนินการอยู่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเน้นถึงบทบาทด้านการให้ความรู้และทักษะด้านการแสดงหุ่นละครเล็กแก่ผู้ที่สนใจ เยาวชนและชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งนี้งานด้านการส่งเสริมศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กเป็นงานที่ทางโรงละครได้ดำเนินการอยู่แล้วในปัจจุบันและมีความน่าสนใจ หากมีการประชาสัมพันธ์ให้กว้างขวางในหมู่ผู้ชมการแสดงจะเป็นประโยชน์ต่องานด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์การแสดงหุ่นละครเล็กของไทยมากยิ่งขึ้น

“ด้านลีลาการแสดงของเขาคืออยู่แล้วนะคะ ค่อนข้างร้ายรำไปตามตัวละครนะคะ คนแสดงมีการก้มศีรษะตามตัวละคร เคลื่อนไหวกลมกลืน มีลีลาสอดคล้องกับบทบาทของหุ่นทำให้เกิดความสมจริงและทำให้หุ่นดูมีอารมณ์ของมนุษย์ได้อย่างชัดเจนขึ้น ถ้าเป็นไปได้อยากให้ผู้ร้ายรำทุกคนร้ายรำอย่างนุ่มนวล ไปตามลีลาของหุ่นอย่างพร้อมเพรียงกัน” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 1)

“ชอบลีลาของผู้ร้ายรำนะคะ ทำได้ดีมาก ทั้งการที่จะต้องแสดงลีลาการเคลื่อนไหวส่วนบุคคล และจะต้องแสดงท่าทางให้สอดคล้องไปกับนักแสดงผู้เชิดหุ่นท่านอื่นเป็นทีม 3 คน ผู้แสดงเขาสามารถแสดงท่าทางไปในทิศทางเดียวกันได้โดยเฉพาะคนที่ต้องควบคุมส่วนศีรษะของหุ่นสามารถทำได้อย่างสอดคล้อง มีความกลมกลืนกันเป็นหนึ่งเดียว ดูแล้วรู้สึกเลยว่าเหมือนหุ่นเป็นคนมีชีวิต และหุ่นและผู้เชิดมีลีลาที่สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันคะ ชอบและรู้สึกประทับใจ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 4)

“ลีลาของผู้เชิดหุ่นเห็นว่าสอดคล้องกับการเชิดหุ่น แต่ว่าสิ่งหนึ่งที่คิดว่าอาจจะช่วยเพิ่มเติมความน่าสนใจของละครได้ก็คือการแสดงออกทางสีหน้าของผู้เชิด ถ้ามีอารมณ์ร่วมไปกับ

ตัวละครในบทบาทที่แสดงได้ทุกคน ก็จะสามารถช่วยเน้นถึงความกลมกลืนของการแสดง ตรงนี้ที่รู้สึกชื่นชมผู้เชิดหุ่นของ โรงละครหลายๆท่านมีสามารถสื่ออารมณ์ตรงนี้ได้ถึงผู้ชม อยากให้ผู้ชมมีอารมณ์ร่วมไปกับการแสดง” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 2)

“จริงๆ การเชิดหุ่นทั้งหมดถือว่าดีมาก เป็นการแสดงถึงท่าทาง อารมณ์และลักษณะต่างๆ ที่ออกมาแทนตัวหุ่นคนเชิด ในอนาคตคิดว่าอยากจะให้ทางโรงละครจัดการอบรมหรือฝึกการแสดงให้กว้างขวางมากขึ้น สำหรับเยาวชนและบุคคลที่สนใจครับ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 3)

“ ดีแล้วนะคะ สำหรับลีลาการเชิดแต่ก็เห็นด้วยที่ว่าถ้ามีการใช้สีหน้าที่ถ่ายทอดอารมณ์ของนักแสดงก็จะช่วยได้ ส่วนการกระต๊อบเท้าในบทโศก หรือการใช้ท่าทางในบทเศร้า ทำได้น่าสนใจ และรู้สึกชื่นชมในความสามารถของนักแสดงผู้เชิดหุ่นค่ะ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 6)

“ คิดว่าแสดงได้ดีและเหมาะสมแล้วค่ะ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 5)

“รู้สึกว่าคุณเชิดสามารถถ่ายทอดวิญญาณและอารมณ์ผ่านท่าทางไปยังหุ่นได้ และลักษณะการเชิดทำได้ดีมากและนุ่มนวล มีการทำงานร่วมกันเป็นทีมได้ดีมาก ลีลาของผู้เชิดหุ่นอยู่ในระดับที่ดีมากๆ เพราะไม่ทำให้คนดูเบี่ยงเบนความสนใจจากหุ่นไปอยู่ที่ผู้เชิด ที่เชิดอยู่กลางแจ้ง แต่ความสอดคล้องกลมกลืนของผู้เชิดถ่ายทอดไปยังหุ่นทำให้หุ่นมีความโดดเด่นน่าสนใจ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 7)

ประเด็นที่ 5 ด้านเทคนิค แสง สี เสียง

ในส่วนของการความคิดเห็นของผู้ชมที่มีต่อเทคนิคที่ใช้ประกอบการแสดงด้านแสง สี เสียง ความทันสมัยในปัจจุบันและความคาดหวังต่อการพัฒนาเทคนิค ด้านแสง สี เสียงสำหรับการแสดงหุ่นละครเล็กในอนาคตผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มมีความเห็นว่าเทคนิคด้านแสง สี เสียงที่นำมาประยุกต์ใช้สำหรับการจัดการแสดงในปัจจุบันมีความทันสมัยและเหมาะสมต่อการแสดง ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มกล่าวว่าการแสดงหุ่นละครเล็กมีความน่าสนใจและตื่นเต้นเนื่องมาจากการจัดการด้านเทคนิคแสง สี เสียง ประกอบการแสดงที่ตระการตา สำหรับการพัฒนาเทคนิคด้านแสงสีเสียงต่อไปในอนาคต ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มมีความคาดหวังที่จะเห็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยปรับปรุงไปตามยุคสมัย จากการอภิปรายด้านเทคนิค แสง สี เสียง ทางโรงละครควรนำรูปแบบใหม่ๆ ด้านแสง สี เสียง มาประยุกต์ใช้ในการแสดงโดยพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเน้นความงดงามตระการตาของการใช้เทคนิค แสง สี เสียง ในการแสดงเพื่อส่งเสริมความเร้าอารมณ์ของผู้ชมตลอดจนถึงความประทับใจในเทคนิคที่ทันสมัยด้านแสง สี เสียง ของโรงละคร

“ถือว่าเทคนิคและรูปแบบของการใช้แสงสี เสียงเข้ามาช่วยในการแสดงของโรงละครถือว่าทำได้ดีในระดับหนึ่ง ก็ยังอยากให้มีการพัฒนาตรงนี้ต่อไปเรื่อยๆ เพราะสมัยปัจจุบันเทคนิคด้าน

ไลท์แอนด์ซาวด์ ก็พัฒนาไปมาก ถ้านำมาช่วยได้มากก็จะเพิ่มความน่าสนใจของการแสดง” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 3)

“ สำหรับการแสดงด้านเทคนิค แสงสีเสียง ดูแล้วก็ชื่นชมนะคะ แสดงได้ดีมากนะคะ การใช้แสงแสดงได้สมกับอารมณ์เกือบทุกตอน สีสันทันมีความงดงามและการใช้เสียงประกอบก็เข้าใจ ผู้ชมนะคะ คิดว่าตรงนี้ก็ถือว่าเทคนิคเสียง มีความทันสมัยนะคะ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 6)

“ เทคนิคแสง สี เสียงก็ทันสมัยดีนะคะ ถือว่ามีเทคนิคทันสมัย ใจก็อยากเห็นโรงละครพัฒนาเทคนิคด้านนี้ต่อไปเรื่อยๆ สำหรับอนาคต เพื่อให้การจัดการแสดงทันสมัย เท่าที่คุณนี่ก็ยังคงคิดไม่ออกนะคะว่าควรจะเป็นรูปแบบใด” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 7)

“ หากโรงละครพัฒนาเทคนิคการใช้เสียงเข้ามาได้อย่างทันสมัยนะคะ ตรงนี้คิดว่าจะมีผลต่อความพอใจของผู้ชมมากเลย อยากให้มีรูปแบบแปลกใหม่ และพัฒนาอย่างต่อเนื่องค่ะ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 5)

“ เทคนิคแสง สี เสียง ในปัจจุบัน ทำได้ดีแล้วนะครั้บ แต่ถ้ามีการพัฒนาต่อเนื่องเรื่อยๆ ขึ้นไปกว่านี้ ก็จะยิ่งน่าสนใจมากขึ้น เรื่องแสง หรือการใช้ไฟที่มีสีสันทัน ก็สำคัญครั้บ เป็นเทคนิคที่สร้างอารมณ์ในแต่ละฉากที่ผมคิดว่าเทคนิคนี้มีผลต่อคนดูด้วยครั้บ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 3)

“ ปัจจุบันคิดว่าดี และส่วนตัวก็พอใจนะคะแต่ถามว่าต้องพัฒนาอะไรเพิ่มเติมไหม ก็เห็นว่ายังไม่ต้อง ณ ปัจจุบัน แต่ถ้าเป็นในอนาคตก็อยากให้มีรูปแบบที่ปรับปรุงให้ทันสมัยไปเรื่อยๆ เพราะตรงนี้ก็มีส่วนที่สามารถนำมาใช้และเน้นให้เกิดความน่าสนใจ และดึงดูดใจต่อการชมศิลปะไทยที่มีความงดงามอยู่ในตัวเองอยู่แล้ว” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 8)

“ ถือว่าระบบเสียงที่ดีมากนะคะ ส่วนระบบแสง ส่วนตัวรู้สึกว่าจะเน้น โทเรเดียวมกเกินไป เช่นเป็นแสงสีเหลือง ก็ไม่ทราบเพราะเพิ่งเคยชมเป็นครั้บแรกนะคะ บางทีอาจจะเป็นแก่นของเรื่อง เลยทำให้แสงออกมาเป็นแบบนั้น ใจก็อยากให้มีหลากหลายของแสงที่ใช้ ในแต่ละฉาก จะได้เร้าความสนใจ หรือใช้แสงสี เน้นบรรยากาศ เน้นอารมณ์ไปเลยอย่างชัดเจน นอกจากนี้ การเปลี่ยนแสงและสีในแต่ละฉาก ถ้าจะเน้นการเล่นแสงสีก็ควรทำอย่างนุ่มนวลสมกับบรรยากาศศิลปะของไทย” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 4)

ประเด็นที่ 6 การให้บริการของโรงละคร

ในส่วนของความพึงพอใจต่อการให้บริการด้านต่างๆ ของโรงละครนาฏยศาลา (โจ หลุยส์) ในปัจจุบันและข้อเสนอแนะต่อการจัดการความเหมาะสมด้านปัจจัยต่างๆ ที่สนับสนุนการอำนวยความสะดวกและการให้บริการของโรงละครนาฏยศาลา อันได้แก่ ด้านสถานที่ ร้านอาหาร การให้บริการด้านของที่ระลึก การให้บริการของพนักงาน และอื่นๆ เพื่อการพัฒนาการให้บริการต่อไปในอนาคต ผู้ชมการแสดงที่เป็นผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม เห็นว่าด้านสถานที่ของโรงละคร ยัง

มีข้อจำกัดบางส่วนในเรื่องของพื้นที่โดยอยากให้โรงละครมีการขยายพื้นที่ และมีการจัดบริเวณที่เป็นสัดส่วน มีสถานที่ไว้สำหรับให้บริการในขณะที่รอชมการแสดงที่เพิ่มขึ้น ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเห็นว่าการให้บริการด้านสุขาในปัจจุบันอาจมีไม่เพียงพอต่อผู้ชม โดยอยากให้มีการปรับปรุงในด้านการให้บริการสุขา รวมถึงการปรับปรุงบรรยากาศของห้องสุขาให้ดีขึ้นเพราะเห็นว่าเป็นส่วนสำคัญต่อการให้บริการของโรงละคร โดยเฉพาะในแง่ของการเป็นโรงละครในแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาก เพื่อเป็นรูปแบบที่เป็นมาตรฐาน ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเห็นว่าสถานที่สำหรับจำหน่ายของที่ระลึก ควรแยกให้เป็นสัดส่วน และมีรูปแบบในการนำเสนอที่เน้นเชิงอนุรักษ์นิยมมากขึ้น ในด้านการให้บริการร้านอาหาร ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเห็นว่าในปัจจุบันมีความเหมาะสมอยู่แล้ว ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกัน โดยอยากให้มีการขยายพื้นที่ของโรงละคร ปรับปรุงโครงสร้างให้มีความแข็งแรงมั่นคงมากขึ้น ให้ดูโอ่โถง

ในด้านการให้บริการของพนักงานของโรงละคร ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเห็นว่าพนักงานของทางโรงละครให้บริการด้วยอัธยาศัยและมิตรไมตรีที่คึกคักประทับใจ และทำให้เกิดบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นกันเองในโรงละคร ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มบางท่านเสนอให้มีการประกาศรอบการแสดงและเวลาที่ชัดเจน โดยประกาศทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ผู้ชมละครได้รับทราบ ก่อนการแสดงเริ่ม ข้อเสนอแนะอื่นๆ ในด้านการให้บริการของพนักงานต่อการทักทายลูกค้า ผู้เข้าร่วมสนทนาเห็นว่า เป็นไปด้วยความอบอุ่นเป็นกันเอง อย่างไรก็ตามในส่วนของการใช้หุ่นตัวละครเล่นทักทายกับผู้ชม อาจต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในแง่ของแนวคิดด้านความเชื่อทางศาสนา เช่น ไม่ควรใช้หุ่นตัวละครที่เป็นเทพในตำนานทักทายเล่นกับผู้ชมมากเกินไป

จากการสนทนากลุ่มด้านการให้บริการของโรงละคร พบว่าทางโรงละครควรปรับปรุงด้านสถานที่และการให้บริการด้านสุขาให้มีความเพียงพอต่อการให้บริการต่อผู้ชมอย่างเร่งด่วน โดยให้มีมาตรฐานที่เหมาะสม นอกจากนี้ควรจัดสรรการใช้พื้นที่ของโรงละครให้เป็นสัดส่วนสวยงาม ตลอดจนถึงการดำเนินงานปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานของโรงละครและสิ่งจำเป็นพื้นฐานเช่น ส่วนของที่นั่งพักระหว่างการชมการแสดง หรือการจัดให้มีการใช้เครื่องขยายเสียงสำหรับการประกาศรอบการแสดงสำหรับผู้ชม

“สถานที่คิดว่าเล็กไปหน่อยนึง และส่วนที่จัดขายของที่ระลึกอยากให้เป็นส่วนมากกว่านี้ อยากให้เป็นห้องหรือจัดเป็นส่วนต่างหาก และอยากให้ปรับปรุงเรื่องของการให้บริการเรื่องห้องน้ำให้สะดวกต่อผู้ชมจำนวนมากเพื่อเวลาผู้ชมมาชมการแสดงจะได้ประทับใจค่ะ ถือว่าโรงละครเป็นหน้าเป็นตาของบ้านเราเลยก็ว่าได้เพราะที่นี้จะมีผู้ชมชาวต่างชาติมาชมเยอะมาก” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 1)

“อยากให้ปรับปรุงสถานที่ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะดีและสวยงามมากอยู่แล้ว หวังว่าทางโรงละครจะมีทุนสนับสนุนในด้านการปรับปรุงสถานที่ให้โอโถง มีโครงสร้างที่มั่นคงแข็งแรง เพื่อให้สมกับความเป็นหน้าเป็นตาของต่างชาติเวลาเขามาเที่ยว” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 5)

“ส่วนตัวเห็นว่าการเล่นละครหุ่นในเรื่อง ถ้าเป็นตัวละครที่เกี่ยวกับเวทตำนาน หรือเป็นตัวละครที่เป็นเทพเจ้าที่เป็นที่รู้จักนับถือของคน ภายหลังจากแสดงอาจคำนึงถึงความเหมาะสมของการนำหุ่นมาทักทายกับลูกค้า เพราะเป็นเรื่องของความเข้าใจทางด้านวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 1)

“เรื่องสถานที่อยากให้ปรับปรุงห้องน้ำให้เพียงพอ และดูและเรื่องความสะดวกสบายๆ ถึงในปัจจุบันจะถือว่าดี แต่คิดว่าเป็นสิ่งที่สำคัญนะ นอกจากนี้อยากให้ทำสูจิบัตรเป็นสองภาษา เล่าเรื่องราวของบทละครให้ชาวต่างชาติด้วย ตรงจุดนี้ถือว่ามีลูกค้าที่เป็นชาวต่างชาติมากมาย ถ้าสามารถดึงดูดความสนใจด้วยบริการที่เห็นถึงความสำคัญและความเข้าใจของลูกค้าก็จะเป็นการสนับสนุนการดำเนินกิจการของโรงละคร” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 3)

“ด้านของการให้บริการด้านการจำหน่ายของที่ระลึก อยากให้จัดรูปแบบเป็นการอนุรักษ์นิยมแบบโบราณของไทย ซึ่งก็จะดูน่าสนใจ อันนี้ลองคิดว่าถ้าพนักงานขายของที่ระลึกแต่งกายด้วยชุดไทย อาจจะดึงดูดความสนใจหรือคู่มือเสนอให้ไปอีกแบบ” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 4)

“อยากให้โรงละครจัดส่วนของการให้บริการของที่นั่งพักระหว่างรอการแสดงให้กว้างและสะดวกต่อผู้ชมมากกว่านี้เพราะผู้ชมบางส่วนอาจไม่ได้ใช้บริการร้านอาหารของทางโรงละคร ตรงนี้คิดว่าอาจมีบริการของว่าง หรือเครื่องดื่มแยกออกมา และการเดินนำผู้ชมไปสู่ที่นั่งภายในโรงละคร อยากให้ที่นั่งมีป้ายติดบอกเลขที่ที่ชัดเจน มองเห็นได้ในที่มีดด้วยก็จะดีมาก” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 8)

“สำหรับการให้บริการของโรงละคร รู้สึกชื่นชมและประทับใจในการให้บริการของพนักงานที่ให้บริการด้วยอัธยาศัยและมิตรไมตรีที่ดี อบอุ่นและเป็นกันเองทำให้เมื่อก้าวขาเข้ามาในโรงละครทำให้รู้สึกถึงที่น่าจะเป็นโรงละครของครอบครัว ที่เรามาดูละครกันในวันหยุดแล้วได้รับความสบายใจกลับไป และอยากกลับมาใช้บริการอีกในครั้งต่อไป” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 2)

“อยากให้โรงละครมีการประกาศเวลาของการเข้าชม ก่อนการเข้าชมโดยประกาศออกไมค์ เป็นภาษาไทยและอังกฤษ เพื่อให้ผู้ชมทราบเวลาอีกครั้ง ทั้งการเปิดให้เข้าชมประวัติความเป็นมาของโรงละครก่อนการแสดงด้วย โดยทั่วไปถือว่าประทับใจการให้บริการของโรงละคร รู้สึกว่าเป็นความอบอุ่น และเป็นบรรยากาศที่ดีที่น่ากลับมาชมละครที่โรงละคร” (ผู้ร่วมสนทนากลุ่มท่านที่ 7)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์)” เป็นการวิจัยแบบประเมิน (evaluation research) ทั้งเชิงปริมาณ (quantitative) และเชิงคุณภาพ(qualitative) โดยสถิติที่ใช้สำหรับการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย(Means) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) ความถี่ (Frequency) และร้อยละ(Percentage) สถิติที่ใช้ทดสอบคือ t-test สำหรับปัจจัยที่มี 2 กลุ่ม และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว(One-way ANOVA) สำหรับปัจจัยที่มี 3 กลุ่มขึ้นไป ใช้การเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีของดันแคนในกรณีที่พบความแตกต่างจากการวิเคราะห์ความแปรปรวน จัดลำดับความสำคัญของข้อมูลจากการประเมินความต้องการผู้ชมละคร โดยแบบการเรียงลำดับความสำคัญของข้อมูล(Priority Needs Index:PNI) วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนคำถามปลายเปิดในชุดแบบสอบถามโดยหาค่าความถี่และร้อยละและนำเสนอข้อมูลในส่วนของการจัดสนทนากลุ่มโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) ในส่วนของการนำเสนอข้อมูลการสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามหัวข้อที่ศึกษาโดยนำเสนอข้อมูลตามลำดับดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา พบว่า

ผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่เป็นตัวอย่างมีเพศชายและเพศหญิงจำนวนใกล้เคียงกัน และส่วนใหญ่อายุ 21 – 50 ปี มีสถานภาพ โสด จบการศึกษาระดับการศึกษาปริญญาตรี มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชนหรือรับจ้าง ส่วนผู้ชมที่เป็นนักเรียนนักศึกษา มีจำนวนเพียงเล็กน้อย ผู้ชมส่วนใหญ่ที่มาชมการแสดงมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 20,001 - 30,000 บาท และมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาถึงประสบการณ์การชมละคร พบว่าผู้ชมส่วนใหญ่ไม่เคยชมการแสดงละครที่โรงละครนาฏยศาลามาก่อน สำหรับผู้ที่มีชมการแสดงส่วนใหญ่ที่มีประสบการณ์ด้านการชมการแสดงที่โรงละครจะมีความประทับใจในการแสดงอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้ชมส่วนใหญ่

ไม่มีความรู้ด้านศิลปะการแสดงละครไทย นาฏศิลป์หรือดนตรีไทย และเลือกชมการแสดงอื่นๆที่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทยมากกว่าที่อื่นๆ ผู้ชมการแสดงตัดสินใจเข้าชมการแสดงเนื่องจาก ความดึงดูดใจของการประชาสัมพันธ์ และมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาหาความรู้ในด้านศิลปะการแสดง ละครหุ่นของไทย สิ่งที่ดึงดูดใจมากที่สุดในการแสดงรอบที่เข้าชมได้แก่ ความแปลกใหม่ของ วิธีการจัดแสดงการเชิดหุ่น และช่องทางกรับข่าวสารที่ดึงดูดให้เข้ารับชมละครมากที่สุดคือ โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ของโรงละคร

2. ความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและ สภาพการดำเนินการที่คาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของ โรงละครนาฏยสาธาที่เป็นกลุ่ม ตัวอย่างที่ศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการ ดำเนินการในปัจจุบัน สภาพการดำเนินการที่คาดหวังจำแนกรายด้านของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็ก ของโรงละครนาฏยสาธาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน โดย ภาพรวม ผู้ชมละครมีระดับความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา ตามรายด้านที่ศึกษาพบว่าผู้ชมมีความคิดเห็นในการตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดย ด้านที่ผู้ชมละครชื่นชอบมากที่สุดคือด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมบทละคร รองลงมา ได้แก่ด้านรูปแบบการจัดการแสดง ด้านท่าเลที่ตั้ง ด้านดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรม ด้าน พนักงานผู้ให้บริการ ด้านลีลาของผู้เชิดหุ่น ด้านเทคนิค แสง สี เสียง ด้านความงามของหุ่นละครเล็ก ด้านการประชาสัมพันธ์ของโรงละคร ด้านสถานที่ ด้านร้านอาหารนาฏยสาธาเทอร์ส ด้านค่าใช้จ่าย ในการเข้าชมละครและของที่ระลึก และสุดท้ายคือด้านเวทีและฉาก

เมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง โดยภาพรวม ผู้ชมละครมีความคาดหวัง อยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นกัน โดยด้านที่ผู้ชมละคร มีความคาดหวังสูงที่สุดคือด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมบทละคร รองลงมาได้แก่ด้านท่าเล ที่ตั้ง ด้านดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรม ด้านสถานที่ ด้านรูปแบบการจัดการแสดง ด้าน พนักงานผู้ให้บริการ ด้านความงามของหุ่นละครเล็ก ด้านเทคนิค แสง สี เสียง ด้านลีลาของผู้เชิดหุ่น ด้านเวทีและฉาก ด้านการประชาสัมพันธ์ของโรงละคร ด้านร้านอาหารนาฏยสาธาเทอร์ส และ สุดท้ายคือด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมละครและของที่ระลึก

3. ข้อมูลจากการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพ การดำเนินการในปัจจุบัน สภาพการดำเนินการที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดง หุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยสาธาสามารถสรุปได้ดังนี้คือ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก ตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบัน สภาพดำเนินการที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นของผู้ชม การแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่าผู้ชมละครที่มี เพศ อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา ประสบการณ์การชม ละคร ความรู้ด้านละคร และจุดประสงค์ในการชมละครแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดแสดง หุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันไม่แตกต่างกัน แต่พบว่าผู้ชมละครที่มีรายได้ต่อ เดือนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กแตกต่างกัน โดยพบว่าผู้ชมละครที่มี รายได้ต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท และ 30,001 บาทขึ้นไป มีความคาดหวังต่อการจัดแสดง แตกต่างกัน ยังพบว่าพบว่าผู้ชมละครที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความต้องการจำเป็นแตกต่าง กัน โดยพบว่าผู้ชมละครที่มีระดับการศึกษา. มัธยมศึกษา/ ปวช.และปริญญาตรีมีความต้องการ จำเป็นแตกต่างกัน

4. การศึกษาข้อมูลการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่น ละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา สามารถสรุปผลจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ได้ ดังนี้

เมื่อพิจารณารายด้านจากแบบสอบถาม พบว่าด้านที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุด คือด้านเวทีและฉาก รองลงมาคือด้านสถานที่ อันดับสามคือด้านร้านอาหารนาฏยศาลาเทอร์เรส และ ด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดคือด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรม ด้านเวทีและฉาก รองลงมาได้แก่ด้านสถานที่ ด้านร้านอาหารนาฏยศาลาเทอร์เรส ด้านทำเลที่ตั้ง ด้านความงามของหุ่น ละครเล็ก ด้านดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรม ด้านเทคนิค แสง สี เสียง ด้านพนักงานผู้ ให้บริการ ด้านการประชาสัมพันธ์ของโรงละคร ด้านลีลาของผู้เชิดหุ่น ด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชม และของที่ระลึก และด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดคือด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรม

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญที่สุดในแต่ละด้าน มีดังนี้ ด้านรูปแบบการจัดการแสดงคือเรื่องการเปิดการแสดงหุ่นละครเล็กมีความน่าสนใจ ด้านความงาม ของหุ่นละครเล็กคือเรื่องหุ่นละครเล็กมีสีสันสวยงาม ด้านเวทีและฉาก คือเรื่องขนาดของเวทีที่ใช้ แสดงมีความเหมาะสม ด้านดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรมคือเรื่องบทพากย์และเจรจา มี ท่วงทำนองไพเราะ สื่อความหมายในเชิงวรรณกรรมได้อย่างสร้างสรรค์ ด้านลีลาผู้เชิดหุ่นคือเรื่อง การให้ผู้เชิดหุ่นละครเล็กที่ทำหน้าที่ดำเนินการแสดงบนเวทีแทนการใช้ฉากกำลังดึงดูดความสนใจ ของผู้ชมละคร ด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมบทละครคือเรื่องวรรณกรรมที่นำมาใช้ในการ แสดงมีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ด้านเทคนิค แสง สี เสียงคือเรื่องโรงละครนำรูปแบบใหม่ๆ ทาง เทคนิคด้าน แสง สี เสียง มาใช้ได้อย่างน่าสนใจ ด้านพนักงานผู้ให้บริการคือเรื่องพนักงาน

ให้บริการด้านการประชาสัมพันธ์และตอบคำถามเกี่ยวกับการแสดงหุ่นละครเล็กได้เป็นอย่างดี ด้านสถานที่คือเรื่องการให้บริการด้านสิ่งจำเป็นพื้นฐานเช่น สุขา สถานที่บริการน้ำดื่ม อำนวยความสะดวกต่อผู้ชม ด้านการประชาสัมพันธ์ของโรงละครคือเรื่องการดำเนินการ โฆษณาประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดการแสดงของโรงละครมีความเพียงพอและเหมาะสม ด้านทำเลที่ตั้งคือเรื่องโรงละครตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเหมาะสมต่อการให้บริการผู้ชมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้านร้านอาหาร นานุกาสาคือเรื่องพนักงานในร้านอาหารให้บริการด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี ด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมและของที่ระลึกคือเรื่องรูปแบบของที่ระลึกที่จัดจำหน่ายสวยงามและมีความน่าสนใจ

5. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นข้อเสนอแนะของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา สามารถสรุปสิ่งที่ควรปรับปรุงและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมได้ดังนี้

สิ่งที่ควรปรับปรุงอันดับแรกคือขยายพื้นที่สำหรับนั่งรอชมการแสดง รองลงมา ได้แก่ เพิ่มจำนวนห้องน้ำ การปรับปรุงระบบเสียงให้เป็นแบบรอบทิศทางและสถานที่คับแคบ การปรับปรุงการก่อสร้างให้มั่นคงแข็งแรงและควรมีการพากย์ด้วยตัวหนังสือเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น ๆ และสุดท้าย ได้แก่ ความสะอาดห้องน้ำ ความสะอาดภายในโรงละคร กลิ่นอับ ลดราคาบัตรเข้าชมละคร ควรมีป้ายบอกทางเข้าโรงละครให้ชัดเจนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษและการปรับปรุงเก้าอี้ให้นั่งสบายขึ้น

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอันดับแรกคือควรมีบริการหนังสืออ่านเล่นสำหรับรอชมการแสดง รองลงมาได้แก่ควรเพิ่มการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ในโทรทัศน์ หรือที่สาธารณะและควรเพิ่มบทตลกให้มากขึ้น และสุดท้ายได้แก่ควรเพิ่มบัตรสำหรับนักเรียน ผู้สูงอายุ หรือผู้ทุพพลภาพ ในราคาถูก ควรเพิ่มความหลากหลายของเรื่องที่น่าสนใจมาแสดงและควรมีจุดบริการน้ำดื่มสำหรับผู้ชมที่ไม่ใช่ลูกค้าของร้านอาหาร

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อมูลด้านความคิดเห็นของผู้ชมการแสดงของโรงละครที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในงานวิจัย “การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์)” ที่มีต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันและสภาพดำเนินการที่คาดหวัง พบว่าโดยภาพรวม ผู้ชมละครที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีระดับความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินการตามที่เป็นจริงในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้านที่ศึกษา พบว่าผู้ชมการแสดงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่ผู้ชมละครชื่นชอบมากที่สุดคือด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมบทละคร รองลงมาได้แก่ด้านรูปแบบการจัดการ

แสดง ด้านทำเลที่ตั้ง ด้านดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรม ด้านพนักงานผู้ให้บริการ ด้านลีลาของผู้เชิดหุ่น ด้านเทคนิค แสง สี เสียง ด้านความงามของหุ่นละครเล็ก ด้านการประชาสัมพันธ์ของโรงละคร ด้านสถานที่ ด้านร้านอาหารนาฏยาศาลาเทอเรส ด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมละครและของที่ระลึก และสุดท้ายคือด้านเวทีและฉาก และเมื่อพิจารณาตามสภาพการดำเนินการที่คาดหวัง โดยภาพรวม ผู้ชมละครมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่ผู้ชมละครมีความคาดหวังสูงสุดคือด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมบทละคร รองลงมาได้แก่ด้านทำเลที่ตั้ง ด้านดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรม ด้านสถานที่ ด้านรูปแบบการจัดการแสดง ด้านพนักงานผู้ให้บริการ ด้านความงามของหุ่นละครเล็ก ด้านเทคนิค แสง สี เสียง ด้านลีลาของผู้เชิดหุ่น ด้านเวทีและฉาก ด้านการประชาสัมพันธ์ของโรงละคร ด้านร้านอาหารนาฏยาศาลาเทอเรส และสุดท้ายคือด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมละครและของที่ระลึก แสดงให้เห็นได้ว่า ผู้ชมละครให้ความสำคัญกับด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมบทละครอย่างมาก โดยเป็นด้านที่ได้รับความคิดเห็นอยู่ในระดับสูงสุดและผู้ชมการแสดงมีระดับความคาดหวังสูงสุดเช่นกัน จากทฤษฎีการละครของ เด่นดวง พุ่มศิริ (2527)กล่าวถึงทฤษฎีละครเรื่องความยวนนิยมนิยมของละครโดยกล่าวถึงเหตุแห่งความยวนนิยมนิยมของละคร ใน “ทางสู่ละคร” ว่า ละครเป็นการเล่าเรื่องที่สนุกสนาน ละครและการแสดงละครมีขึ้นในระดับที่เหมือนเป็นเกมสื่กีฬา ละครบางประเภทคนแต่งบทไม่ต้องการที่จะให้เป็นเรื่องหนักสมอง คนดูไม่ได้รับความหมายชั้นสองคือความหมายที่มีอะไรหลงเหลือทิ้งไว้ให้คิดต่อไป ไม่มีอาหารของความคิด ไม่มีประสบการณ์ชีวิตที่เป็นสากล เพียงแต่ต้องการว่าถ้าละครทำให้คนดูสนใจอยู่ได้ ทำให้หัวเราะและทำให้ตื่นเต้นได้ ละครก็เป็นไปสมความตั้งใจที่มีให้แก่คนดู ย่อมแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเนื้อเรื่องและวรรณกรรมในการแสดงว่าเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกของการชมการแสดง และเป็นสิ่งที่ผู้ชมเองก็ย่อมมีความคาดหวังเมื่อตัดสินใจเข้าชมการแสดงเรื่องหนึ่งๆ ดังนั้นหากเนื้อหาของวรรณกรรมได้รับการถ่ายทอดผ่านการแสดงได้โดยพิสดารให้ผู้ชมเห็นถึงคุณค่าและเร้าความสนใจของผู้ชมได้อย่างมากก็ย่อมประสบผลสำเร็จในทางเร้าความสนใจของผู้ชมและก่อให้เกิดความประทับใจและซาบซึ้งในศิลปะได้ก่อนองค์ประกอบด้านอื่นๆที่เข้ามาเสริม และจุดนี้เองที่เป็นเหมือนตัวตัดสินคุณภาพและความสำเร็จของละครเรื่องหนึ่งๆเช่นกัน หากโรงละครนาฏยาศาลาสามารถคงรูปแบบของความน่าสนใจของการจัดแสดง โดยมีเนื้อหาของวรรณกรรมที่น่าสนใจและเร้าความสนใจของผู้ชมและก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ย่อมเป็นการดึงดูดลูกค้าให้เข้ามาชมและเมื่อผู้ชมเกิดความประทับใจและต้องการกลับมาชมการแสดงอีกในรอบต่อไปและย่อมหมายถึงจำนวนของผู้ชมการแสดงที่จะมากขึ้นเรื่อยๆ และมีอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยเปรียบเทียบกับข้อมูลงานวิจัยในอดีต เรื่อง “ความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อปัจจัยที่มีผลกับการดำเนินงานของโรงละคร โจหลุยส์เธียร์เตอร์” ของ

ทัศนัย ว่องวิทย์การ (2545) ที่วัดความพึงพอใจของลูกค้าใน สามส่วนคือ ส่วนของสถานที่ ส่วนของพนักงาน และส่วนของกิจกรรมที่จัดขึ้นใน โรงละครก็พบว่าลูกค้ามีความพึงพอใจในระดับที่สูงมาก ทั้งสามส่วน สอดคล้องกับการประเมินระดับความคิดเห็นที่สูงสำหรับกิจกรรมและประสบการณ์ที่ลูกค้าได้รับในโรงละคร ทางโรงละครนาฏยศาลาควรพิจารณากำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการแสดงที่มุ่งเน้นที่จะให้บริการด้านการนำเสนอการแสดงที่มุ่งเน้นถึงคุณภาพของเนื้อหาและการจัดการแสดงดังที่ปรากฏในปัจจุบันให้เป็นแผนการดำเนินงานระยะยาวเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการบริหารงานที่ดีและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

จากการวิจัย “การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์)” พบว่า ผู้ชมส่วนใหญ่ของโรงละครนาฏยศาลาไม่เคยชมการแสดงของโรงละครนาฏยศาลามาก่อน ผู้ชมส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ด้านศิลปะการแสดงละครไทย นาฏศิลป์หรือดนตรีไทยเมื่อพิจารณาถึงโรงละครที่เลือกรับชมการแสดงละคร ผู้ชมส่วนใหญ่เลือกชมการแสดงที่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทยมากที่สุดรองลงมาคือที่ภัทราวดีเธียเตอร์ ศาลาเฉลิมกรุง โรงละครแห่งชาติ กรมศิลปากรเหตุผลในการตัดสินใจเข้าชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา สิ่งที่ดึงดูดใจมากที่สุดในการแสดงครั้งนี้คือความแปลกใหม่ของวิธีการจัดแสดง การเชิดหุ่น ตามด้วยรูปแบบการแสดงดั้งเดิมของหุ่นละครที่งดงาม โดยเปรียบเทียบกับงานวิจัย “ความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อปัจจัยที่มีผลกับการดำเนินงานของโรงละคร โจหลุยส์ เธียเตอร์” โดยทัศนัย ว่องวิทย์การ(2545)ซึ่งเป็นงานวิจัยในอดีตที่กล่าวว่าลูกค้ากลุ่มหลักของโจหลุยส์ คือกลุ่มที่เข้ามาใช้บริการจากความรู้สึกแปลกใหม่และส่วนใหญ่มาใช้บริการเป็นครั้งแรก มีจำนวนน้อยมากที่เข้ามาใช้บริการซ้ำพบว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลจากงานวิจัย “การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์)” ในเรื่องของการใช้บริการของลูกค้าของโรงละคร ในประเด็นดังกล่าวทางโรงละครนาฏยศาลาสามารถกำหนดเป้าหมายในทางการตลาดที่จะเพิ่มการกลับมาใช้บริการของโรงละครซ้ำของลูกค้าในอนาคตโดยมุ่งเน้นถึงการประเมินและปรับปรุงการให้บริการระยะยาวโดยศึกษาถึงการจัดการด้านการให้บริการที่เหมาะสมที่ดึงดูดใจให้ลูกค้ากลับมาใช้บริการซ้ำ เช่นการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านราคา ด้านสิทธิประโยชน์ของสมาชิกที่เป็นกลุ่มคนที่เป็นผู้ชมของโรงละคร เป็นต้น ทั้งนี้อาจส่งเสริมด้านการจัดการที่ทำให้โรงละครเป็นเหมือนโรงละครที่มีผู้คนในชุมชนรอบข้างรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงละคร เน้นถึงความสำคัญของการให้บริการและการจัดการแสดงที่ก่อให้เกิดความประทับใจ ซึ่งจำนวนคนที่กลับมาใช้บริการซ้ำของโรงละครที่สูงขึ้นหมายถึงการสร้างเครือข่ายของผู้ชมที่เป็นแฟนละครของโรงละครนาฏยศาลา

ผู้ชมการแสดงของโรงละครนาฏยศาลา(โจหลุยส์) จากการศึกษาวิจัย “การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์)” พบว่าผู้ชมส่วนใหญ่มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชนและรองลงมาเป็นผู้ชมที่มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัวหรือค้าขายตามด้วยผู้ชมที่มีอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจเป็นผู้ชมที่เป็นนักเรียน/นักศึกษา มีจำนวนน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาตามรายได้ต่อเดือน พบว่าผู้ชมส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 20,001 - 30,000 บาท รองลงมาคือกลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท กลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือน 30,001 บาทขึ้นไป และกลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท มีจำนวนน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลดังกล่าวกับข้อมูลจากงานวิจัย “ความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อปัจจัยที่มีผลกับการดำเนินงานของโรงละคร โจหลุยส์ เทียร์เตอร์” โดย ทศนัย ว่องวิทย์การ(2545) ที่กล่าวว่าลูกค้ากลุ่มหลักของโจหลุยส์ คือกลุ่มของสตรี อายุ 21-30 ปี สถานภาพโสด ทำงานประจำ รายได้ต่อเดือนไม่เกิน 20,000 บาท แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่ว่ากลุ่มลูกค้าที่เข้ามาชมการแสดงของโรงละครเป็นกลุ่มที่มีรายได้สูงขึ้น จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวทางโรงละครนาฏยศาลาควรปรับแผนการดำเนินการทางการตลาดที่สอดคล้องโดยให้ความสำคัญกับความต้องการของลูกค้ากลุ่มใหญ่ให้เป็นที่ไปในทิศทางที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้อง และรวมถึงให้ความสำคัญของลูกค้ากลุ่มย่อยโดยเพิ่มความหลากหลายของการรับชมการแสดงให้ลูกค้ามีโอกาสเลือกเพิ่มขึ้น

ในส่วนของความพึงพอใจของผู้ชมการแสดงที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจากงานวิจัย “การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์)” พบว่าผู้ชมส่วนใหญ่ตัดสินใจเข้าชมเนื่องจากความดึงดูดใจของการประชาสัมพันธ์และรองลงมาได้แก่ ความงดงามของรูปแบบการจัดการแสดง ความเหมาะสมของราคาบัตร การอำนวยความสะดวกและการให้บริการ เมื่อพิจารณาจุดประสงค์ในการเข้าชมละครของโรงละครนาฏยศาลา ผู้ชมส่วนใหญ่มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาหาความรู้ในด้านศิลปะการแสดงละครหุ่นของไทย ตามมาด้วยเหตุผลเพื่อความบันเทิง และเพื่อความแปลกใหม่ สิ่งดึงดูดใจมากที่สุดในการแสดงครั้งนี้คือความแปลกใหม่ของวิธีการจัดแสดงการเชิดหุ่น ตามด้วยรูปแบบการแสดงดั้งเดิมของหุ่นละครที่งดงามสามารถนำมากำหนดเป้าหมายหลักของการดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการเผยแพร่การแสดงละครหุ่นของโรงละครให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายได้ โดยข้อมูลด้านการประชาสัมพันธ์ที่ทางโรงละครได้ดำเนินงานในปัจจุบันที่มีผลต่อความดึงดูดใจของลูกค้าทางโรงละครควรทำออร์รุ่มศึกษาด้านความนิยมที่ผู้ชมมีต่อการประชาสัมพันธ์ของโรงละครโดยอาจกำหนดหัวข้อที่ผู้ชมการแสดงมีความสนใจเช่น การศึกษาหาความรู้ด้าน

ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติเข้ามาเป็นหัวข้อสำหรับการทำการประชาสัมพันธ์ของโรงละคร

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันกับสภาพดำเนินการที่คาดหวังและความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลาจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่าผู้ชมละครที่มีเพศ อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา ประสบการณ์การชมละคร ความรู้ด้านละคร และจุดประสงค์ในการชมละครแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กตามสภาพการดำเนินการในปัจจุบันไม่แตกต่างกัน แต่พบว่ากลุ่มผู้ชมละครที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กแตกต่างกัน โดยผู้ชมละครที่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท และ 30,001 บาทขึ้นไป มีความคาดหวังต่อการจัดแสดงแตกต่างกัน ยังพบว่าพบว่าผู้ชมละครที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความต้องการจำเป็นแตกต่างกัน โดยพบว่าผู้ชมละครที่มีระดับการศึกษา. มัธยมศึกษา/ ปวช.และปริญญาตรีมีความต้องการจำเป็นแตกต่างกัน ทั้งนี้โดยอ้างถึงทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของ ซิลเวอร์สเทน (Silverstein, 1981 อ้างถึงใน ปิยะแสง จันทร์วงศ์ไพศาล, 2534) ได้กล่าวว่า สุนทรียศาสตร์มีความสำคัญต่อความชื่นชมในความงามของมนุษย์ ซึ่งสามารถปลูกฝังได้ด้วยสุนทรียศึกษา (Aesthetics Education) ซึ่งเป็นพื้นฐานต่อความสัมพันธ์ทางทักษะความรู้และอารมณ์ เป็นความสามารถในการวิเคราะห์สิ่งที่แลเห็น ได้ยิน สัมผัส ทั้งต่อผลงานศิลปะและการกระทำด้านศิลปะทุกแขนง เช่น นาฏศิลป์ การละคร ทัศนศิลป์ วรรณกรรม และดนตรี สุนทรียศึกษาจะช่วยให้พัฒนาความสามารถเฉพาะตัวต่อศิลปะสูงขึ้น และ แมคเซีย (Maccia,1973) ที่กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการประเมินการเรียนรู้ของบุคคลด้านสุนทรียจากพฤติกรรม ว่าเป็น

1. **ความสามารถสังเกตรู้ (Recognitive Knowing)** ต้องเรียนรู้ถึงกฎของความตรงกัน และกฎของความสอดคล้อง จนสามารถเชื่อมโยงกฎทั้งสองนี้ได้
2. **ความสามารถรู้คุ้น (Aqaintive Knowing)** คือ การมีประสบการณ์กับสิ่งนั้นมาก่อน จนสามารถสังเกตรู้ถึงลักษณะเฉพาะของสิ่งนั้น ๆ ได้ ซึ่งเป็นประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละบุคคล
3. **สามารถรู้คุณค่า (Appreciative Knowing)** ต้องสามารถเลือกและเชื่อมโยงส่วนประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน อันเป็นประสบการณ์ตรงที่บุคคลจะต้องสัมผัสด้วยตนเอง ซึ่งไม่สามารถถ่ายทอดกันได้โดยการสอนหรืออธิบายด้วยภาษาเท่านั้น

สามารถอธิบายความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีความแตกต่างในเชิงบุคคลเช่นเรื่องของ รายได้หรือการศึกษาที่มีต่อการเลือกชั้นชมหรือเสพศิลปะที่มีเนื้อหาต่างกันไปตามความชื่นชอบของกลุ่มบุคคลได้ โดยหากโรงละครสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีความหลากหลาย ตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าที่มีมากกว่าหนึ่งกลุ่มย่อมนำไปสู่การพัฒนาทางด้านการจัดการแสดง และขีดความสามารถที่จะดึงดูดลูกค้ากลุ่มใหม่ๆ ในจำนวนที่มากขึ้นให้เข้ามาชมการแสดง

จากข้อมูลการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยสถานเมื่อพิจารณารายด้านที่ศึกษา พบว่าด้านที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุดคือด้านเวทีและฉาก รองลงมาคือด้านสถานที่ อันดับสามคือด้านร้านอาหารนาฏยสถานเทอเรส และพบว่าด้านที่มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดคือด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรม เมื่อพิจารณาตามรายชื่อ พบว่าข้อที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญมากที่สุด 10 อันดับแรก คืออันดับแรก ได้แก่การให้บริการด้านสิ่งจำเป็นพื้นฐานเช่น สุขา สถานที่บริการน้ำดื่ม อำนวยความสะดวกต่อผู้ชม ซึ่งอยู่ในด้านสถานที่ อันดับที่ 2 คือ ขนาดของเวทีที่ใช้แสดงมีความเหมาะสม อันดับที่ 3 คือ การจัดสถานที่ไว้รับรองผู้ชมในระหว่างรอเข้าชมการแสดงมีความเหมาะสม อันดับที่ 4 คือ ระยะห่างระหว่างเวทีกับที่นั่งชมมีความเหมาะสม ซึ่งอยู่ในด้านเวทีและฉาก อันดับที่ 5 คือ สถานที่ในการชมละครมีความสะดวกสบายอันดับที่ 6 คือ การจัดและตกแต่งฉากบนเวทีได้งดงาม อันดับที่ 7 คือ พนักงานในร้านอาหารให้บริการด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี อันดับที่ 8 คือ การจัดองค์ประกอบบนเวทีของโรงละครมีความเหมาะสมกับเรื่องที่จัดแสดง อันดับที่ 9 และอันดับที่ 10 คือ การเปิดการแสดงหุ่นละครเล็กมีความน่าสนใจ และ รูปแบบของที่ระลึกที่จัดจำหน่ายสวยงามและมีความน่าสนใจให้เลือกซื้อ ส่วนข้อที่มีความต้องการจำเป็นสำคัญน้อยที่สุด 3 อันดับสุดท้ายได้แก่ การใช้ร่างกายบังคับหุ่นให้เคลื่อนไหวมีความอ่อนช้อย การจัดแสดงละครเรื่องเดียวตลอดระยะเวลาช่วงการแสดงหนึ่งๆ ของโรงละคร โดยแบ่งรอบการแสดงออกเป็นช่วงเวลาต่างกันทำให้ผู้ชมสามารถเลือกชมการแสดงตามเวลาที่สะดวกได้และราคาของบัตรเข้าชมละครมีความเหมาะสม เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับทฤษฎีการประเมินความต้องการจำเป็นของ **วิทกิน และ ออลท์สคอลลด์ (Wetkin and Altschuld, 1995)**ที่อธิบายถึงการประเมินความต้องการ หรือ Needs Assessment (NA) (อ้างถึงในการประเมินความต้องการการพัฒนาอาจารย์ในวิทยาลัยสถาบันพระบรมราชชนก สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข 2541) ว่าหมายถึงวิธีการดำเนินการจัดขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดอันดับความสำคัญ และตัดสินใจเกี่ยวกับ โปรแกรมหรือโครงการต่าง ๆ และจัดสรรทรัพยากร การจัดอันดับความสำคัญขึ้นอยู่กับความต้องการที่วิเคราะห์ไว้แล้ว ดังนั้นผู้วางแผนหรือผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้ง่าย การประเมินความต้องการจะช่วยให้เกิดกิจกรรมที่

นำไปสู่การปรับปรุงโครงการ บริการ โครงสร้างการบริหารองค์การ และการดำเนินการต่าง ๆ การประเมินความต้องการจะเน้นที่คนซึ่งอยู่ในระบบ ทั้งนี้ระบบคือ กลุ่มคนที่มีปฏิสัมพันธ์และพึ่งพากัน ซึ่งมีการรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีการบริหารจัดการเพื่อวัตถุประสงค์ร่วมกัน ระบบในที่นี้จึงหมายถึงองค์กรหรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความต้องการโดยความต้องการ 3 ระดับ ประกอบด้วย

ระดับ 1 (ปฐมภูมิ) เป็นผู้รับบริการ ได้แก่ นักเรียน ผู้รับบริการ ผู้ป่วย ผู้ใช้ข้อมูล ข่าวสาร ผู้เดินทาง ผู้บริโภค

ระดับ 2 (ทุติยภูมิ) ผู้ให้บริการ และผู้มีอำนาจตัดสินใจ ได้แก่ ครู พ่อแม่ นักสังคมสงเคราะห์ ผู้ดูแล ผู้ปฏิบัติวิชาชีพที่ให้การดูแลด้านสุขภาพ คนปลูกผัก คนงาน บรรณารักษ์ ผู้บริหารผู้นิเทศ ผู้จัดการ

ระดับ 3 (ตติยภูมิ) ทรัพยากรหรือทางแก้ไข ได้แก่ ตึกบ้านเรือน สิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมืออุปกรณ์ เครื่องใช้ เทคโนโลยี โปรแกรมต่าง ๆ ขนาดของชั้นเรียน วิธีการคัดสรรคน ระบบข้อมูลข่าวสาร พาหนะเดินทาง เงินเดือนและประโยชน์เกื้อกูล โปรแกรมในระบบเวลาที่กำหนดขึ้น สภาพแวดล้อมการทำงาน และวิทกิน(Witkin:1994) จำแนกความต้องการจำเป็นตามองค์กรผู้รับและผู้ให้บริการออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ความต้องการจำเป็นระดับปฐมภูมิ (primary needs) เป็นความต้องการจำเป็นของผู้รับบริการ (service receivers) หรือลูกค้า ในทางการศึกษาส่วนใหญ่เป็นความต้องการจำเป็นของนักเรียน ความต้องการจำเป็นระดับทุติยภูมิ (secondary needs) เป็นความต้องการจำเป็นของผู้ให้บริการ (service providers) เช่น ความต้องการจำเป็นของบุคลากรในหน่วยงาน ความต้องการจำเป็นของผู้บริหาร และความต้องการจำเป็นระดับตติยภูมิ (tertiary needs) เป็นความต้องการจำเป็นด้านทรัพยากรและการแก้ไขปัญหา (resources solution) ซึ่งช่วยในการดำเนินงานของหน่วยงาน ในบรรดาความต้องการจำเป็นทั้งหมด Witkin (1984) เห็นว่าความต้องการที่มีความสำคัญที่สุด คือ ความต้องการจำเป็นระดับปฐมภูมิ เนื่องจากเป็นกลุ่มเป้าหมายที่องค์กรต้องรับใช้ จะเห็นได้ว่าความต้องการจำเป็นในแต่ละด้านนั้นเมื่อได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบย่อมทำให้เกิดเป็นภาพที่ชัดเจนและสามารถเป็นเป้าหมายของสิ่งที่องค์กรได้แก่โรงละครจะสามารถนำมาพัฒนาเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการจัดการแสดงและการให้บริการพื้นฐานต่อผู้ชมการแสดงต่อไป ในแง่ของการพัฒนานั้นหากมองตามทฤษฎีดังที่ นักวิชาการด้านการประเมินความต้องการจำเป็นอธิบายย่อมเห็นว่าการทราบถึงความต้องการของผู้ชม โดยพิจารณาพร้อมกับเป้าหมายในการดำเนินงานซึ่งเป็นการจัดการของโรงละครและพิจารณาถึงการจัดการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ย่อมนำไปสู่กระบวนการพัฒนาร่วมที่ย่อมนำไปสู่การดำเนินงานที่มี

คุณภาพสูงขึ้นและผู้รับบริการมีความพึงพอใจมากขึ้นทั้งนี้สำหรับการดำเนินงานของโรงละครนาฏยศาลา สิ่งจำเป็นพื้นฐานของการให้บริการก็คือจะเป็นสิ่งที่ผู้ชมต้องการในอันดับต้นๆ เช่นด้านการปรับปรุงห้องสุขา การให้บริการน้ำดื่ม การมีเวทีสำหรับการแสดงที่มีขนาดกว้างขวาง และการมีที่พักรอชมการแสดงที่เพียงพอสำหรับผู้ชม หากสามารถจัดให้เกิดความเหมาะสมด้านการให้บริการต่อผู้ชมย่อมทำให้เกิดความพึงพอใจ อย่างไรก็ตามในด้านการให้บริการร้านอาหารของโรงละครผู้วิจัยพบว่าผู้ชมการแสดงส่วนมากไม่ได้เป็นลูกค้าของร้านอาหารและผู้ที่มารับประทานอาหารก็อาจไม่ได้มาโรงละครเพื่อชมการแสดง จึงอาจมีผลต่อระดับความพึงพอใจต่อสภาพปัจจุบันและความคาดหวังที่ศึกษาในงานวิจัยเช่นกัน

จากข้อมูลการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มส่วนใหญ่เสนอความคิดเห็นในเรื่องของการถ่ายทอดเนื้อหาภาษาอังกฤษ การประชาสัมพันธ์สองภาษา และการดำเนินการประชาสัมพันธ์ด้านการจัดแสดงของโรงละครอย่างแพร่หลายเพื่อให้เป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติ นอกเหนือไปจากความต้องการให้ดำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมอันดีของชาติไว้ ผู้วิจัยเห็นว่าสอดคล้องกับทฤษฎีของ **เฮอ์เบิร์ต รีด (Herbert Read, 1958)** ที่กล่าวถึงการส่งเสริมการแสดงออกทางความคิดเกี่ยวกับสุนทรีย์ และหน้าที่ของศิลปะ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของจุดประสงค์ทั่วไปของศิลปศึกษาไว้โดยแบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้คือ

1. การแสดงออกด้วยตนเอง (Self Expression) เพื่อสื่อความคิด อารมณ์ และความต้องการระหว่างตนเองกับผู้อื่น
2. การสังเกตการณ์ (Observation) เพื่อได้จับบันทึกไว้ในความทรงจำ ให้คงอยู่ตลอดไปเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่ได้ประสบพบเห็นในโอกาสต่าง ๆ
3. ความซาบซึ้ง (Appreciation) เป็นความรู้สึกตอบสนอง โดยพิจารณาจากคุณค่าทั้งทางปริมาณและคุณภาพที่สามารถประเมินได้ตามความเป็นจริง ด้วยความรู้ความเข้าใจ ประสบการณ์และปัญญา ความนึกคิดของตน ซึ่งการเกิดความซาบซึ้ง มักมีขั้นตอนตามลำดับ คือ 1) ความสนใจ 2) ความพอใจ 3) การยอมรับ 4) การปฏิบัติตามหรือศรัทธา 5) ความซาบซึ้ง 6) การเผยแพร่

โดยอาศัยทฤษฎีดังกล่าวของรีด ในด้านลำดับขั้นของการเกิดความซาบซึ้งทั้ง 6 ขั้นดังกล่าวทำให้เกิดความเข้าใจว่าเมื่อผู้ชมรู้สึกชื่นชมจนถึงเกิดความซาบซึ้งในศิลปะการแสดงที่งดงามแล้วย่อมอยากเผยแพร่ต่อจึงมีความต้องการให้ศิลปะที่ตนประทับใจเป็นที่รู้จักในวงกว้างเช่นในระดับครอบครัว สังคม จนถึงระดับประเทศ สำหรับการแสดงละครหุ่นเล็กที่งดงามเป็นเครื่องจรรโลงใจของผู้ชมเป็นประสบการณ์ทางศิลปะที่ผู้ชมเกิดความประทับใจหากส่งเสริมให้ผู้ชมเกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะที่นำไปสู่ความซาบซึ้งของการแสดงนาฏกรรมอันเป็นเอกลักษณ์แขนง

หนึ่งของชาติ ย่อมปลูกฝังให้เกิดความรักและความต้องการที่จะส่งเสริมและเผยแพร่ ทั้งนี้หากโรงละครสามารถทำภารกิจด้านการปลูกฝังความรักและต้องการเผยแพร่ศิลปะด้านการแสดงหุ่นละครเล็กได้สำเร็จย่อมหมายถึงความยั่งยืนของการดำรงรักษาศิลปะแขนงนี้และชื่อเสียงของโรงละครที่เป็นที่ยอมรับจากผู้ชมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงการให้บริการโดยทั่วไปของโรงละครเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเป้าหมายสำหรับการพัฒนาต่อไปในอนาคตดังนี้

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. ทางโรงละครนาฏยสถาน หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) พิจารณาข้อมูลการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่อการจัดการแสดงและการให้บริการในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านรูปแบบการแสดง ด้านเวทีและฉาก ด้านความงามของหุ่นละครเล็ก ด้านดนตรี การใช้ภาษาและวรรณกรรม ด้านลีลาผู้เชิดหุ่น ด้านเนื้อหาคุณค่าวรรณกรรมของบทละคร ด้านเทคนิคแสง สี เสียง ด้านพนักงานผู้ให้บริการ ท่าเลที่ตั้ง สถานที่และการประชาสัมพันธ์ ตลอดจนจนถึงด้านร้านอาหาร นาฏยสถานเทอร์สและการจำหน่ายของที่ระลึกของโรงละครมากำหนดเป้าหมายสำหรับแผนการพัฒนาการจัดการดำเนินงานของโรงละครเพื่อพัฒนาในแต่ละด้าน โดยกำหนดเป้าหมายรายปีสำหรับการดำเนินงานของโรงละคร

2. พิจารณาปรับปรุงการให้บริการต่อผู้ชมในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการใช้บริการของผู้ชม โดยปรับปรุงขยายพื้นที่สำหรับนั่งรอชมการแสดงสำหรับผู้ชม เพิ่มจำนวนห้องน้ำให้มีจำนวนเพียงพอต่อจำนวนผู้เข้าชมการแสดงในแต่ละรอบ การปรับปรุงระบบเสียงให้เป็นแบบรอบทิศทางและสถานที่คับแคบ ปรับปรุงโครงสร้างของโรงละครให้มั่นคงแข็งแรงและควรมีการพาคย์ด้วยตัวหนังสือเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น ๆ ความสะอาดภายในโรงละคร กลิ่นอับ ลดราคาบัตรเข้าชมละคร นอกจากนี้ควรมีป้ายบอกทางเข้าโรงละครให้ชัดเจนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษและรวมถึงการปรับปรุงเก้าอี้ให้นั่งสบายขึ้นการใช้บริการของผู้ชมได้แก่การปรับปรุงขยายพื้นที่สำหรับนั่งรอชมการแสดงสำหรับผู้ชม การปรับปรุงระบบเสียงให้เป็นแบบรอบทิศทางและสถานที่คับแคบ การปรับปรุงโครงสร้างของโรงละครให้

มั่นคงแข็งแรงและควรมีการพากย์ด้วยตัวหนังสือเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น ๆ รวมถึงการดูแลรักษาความสะอาดภายในโรงละคร

3. ทางโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) ดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การแสดงละครหุ่นทั้งในหมู่คนไทยและชาวต่างชาติอย่างต่อเนื่องโดยมุ่งเน้นกลุ่มลูกค้าที่หลากหลายมากขึ้น รวมถึงส่งเสริมให้ผู้ชมการแสดงหรือบุคคลภายนอกมีโอกาสเรียนรู้ศิลปะการแสดงหุ่นละครมากขึ้นตลอดจนถึงการส่งเสริมการศึกษารายละเอียดทางด้านพัฒนาการของโรงละคร ดำเนินการเผยแพร่บทบาทในการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กของไทยโดยส่งเสริมความเข้าใจในหมู่คนทั่วไปและกลุ่มเยาวชนเพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

4. ทางโรงละครนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) พิจารณาจัดการให้บริการที่นำประทับใจยิ่งขึ้นในด้านต่างๆ ตามข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้ชมการแสดง เช่น การให้บริการหนังสืออ่านเล่นสำหรับประกอบการแสดง การเพิ่มการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ในโทรทัศน์หรือที่สาธารณะและควรเพิ่มบทกวีให้มากขึ้น การเพิ่มบัตรสำหรับนักเรียน ผู้สูงอายุ หรือผู้ทุพพลภาพ ในราคาถูก การเพิ่มความหลากหลายของเรื่องที่น่าสนใจมาแสดงและควรมีจุดบริการน้ำดื่มและของว่างสำหรับผู้ชมที่ไม่ใช่ลูกค้าของร้านอาหาร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัย“การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์)” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่อาจเป็นประโยชน์สำหรับงานวิจัยในโอกาสต่อไปดังนี้

1. การศึกษาความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานของพนักงานของโรงละครนาฏยศาลา(โจ หลุยส์)
2. การศึกษาความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่เป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่โรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์)
3. การศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์สืบสานศิลปะ วัฒนธรรมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) โดยความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กธิการ ตรีสกุล. “ผลของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อทัศนคติต่อวิชาชีพนาฏศิลป์ของนักเรียนนาฏศิลป์ชั้นกลางปีที่ 3 วิทยาลัยนาฏศิลป์ปะกาพสินธุ์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2536.

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. จิตวิทยาการศึกษาระดับปรับปรุงใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศรีเดชา, 2528.

กรมวิชาการ. การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2521 ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2522.

สำนักงานทดสอบทางการศึกษา. กรมวิชาการ. การประเมินผลการเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. , 2537.

กรมศิลปากร. “นโยบายกรมศิลปากร ปี 2545.” 9 มีนาคม 2543.

_____. “ภารกิจและอำนาจหน้าที่ของกรมศิลปากร.” 88 ปี แห่งการสถาปนากกรมศิลปากร, 109. กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์พรินติ้ง จำกัด, 2542.

กรมอาชีวศึกษา. คู่มือหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2530. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยพณิชยการธนบุรี, 2531.

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, 2542.

_____. หลักสูตรนาฏศิลป์ชั้นกลาง พุทธศักราช 2542 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2534). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2535.

กองบรรณาธิการ. “ภัทราวดีเธียเตอร์ ก้าวสู่ยุคเดินทัพทางไกล. ” ผู้จัดการรายสัปดาห์ 8, 243 (มกราคม 2538).

กองบรรณาธิการ. “10 ผู้กำกับละครเวที” รมย์. 3, 22 (กันยายน 2539): 182.

กอบกุล อิงคุทานนท์. ละครเวทีสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ษรณัฏ, 2539

กาญจนาคนพันธ์ (นามแฝง). เรื่องของละครและเพลง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์ กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2520.

กาญจนา คุณารักษ์. หลักสูตรและการพัฒนา. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527.

คณะละคร “สองแปด”. 5 บทละครเวทีไทย. โครงการสร้างสรรค์บทละครไทยครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมาพันธ์, 2534.

- คึกฤทธิ์ ปราโมช, หม่อมราชวงศ์. การศึกษากับการสืบทอดและเสริมสร้างวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2520.
- โครงการบรรยายพิเศษเรื่องหุ่นละครเล็ก ภาควิชาศิลปะไทย คณะจิตรกรรม ปติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544.
- โครงการบรรยายพิเศษเรื่องหุ่นละครเล็ก ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544.
- จงดี แซ่ตัน. “การวิเคราะห์ความเหมาะสมของวิธีการประเมินตัวบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาในการประเมินภายในโรงเรียน”. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- เจตนา นาควัชระและคณะ. “การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย”. โครงการวิจัยทางศิลปะ, 2546.
- ชัยพร วิชชาวุธ. การวิจัยเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2523.
- ชูดา จิตพิทักษ์. พฤติกรรมศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สารมวลชน, 2525.
- เถกิงศักดิ์ ไชยกาญจน์. “การพัฒนาเครื่องมือประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการจัดบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาคนอกเวลาราชการ สาขาการศึกษา”. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล. การละครไทย. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2523.
- ทองเหลา ฤทธิรุ่ง. “ทัศนคติที่มีต่ออาชีพครูของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม, 2531.
- ทัศนีย์ ว่องวิทย์การ. “ความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อปัจจัยที่มีผลกับการดำเนินงานของโรงละครโหลยส์เธียร์เตอร์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545.
- ทิพกรวงศ์, เจ้าพระยา. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4. กรุงเทพมหานคร : องค์การคำคุณุสกา, 2521.
- ทิพย์มาศย์ พิมพ์ศักดิ์. “ผลการใช้ชุดการแนะนำอาชีพที่มีต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์ ชั้นต้น ปีที่ 3 กรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2530.

- เทวี ประสาท. ศิลปะ: รากฐานแห่งการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเด็ก, 2546.
- ธงชัย สันติวงษ์. พฤติกรรมผู้บริโภคทางการตลาด. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- ชนพันธ์ เมธาพิทักษ์. ลีเก ละคร โขน หนึ่ง ของไทย. กรุงเทพมหานคร : หอสมุดกลาง, 2545.
- ชนิด อยู่โพธิ์. 60 ปี วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์พรินท์ติ้ง จำกัด, 2537.
- ธีรารัง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : เอราวิชันการพิมพ์, 2531.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุล. “ความสัมพันธ์ของการนิเทศการศึกษาและการบริหารโรงเรียน” จุลสารนักบริหาร (กรกฎาคม 2521): 15 – 30.
- นันทรัตน์ บันเทิง. การประดิษฐ์หัวโขนของโจหลุยส์. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- นันทิยา บุญสวัสดิ์. “การพัฒนาแนวทางการเก็บข้อมูลโรงเรียนสำหรับผู้ประเมินภายนอก.” ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- นิตี เอียวศรีวงศ์. โขน การบาว น้ำเน่าและหนังไทย. กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2534.
- _____. โขน การบาว น้ำเน่าและหนังไทย: ว่าด้วยเพลง ภาษา และนาามหรสพ. กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2538.
- นิตา ชูโต. การประเมินโครงการ. กรุงเทพมหานคร : เพลมโปรดักชั่น, 2536.
- บรรเลง สระมูล. “การประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนานักศึกษาด้านสมรรถนะสารสนเทศ: กลุ่มศึกษาพหุ.” ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- ประภาพัญญ์ สุวรรณ. ทัศนคติ : การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2536.
- ประยูร อุดชาฎะ. ความงามในศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ, 2550.
- ปริญญา โกศลศิริพจน์. “การวิจัยและพัฒนากิจกรรมและเทคนิคการประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบโครงการ.” ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- ปรีชา บุญคมรัตน์. “ความสัมพันธ์ระหว่างสภการบริหารงานวิชาการกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่.” วิทยานิพนธ์ปริญาการศึกษาคุยฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533.

พรลักษณ์ สว่างศรี. “ผลกระทบที่เกิดขึ้นในการนำมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม: ISO 14001 มาใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา โครงการนำร่อง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.

พัชนี กรกรวิน. จิตวิทยาสังคม. ปทุมธานี : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, 2522.

พัชรี ชันอาสาสะวะ. “การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544

เพทาย เจริญคุณวิวิฏ. “ผลของการใช้ชุดการแนะแนวอาชีพที่มีต่อความสนใจในวิชาชีพนาฏศิลป์- ดนตรีไทยของนักเรียนนาฏศิลป์ชั้นต้นปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง จังหวัด อ่างทอง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2535.

ไพบุลย์ อินทวิชา. หลักและวิธีการวัดเจตคติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ, 2517.

ภิญโญ สาธร. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, 2516.

มนัญญา งามแสง. “กลยุทธ์ทางเลือกในการพัฒนาทักษะการประเมินภายในสำหรับครูอนุบาล: การ ประเมินความต้องการจำเป็นสมบูรณแบบโดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ และพหุเทศะ กรณ์ศึกษา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยา การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. “การเรียนรู้.” ใน การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง ระบบการเตรียมความ พร้อมและยุทธศาสตร์การเรียนรู้. 19-21. ม.ป.ท., 2541.

มัทนี รัตนิน. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะการกำกับการแสดงละครเวที. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. การเรียนการสอนและประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลปะวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

มานะ กอหรั่งกุล. หลักการปกครองและบังคับบัญชา. เสรีภัณฑ์แผนกการพิมพ์, 2521.

มารศรี ประสพศิริ. “การวิเคราะห์การวางแผนเข้าสู่อาชีพของนิสิตนักศึกษา สาขาสังคมศาสตร์.”

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

ยุพิน องคนนท์. “ทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่มีต่อการประกอบอาชีพอิสระ.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนวมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533.

ยุวพร ธนาธิคุณวณิช. “โง่หลุยส์: บทบาทการอนุรักษ์ศิลปะหุ่นละครเล็ก.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชามนุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544.

เยาวดี วิบูลย์ศรี. การประเมินโครงการ แนวคิด และแนวปฏิบัติ. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2538.

วาดฝัน. “ภัทราวดี...สตรีผู้ไม่เคยหลับไหล.” รมย์ 1, 10 (ธันวาคม 2537) .

วิมลศรี อุปรมย์. นาฏกรรมและการละครหลักการบริหารและจัดการแสดง. กรุงเทพมหานคร : หอนอน, 2526.

วิษณุ ทรัพย์สมบัติ. “ผลการประเมินความต้องการจำเป็นด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษา : การเปรียบเทียบระหว่างการใช้เทคนิคเสียงจากภาพและเทคนิคการสนทนากลุ่ม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

วิจิตร ศรีสะอาด. คำบรรยายหลักบริหารการศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.

วิรุณ ตั้งเจริญ. ศิลปะและความงาม. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2535

_____. มนุษย์กับความงาม. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2537

ศรีสมร พุ่มสะอาด. “การสร้างแบบสำรวจนิสัย และทัศนคติในการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.

ศักดิ์ดา ปั่นเหน่งเพชร, การศึกษาวิวัฒนาการหุ่นกระบอกไทยสี่พื้นบ้านในภูมิภาคตะวันตก กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศิริวัฒนา, 2535.

ศิริชัย กาญจนวาสี. ทฤษฎีการประเมิน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : ชัยศิริการพิมพ์, 2523.

สดใส ชันติวรพงศ์. ความเรียบง่ายไร้กาลเวลา : การมีชีวิตอย่างสร้างสรรค์ในสังคมบริโศค).

กรุงเทพมหานคร : สวนเงินมีมา, 2547.

_____ . ต้นไม้สายใยชีวิต : ศิลปะกับความศักดิ์สิทธิ์ประกายการหยั่งเห็นในสุนทรียทัศน์ใหม่.

กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเด็ก, 2548.

_____ . ความงามข้ามกาลเวลา : สุนทรียธรรมในศิลปะและชีวิตประจำวัน . กรุงเทพมหานคร :

มูลนิธิเด็ก, 2550.

สดใส พันธุมโกมล. การวิเคราะห์ปัญหาและวิธีแก้ปัญหาของนักแสดงในการกำกับการแสดง

ละครสมัยใหม่แนวต่าง ๆ ในประเทศไทย.กรุงเทพฯ: ภาควิชาศิลปะการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

_____ . ศิลปะของการแสดง (ละครสมัยใหม่). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2542.

สน สีมাত্রัง. หุ่นไทย : จินตนาการมีชีวิต. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย, 2544

_____ . , เยาวชนฯ เวศร์ภาดา และ พัชรี ศกสวัสดิ์. หุ่นละครเล็ก สื่อลีลาศิลป์ สืบทอดจิตวิญญาณ

ไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทแปลนพรีนติ้ง, 2540.

สมคิด โชติกวนิชต์. “60 ปีของวิทยาลัยนาฏศิลป์.” ใน อนุสรณ์ 60 ปี วิทยาลัยนาฏศิลป์, 140.

กรุงเทพฯ : บริษัทประยูรวงศ์พรีนติ้ง จำกัด, 2537.

สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2511.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. วิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

สวรรณภา อิศราพร และ เริง รณกร. จังหวะก้าวการละครเวที. กรุงเทพมหานคร, 2529.

สิริชัยชาญ ฝึกจรรย์. “ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของอาจารย์ในวิทยาลัยนาฏศิลป์กรม

ศิลปากร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

สิริชัยชาญ ฝึกจรรย์. “วิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพและข้อมูลก่อตั้งในด้านต่าง ๆ.” 60 ปีวิทยาลัย

นาฏศิลป์, 30 – 38. กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์พรีนติ้ง จำกัด, 2537.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. “โอเปร่าฝรั่งกับละครไทย” ศิลปวัฒนธรรม 18, 6 (เมษายน 2540).

สุชา จันทน์อม. จิตวิทยาการแนะแนว. กรุงเทพฯ ฯ : อักษรบัณฑิต, 2527.

สุนนมาลย์ นิ่มเนติพันธ์. การละครไทย. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2532.

สุมิตร คุณากร. หลักสูตรและการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2523.

- สุมิตรา จันท์เงา. “ละครประชันโรง : ปราบกฎการณ์ใหม่ “เต็นท์กินรำกิน.” ศิลปวัฒนธรรม.14, 9 (กรกฎาคม 2536) .
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-2477. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543
- สุวิมล ว่องวานิช. “ความรู้ชายแดนด้านการประเมินผลการศึกษา.” วิธีวิทยาการวิจัย. 7, 2(2538): 52-67.
- _____ . การประเมินความต้องการจำเป็น : หลักการ เทคนิค และการประยุกต์ใช้. ภาควิชาวิจัย การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546 .
- _____ . การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- _____ . การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น . กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2548 .
- _____ . และนางลัทธน์ วิรัชชัย. การติดตามผลการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 : พหุกรณีศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546 .
- โสมณกุล ทวีชัยสมบัติ, ร้อยตำรวจเอก. “ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของตำรวจ ศึกษาเฉพาะกรณี สถานีตำรวจภูธรอำเภอภักดีบดินทร์บุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2542.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคน และการคุ้มครองทางสังคมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549). ม.ป.ท., 2544.
- เสาวนิต วิงวอน. หุ่นกรมพระราชวังวิไชยชาญ หุ่นไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, 2526 .
- อมรา กล้าเจริญ. สุนทรียนาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2526.
- อารีย์ สุทธิพันธุ์. ประสบการณ์สุนทรียะ. กรุงเทพมหานคร : ดันอ้อ, 2533.
- _____ . ทัศนศิลป์และความงาม. กรุงเทพมหานคร : ดันอ้อแกรมมี่, 2540.
- อุทุมพร จามรمان. จุดมุ่งหมายทางการศึกษา (Educational Objectives). กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดฟีนนี่พับบลิชชิง, 2531.
- _____ . คู่มือการประเมินโครงการ. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดฟีนนี่พับบลิชชิง, 2533.

ภาษาต่างประเทศ

- Anastasi, Anne. Psychological testing. 3rd ed. New York : Macmillan Publishing Co., 1976.
- Barnard, Chester.I. The Function Of Executive. Cameridge, Mass : Haevard University Press, 1971.
- Bertrand, J. T., Brown J. E., and Ward V. M. Technique fot analyzing focus group data. Journal of Evaluation Review. 16, 198-209, 1992.
- Best, John W., and Kahn James V. Research in Education. 5th ed. New Delhi : Prentice-Hall of India Private Limited, 1986.
- Boeree, C. Personality theories [Online] Accessed 23 December, 2004. Available from [http://www. Ship. Edu/ ~ cgboeree/maslow.html](http://www.Ship.Edu/~cgboeree/maslow.html), 2002.
- Bois, N. A. Training & Development needs assessments. [Online]. Accessed. April 29, 2002, Available from [http:// www. Css.edu/ staff/ nbois/TDNeeds. Htm](http://www.Css.edu/ staff/ nbois/TDNeeds. Htm), 2002.
- Brown Andrew. Drama. n.p.:Arc Books Inc., 1962.
- Chandavij, N. and Pramualratana P. Thai puppets and khon masks. Bangkok : River Books, 2004.
- Cronbach, Joseph Lee. The Dependability of Behavioral Measurement : Theory of Generalizability for Scores and Profiles. New York : Willey, 1972.
- Dhaninivat, H. prince, Bridhyakorn K. B., and Yupho D. The Khon. The Fine Arts Department: B. E. ,1973.
- Gilmore, G. D., and Campbell M. D. Needs assessment stratigies for health education and health promotion. Madison, WI: Brown & Benchmark Publishers, 1996.
- Ginzberg, E. Counse;ing for Career Development. Boston : Houghton Mifflin, 1974.
- Goldenson, Robert M. Longman Dictionary of Psychology and Psychiatry. New York : Longman Inc, 1984.
- Good, Carter V. Dictionary of Education. New York : McGraw Hill Book Co., Inc., n.d.
- Guba, E.G., and Lincoln. Y. S. "The place of values in needs assessments". Educational Evaluation and Policy Analysis 4 , 3 (1982): 311-320.
- Gwynne, R. Maslow's hierarchy of needs. [Online]. Accessed. December 23, 2004. Available from [http:// www. web. Utk. edu/ ~gwynne/ maslow. Htm](http://www.web.Utk.edu/~gwynne/maslow.Htm), 1997.
- Hatlen, Theodore W. Orientation to the theatre. New York : Appleton-Century-Crofts, 1962.

- Kaufman, R. "A possible taxonomy of needs assessments". Education Technology.(November 1997): 60-64.
- _____. Rojas. A.M., and Mayer H. Needs assessment: A user's guide. Englewood Cliff, NJ: Education Technology Publishing Japan Ltd, 1993.
- Klimes, R. F. "Goal Development in Planning." Education Technology."17 (February 1977),52-54.
- Krathwahl, D.R., B.S. Bloom, and B.B. Masia. Taxonomy of Education Objectives Handbook 2: Affective Domain. New York : David McKay Co., Inc., 1973.
- Krueger, R. A. Focus groups.: A practical guide for applied research. Thousand Oaks: CA: Sage Publications, 1994.
- Rutnin, M. M. Dance, Drama, And Theatre in Thailand : The Process of Development and Modernization. Chiang Mai : Silkworm Books, 1996.
- McCaslin, N. L., and Tibeziinda. J. P. Assessing target group needs. [Online]. Accessed. 23 May, 2002, Available from [http:// www.fao.org/docrep/w5830e07.htm](http://www.fao.org/docrep/w5830e07.htm).
- Mitsuko Yamashita . The Survival of the Joe Louis Theater. Theater Management : CV, 2005.
- Morgan, D. L. Focus group as qualitative research. CA: Sage Publications Inc, 1988.
- Munn, L.N. Introduction to Psychology. Boston : Houghton Mifflin Co., 1962.
- Neagley, Ross L., and Evan N. Dean. Handbook for Effective Curriculum Development. New Jersey : Prentice Hall., 1967.
- Nufeldt, V., and Guralnik. D. B. Webster's new world dictionary of the American language. New York: Webster's New World, 1988.
- Ostrom, E. The drama of the commons / Committee on the Human Dimensions of Global Change. Washington DC: National Academy Press, c2002.
- Scriven, M. Evaluation thesaurus. Newbury Park: Sage Publication, Inc, 1991.
- Snodgrass, Rosemary B. "A Study of Locus-of-Control, Achievement Motivation and Knowledge and Use of Study Skills as Factors Influencing Academic Performance in Academically Talented College Students." Dissertation , 1989.
- Sudham, P. Siamese drama and other stories form Thailand. Bangkok : Shire, 1988.
- Super, Donald E. The Psychology of Career. New York : Harper and Brothers, 1975.
- Swist, J. Conducting a training needs assessment. [Online]. Accessed 12 June , 2002. Available from [http:// www.amxi.com/amx_mi30.htm](http://www.amxi.com/amx_mi30.htm), 2001.

- Taylor, Bernard, And Gordon L. Lippitt. Management Development And Training Handbook. New York ; Mcrgaw Hill Company 1975.
- Yamane, Taro. Statistics: An Introduction Analysis. New York: Harper and Row, 1973.
- Traindis, Harry C. Attitude and Attitude Change. New York : John Willy and Sons, 1975.
- van der Werff, T. Strategic planning for fun and profit. Global Future Report, 1999.
- Williams, Michael R. “The Effect of Learner’s Cognitive Style and Classroom Climate on Student Achievement and Attitudes in Ninth – Grade English Usage.” Dissertation Abstracts International 51 (May 1989) : 1499 - A .
- Witkin, B. R. Assessing needs in education and social program. San Fracisco: Jossey-Boss Publishers, 1984.
- _____. ,and Altschuld J. W. Planning and conducting needs assessments. A practical guide. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc, 1995.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศร 0520.107(นฐ)/ 1588

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม 73000

| เมษายน 2551

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียน กรรมการผู้จัดการ โรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์ เซียร์เตอร์)

ด้วย นางสาวรยา ฉวีวงศ์ นักศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาความคาดหวังของผู้ชมละครที่มีต่อโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์ เซียร์เตอร์)” มีความประสงค์จะขอเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าชมในโรงละครของท่าน เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตและแจ้งผู้เข้าชมทราบ เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามให้แก่ศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะดังกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

นครปฐม โทร.0-3421-8788 , 0-3424-3435

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

1. ดร. ศุภชัย จันทร์สุวรรณ
คณบดีคณะศิลปปะนาฏยดุริยางค์
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
2. นาง จินตนา สายทองคำ
หัวหน้าภาควิชานาฏศิลป์
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
3. ผ ศ. ลิขิต กาญจนารณ์
อาจารย์ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนวการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
4. นาย สมชาย สำเนียงงาม
อาจารย์ภาควิชาภาษาไทยคณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคผนวก ค

แบบตรวจสอบความสอดคล้องของข้อความกับวัตถุประสงค์

(IOC: Index of Item Objective Congruence)

คำดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบ

“ การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็ก
ของโรงละครนาฏยสถาน หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์)”

ข้อ	ข้อความ	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ				ค่า IOC	ความหมาย
		1	2	3	4		
1. ศูนย์ทฤษฎีศาสตร์ในการจัดแสดงหุ่นละครเล็ก							
1.1 ด้านรูปแบบการจัดการแสดง							
1.1.1	การเปิดแสดงหุ่นละครเล็กน่าสนใจ	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.1.2	การดำเนินเรื่องมีความกระชับ รวดเร็วและ ระยะเวลาการนำเสนอเหมาะสม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.1.3	การจัดแสดงละครเหมาะกับผู้ชม หลากหลายประเภท	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.1.4	การจัดแสดงหุ่นละครมุ่งเน้นถึงการ ส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะดั้งเดิมอันเป็น เอกลักษณ์ของไทย	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.1.5	การจัดแสดงละครโดยแบ่งรอบการแสดง ออกเป็นช่วงเวลาต่างกันทำให้ผู้ชมสามารถ เลือกชมการแสดงตามเวลาที่สะดวกได้	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.2 ด้านความงามของหุ่นละคร							
1.2.1	เครื่องแต่งกายของหุ่นละครเล็กมีความ งดงามและประณีต	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.2.2	สีระของหุ่นละครเล็กมีความงดงาม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.2.3	ขนาดร่างกายของหุ่นละครเล็กสมดุล	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.2.4	หุ่นละครเล็กมีสีสันสวยงาม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.2.5	หุ่นละครเล็กมีรูปร่างที่เหมาะสมกับ บทบาทในท้องเรื่อง	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.3 ด้านเวทีและฉาก							
1.3.1	การออกแบบฉากมีความเหมาะสมกับ วัตถุประสงค์ของเรื่องที่จัดแสดง	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.3.2	ระยะห่างของเวทีกับที่นั่งเหมาะสม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.3.3	การจัดองค์ประกอบบนเวทีของโรงละคร เหมาะสมกับเรื่องที่จัดแสดง	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง

ข้อ	ข้อคำถาม	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ				ค่า IOC	ความหมาย
		1	2	3	4		
1.3.4	ขนาดของเวทีมีความเหมาะสม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.3.5	การจัดและตกแต่งฉากได้งดงาม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.4 ด้านดนตรีการใช้ภาษา และวรรณกรรมในละคร							
1.4.1	การถ่ายทอดเนื้อหาเรื่องราวในบทละครสู่ผู้ชมมีความน่าสนใจ	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.4.2	เสียงพากย์และเสียงบทขับร้องไพเราะ	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.4.3	วรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงสามารถเสริมจุดเด่นของการแสดง	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.4.4	บทพากย์และเจรจามีท่วงทำนองไพเราะสื่อความหมายในเชิงวรรณกรรมได้อย่างสร้างสรรค์	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.4.5	ทำนองของคนตรีประกอบไพเราะ	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.5 ด้านลีลาผู้เชิดหุ่น							
1.5.1	ผู้เชิดหุ่นใช้ลีลาและท่วงท่าในการเชิดหุ่นละครเล็กได้อย่างงดงาม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.5.2	นักแสดงสามารถใช้ร่างกายในการเชิดหุ่นละครเล็กได้อย่างสมดุล	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.5.3	การใช้ผู้เชิดหุ่นแทนการใช้ฉากก้ำบังดึงดูดความสนใจของผู้ชม	1	0	0	1	0.50	สอดคล้อง
1.5.4	การใช้ร่างกายบังคับหุ่นอ่อนช้อย	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.5.5	ผู้เชิดหุ่นละครเล็กเปลี่ยนลีลาท่าทางอย่างเหมาะสม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.6 ด้านเนื้อหาและคุณค่าของวรรณกรรมบทละคร							
1.6.1	วรรณกรรมที่นำมาแสดงน่าสนใจ	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.6.2	วรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงเป็นที่รู้จักของคนส่วนมาก	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.6.3	วรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงมีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.6.4	วรรณกรรมที่นำมาใช้ในการแสดงสะท้อนค่านิยม ศาสนาความเชื่อตามประเพณีไทย	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.6.5	การดัดแปลงบทวรรณกรรมเป็นบทละครหุ่นละครเล็กทำได้สร้างสรรค์และงดงาม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง

ข้อ	ข้อคำถาม	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ				ค่า IOC	ความหมาย
		1	2	3	4		
1.7 ด้านเทคนิค แสง สี เสียง							
1.7.1	การจัดองค์ประกอบโดยรวมด้านเสียง ส่งเสริมให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วมในการชม การแสดง	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.7.2	การผสมผสานเทคนิคสมัยใหม่ด้านแสง สี เสียง และดนตรีประกอบระหว่างการแสดง มีความตระการตา	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.7.3	โรงละครนำรูปแบบใหม่ๆ ทางเทคนิคด้าน แสง สี เสียง มาใช้ได้อย่างน่าสนใจ	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.7.4	การใช้เทคนิคเสียงประกอบการแสดง ถ่ายทอดบรรยากาศและเหตุการณ์ในเรื่อง ได้อย่างชัดเจน	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
1.7.5	การใช้ระดับเสียงมีความดังเหมาะสมกับการแสดง	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2. การให้บริการของโรงละคร							
2.1 ด้านการให้บริการของพนักงาน							
2.1.1	พนักงานให้บริการและอำนวยความสะดวก ด้านการจำหน่ายบัตรเข้าชมละครด้วยความ รวดเร็ว	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.1.2	พนักงานให้บริการด้านการประชาสัมพันธ์ และตอบคำถามเกี่ยวกับการแสดงหุ่นละคร เล็กได้เป็นอย่างดี	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.1.3	พนักงานให้บริการด้วยอัธยาศัยและมิตร ไมตรีที่ดี	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.1.4	พนักงานให้การบริการด้านการต้อนรับ ผู้ชมอย่างเหมาะสม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.2 ด้านสถานที่							
2.2.1	สถานที่ในการชมละคร มีความ สะดวกสบาย	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.2.2	รูปแบบของการตกแต่งสถานที่ของโรง ละครมีความเหมาะสมต่อผู้ชมส่วนใหญ่ที่ เป็นคนเมือง และนักท่องเที่ยวต่างชาติ	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง

ข้อ	ข้อคำถาม	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ				ค่า IOC	ความหมาย
		1	2	3	4		
2.2.3	การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในโรงละครมีความเหมาะสม ลงตัว	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.2.4	การจัดสถานที่ไว้รับรองผู้ชมในระหว่างรอเข้าชมโรงละครมีความเหมาะสม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.2.5	การให้บริการด้านสิ่งจำเป็นพื้นฐานเช่น สุขา สถานที่บริการน้ำดื่ม อำนวยความสะดวกต่อผู้ชม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.3 ด้านการประชาสัมพันธ์							
2.3.1	การดำเนินการโฆษณาประชาสัมพันธ์ด้านการจัดการแสดงของโรงละครมีความเพียงพอและเหมาะสม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.3.2	คู่มือหรือของโรงละครมีความน่าสนใจและให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อการรับชมการแสดง	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.3.3	การออกแบบป้ายโฆษณาของโรงละครมีความน่าสนใจ	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.3.4	การประชาสัมพันธ์ของโรงละครผ่านทางเว็บไซต์มีความน่าสนใจ	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.3.5	การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โรงละครโดยการ จัดแสดงนอกสถานที่ที่มีความน่าสนใจ	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.4 ด้านทำเลที่ตั้ง							
2.4.1	โรงละครตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเหมาะสมต่อการให้บริการผู้ชมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.4.2	การเดินทางมายังโรงละครมีความสะดวก	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.4.3	มีป้ายบอกที่ตั้งของโรงละครที่ชัดเจนและหาได้ง่าย	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.4.4	บริเวณที่ตั้งของโรงละครแวดล้อมด้วยสาธารณูปโภคที่เหมาะสม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.4.5	ที่ตั้งของโรงละครอยู่ในย่านที่เจริญเป็นที่รู้จักของชุมชน	1	0	0	1	0.50	สอดคล้อง

ข้อ	ข้อความ	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ				ค่า IOC	ความหมาย
		1	2	3	4		
2.5 ด้านร้านอาหารนาฎศาลาเทอเรส							
2.5.1	การให้บริการด้านร้านอาหารของโรงละคร อำนวยความสะดวกต่อผู้ชม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.5.2	.การให้บริการอาหารไทย และเครื่องดื่ม หลากหลายเพียงพอและตรงกับความต้องการของลูกค้า	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.5.3	พนักงานของร้านในการให้บริการได้อย่าง รวดเร็ว	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.5.4	ราคาอาหารและคุณภาพมีความเหมาะสม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.5.5	พนักงานในร้านอาหารให้บริการด้วย อัธยาศัยไมตรีที่ดี	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.6 ด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมละครและของที่ระลึก							
2.6.1	ราคาของบัตรเข้าชมละครมีความเหมาะสม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.6.2	ราคาของที่ระลึกและสินค้าที่โรงละคร จำหน่ายเหมาะสม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.6.3	รูปแบบของที่ระลึกที่จัดจำหน่ายสวยงาม	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.6.4	สินค้าภายในร้านจำหน่ายของที่ระลึกมี ความหลากหลาย	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง
2.6.5	การออกแบบของที่ระลึกของโรงละครที่มี เอกลักษณ์	1	1	1	1	1.00	สอดคล้อง

ภาคผนวก ง
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

**แบบสอบถามความคิดเห็นเรื่อง “การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมผู้ชม
การแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์)”**

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิจัยเรื่อง “ การศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ชมผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์)” โดยนางสาวภาวิดา ฉวีวงศ์ นักศึกษาปริญญาโทสาขาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลด้านความคิดเห็นของผู้ชมที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการดำเนินงานของโรงละครในอนาคต เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ชมได้อย่างตรงต่อความต้องการได้มากที่สุด เพื่อให้เกิดความประทับใจต่อการกลับมาใช้บริการโรงละครต่อไปในอนาคต

ข้อมูลคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถามจะถูกเก็บเป็นความลับ โดยผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ในภาพรวมเพื่อนำเสนอในงานวิจัยต่อไป โดยผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถาม ทั้งนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

คำอธิบาย

แบบสอบถามมีจำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กและประสบการณ์และแรงจูงใจที่เกี่ยวกับการชมการแสดง

ตอนที่ 2 เป็นแบบประเมินความคาดหวังของผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กที่มีต่อการดำเนินการจัดการแสดง การให้บริการ สถานที่และปัจจัยอำนวยความสะดวกด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนถึงปัจจัยด้านราคาและการประชาสัมพันธ์ของโรงละคร

ตอนที่ 3 เป็นข้อความเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เป็นคำถามปลายเปิดให้ผู้ชมการแสดงหุ่นละครเล็กแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในประเด็นต่างๆ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการแสดงของโรงละคร

ผู้วิจัย

นางสาว ภาวิดา ฉวีวงศ์

นักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร

ตอนที่ 1

คำอธิบาย โปรดกาเครื่องหมาย ลงในหน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงและกรอกข้อความตามที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	
1. โปรดระบุเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม	
1. ☐ หญิง	2. ☐ ชาย
2. ปัจจุบันท่านมีอายุเท่าไร	
1. ☐ ต่ำกว่า 20 ปี	2. ☐ 21-30 ปี
3. ☐ 31-40 ปี	4. ☐ 41-50 ปี
5. ☐ 51-60 ปี	6. ☐ 61 ปีขึ้นไป
3. ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพอะไร	
1. ☐ รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	2. ☐ พนักงานบริษัทเอกชน/ รับจ้าง
3. ☐ ประกอบธุรกิจส่วนตัว/ ค้าขาย	4. ☐ นักเรียน/นักศึกษา
5. ☐ อื่นๆ โปรดระบุ	
4. ท่านมีรายได้ประจำต่อเดือนประมาณเดือนละเท่าไร	
1. ☐ ต่ำกว่า 10,000 บาท	2. ☐ 10,001 -20,000 บาท
3. ☐ 20,001 -30,000 บาท	4. ☐ ตั้งแต่ 30,000 บาทขึ้นไป
5. สถานภาพสมรสของท่านเป็นอย่างไร	
1. ☐ โสด	2. ☐ สมรส
6. การศึกษาสูงสุดของท่านอยู่ในระดับใด	
1. ☐ ประถมศึกษา	2. ☐ มัธยมศึกษา/ ปวช.
3. ☐ ปวส./ อนุปริญญา	
4. ☐ ปริญญาตรี	5. ☐ สูงกว่าปริญญาตรี
1.2 ประสพการณ์และแรงจูงใจที่เกี่ยวกับการชมละคร	
7. ที่อยู่อาศัยปัจจุบันของท่านคือที่ใด	
1. ☐ กรุงเทพมหานคร	2. ☐ เขตปริมณฑล
3. ☐ จังหวัดอื่นๆ	
8. ท่านเคยมีประสพการณ์ชมละครที่โรงละครนาฏยสถาน หุ่นละครเล็ก(โจหลุยส์)มาก่อนหรือไม่	
1. ☐ เคย จำนวน .....ครั้ง	2. ☐ ไม่เคย
(หากท่านเคยชมการแสดงของโรงละครมาก่อนกรุณาตอบคำถามข้อ 9 ด้วย)	

<p>9. ท่านรู้สึกประทับใจในการแสดงครั้งก่อนๆ ของโรงละครมากน้อยเพียงใด</p> <p>1 ☐ มากที่สุด</p> <p>2 ☐ ค่อนข้างมาก</p> <p>3 ☐ ปานกลาง</p> <p>4 ☐ น้อย</p>
<p>10. ท่านมีความรู้ด้านศิลปะการแสดงละครไทย นาฏศิลป์ หรือ ดนตรีไทยหรือไม่</p> <p>1 ☐ มี</p> <p>2 ☐ ไม่มี</p>
<p>11. ท่านเลือกรับชมละครของโรงละครใดบ้างต่อไปนี้ สามารถระบุได้มากกว่า 1-ข้อ</p> <p>1 ☐ โรงละครแห่งชาติ กรมศิลปากร</p> <p>2 ☐ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย</p> <p>3 ☐ ศาลาเฉลิมกรุง</p> <p>4 ☐ ภัทราวดีเธียเตอร์</p> <p>5 ☐ โรงละครอื่นๆ ระบุ.....</p> <p>6 ☐ นิทรรศการหรือการแสดงกลางแจ้งอื่นๆ โปรดระบุชื่อ.....</p>
<p>12. ท่านตัดสินใจเข้าชมการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละคร นาฏยสถาน หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์) เนื่องจากเหตุผลใด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)</p> <p>1 ☐ ความงดงามของรูปแบบการจัดการแสดง</p> <p>2 ☐ ความดึงดูดใจของการประชาสัมพันธ์</p> <p>3 ☐ ความเหมาะสมของราคาบัตร</p> <p>4 ☐ การอำนวยความสะดวกและการให้บริการ</p> <p>5 ☐ อื่นๆ .....</p>
<p>13. จุดประสงค์ในการเข้าชมละครของโรงละครนาฏยสถาน(โจ หลุยส์) ของท่านคือ</p> <p>1 ☐ เพื่อความบันเทิง</p> <p>2 ☐ เพื่อศึกษาหาความรู้ในด้านศิลปะการแสดงละครหุ่นของไทย</p> <p>3 ☐ เพื่อความแปลกใหม่</p> <p>4 ☐ เหตุผลอื่นๆ กรุณาระบุ .....</p>
<p>14. ท่านเห็นว่าการแสดงครั้งนี้มีสิ่งน่าดึงดูดความสนใจมากที่สุดคือ</p> <p>1 ☐ เรื่องที่นำมาแสดง</p> <p>2 ☐ รูปแบบการแสดงดั้งเดิมของหุ่นละครที่งดงาม</p> <p>3 ☐ ความแปลกใหม่ของวิธีการจัดแสดงการเชิดหุ่น</p> <p>4 ☐ บรรยากาศของสถานที่</p> <p>5 ☐ อื่นๆ .....</p>
<p>15. ช่องทางการรับข่าวสารกิจกรรมของโรงละครนาฏยสถาน หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์) ใดที่ดึงดูดให้ท่านเข้ารับชมละคร</p> <p>1 ☐ เว็บไซต์ของโรงละคร</p> <p>2 ☐ แผ่นพับประชาสัมพันธ์</p> <p>3 ☐ สูจิบัตรละคร</p> <p>4 ☐ โปสเตอร์</p> <p>5 ☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....</p>

ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ในการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยสถาน ในด้านต่อไปนี้อย่างไร	สภาพการดำเนินการในปัจจุบัน					สภาพการดำเนินการที่คาดหวัง					คงสภาพดำเนินการเดิมไว้
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
ด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าชมละครและของที่ระลึก											
61.ราคาของบัตรเข้าชมละครมีความเหมาะสม											
62.ราคาของที่ระลึกและสินค้าที่โรงละครจำหน่ายเหมาะสม											
63.รูปแบบของที่ระลึกที่จัดจำหน่ายสวยงามและมีความน่าสนใจให้เลือกซื้อ											
64.สินค้าภายในร้านจำหน่ายของที่ระลึกมีความหลากหลาย											
65.การออกแบบของที่ระลึกของโรงละครที่มีเอกลักษณ์											

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการจัดการแสดงละครหุ่นละครเล็กของโรงละครนาฏยสถาน (โกลดูลส์ เียร์เตอร์)

คำอธิบาย โปรดตอบแบบสอบถามเพื่อแสดงความเห็นอย่างอิสระในประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานจัดการแสดงหุ่นละครเล็กของโรงละคร กรุณาเสนอแนะข้อคิดเห็นของท่านเพื่อประโยชน์ต่อการปรับปรุงพัฒนาการจัดการแสดงละครของโรงละครในอนาคต

- สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

.....

.....

.....

- ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือของท่านที่ได้กรุณาใช้เวลาตอบแบบสอบถามนี้

ขอแสดงความนับถือ
นางสาวภาวิดา ลวีวงศ์
ผู้วิจัย

ภาคผนวก จ
ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

Reliability**Scale: ALL VARIABLES****Case Processing Summary**

		N	%
Cases	Valid	28	93.3
	Excluded ^a	2	6.7
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.983	65

ภาคผนวก ฉ

แผ่นพับประชาสัมพันธ์ของโรงละครนาฏยศาลาและภาพโรงละครในรอบการแสดงเรื่อง
“ตำนานกำเนิดพระพิฆเนศ”

ข่าวประชาสัมพันธ์

กรุงเทพฯ, สาธารณรัฐเชก / 8 มิถุนายน 2551

คณะนาฏยศาสตร์ หุ่นละครเล็กฯ คว่ำรางวัลชนะเลิศ จากการประกวดหุ่นโลก 2008 ที่กรุงปราก สาธารณรัฐเชก

หลังจากที่คณะนาฏยศาสตร์ หุ่นละครเล็ก โจหลุยส์เดินทางไปร่วมการประกวดหุ่นโลก (World Festival of Puppet Art 2008) ณ กรุงปราก สาธารณรัฐเชก และขึ้นเวทีประกวดด้วยการแสดงชุด “กำเนิดพระคเณศ” เมื่อวันที่ 2 มิถุนายนที่ผ่านมา โดยได้รับเสียงตอบรับจากผู้ชมและกรรมการอย่างดียิ่ง และในวันที่ 8 มิถุนายน 2551 ได้มีการประกาศผลและมอบรางวัลการประกวดหุ่นโลก ครั้งที่ 12 ณ โรงละคร National Black Light Theatre กลางกรุงปราก โดยมีคณะหุ่นจาก 25 คณะ รวม 17 ประเทศ เข้าร่วมในเทศกาลประกวดครั้งนี้

งานประกาศผลและมอบรางวัล เริ่มต้นด้วยการมอบประกาศนียบัตรให้กับกรรมการ และคณะหุ่นทุกคณะ และประกาศรางวัลพิเศษต่างๆ ซึ่งหนึ่งในผู้ได้รับรางวัลพิเศษนั้น ได้แก่ คณะหุ่นสายเสมา จากประเทศไทย ในรางวัลสร้างสรรค์ทางวรรณกรรมยอดเยี่ยม (Most Poetic Creation)

จากนั้นจึงมีการประกาศรางวัลหลัก ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 9 รางวัล ได้แก่ The Best Animation, The Best Actor, The Best Director, The Best Scenery and Puppet Design, The Best Original Performance, The Best Artistic Creation, The Best Puppet Film, The Children Award และรางวัลสุดท้ายซึ่งถือเป็นรางวัลสูงสุดรางวัลเดียวของการประกวดครั้งนี้ คือ The Best Performance Award

ในการประกาศผลรางวัลสุดท้าย ชื่อของประเทศไทยมีความโดดเด่นเป็นอย่างมาก เนื่องจากทั้งคณะหุ่นสายเสมา และคณะนาฏยศาสตร์ หุ่นละครเล็กฯ ต่างได้รับการประกาศชื่อ ให้เป็น 2 ใน 3 คณะหุ่นผู้เข้าชิงรางวัล และในที่สุด คณะนาฏยศาสตร์ หุ่นละครเล็กฯ ก็ได้รับการประกาศชื่อ ให้เป็นผู้ได้รับรางวัลนี้ไปเป็นที่สุด โดยคุณพิศุตต ยังเขียวสด และคุณสุรินทร์ ยังเขียวสด ผู้อำนวยการแสดงและผู้กำกับการแสดง ได้ร่วมกันขึ้นรับถ้วยรางวัลและประกาศนียบัตรบนเวที ท่ามกลางบรรยากาศที่เต็มไปด้วยเสียงโห่ร้อง แสดงความยินดีตั้งกองโรงละคร

ภายหลังพิธีมอบรางวัล Mr. Jerry Bickel ประธานกรรมการตัดสินการประกวด ได้เผยถึงความรู้สึกจากการชมการแสดงชุด “กำเนิดพระคเณศ” ของคณะนาฏยศาสตร์ฯ ว่า “ที่ผมชื่นชอบการแสดงหุ่นละครเล็กในการประกวดครั้งนี้อย่างมาก ก็เพราะผู้คนทั่วโลกต่างทราบดี ว่าคนไทยมีศิลปะการเชิดหุ่นที่เก่าแก่ แต่ผู้คนส่วนใหญ่ไม่เคยมีโอกาสดูชมการแสดงหุ่นไทยบนเวทีขนาดใหญ่

อย่างสมบูรณ์แบบ เพียบพร้อมไปด้วยฉากที่ตระการตา ได้เห็นหุ่นที่มีจำนวนมากมาย ได้เห็นผู้เชิดที่ทุ่มเทใจให้กับการเชิดหุ่นด้วยความรักในศิลปะชนิดนี้ ผมชื่นชอบที่ได้ชมการแสดงชุดนี้ ได้เข้าใจเรื่องราว และได้เข้าร่วมการ workshop ซึ่งยิ่งช่วยสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ถึงวิถีชีวิตและความทุ่มเทของนักเชิดหุ่นละครเล็ก จึงทำให้ผมได้ตระหนักถึงความน่าอัศจรรย์ใจของการแสดงสดบนเวทีที่ผมได้ชม”

สำหรับคุณพิสูตร ยังเขียวสด ผู้อำนวยการโรงละครนาฏยศาลาฯ ได้กล่าวถึงการประกวดในครั้งนี้ว่า “ในตอนแรก คณะกรรมการต่างมองว่าการแสดงของเรามีความสวยงามอลังการแต่เพียงอย่างเดียว แต่หลังจากที่เราได้ร่วม workshop กัน มีการพูดคุยกัน เขาจึงได้รู้ว่าการเชิดหุ่นละครเล็กนั้น ไม่ใช่ว่าอยู่ๆ ก็เชิดได้เลย แต่ผู้เชิดต้องหัด โขนเสียก่อน และหุ่นละครเล็กนี้ก็มีรากเหง้ามากว่า 100 ปี มีการสืบทอดโดยคนในตระกูล "ยังเขียวสด" จากรุ่นสู่รุ่นมา 4 ชั่วคนแล้ว ซึ่งทำให้คณะกรรมการมีความประทับใจอย่างมาก คือมองเห็นว่าหุ่นละครเล็กเป็นวัฒนธรรมที่มีรากเหง้ามายาวนาน เป็นสิ่งที่หาได้ยากในโลกนี้”

คณะนาฏยศาลาฯ เคยได้รับรางวัลจากการแสดงทางวัฒนธรรมยอดเยี่ยม (The Best Traditional Performance) จากเวทีการประกวดนี้มาแล้ว ในงานเทศกาลหุ่นโลกเมื่อ พ.ศ. 2549 ซึ่งรางวัลดังกล่าว นับเป็น 1 ใน 2 รางวัลสูงสุดของการประกวดในปีนั้น แต่สำหรับในปีนี้ คณะกรรมการผู้จัดงาน ได้จัดให้มีรางวัล The Best Performance Award เป็นรางวัลที่ใหญ่ที่สุดเพียงรางวัลเดียว ชัยชนะของคณะนาฏยศาลา หุ่นละครเล็กฯ ในครั้งนี้ จึงถือเป็นความสำเร็จที่น่าภาคภูมิใจของชาวไทยทุกๆ คน

ความสำเร็จครั้งนี้ นอกจากความทุ่มเทตั้งใจของทีมงานทุกคนแล้ว คณะนาฏยศาลาฯ ยังได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงปารีส และการสนับสนุนจากกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล และบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ซึ่งต่างมีส่วนร่วมให้การสนับสนุน ในการเดินทางไปประกวดในเทศกาลหุ่นโลก 2008 ครั้งนี้

ข่าวประชาสัมพันธ์

กรุงปราก สาธารณรัฐเชก / 2 มิถุนายน 2551

คณะทีมงานนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก เดินทางถึงกรุงปราก สาธารณรัฐเชก เมื่อบ่ายวันที่ 31 พฤษภาคม 2551 และเริ่มเตรียมความพร้อมตั้งแต่เช้าวันที่ 1 มิถุนายน เพื่อเตรียมขึ้นเวทีประกวดหุ่นโลกในวันที่ 2 มิถุนายน 51 โดยทีมงานนักแสดงชายบางส่วน ได้เข้าไปสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงปราก ตั้งแต่ 9.00 น. เพื่อรับถังบรรจุฉาก และอุปกรณ์ประกอบฉาก รวมทั้งเครื่องดนตรีเป่าพาทย์ นำหนักรวมกว่า 1 ตัน ที่ได้จัดส่งมาไว้ล่วงหน้า และขนไปติดตั้งที่โรงละคร City Library ซึ่งเป็นโรงละครที่คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กจะใช้เปิดการแสดงในช่วงเช้า และประกวดในค่ำคืนวันที่ 2 มิถุนายนนี้ แม้จะมีการประสานงานกันไว้ล่วงหน้ากับโรงละคร แต่ก็มีอุปสรรคเกิดขึ้นในเรื่องพื้นที่การแสดงที่จำกัด คณะเป่าพาทย์ต้องขนย้ายเครื่องดนตรีลงมาเล่นแยกกันด้านข้างของเวทีทั้งสองข้าง ทำให้เกิดปัญหาเรื่องความพร้อมเพียงของเสียงประสาน ต้องใช้เวลาอยู่พักใหญ่ในการปรับการเล่นให้เข้ากันเหมือนเดิม นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องระบบแสงบนเวที ที่ตำแหน่งการติดตั้งของโคมไฟไม่เอื้อต่อการควบคุมได้ตามต้องการ อุปกรณ์บางชิ้นชำรุด และไม่สามารถจัดหาได้ในทันที และยังมีข้อจำกัดเรื่องเวลาของการเตรียมงานที่โรงละครให้ไว้ไม่เกิน 18.00 น. ทำให้ทั้งผู้กำกับ ทีมงาน และนักแสดงต้องทำงานแข่งกับเวลา และแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าภายใต้ความกดดันหลายอย่าง เพื่อจัดเตรียมทุกอย่างให้พร้อมมากที่สุดก่อนการแสดง แต่ทุกอย่างก็ผ่านพ้นไปได้ด้วยดีจากความตั้งใจ และแรงใจเกินร้อยของทีมงานทุกคน

กำหนดการแสดงของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กจะมีขึ้นในวันที่ 2 มิถุนายน โดยในครั้งนี้ได้รับเกียรติให้ทำการแสดงในรอบพิเศษเพื่อเปิดงานเทศกาลหุ่นโลก ทางคณะได้เตรียมสาธิตพื้นฐานการแสดงหุ่นละครเล็ก การแสดงหุ่นละครเล็กชุด ‘ทศกัณฐ์เกี่ยวนางสีดา’ และ ‘หนุมานจับนางเบญจกาย’ ต่อด้วยการแสดงร่วมสมัยชุด ‘คนเชิดคน’ เพื่อเปิดการแสดง

สำหรับการแข่งขันนั้น คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กจะนำการแสดงชุดกำเนิดพระกนิษฐาจะขึ้นแสดงเป็นคณะแรก ในเวลา 20.00 น. ของวันที่ 2 มิถุนายน 2551 ซึ่งจะตรงกับเวลาประมาณ 1.00 น. ของวันที่ 3 มิถุนายน 2551 ตามเวลาในประเทศไทย

นาฏยศาลา หุ่นละครเล็กฯ ได้จัดทำ webblog เพื่อเป็นสื่อกลางรายงานความเคลื่อนไหวของการเดินทางและการประกวดสู่สาธารณชน รวมทั้งเป็นช่องทางเปิดรับกำลังใจจากประชาชนชาวไทยสู่คณะนักแสดง จึงขอเชิญชวนผู้สนใจทุกท่าน ติดตามข่าวสารจากการประกวด และเรื่องราวจากเทศกาลหุ่นโลกที่กรุงปราก รวมทั้งส่งมอบกำลังใจสู่คณะหุ่นไทยในเวทีโลกได้ที่ www.oknation.net/blog/joelouis

ข่าวประชาสัมพันธ์

กรุงเทพฯ, สาธารณรัฐเชก / 3 มิถุนายน 2551

คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก ได้รับเกียรติจากเจ้าภาพให้แสดงในวันเปิดเทศกาลหุ่นโลก 2008 ณ โรงละคร City Library กรุงเทพฯ สาธารณรัฐเชก เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2551 โดยนำการแสดงชุด ‘ทศกัณฐ์เกี่ยวนางสีดา’ และ ‘หนุมานจับนางเบญจกาย’ ต่อด้วยการแสดงร่วมสมัยชุด ‘คนเซ็ดคน’ โดยได้รับเสียงปรบมือ และความชื่นชมจากผู้ชมชาวต่างชาติอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากเด็ก ๆ

และในวันเดียวกัน เวลาประมาณ 18.30 น. คณะนาฏยศาลาฯ ขึ้นเวทีแสดงอีกครั้ง ในรอบของการประกวด ซึ่งถือเป็นคณะหุ่นคณะแรกของการแข่งขันในปีนี้ ในการประกวดได้นำการแสดงชุด ‘กำเนิดพระกนิษฐ’ ขึ้นทำการแสดง โดยบรรยากาศหน้าโรงละครก่อนเปิดแสดงเป็นไปอย่างคึกคัก นอกจากผู้ชมที่สนใจ ยังมีคณะสื่อมวลชนของสาธารณรัฐเชก และอีกหลายประเทศร่วมเข้าร่วมบันทึกภาพ และทำข่าวการแสดงหุ่นละครเล็กของไทยในครั้งนี้

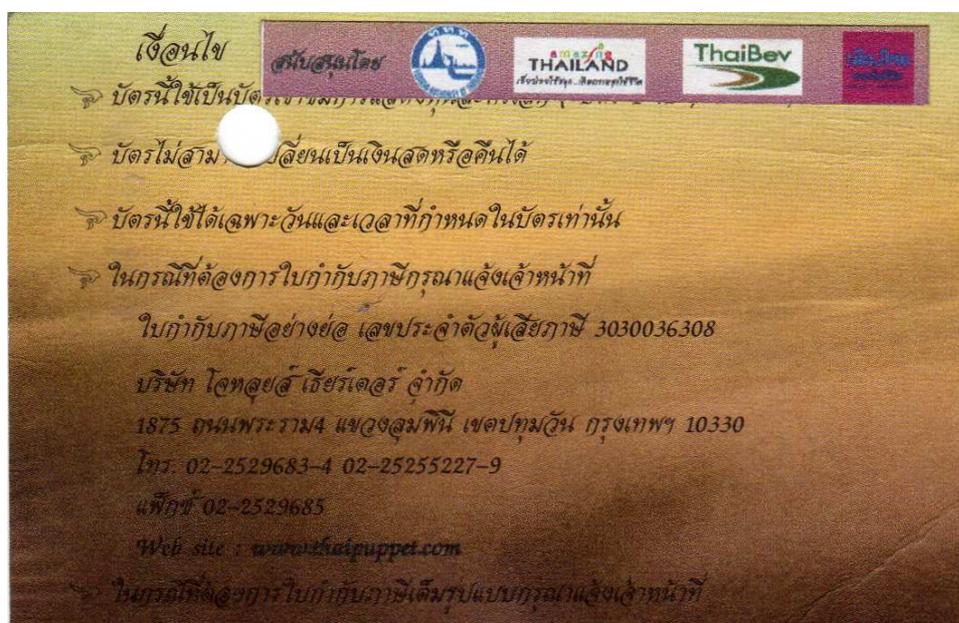
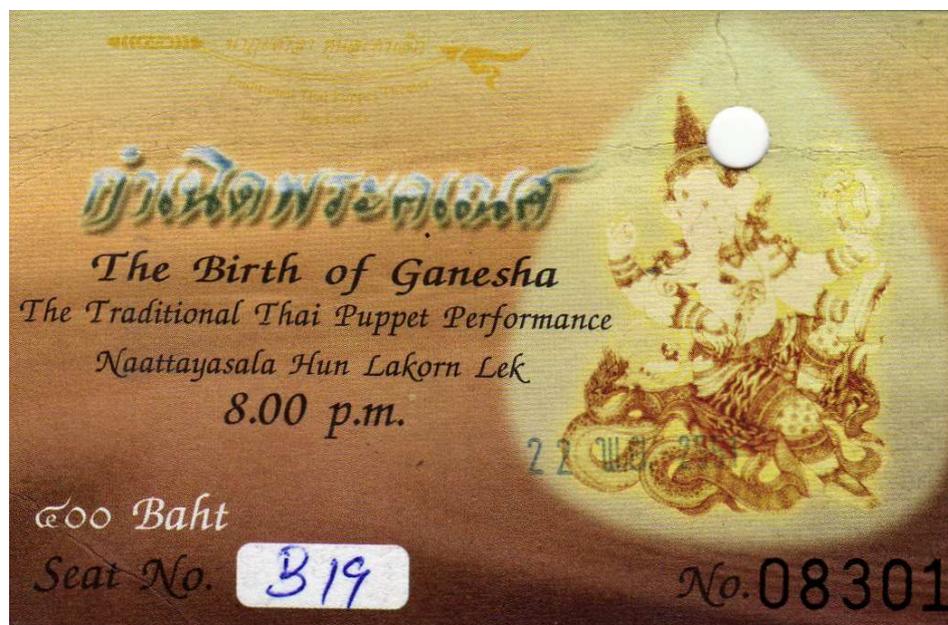
ก่อนการแสดงของคณะนาฏยศาลาฯ ได้มีพิธีเปิดงานเทศกาลหุ่นโลก World Festival of Puppet Art อย่างเป็นทางการ โดยมีท่านธนรัตน์ ชนพุทธิ เอกอัครราชทูตไทย ประจำกรุงเทพฯ สาธารณรัฐเชก ให้เกียรติร่วมกล่าวเปิดงานและชมการแสดง โดยประธานผู้จัดงาน Mr. Todor Ristic ได้กล่าวขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับสถานเอกอัครราชทูตไทย ใจความว่า “ทางคณะผู้จัดงานขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงเทพฯ ซึ่งให้การสนับสนุนครั้งนี้อย่างยิ่ง ด้วยการสนับสนุนจากท่าน เราจึงมีโอกาสให้การต้อนรับ คณะนาฏยศาลา หุ่นละครเล็กฯ ซึ่งเป็นคณะหุ่นที่โดดเด่นคณะหนึ่งของโลก”

สำหรับการแสดงในชุดกำเนิดพระกนิษฐนั้น ได้รับความสนใจจากผู้ชม นักท่องเที่ยว สื่อมวลชน และคณะหุ่นจากประเทศอื่นๆ เข้าชมเกือบเต็มทุกที่นั่ง และหลังจบการแสดงก็ได้รับเสียงปรบมือชื่นชมอย่างยาวนาน ถือเป็นความสำเร็จในระดับหนึ่งของนักแสดงและทีมงานทุกคนกับการเดินทางมาประกวดหุ่นโลก 2008 ในครั้งนี้

หลังจากการประกวดเสร็จสิ้นลง คณะนาฏยศาลาฯ ยังมีกำหนดการแสดงที่สถานเลี้ยงเด็กกำพร้า และสวนสัตว์ ณ กรุงเทพฯ และเข้าร่วมกิจกรรม Work shop กับคณะหุ่นอีกหลายประเทศ พร้อมทั้งตระเวนศึกษาดูการแสดงหุ่นของชาติต่างๆ ตลอดเทศกาลที่จัดขึ้นในครั้งนี้ จนถึงวันที่ 8 มิถุนายน 2551

ภาคผนวก ข

ภาพโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์)

ภาพที่ 2 บัตรเข้าชมการแสดง เรื่อง กำเนิดพระคณศน. โรงละครนาฏยศาลา
 หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์)

ภาพที่ 4 ป้ายประชาสัมพันธ์ประกอบการแสดงเรื่อง กำเนิดพระกนิษฐ ณ โรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์)

ภาพที่ 5 ป้ายทางเข้าโรงละคร นาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์) แสดงข้อความชื่อพระราชทานที่โรงละครได้รับจากสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

ภาพที่ 6 หุ่นขี้ผึ้งจำลองแสดงภาพครูสาคร ยังเจียวสด ผู้ฟื้นฟูการแสดงหุ่นละครเล็กและสร้างรูปแบบการแสดงอันเป็นเอกลักษณ์ของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจ หลุยส์) กำลังแสดงการเชิดหุ่นละครเล็ก

ภาพที่ 7 หุ่นพระฤๅษีพร้อมป้ายแสดงคำอธิบายสำหรับผู้ชมละครและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ

ภาพที่ 8 เศียรพระฤๅษีสี่พักตร์เป็นปางที่แสดงถึงมหรทธานุภาพอันศักดิ์สิทธิ์ของพระฤๅษีผู้เป็น
บรมครูของนาฏศิลป์

ภาพที่ 9 ภาพแสดงสถานที่จำหน่ายของที่ระลึกของโรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์)

ภาพที่ 10 นักแสดงผู้เชิดหุ่นละครเล็กทักทายนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้าชมการแสดงหุ่นละครเล็ก ณ. โรงละครนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก(โจ หลุยส์)

ภาพที่ 11 ภาพการสนทนากลุ่มระหว่างผู้วิจัยและผู้ชมการแสดงเรื่อง กำเนิดพระคณิศ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ภาวิดา ฉวีวงศ์

ที่อยู่ 657/15 ซอยจรัญสนิทวงศ์ 41 แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
10700

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2531-2541	ประถมศึกษา - มัธยมศึกษา โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์ คอนเวนต์
พ.ศ. 2541-2545	ปริญญาตรีอักษรศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิชาเอก ภาษาสเปน โทอังกฤษ
พ.ศ. 2547	ศึกษาต่อปริญญาโท สาขาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทาง การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร